

מערכות

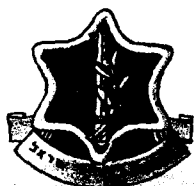
ירחון המגן ואיש הצבא העברי

היובל

75

רוחב

י"א שנים

ע"ה
תשרי תשי"ג
אוקטובר 1953

תוכן הענינים

6	[אלוף יצחק שדה]
8	בשולי תמרוני תשי"ב
11	הגנת חליטה (חיפה, תרפ"ט)
24	ממורשת ההגנה העברית: מספרי זיהוי לאנשי ההגנה
25	[אלוף י. שדה]
28	הערות לנושא ההפתעה
32	מחשבות לבקית התכנון הצבאי
37	"אש!"
43	שיתוף פעולה של מחלקת-רובאים עם מנקים
51	צ.ה.ל. והחינוך התיכוני
52	"מופזות כנפיו מלוא רוחב ארצך" (בעקבות מכתבים סקטיים)
54	"בהנהגת המלחמות"
59	"התקפה משוריינת — והתגוננות בפניה"
74	א. הערות ובקורת (המשך)
76	ב. תשובה להשגותיו של י. פליץ
	מכתבים אל קצין-מלואים: (דיווח)
	במת-מערבות: —
	עם סיוע ובלעדיו/על רוח הגיסות/האם חייך יקרים
	לך // "בטחון בדרכים"/האם נלמד מ"חרבת-מחאז"/
	על "שמות", "פגישות" ו"מראות"/"קו זמני"/
	"החטא בשער"
84	שיקולים על תמרונים
88	מיומנו של עוזר קצין-מטה בחזית רומיה
90	לבעיות ההיסטוריוגרפיה של מלחמת העצמאות
94	כלי-קרב: הקנה ללא רתע בן 57 מ"מ
97	בעולם החמוש: —
	מטיל-רקטות בחימוש הצבא השביצרי/נשק אסומי וחיל
	הרגלים/שירות התגוננות אנטי-אטומית, אנטי ביולוגית,
	אנטי-כימית.
101	בעתונות הצבאית: טנקים וחיי"ר/דרישה למהירות
104	רשימות קצרות: יחידות-רגלים קצוצות-מצבה
106	ממדף הספרים

המערכת והמנהלה: תל-אביב, רחוב מזלתי-בימין 57

דפוס "ספר" בע"מ, תל-אביב

העטיפה — בית הדפוס הצבאי מס. 665

בניצין רוניק בע"מ

יבואנים וסיטונאים
לתבואות וחלבונים

תעשיית תערוכת
"פרוביט ער"
טחנת גריסה

המשהד:
תל-אביב, העליה 3, טל. 2512

הטחנה:
רחוב ראש-פינה ע"י שיינקין
הכתובת לסלגרמות: רואימפורט

נ ת י ב

שרות הספקה לדרום ולנגב בע"מ
רחוב מרכז מסחרי 57 תל-אביב

סוכנות חברת

של

לדרום ולנגב

מוצרי דלק לסוגיהם
מוצרי שמן, שמני סיכה
צבעי שמן וחימיקלים אליהם
חומרי ריסוס נגד מזיקים ועשבים שוטים
חימיקליים לחקלאות ותעשייה
מוצרי אספלט

הדרכה מקצועית ניתנת ע"י מומחים

הארנו" בע"מ

תל-אביב, ת.ד. 106
תעשיות מתכת: יד אליהו,
רח' גבורי ישראל, טלפון 68690

אוטובוסים, אמבולנסים,
פכוניות מסחריות משא וכו',
רהיטי פלדה למשרדים,
ארכיונים וציוד בתי חולים

מעשיות עץ: נוה שאנן,
רח' תהרש, טלפון 67631

חיבות לאריות פרי,
צריפים, נגרות בנין

לעם ישראל,

למדינת ישראל

ולצבא הגנה לישראל

ש נ ת

שיגשוג

ובטחון

ט נ א בע"מ

לצבא הגנה לישראל

ברכתנו
לשנה
החדשה

בנק הכועלים בע"מ

לצ. ה. ל. ולעם!

שנת גאולה שלמה

ובטחון צור ישראל!

בנק המזרחי בע"מ

חברה בריטית
ועבריימית
לבטוח בע"מ

תל-אביב, רח' אלנבי 108, טלפון 62046

כל עסקי בטוח

מאוזלת

שנת טובה ומבורכת

קואופרטיב

„התנועה“ בע"מ

הובלת משאות מכל הסוגים,

כלים מיוחדים למשא ארוך

הספקת חצץ ודבש

ממחצבת „התנועה“.

רחובות

רח' הרצל, בית מלצין

טלפון 334

תל-אביב

רח' מרכז מסחרי 58

טלפון 62182

למדינת ישראל
ולצבא הגנה לישראל

ש נ ת
ב נ י ז
ובטחון

ח. טורצקי
י. סובוצקי
חב' קבלנית לבנין, חיפה

חשי"ג

לממשלת ישראל
לצבא הגנה לישראל

ש נ ת
פיתוח

ס. רחמני
סוכני בת-יהרשת

חל-אביב, דרך ס'ת 13 — חיפה, רח' יפו 95

לצ. ח. ל. על כל שלווחותיו

ש נ ת
שיגשוג
ומרחב

"כיתחן" בע"מ

לצבא הגנה לישראל

ב ר כ ת נ ו
ל ש נ ה ה ח ד ש ה

חברה אדן ישראלית
לגז בע"מ

ההנהלה ועובדיה

חשי"ג

לצ.ה.ל. על כל שלוחותיו
ברכת שנה טובה

מז וברמז בע"מ

ירושלים, תל-אביב, יפו חיפה

תל-אביב

סלפון 4655 ת.ד. 436

ע צ י ם
לבנין ורהיטים

בית חרשת לעורות
האחים גולדברג

תל-אביב ישראל

בית החרשת: פתח תקוה
המשרד: תל-אביב, נחלת בנימין 93, טל. 66919

מייצרים עור תחתון: סוליות
רפידות
צוארים
בטנים
עור עליון: דולבוקס
בוקס מכל המינים

אנו מברכים את
צבא הגנה לישראל
בשנה טובה

«עמיר»

חברה להספקה

של התאחדות האכרים בישראל בע"מ

המרכז:

תל-אביב, רחוב מרכז מסחרי 66
ת.ד. 2302 סלפון 60089

סניף חיפה:

רח' המלפים 61, ת.ד. 1389, טל. 6036

כה ואיל בשורות צ.ה.ל.!

החברה הארצישראלית
המרכזית לעסתר
והשקעות בע"מ

כ ר כ ת נ ו
ל צ ב א
ה ג נ ה
ל י ש ר א ל

„אגרו בנק“

תל-אביב, רח' אלנבי

יצחק מ. בכר

שוק עירוני 18 סלפון 62203

סיטונאי
ירקות ופירות

שלוחה ברכת צ.ה.ל.

החברה הארץ-ישראלית לקרור והספקה בע"מ

היבואנים הגדולים ביותר
של מזונות קפואים לארץ
מחסני הקרור המשוכללים
ביותר במזרח הקרוב

ברכתנו

שנת מרחב ושיגשוג

תל-אביב

דרך פתח תקוה 23
טל. 4316
ת.ד. 318

חיפה

רחוב הנמל
טל. 4541
ת.ד. 1409

נ ש ר

ע"י ביח"ר למלט "נשר"

ת.ד. 1409

לצ.ה.ל.

ברכתנו

בטחון

ובנין

ל. גליקמן ב"עמ

המרי בגין מכל הסוגים

..המחסיין"

חברה לקרור, קרח ואספקה

תל-אביב, רח' מרכז מסחרי 71, טל. 3082

ברכתנו לצ.ה.ל.

ולותיקי ההגנה

רב כח ואיל

לצבא הגנה לישראל

שנת שגשוג בטחון

וקבוצ גלילות

דב גלזר בע"מ

בית חרושת לעורות

פתח-תקוה — תל-אביב

למדינת ישראל, לממשלת ישראל ולצ.ה.ל.

שנת יצירה ובנין

חברה ישראלית לבנין והנדסה בע"מ

«עמירשב»

רח' החשמל 33

תל-אביב

מוציאה לפועל: כל סוגי עבודות בנין,

כבישים ועבודות צבוריות.

לצבא הגנה לישראל

שנת בנין ויצירה

מברך

שמריהו סטולר

קבלן לבנין — בונה מלון „נורדאופלו"ה

תל-אביב

רח' ברכה פולד 6

שנת

בנין

ויצירה

בישראל

✱

מברכים

„רמט" בע"מ

חברה קבלנית להנדסה, סלילה ובנין

תל-אביב, רחוב ליבוביטש 7/9, טלפון 4898

לצבא הגנה לישראל

ברכתנו לשנה החדשה

•

מהאוחזים באנך

לאוחזים בשלח!

•

מחלקה לבניה

אחוד הקבוצות והקבוצים—סולליבונה

תל-אביב, רח' הירקון 78, טלפון 3844

מי ומה בחוברת

ציונים לקורא

"עיקר התועלת הטמונה בתמרונים, מצוי לא בביצועם, אלא בלקח המופק מסיכומם — להלכה ולמעשה". אכסיזמה זו, שרבים אמרוה — בצורה זו או אחרת — לא באה למעט את ערך הביצוע. כונתה להדגיש את ערך סיכומי-תמרונים, בעיקר לתועלתם של אלה הנוטים לראות את התמרונים כתרגול של ביצוע בלבד.

טבעי הדבר שאותם הגייסות המבצעים את התמרון נוטים לראות את מלאכתם כגמורה ברגע שהונף הדגל לסימון הפסקת הפעולות. ומאידך גיסא, יש והמטות ושיומו את התמרון רואים באותו רגע את תחילת מלאכתם. ואילו אמת-המידה הנכונה, על-פיה ימדד ערכם של חלקי התמרון — תיחד לכל אחד משלבי חשיבות משלו. קביעת הבעיות אשר אותן צריך התמרון לבדוק, תכנון המצבים בהם תבדקנה הבעיות, הביצוע על כל שלושתיו, הסיכום שבסיום ה"לחימה", הוצאת המסקנות והעברתן לגוסי-הצבא (בלשון דוקטרינה, פקודה והנחיה, או באמצעות שכלולים בצידור ובחימוש) — כל השלבים האלה יחד מהווים את התמרון. הולול באחד מהם כמחולל כולול בתמרון כולו.

"קטעי שיח ה" מאת הרמטכ"ל, רביאלוף י. ידין, המובאים כאן (עמ' 8) מבהירים אחדות מהנקודות שהועלו עם סיום תמרוני הקיץ תשי"ב. לאלה שהשתתפו בתמרונים — כמבצעים, כשופטים, כאנשי מנהלת התמרון ואף כצופים — טמון לקח רב בהארת-הדברים הניתנת כאן. אף אותם קציני-הצבא אשר לא ניתנה להם, מסיבות שונות, ההזדמנות לעקוב אחרי מהלך התמרונים מקרוב — ימצאו ענין בהשתקפותם זו. נחסי-נא לשלב זה של התמרון — שלב הסיכום — את מידת החשיבות ההולמת אותו. ונחזור כאן על דברי הרמטכ"ל בסיום קטעי שיחה אלה: "...הצדדים החיוביים (שבתמרון), שהם כידוע רבים ביותר, יש והם נשמטים מן הניתוח. ההוכחה הטובה ביותר לכך היא — שבניתוח התמרונים של שנה זו, כבר לא עמדו על הפרק כה רבים מן הליקויים שהועלו על סדר יומם של הסיכומים בשנים עברו. ובכך — העדות הנאמנה לתועלת שבתמרונים וגם מיטב ההבטחה לתיקונם של הליקויים הנותרים".

שבע שנות שלום, ללא "מאורעות" והתפרצויות-דמים, עברו על הארץ בין 1922 לבין 1929. ברכה רבה היתה צפונה בהן: הזדמנות להתמסר לעבודת בנין בלתי-מופרעת. אך היה בהן גם מן הסכנה שבאשליה: הן היו עלולות להשכיח מן הלב את מציאות ה"ישיבה על הר-געש", שהיתה נחלתנו. פרוץ מאורעות תרפ"ט הסיר את הלום מעל מציאות מסוכנת זו. הן עצמן לא שימשו אלא מעין "מבוא" לאשר בא כעבור שבע שנים נוספות — והפעם שנים דרוכות, רוויות לא מאמצי בנין בלבד אלא אף תכונה הגנתית ומדינית. אכן, עמידת הישוב במבחן מאורעות תרפ"ט היא ששימשה נקודת-מוצא להתגברות ולהתבגרות אשר עלו ובשלו, משלב אל שלב — עם מאורעות תרצ"ו-תרצ"ט. ההתגייסות למלחמה העולמית, שנות המאבק במלחמת העצמאות. גילוי אחד של עמידה ספונטאנית-למחצה זו באבנוס 1929 מתואר בסיפורו העובדתי הנאמן של צבי נדב (עמ' 11) שנשא באחריות ההגנה בקטע מסוכן אחד של הישוב בחיפה. ודאי זכור לקורא שכיבושו של הבית הערבי המבוצר המפורסם שממזרח לגשר ואדיר-רשמיה בימי מלחמת העצמאות (21 לאפריל 1948) טעמו היה מוחנה במציאות השכונות העבריות שבחליסה ובחלעמל. התנאי הזה לעמידתנו בחיפה רבתי, נתקיים לנו מימי אב תרפ"ט, כתוצאה מן העלילה, המצומצמת והמקומית, המובאת בסיפור-המעשה המוגש עתה סמוך ליום-השנה של המאורעות ההם.

צבי נדב, מאנשי "השומר", אינו מנים חדשות בקהל ממסרי הזכרונות של ההגנה והשמירה העברית. והקטע המוגש הפעם אינו קטע מבודד ומנותק. זכורים לרבים פרקי זכרונותיו שבקובץ "השומר". שעשו לא-מעט להעלות דמותה וצביונה של התקופה ההיא. אף עתה, תיאור הגנתה של חליסה אינו אלא חוליה בשרשרת ארוכה ומסועפת יותר של זכרונות וציוני-עובדות; הדברים שאובים מתוך חומר הנמצא עם המתבר בכתובים-ואשר הגנו מקיים כי יוגש לקוראי "מערכות".

מי ומה בחוברת

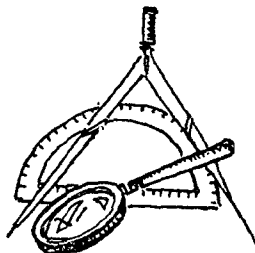
במחשבתו ובחיפושיו של יצחק שדה כמפקד — ובמעשרהקרב שנשא באחריותו בתקופת הפר"ש, בימי המאבק ובמלחמת העצמאות — נועד תפקיד חיוני לשאיפה להשגת ההפצחה. כמה וכמה מהמחשבות והפעולות היו מתונות לחלוטין בהנחה זו של הפתעה שהושגה. מן הדין, עליכן, כי המאמר מפרי עטו של יצחק שדה — מעובדו השמור עם „מערכות“ — המתפרסם בחוברת הראשונה המופיעה לאחר מותו, מוקדש יהיה לנושא זה של הפתעה.

להלן רשימת דברי יצחק שדה — מהם בפסבדונים — תרומותיו ל„מערכות“ כמרוצת השנים (עד כמה שניתן לרכזה עתה בדיוק):

„לאופי, המלחמה הקטנה“ במאורעות 1939—1936 — י. ש. (קובץ „אשמורת“ — נובמבר 1939).
 „הגדודים המודרניים במלחמה הגדולה ובמלחמה קטנה“ בחתימת ו. קונסקי („מערכות“, חוב' א').
 „מזכרונות פרטיון ברוסיה“ בחתימת ואלדין קונסקי (חוב' י"א, אפריל 1942).
 „כיבוש בית“ (תיאור שהוכן בהשתתפות י. ש. בעקבות תרגיל פעולת-לילה של אנשי ההגנה אשר נערך ב„בית“ הידוע שבג'זערה (חוב' י"ג, ספטמבר 1942).
 „סירת צבי“ — בחתימת י. נודד (חוב' כ"ד-כ"ה, פברואר 1945).
 „היריב: תרצח-תשח“ — י. נודד (חוב' מ"ח-מ"ט, מאי 1948).
 „באגפי ירושלים“ (ב„קרבנות עין באי“ — ניסן תש"ח). על יסוד שיחה עם י. ש. (חוב' ג, יוני 1948).
 „איגרת אלוף יצחק שדה“, (חוב' ג"ט, ספטמבר 1949).

לעולם אין מעשרימלחמה מתפתחים בדיוק „לפי התכנית“, ביסויו זה זכור ללא-מעשים לגנאי, בשל ההודעות הרשמיות בנוסח ידוע על „הנסיגה שבוצעה בהתאם לתכנית“, אך בלא תכנון הופך.

מעשה מלחמה לא נדרש למוסיה ולמעשה ללא-תכלית. אך התכנון חייב, כמובן, להיות גבוה ומושלם, גמיש ומותאם אל המציאות. בשל דרישות אלו, עליו, תכופות, גם ללבוש ולפשוט צורה, — הכל לפי נסיבות הזמן והמקום. אולם, קיימות גם גורמות מסוימות של מחשבה, ואפיקי-נחישותיגירה משותפים ומחייבים לגבי כל תכנון-צבאי באשר הוא. עליכן, אין ליחס ל„מחשבות לבעית התכנון הצבאי“ לאלוף י. רטנר (עמ' 28) חשיבות „אקדמית“ בלבד. אלו הן מחשבות החלות על שטח של תכונה, ארגון וביצוע שהנו הכרחי וחיוני בכל צבא, לקראת כל מלחמה אפשרית ובמהלך כל מלחמה מתרחשת. וכחשיבות הנושא — כן צריכה להיות גם הגישה שיגש אליו הקורא והקולט.

באחת החוברות הקרובות, יבוא, בסוגיה זו וכהמשך למאמר זה — מאמרו של ס/אלוף י. בן-דוד, „אופיה של המלחמה החדשה וצרכי תכנון המדינה“.

בעל ה„מחשבות על תכנון“, אלוף יוחנן רטנר, מצוי זה שנים אצל בעיות תכנון — הן צבאי הן אזרחי. עוד לפני הגיעו לארץ הספיק לעמוד — מתוך פעולה במטה ובמפקדת דיכוייה — בשני תחומים אופייניים ויחידים במינם: של הצבא הרוסי המתפורר ושל „הצבא האדום“ המתארגן. אותה שעה ניתן לו להתרשם גם ממכונת-המלחמה הגרמנית המסודרת. כבר באלה הזדמנו

לו לראות את ההכרח שבתכנון הצבאי. פעילותו בארגון ההגנה (בה) היה מוכר בכינויו „יוחנן“, גם היא הביאתהו לתחומי התכנון. בשנים 29—1926 הרחיקו נמצא בפיקוד ה„הגנה“ של חיפה; 38—1929 — יועץ הסוכנות להקמת ישובים חדשים ולהגנת הותיקים, מוצה במקצועות צבאיים בקורסים למפקדי ה„הגנה“; 39—1938 — הרמ"א (ראש מפקדה ארצית) הראשון ל„הגנה“ (בימי כהונתו זו — הוקם המטה הכללי וטופח הפר"ש). בשנות מלחמת העולם נקרא מדיפעם לתפקידים מיוחדים: מימי החדירה לסוריה, והמשך בתכונה להתנגדות לפלישה גרמנית אפשרית. ועוד. חבר הפיקוד הראשון של הפלמ"ח. עומד בראש מחלקת התכנון של ה„הגנה“ וב-1947 משמש יועץ צבאי ליו"ר הנהלת הסוכנות. אחרי מלאו תפקידים חשובים בהכנות למלחמת העצמאות ובתקופתה — מתמנה כנספח צבאי בברית המועצות. כאדריכל — יוצרן של תכניות בניי-מידות (ביניהם — בניי המוסדות הלאומיים בירושלים). כיום משמש כפרופסור, וכדקן הפקולטה לארכיטקטורה בטכניון העברי. אלוף י. רטנר תרם גם בעבר כמה מאמרים ל„מערכות“ בסוגיית ביצורים ועל בחירת מקום לנקודות ישוב, אם בשמו ואם בפסבדונים „בדנר“.

סי ומה בחוברת

בעית האש רבת-אנפין היא — ובחיפוש פתרונות לבחינותיה השונות — מתחבטים
אף הגדולים שבצבאות העולם. כל צבא מצווה לחרוש חריש משלו בשדה זה, ולטפח דרכים
המתאימות לו: לתנאיו הגיאוגרפיים, לעצמת האש אשר לו, להרכבו, לסיב היריבים והמצבים הצפויים.
ר/סרן יצחק ערן (הוא "ה שפירי", כפי שהנו חתום על: "הסיור החדש", "במערכות" חוב'
כ"ט, ספטמבר 1945; הוא גם סרן י. שפר בעל ה"תצלום מן האויר", בחוב' נ"ב"ג, אוקטובר 1948 וכמובן,
הוא ר/סרן י. ערן במאמרו "איסוף ידיעות במלחמה ועידה", חוב' ס"רס"ו, מרץ 1951) — אינו מנסה במאמרו
לטפח תורה פסיכולוגית, פיקודית וטקטית שלמה סביב גורם-האש שבקרב, כפי שניסה לעשות הקולונל
(עתה בריגדיר-גנרל) ס.א.ל. מרשל האמריקאי בספרו הנודע "אנשים מול אש", אולם הוא עומד על שורה
של ענינים אשר נודע להם ערך מעשי מסוים — והבירור הנסוב עליהם עשוי לסייע לטיפול נאות ותכליתי בהם.

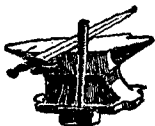
על תפיסת השימוש בטנקים כנגורם מסייע להתקפתו של חיל-הרגלים, עברו גלגולים
שונים. בצורה סכמטית במקצת בוטאו תמורות אלו בשלושת הצוירים הסמליים המציגים את טנק-הרגלים:
כנע לפני הרובאים היוצאים להתקפה כמתקדם אתם ובתוכם, וכהולך בעקבות

השרשרת הקדמית, לסייעה. גלגולים ושינויים אלה בהצרכת תפקידו של טנק התומך-ברגלים היו כרוכים
בריכוז הרהב יותר, ביחס לעצם תפקידו היסודי של הטנק באשר הוא: האם יש לראותו
ככוח פריצה בלתי-תלוי, כמעין "חיל פרשים ממוכן קל" — או גם כמסייע להתקפת הרגלים. נראה, כי
השימוש הטקטי (והאופרטיבי) בטנקים עובר בהדרגה לאפיקים קבועים וברורים, פחות או יותר, של הפעלה
לוחמת רבת-פנים. מכל מקום, כזה הנו הרזשם לגבי הצבאות הראשיים בעולם. אכן, כל צבא מצבאות
אלה מקיים בכ"ו נוסח "משלו" להפעלה טקטית של טנקים ותיאומם עם חילות אחרים; וזמן הראוי להכירם
מכלי ראשון עד כמה שאפשר. מאמרו (עמ' 37) של מייור-גנרל פ. צ'רניאבין מצבא ברה"מ, מרצה את
ההלכה המקובלת בצבא בענין שיתוף הפעולה בין רגלים ותופים לטנקים המסייעים בידם, בהתקפה. על אף
הממדים המצומצמים (מחלקת רגלים) בהם הוא מציג את הבעיה ו"ראשונות" השאלות שהוא מטפל בהן,
ראוי מאמר זה לקריאה-בשימת-לב. אדרבא, דוקא בשל אלה נודעת ממשותית-הר הצגת הדברים
במאמר זה, אשר לסמל, למ"מ ולמ"פ — ענין שזה בו.

הרוצה לראות את ענין שיתוף הפעולה בין כיתת-הטנקים למחלקת הרגלים אף במסגרתו
הרחבה יותר, של נוהג הפעלת כוחות השריון בצבא הסובייטי במהלכה של התקפה, בכללה — יעיין בשתי
סיקורותיו של לויט-קול. ברטייל (מצבא צרפת) על "עקרונות ומגמות בטקטיקה הסובייטית"
(מערכות" חוב. ע') ו"מגמות ודרכי-ביצוע בטקטיקה הסובייטית" (מערכות" ע"א).

"בשדה-המערבה של קאנגוראק ניצח מורה ביה"מ העממי הפרוסי". מה נדושה אימרתו זו
של ביסמרק. אולם האמת שבה, במידה שהיתה מצויה אז — עומדת בעיניה גם
כיום. זאת ועוד: ממדיו של הצבא העממי שבימינו על שכבת המפקדים הגדולה שבו
וכן אופיה הטכני וה"מתמדם" של המלחמה בזמננו מעלים על הפרק באופן דחוף את
שאלת ביה"ס התיכון כחלק הכרחי של מנגנון האומה בתכונה הכללית וההגנתית שלה.
לשאלה זו מקדיש ק/אלוף יובל נאמן את מאמרו (עמ' 43) על "צה"ל
והחינוך התיכוני", אשר נכתב בטרם נפתח הבירור בענין "המגמה הצבאית"
בבתי-הספר, על כן אין לראותו כהגבה על סוגיות ודעות שהועלו בבירור זה.

לפני י"ג שנה, תוך תכונה חרדה לקראת מאבקי-העולם המתקרב, העלה איש-צבא אמריקאי
כמה מחשבות נוקבות בסוגית חובותיה של אומה לחינוך אזרחי וחיילי. התפקיד אשר ממלא — או שאינו
ממלא — המורה לפתרון בעיות-החיים זג: —

...הדמוקרטיה חייבת לפתח טיפוס של אדם, אשר יוכל להיהפך לאיש-צבא, לעמוד בקרב ולחזור
אח"כ לחיי אזרחים. החינוך הצבאי אינו תפקידים של מצביאים, אלא של איש המדינה והפדגוג. אם

מי ומה בחוברת

הדמוקרסיות לא תבינה את הדבר, או לא תוכלנה לבצעו — הרי דינו נחרץ. תורה של הדמוקרסיה בתולדה יהיה אזי קצר. על הליברלים שלנו להודות בכך ולהכשיר את הדמוקרסיה הליברלית לקיום בעולם מלא התרועעות... ועוד: — „רק חינוך מקיף של הדור הצעיר — (תקופת חיים של הכשרה ורחיית ולא הכשרה צבאית במחנה הצר) — יכול להכשיר את העם לעמידה בפני כוח ההלם העצום של מלחמה מודרנית. על כן מהוה כית'הספר בעיה להנהגה מדינית ולא רק לסגנאים של הוראה". — המורים עצמם זקוקים לתורת-דרך: אין להרשות להם לקבוע את סיפוט האדם שיוצר ואת דרכי החינוך... בת'הספר מוצאים את האנשים שיצטרכו לעמוד במבחן מלחמות המחר ולהוות את צבא המחר. קרוב לודאי שלא נתחמק מהמלחמה, אם גם נשחזל להחליץ ממנה. עלינו להתבצר לקראתה בגוף וברוח. כל חסינותה האנושית של האומה תדרש כדי לעבור את התקופה של מלחמות טכניסיות, הצפויות לדור הנוכחי ולבאים אחריו..."

סעיים אלה לקוחים מהמאמר: „המלחמה בתוך הציביליזציה המכניסית", מאת המיור קונולי. בחוברת יולי 1939 של „דורגל חיל-הרגלים". באותו מאמר היו כלולים אף כמה פסקים חורצי משפט חריף יותר על שכבת מורי בית-הספר, ובמידת-יכולתה לעשות את המוטל עליה. אכן, דומה כי די היה בנדון ביטטטת שהובאו ונתפרסמו בשעתן בקובץ „אשמורות" (נובמבר 1939).

אמר ביאליק: „מרחב השמים שמעל לראשו של עם הוא כמרחב, הקרקע שמתחת לרגליו". כוננו היתה למפעל גאולת הקרקע ברכישה ובעבודה. בהרצאה על תפקידי התעושה העברית סוגלה, לפני כ-10 שנים אמרת-כנפיים זו ונצורה ההגדרה: „בטחוננו של עם הוא גם ברוחב כנפיהם של מטוסי אשר מעל לראשו". עתה בא בעל תגובה ל „מכתב הסקסי" בחוברת זו (עמוד 51) והעלה

כסיסמא לרשימתו את הפסוק „ישעיהו" פרק ח', 8: „והלך ביהודה שסף ועבר עד צואר יגיע, ויהי מסות כנפיו מלא רחב ארצך עמנאל". בתמונה זו — אשר מקורה בצירי אלוהיות אשוריות-בבליות — שנועדה לחיבור גוראתיה של פלישה אשורית נשמע כבר כמעין צליל-מבשר לגבאות-הנצחה של הגנרל דואה האיטלקי, יוצר ההלכה של מלחמת ההשמדה מן האויר. אולם כוננו של בעל הרשימה הזה מוגדרת וענינית יותר: הוא מתכוון למרחב השליטה האווירית העשוי ליצור מידת בטחון רבה יותר, אף בשביל ארץ קטנת-ממדים. מכאן — חזיונותו הרחבה של הנושא החורג כאן, לאמיתו של דבר, ממסגרת „סקסית" גרידא.

היה היתה מערכה, בספרד של ימי הביניים, שנערכה בין הנוצרים של הצפון, השואפים ל „כיבוש-חדש" (ראקאנקוויסטא) של ארץ ספרד כולה — לבין המוסלמים של הדרום, אשר רצונו לקיים בדיהם את המלכות הנאת שהקימו וטיפחו. מטעמי דת והגינות, קיימה באותה מערכה, הפוגה שלוש ש ימי החג השבועיים: יום ר' — למושלמים; שבת — ליהודים; יום א' — לנוצרים. ללמדך, כי אמנם מרובים היו היהודים בצבאות המתמודדים. אכן, צבא משהלם לא היה להם — ועליכן גם לא שלוהה משהלם באמנות המלחמה של אז. בכל הדורות בהם חסרו צבא משלהם לא ניתן ליהודים, ואף לאנשי הצבא שבהם או אלה הערים לחזיונות-המלחמה, אלא לשקף את מושגי הצבא והמלחמה של סביבתם. השתקפות כונו הננו מוצאים גם בקטע המענין מהספרות העברית מימי הביניים — היונק, ללא ספק, ממושגי המלחמה של העולם דובר הערבית של אז — אשר מר א. תברמן הפנה את תשומת לבנו אליו (עמ' 52).

„אלה ואלה דברי אלהים חיים" — כך רגילים להגדיר דברי ירכוח ופולמוס אותם המבקשים להעלות מתוך טענותיו של כל צד את החיובי והמאלף שבהם. על גישה זו ממליצה המערכת

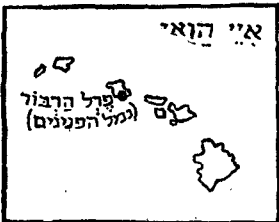
לקוראי הביור: התקפת שריון ותתגוננות בפניה עם זאת, אין היא מעצת לקורא הער להמנע מלהתנגד או להסכים לכל הגהה בדברי הביור, הנראית לו כנוכחית או מוטעית. סיום רשימת הביקורת של ס/אלוף י. פלך, והתשובה המפורטת

למדי של ס/אלוף י. בר — הניתנים בחוברת זו (עמ' 54 ועמ' 59) יתנו הזדמנות הן לקבל פחשבות והערות והן לדחותן. מכל מקום, ס/אלוף פלך ימצא תמיד על „כף-הזכות": „מערכות", המסכים אתו, ודאי שלא יתקשה להודות לו, ואילו האחרים יהיו אסירי תודה לו על ההזדמנות שנתן לס/אלוף י. בר להרצות את דבריו הוא ולהוסיף מתורתו. ואנו תקוה להמשכם של בירורים פורים מעל דפי חוברותינו.

מ' ומה בחוברת

מצויות, כנראה, ראיות מספיקות לכך שהתקרבותה של השיטת היפנית הגורלית אל נמלו הראשי של צי ארה"ב באיי ההוואיים, פארגל-הרבור (גמלהפנינים) היתה, בעצם, ידועה למתקני

התצפית האמריקאיים. אולם, שם לא החשיבוה, לא פירשוה כראוי, ועליכן לא העבירוה בעוד מועד לאלה אשר להם נגע הדבר ביותר; ולכן לא הועקו כוחות האבטחה הנגד-מטוסיים ונגד-צוללתיים אשר באותו בסיס אדיר. הנכון לגבי גדולות — הנו נכון, לא פחות, לגבי „קטנות“. זהו המוסר-השכל שבמכתבים אל קצין-מילואים (עמ' 74) המעלה על רקע לקחו של מקרה מסוים בפרשת-תמרונים אחת, את סוגית חובת-ההודעה למרעד. חובה מוטלת על כל יחידה, צופה, להודיע לגורמי הפיקוד והמודיעין על כל תמורה שהיא במערך האויב. אין להכליל — לגבי מציאותו של צה"ל — את תיאור המצב,

והמקרה, הניתן במכתב זה, אולם יש בו בתיאור זה כדי לרמז על אפשרותה של פירצה — אשר אפילו תהיה בודדת, יש בה כדי לפתוח פתח לכשלונות חמורים. ורק אימון מחמיר, הן בתמרונים והן בכל ימות השנה, ביחידות המילואים כבכוחות הסדירים — הוא העשוי לשמש תריס בפני סכנות כאלו.

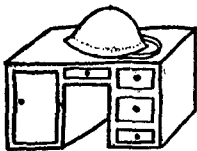
בעקבות תרגומו של המאמר „בטחון בדרכים“, ללויט.קול.ו. וינסטון

(צבא ארה"ב), שבחוברת ע"ב-ע"ג של „מערכות“ — ניתנת עתה תגובה שהגיעה מחוגי חיל-ההובלה, אחד משני החילות אשר לדעתנו נגיעה ישירה ומיוחדת להם בנושא הנדון. רשימת הגבה נוספת, מעברו של חיל המשטרה הצבאית, תופיע בחוברת הבאה של „מערכות“.

יש והמשתתפים בתמרון חורגים ממסגרת חוקותיו ורואים, מתוך התלהבות הרגע, ב„ירוק“ או ב„כחול“ אויב ממש. עתים עלולה „התנגשות“ ברגע כזה להסתיים במהלומות. אולם, בדרך כלל, הבעיה היא הפוכה: כיצד לעניין את החייל הפשוט בתמרון הפורמציה? כי אדישותו של החייל הפשוט עשויה לפגוע קשות ב„מציאותיות“ של התמרון. בבעיה זו דן מירל. צוליקופר במאמרו אשר קטעים ממנו מובאים בחוברת זו (עמ' 84). בעיות חשובות אחרות הנדונות בו: ערכו של תמרון הפורמציות, אש האויב, קצב התמרון, „מציאותיות“ של האויב, השפיטה הנכונה. ה„תוקפן“ „Aggressor“, (ה„צבא לצורכת-תמרונים“), שכבר נכתב עליו בשעתו ב„מערכות“ (חוב' ס"א, עמ' 43) ושהוזכר בחוברותינו פעמים מספר — הוא אחד האמצעים אשר מציע בעל המאמר ליעול התמרונים ולהחיותם. אין לראותו כאמצעי יחיד או כמתאים לכל צבא וצבא. על המתמרנים והמתמרנים כאחד לבקש דרכים — ההולמות את צבאנו — להיסיף ולשפר את התמרון. והאפשרויות מרובות.

התפיסה הרואה בקציין-מטה, כאשר הוא קציין-מטה, „איש-עורף“ מובהק, או איש משרד-גרידא — היא אחת ההשגות שאמנם הנן רווחות, אך אין להן על מה לסמוך. רשימתו של ר/סרן א. הנק — אשר עוד בטרם עלתו שימש זמן-מה קצין מטה — כתובה בצורה של מעין-יומן. דוקא צורה „יומנית“ זו מאפשרת לה, לרשימה הקצרה, להוכיח באופן משכנע, כי אכן יכול עובד-מטה להיות למוד-קרבות ושקוע בענייני הנהלת-לחימה ישירים. כמה מענינת ומאלפת תוכל להיות רשימה מעין-זו, שהיתה נכתבת על רקע נסיונו של אחד מאנשי צה"ל, אשר תוך עבודתו באחד המסות של צבא הגנה לישראל בתקופת הקרבות, נזדמן לו למצוא את השירות-במטה במלאכת-קרב בשדה. כל אלה אשר נסיון מעין זה היה להם — מוזמנים בזה ע"י המערכת לנסות ולמלא את מבוקשה זה.

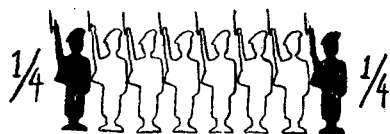
„רובה“ „RIFLE“, זהו שמו הרשמי של הכלי בצבא ארה"ב (אכן, יש לזכור כי מלה זו משמשת, לפי הגדרה אמריקאית רשמית, גם לציון „כל כלי-אש אשר לו סלילים ספיראליים בפנים קנהו“); בדיבור יש ומכנים אותו „תותח-ללא-רתע“, המונח אשר „מערכות“ נקטו בו מזה שבע שנים הנו — „קנה-ללא-רתע“; ובמקרה זה: — 57 המ"מ. הכלי הנו אחד החידושים המעניינים שבאזנו של חיל הרגלים בן-זמננו. ציונים לו נתנו מעל דפי „מערכות“ זה כמה וכמה פעמים. לאחרונה, הועלתה

מי ומה בחוברת

ב"מערכות" הערכה מסוימת (והיבית מאוד) לכלי זה ב"פרקי לקח מזירת קוריאה", (חוב' ע"ב-ע"ג, עמ' 129). פרטים רבים יותר — ובעיקר על הפעלתו הסקטית של הכלי, זה הנושא שלא ניתן דיו לקראינו עד כה — יוכל הקורא למצוא עתה בתרגום רשימתו של לויט. רוברט פאלון, מצבא ארה"ב, שנתנסה נסיון מעשי רב בשימוש בכלים מסוג זה. בכונת המערכת להוסיף ולהשלים את הארת תכונותיהם ובעיותיהם של הכלים, "ללא-דעת", במסגרת המדור, "כלי-קרב".

"מורשלים פקדן, למעשה, על בטליונים בלבד" — כזה היה הציון האופייני למצבכם של הקורפוסים והדיביוזיות שב"ארמיה רבתי" של גפולון, שעה שנמסו ונצטמקו תוך כדי הנסיגה האימה ממסוביה. אכן, התכונות של גופי צבא ושל יחידות איננה

חזיון אשר ניתן להתקל בו במצבי נסיגה או הגנה בלבד — הגם שהנו, ללא-ספק, אופייני למעמד של הגנה נואשת ועקשנית. מצב זה של התמעטות-מרחיקה-לכת של כוח האדם הלוחם שביחידה — ועם זאת, של המשך קיום היחידה כמסגרת פועלת — מציין לעתים קרובות את רגעי המשבר (והמפנה) במהלכם של מבצעי-מלחמה.

עליכן כה חיונית הידיעה כיצד להשתמש להשגת מיטב התוצאות ביחידות, קצוצות מצבה" כאלו — בין בהגנה ובין בהתקפה. כמה דוגמאות בולטות לשימוש מושכל כזה — בעיקר במסגרת של פעולות הגנה — כלולות ברשימה שב'עמ' 104. והרי גם דוגמה ממצבי התקפה: מי שהיה מפקד ברגימנט-רגלים גרמני מספר כי מסוף יוני עד נובמבר 1941 הפסיד הרגימנט מ-3000 אנשיו 800 הרגים ופצועים 200 חולים; ואילו במהלך ההתקפות העקשניות (וההתקדמות ההדרגתית הניכרת) של נובמבר וראשית דצמבר, ירד הרגימנט בהדרגה בעצמתו — עד הגיעו, ב-7 בדצמבר (בהיותו בגורת החזית שבין טולה ואיזובל), ל"עצמה" בת קצין אחד, סמלים — ששה, וחיללים — עשרים וחמשה; מצב אשר בו ודאי שכבר לא יכלה לעזור בהרבה הטכניקה הגרמנית הידועה של הפעלת מכונות-ירייה רבות ע"י אנשים מעטים... ואין תימה כי בעל הזכרונות מכריז: „על אף התקדמות הטכניקה מוסיף האיש להיות הגורם המכריע בקרב...“

אולם הרי לפני הגיעם למצב הנ"ל קוימה ההתקדמות במשך שבועות ע"י גדודים שמנו מאות מעטות או אף עשרות בלבד. והוא הדין — מודגמאות רבות של התקדמות הצבא הסובייטי למערב (בהרי הקרפטים, ועוד) כשהתגבורות לא הספיקו להגיע והיחידות הצטמקו והלכו. אכן, אלו הן דוגמאות מאלפות לדברים שניתן להשיגם אף תוך התמעטות הכוח — אלא שהם לא יושגו בלעדי: איכות גבוהה של החיילים ויכולת מובהקת של המפקדים.

רקע האנושי רבי-הערך שמאחוריהן, יעשיר לא רק את ידיעתו אלא אף את הבנתו ב- מהלכי מלחמה והיאבקות — וגורם-האדם' בתוכם“.

במקום אחר בחוברת זו מדבר ס'אלוף י. נאמן על השפעתם של ספרים מסוימים בעיצוב דמות קאדרים של מפקדים. אין ספק שהספר „קומנדו“ נמנה על הספרים שיתרמו תרומה לאותו גורם — שאינו ניתן ל"מישוש" — הנקרא „רוח הצבא“.

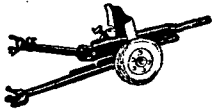

הספר „קומנדו“ לדנים רייך, אשר הובטח לקוראי „מערכות“ (בחוברת הקודמת) שבקרוב יופיע — כבר הופיע. בהמלצה הקצרה שהמליצה המערכת על הספר נאמר:

„אכן, רבות ניתן לקרוא בין שורותיו העצירות, השקטות-כביכול, העובדתיות והמובנות מאליון“ של „קומנדו“; והקורא — איש-צה"ל, בן-הנעורים או ותיק-ההגנה — אשר ידע לקרוא הן בתוך השורות והן ב-

מי ומה בחוברת

הקונטרס "תותח מול טנק", אשר הופיע זה עתה בהוצאת "מערכות" משקף שנים: — את לקח- נסיונו של אחד הצבאות הגדולים, אשר נתנסה נסיון רב בפרשת עמידתו של חיל-הרגלים הנתמך ע"י כוחות

ארטילריים מפותחים, בפני הסתערויותיהם של טנקים אויבים. ואת הצורך שלנרעצמנו לינוק ולמוץ מכל מקור רציני בסוגיה זו, אחת החמורות בין אלו שכל צבא בן-ימננו עומד בפניהן. ובאשר הקונטרס משקף שנים אלה, הריהו מחד-

גיסא, חומר קריאה ולימוד מן החשובים, אשר חובה על כל איש צבא ער — ועל כל אחד המתעתד לשמש בשורותיו של צבאנו או הדואג את דאגותיו — לעיין בו בכובד ראש; ומאידך-גיסא, אין הוא בגדר הדרכה או הוראה, לאמור: "כזאת דוקא ראה ועשה"; כי יש והתנאים הנם שונים, והעיקר אשר יש להעלותו מן הקריאה בקונטרס המתורגם הוא רוח הפטרונות, וכוונת העמידה, ולא תמיד פרטיהם ושיגרתם של השיקולים והמעשים. מכל מקום, יש לקוות כי קונטרס זה — הבא בעקבות הסקירה "הגנה נ"ט בחיל-רגלים סובייטי" (לס/אלוף א. גיל, בחוברת ע"ד של "מערכות") — יוסיף לא מעט להצגת בעיות העמידה בפני שריון לתועלת קהל המפקדים והחיילים של "צה"ל על כל שלוחותיו, וכן אנשי המילואים וגדודי הנוער. המערכת תשקוד להשלים את הצגתן זו ע"י תיאור נאות של דרכי הלחימה בטנקים הנהוגים בשאר הצבאות הגדולים של העולם; "מכל מלמדי השכלת".

מספר תיקונים למעויות שנמדו בחוברת

צבי נדב — לאחר שבדק את עניין פעולת אנשי "השומר" ב"הגנה" — מבקשנו לתקן את דבריו (בעמ' 23, שורה 22 מלמעלה) כדלקמן: נתום הורביץ לא נכנס לועד ה"הגנה" לאחר הדיון עם אנשי "השומר" ב-1929.

בכותרת המאמר של אלוף יצחק שדה ז"ל (בעמוד 25) נשתרבבו בטעות נקודותים ומקף — ויש לקרוא: "מחשבות בנושא ההפתעה".

בתשובה של ס/אלוף י. בר, בעמ' 73, שורה 18 מלמטה, נפלה טעות, ויש לקרוא: "כמורכב קיימים תותחיסער בעלי אותן התכונות בצבא השביצרי ("פנצרייגר" G-13) ומשחית טנקים — בצבא הצרפתי (AMX-13) — שמבנהו כשל טנק קל".

את הכותרת בעמ' 97 יש לקרוא: "מטיל רקטות נחיתוש הצבא השביצרי". והתמונות באותה רשימה (בעמ' 98) מתיחסות לרשימה הנוספת בענין פיתוח רקטות בשביצריה שבשורות האחרונות באותו עמוד.

ברשימה העקריית על מטיל הרקטות, שורות 10-12 מלמעלה בעמוד 98, יש לקרוא:

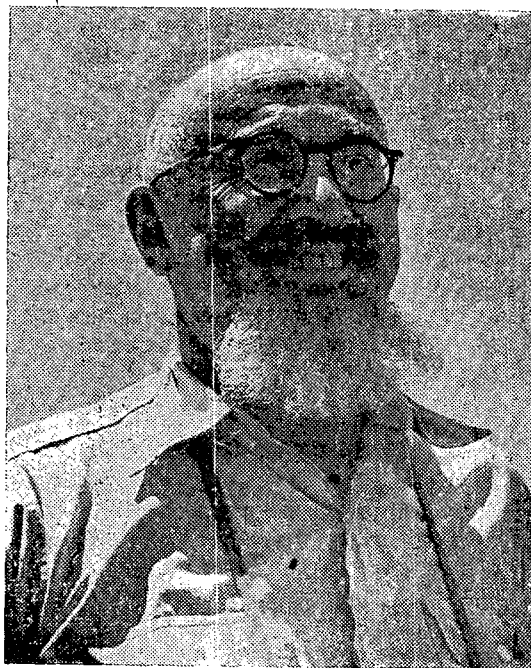
"גם כוח אדם. הפגז בעל מרעום-הקורבה נועד כנראה לפעולה נגד מטוסים (וישנן ידיעות על כלי רקטי שביצרי, נוסף בתחום זה של פעולה א"מ. — עיין ברשימה הקצרה שבתחתית העמוד). ואילו כושרו של הפגז חזול-המטען לפעולה נגד שריון (ונגד ביצורי-שדה מסוימים) ברור מאליה".

חוברת זו מציינת "יובל" כפול בדרך, "מערכות": הירחון הגיע ל"ברמצה" שלו — ופותח עתה בשנתו הי"ד; וגליון זה הגו גליון 75 להופעתו הסדירה מאז תמה פרשת הקבצים ה"מוסוים". רק השער בחוברת זו מציינ את המאורע הכפול. החוברת עצמה אינה אלא פתיחה לשנת עבודה ולימוד נוספת במעשה "מערכות".

אלוף יצחק שדה

1890 - 1952

צה"ל על כל שלוחותיו עומד דום ומצדיע ביגון קודר לפני קברו של האלוף יצחק שדה. מפקד דגול ורע נאמן. הוא הגיע אלינו כלנדברג. זה היה שמו מבית-הוריו, אבל אנחנו הכרנוהו בשמותיו האמיתיים: שדה ונודד — כי כזה היה האיש. כך הכרנוהו בפלוגה הנודדת, בחי"ש, בהנהגת המטה הכללי וחיל השריון ובפלמ"ח. תמיד רץ אל השדה, תמיד נדד. לא שקט על שמריו וחיפש את החדש. זכותו הגדולה היא ביצירת ילד מיפוחיו — הפלמ"ח, פלוגות המחץ של ההגנה, הצבא הסדיר של המחתרת, אשר כבוא יום הפקודה מחצו כאויב ואיפשרו לכל עתודות הגנה להתגייס, ויחד אתם, עם צה"ל, הדפו את האויב מעבר לשער.

פקודיו קראו לו „הזקן“, אבל הוא היה צעיר בגופו וברוחו ממרבית צעירי פקודיו. לא נוכל היום לספר על כל פעלו, אולם חורשות משמר העמק, הרי ירושלים וערכות הנגב יספרו לעד על פעלו. כבוד לזכרו. זכר גבור לברכה.

רב-אלוף י. ידין
רמטכ"ל

הלוחם שונא-המלחמה

...הוא לימד את הנוער לדעת, כי את הסכנה אפשר להרחיק אם מתקרבים אליה פנים אל פנים. הוא נמשך אל ה"בחורים" שאפשר להכשירם למפקדים. והוא אמר להם: סכנה בשער, צריך להילחם, היה תהיו מפקדים. הוא הלך אתם במבואות קרית ענבים ובמחצבת צובה, בסביבת רמת-הכובש ולימד כיצד לסייר, כיצד לערוך מארב, כיצד לקיים איגוף.

"על כך חייב לו העם תודה — על גלותו את סגולת המלחמה שבנוער שלנו. ואילו אנו, חבריו הקרובים, חייבים לו תודה על ערכים אנושיים שהקנה לנו בחייה, על שחינך להילחם תוך שנאת המלחמה, עמידתו נגד הטרור, על סגולת החברות, על אהבת הקוממיות האנושית וגם על עליצות-החיים. אישיות נלבבת, אדיבה, אצילה, אחאית וגם אבהית..."

י. גלילי

משתתף ורע

יצחק שדה מן המשתתפים הראשונים של "מערכות" היה, עוד בימי הקבצים ה"מוסוים". אשר קדמו להופעתו התקינה של הירחון (מאז שלהי 1939). והוא היה גם אחד המתמידים ביותר. לגבי במתו של צבא מתהווה — צבא-עופר, אשר כל התחלה בתוכו היתה קשה, בהיותה מניחת-יסוד ומפלסת-נתיב — אין הציון הזה מקלי-הערך. יש בו עצמו כדי להביע יחס ולעורר הערכה. אולם שנים רבות היה יצחק שדה ל"מערכות" הרבה יותר מזה. מראשית הצעדים להקמת הירחון, משהחליט י"ר הנהלת-הסוכנות של אז לאשר את דבר הקמתה של "במה לגאלית", מחנכת ומכשירה, לארגון-ההגנה — היה יצחק אחד מתוך קבוצת המיעצים המעודדים הקטנה. קבוצה זו, שנמנו עליה גם אליהו גולומב ודוב הוז, ואחדים אחרים החיים אתנו — תרמה רבות להבהרת הרקע, לגישוש אחר שבילים, לטביעת דפוסים ראשונים למחשבה ההגנתית-הצבאית שלנו.

לא תמיד עלו דעותיו והערכותיו של יצחק בקנה אחד עם דעת המערכת, או מוסדות ההדרכה והמבצעים של כוחות-ההגנה, ולא תמיד היו זהות עם חומר אחר, מסוגים שונים, שהוגש ע"י הירחון לקוראיו. אולם תמיד היה בהן ענין, עלתה מהן רוח-המקוריות, והיה טמון בהן "Common Sense" אלמנטרי משכנע. ואלה גרמו שתהיינה, לפחות, לנקודת-מוצא מעניינת לבירור-מושגים פורה ומקדם — אחת מתעודותיה העיקריות של כל במה צבאית. מעל לכל היה יצחק, לקבוצת עמלי-ה"מערכות" המתמידה, הקטנה — רע מעודד, שותף לשיחה, מעורר נקודות-ראיה חדשות, מחדש הערכות. עזרתו זו, "הסתננה" לתוך מלאכת בנינה של במה הגנתית-צבאית. בשבילים שונים, אף מחוץ לתחומם של הפרקים והרשימות אשר תרם לה. תודת-אמת על הריעות והשותפות.

בין הורים על קברו של יצחק שדה הונח זר נושא הכתובת:
"למשתתף ורע במשך י"ג שנות, מערכות..."

רב־אלוף י. ידין

ק ט ע י ש י ח ה

(בשולי תמרוני תשי"ב)

מלחמה כאחד). חזיון מעודד הוא כאשר מפקד, בשעת הערכת מהלכים בתמרון מסויים מצטט, למשל, את אותו מעט מדברי קלאוביץ אשר הופיע בעברית. וכך גם לגבי מקורות אחרים של דעת ואבחנה צבאית.

לפחות באחד מתמרוני השנה בלט מאוד מצב של דרכי התחבורה אשר הדגים את הסוגיה של "קוים פנימיים וחיצוניים". בדרך כלל יש להרבות בקרב המפקדים ידיעה והבנה בסוגיה זו. בקרוב רוצים אנו להוציא בהוצאת "מערכות" ספר של סופר צבאי אחד, לויט-קולונל ברן (על האסטרטגיה והטקטיקה של מלחמת היבשה), בו מדגיש המחבר מחדש את ערכם האסטרטגי של קוי התחבורה הן בהתקפה והן בהגנה. ואכן, אין לאמר על צד מסויים המשתתף בתמרון, כי הוא "נמצא בהגנה סתם" — שעה שהוא נמצא בהגנה במצב של "קוים פנימיים". ולא עוד, אלא שישנם מספר כללים שהם בבחינת אכסיומות עד כדי היותן לאבני-בוחן — ששוב אין פיקוד יכול לגשת לבחינת פרק לחימה מבלי להעזר בהן. כדוגמה לכך אפשר לקחת את התנאים המשמשים אמות-מידה, להערכת נתוניה וצרכיה של משימת הגנה.

לדעת מחברו של אותו ספר, התנאי הראשון הקובע את אפשרויותיה של ההגנה הוא צירופם של זמן ומרחב. המשחק שבין שני גורמים אלה (הזמן והמרחב) — הוא הקובע באיזו מידה יוכל המתגונן להספיק להנחית מהלומה מכרעת על אחת מזרועותיו של התוקף. כמרכן קובע כאן לא מעט הגורם של "קיר", גיאוגרפי או אחר, אשרו אליו ניתן ללחוץ את היריב שהוכה. לנוכח גורמים אלה יתכנן המתגונן יפהיפה היכן יש להתכונן לעצור את הכוח התוקף תוך מצב הגנה, והיכן — להתקיפו. בלעדי זה, תאבד כל האפשרות לעריכת התמרון המבצעי במצב הגנה.

המפתח לחפיסתו ולמהלכו של כל תמרון — מונח בהגדרת המשימה המוטלת על כל צד המשתתף בו, ובמסירת משימה זו אל כל אחד מדרגיה המסוגלים של הצד עליו הוטלה המשימה, בממד דים ובצורה המתואמים לאותו דרג. ככל שתחסר הבהירות בתפיסת עצם המשימה המוטלת — מעורר פלת יותר תהיה אף ההבחנה בין משימתו של הדרג הגבוה לבין זו של הדרג הנמוך ממנו. מתוך כך תחסר גם החדות והבהירות באורח ביצוע המשימה. כל נטיה של דרג גבוה (או דרג-ביניים) רק "להעתיק" את המשימה שהוטלה עליו ולהטילה כמו שהיא על הדרג הנמוך ממנו — הנה בגדר פגם רציני. עלידי זה מוטלות ממילא ההכרעות, המפרשות למעשה את המשימה, על דרג נמוך מדי. מתוך כך, עלולים להינצר הבדלים גדולים בין תפיסת המשימה בדרג הגבוה לבין ביצועה בדרג הנמוך. ואילו מן הדין, למשל, שפיקוד המקבל משימת הגנה — יוכל במסגרתה להטיל על אחת מחטיבותיו משימת שהיה; וכן להיפך.

חשיבותה של בעיית הגדרת המשימה, מתבלטת ביותר שעה שעצמת הכוחות של שני הצדדים המשתתפים, ותנאי השטח לגביהם, הנם שרים פחות או יותר. כי אז טיב המשימה אינו "מובן מאליה" מראש — והרבה תלוי בהבנתה ע"י פיקודו של אותו צד ועלידי גילוי יזמה מצידו. משימה הגנתית יכולה אז — ולרוב אף חייבת הנה — לכלול בתוכה הרבה מיסוד התוקפנות.

אכן, תנאי לנקיטה במשימות ברורות ובדרכי ביצוע הולמים, הנה מחשבת מפקדים אשר תשקול את מעשי-הלחימה גם מבחינתם האסטרטגית. הכרחי לימד הכותב בספרים והבנתו — והכרחי לדעת להקיש מתוך זה אל המציאות (של תמרון ושל

הראוי לשקול שמא יש לקבוע פרק לימוד כזה בתכנית הלימוד של בתי-הספר.

שוב ושוב, לגבי כל פרק תמרונים חדש, מן הראוי להעלות את האמת הישנה, הטעונה, למעשה, חידוש בכל פעם: ראשית ההבחנה של המפקד — וביחוד בנסיבות בהן עשוי צד אחד להמצא במצב של "קיום פנימיים" ואילו האחר במצב של "קיום חיצוניים" — חייבת להיות מכוונת אל הגורם של דרכי התחבורה. לגבי יריבים שוים פחות או יותר מבחינת רמתם הטכנית ויכולתם, הדרכים הנם אחד הגורמים הראשיים הקובעים את ההיערכות הכדאית והתכליתית של הצד המדובר, ואת תכנית (או תכניות) הפעולה שלאורה קבעת היערכות זו.

אכן, דרכי התחבורה שבכל זירת-קרבות אינם אלא האפיק הנתון, אשר לתוכו יש להזרים, ודרכו יש לבצע, את הכללים האכסיומטיים של לחימה במצבי "קיום פנימיים" מזה, ו"קיום חיצוניים" מזה, אשר נבחנו בנסיבות של מאות בשנים. אלה כללים שאין מנוס מהם, אשר כל פעם יש להפעילם מחדש בתנאים הנתונים, כדי שכל צד ידע להתגבר כראוי על המגבלות האובייקטיביות שבמצב, ועם זאת למצות את כל היתרונות האפשריים שבמצב זה.

הרי דוגמה של אחד מכללי-יסוד אלה אשר והנו כמעט בגדר חוק-בליעבור:

כוח, הנמצא במצב של הגנה, בתנאי "קיום פנימיים" — לעולם אל יתקוף אלא בנקודה אחת, או לכל היותר בשתיים (וגם זאת, בעיקר, בכונת הטעיה או הסחת האויב. לשם כך, עליו ליצור, ככל האפשר, עדיפות-כוח במקום בו הוא מבצע את המאמץ העיקרי של התקפתו; אולם עליו ליצור רושם של התקפה לאורך כל החזית.

ואילו הכלל, שהכוח התוקף הנמצא בתנאי "קיום חיצוניים" צריך לקיימו הוא: — לתקוף בכמה צירים בבת-אחת ולתקוף ללא הרף. כי רק בכוחו של תכסיס כזה למנוע בעד הפועל "בקים פנימיים", מליצור עדיפות-מקומית (חולפת אך מכרעת), באותה גזרה בה יבחר הוא, לביצוע התקפתו הנגדית.

המדובר כאן בהתקפות של שני הצדדים, הן של התוקף הן של המתגונן: — באשר, במצבי "קיום פנימיים" במיוחד, זוהי צורת ההגנה המוכרת ממיילא עלי-ידי המצב האובייקטיבי. דרך זו היא היחידה כמעט (פרט לאילו מצבים של מערכי-מגן

על הכוח המגן לעשות הכל למען יעורר בתמידות רושם שהנו תוקף, על-מנת להשיג את היוזמה. כוח המגן בקיום פנימיים, יוכל להשיג הכרעה, רק אם זרועו המתקיפה תהווה למעשה גורם-חסות לזרועו המותקפת.

אכן, נראה שהצד המגן, באחד מתמרוני הקיץ של שנה זו — אלו היה כך רואה את משימתו — היה משיג מצב-דברים כזה. ואילו מתגונן המתנכר לכלל אכסיומטי זה, חזקה עליו שיביא את עצמו, לידי מצב קשה.

צד מתגונן, אשר אינו גורם ליריבו שירגיש כי הוא גם תוקף (היינו, שגם בידו היוזמה) — פגום בליקוי רציני. והרי אף מעצם טיב המשימה ההגנתית שקיבל, נובע ציווי כזה. כי זוהי הדרך היחידה למתגונן לאלץ את התוקף לשנות את תכניותיו, ויתכן — אף לשבשן.

אותו סופר, אשר צוטט לעיל, קובע מספר עיקרים להשגת ההצלחה גם לגבי התקפה כשהיא נערכת במצב של קיום חיצוניים. ככל שצד מהצדדים המשתתפים בתמרונים נהג לפי עיקרים אלה וניצלם — זכה עקב כך ליתרונות; וככל שהזניחם — היה הדבר הוא בעוכריו.

הראשון שבהם הוא — השגת העליונות המספרית: כיון שהחזית הנה כרגיל רחבה למדי — יש לדלל את הכוחות במקום שאין תוקפים ולרכזם במקום ההתקפה על-מנת ליצור שם עדיפות.

השני — הבטחת דרכי-תחבורה שיהיו טובים משל היריב (מבחינת המרחק, או מבחינת אפשרויות התנועה בהם).

השלישי — מפקדי-משנה נועזים ונמרצים.

הרביעי — בהיות והמותקף הוא בבחינת "אגוז שעומדים לפצחו" יש צורך ב"סדן" נוקשה (קשה-מעבר) אשר אליו יש ללחוץ את ה"אגוז", ולמחצו.

סיכום עיקר לקח התמרונים בשטח זה, ניתן להעמידו על שניים: לגבי המתגונן —, ההכרה עוד בשלב התכנון, לראות בבהירות היכן הוא מתכוון לרתק ריתוק מכסימאלי את כוחו של האויב. לגבי התוקף — באיזה מקום ובאיזו צורה יהיה עליו, במהלך ביצועה של התכנית, להבקיע למלוא-עומקו את מערך ההגנה.

המסקנה הכללית הנה, כי לא תמיד מחשיבים אצלנו די את לימוד צורות-יסוד אלו של מעשה-המלחמה, על אף הלקח המאלף הטמון בהן. ומן

בעלי כוח טבעי שאינרשכיה) הנותנת את התקוה למתגונן להחזיק מעמד — ואף להשיג את תכליתה של כל הגנה: להכשיר את התנאים למעבר להתקפה כללית.

כל תמרון אשר בו לא יתחבכו ויתכשרו הגייסות והמפקדים כאחד לאורח כזה של הגנה, במצבי "קיום פנימיים", הריהו תמרון שאינו משיג את מלוא המוטל עליו.

אכן, הכלל האומר „על התוקף, הפועל לפי קיום היצוניים" לתקוף בכל הקיום בלי הרף", אין פירושו כי במאמץ-התקפה כללי מעין זה (ואפילו באי-זור תילים וגבעות, שבו כמעט ונראית כל-גבעה בפני-עצמה כאחת מ„עמדות המפתח“) מותר לו לתוקף להסתפק במגמה כללית: „לתקוף יעד אחרי יעד“. כמרכן אסור שיסתפק בתכניות חלקיות ומוגבלות, ואפילו תהיינה אלו מעובדות-יפה ומבוצעות-יפה. גם כאן הכרחית תכנית כללית ומחושבת מראש לשלביה, בה כל שלב יבוא כמשלים את קודמו, וכפותח את הפתח לקראת השלב המכריע והמסיים במבצע כולו — להשגת אותה משימה מפורשת אשר הוצבה כתכליתו של המבצע.

העדר החלטה כזו, למה לכוון את התפתחות המבצע, עלול לנמנע אף מקציני המטה, את האפשרות לתכנן, תוך כדי ביצוע שלב מסויים, את השלב שיבוא אחריו.

ומשמדובר על תכניות — מן הראוי לעמוד על בעיית המודיעין ועל מידת השפעתו של המודיעין על תכנון. ברור כשמש שבתמרון קשה ביותר לבחון בעיה זו. אעפ"כ בתמרון, כבמבצעים של ממש, יש להקפיד על הצורה הנכונה והתכלילית של הפעלת מנגנון המודיעין. מבחינה זאת חשובה ביותר קביעת יחס נכון בין דרכי-מחשבתו המבצעית של המפקד לבין עובדות-המצב, אשר על קצין המודיעין לספקן למפקדו. דבר זה נחוץ ביותר, כידוע, כדי להמנע מהתהוות מצבים בהם נאנס המודיעין ע"י המפקד, בהיותו נתון ל„סוגסטיה“, לספק לו את הידיעות אשר תאמתנה את הנחותיה של התכנית אשר כמעט ונתגבשה במוחו של זה. השפעה כזאת של פיקוד על מודיעין, עלולה לגרום למשגים חמורים ביותר, באשר להערכה מציאותית של היריב ומערכו — וכתוצאה מכך, אף של כוונותיו, אוי יתכן להם, לאהלים שנראו נטוים במקום מסויים להיהפך, בהכרת המתכנן והמודיע גסייחד, לגוף היחידה הצבאית, אשר שוער מראש שנמצאת באותה סביבה, בהתאם לתפי-

סה מסוימת. טעות מעין זו עלולה להביא לידי עריכת ההתקפה לא במקום המתאים (דהיינו, במקום חול-שתו ותורפתו של היריב), כי אם במקום שהנו הפחות מבטיח, כלומר: במקומו החזק של מערך האויב. ויש בכל אלה גם כדי לשלול מן המודיעין את יכולת ההערכה הנכונה לגבי עובדות שהוא קולטן, כאשר הן סותרות את הנחות-המוצא שנגזרו עליו.

יפה יעשה המפקד, אשר למד לקח ממקרים מעין אלה, אם יניח לקצין המודיעין שלו (לאחר שסיפק לו את ציון הידיעות התיזוניות הדרושות לו אך לא את מגמתן), לנהל את איסוף הידיעות ולהכין את הערכתו, מבלי שיושפע האחרון על-ידי הנחות קודמות. אזי יבנה הוא עצמו, בשעת קביעת תכניתו הסופית, מהערכת-מודיעין זו שתוכל לשמש אבן בוחן לראיתו את מצב-הדברים.

גם לגבי קצין המודיעין — בדומה לקציני-מטה אחרים — חשוב התכנון-הכולל מראש של המפקד; וזאת על-מנת שיוכל הלה לתכנן את עבודתו שלו. כי רק בתנאי זה יוכל לראות יותר למרחוק, מאשר ניתן על-ידי שיחה רגעית בלבד עם המפקד — ורק באופן זה יוכל להיות מוכן, בשלב ההתפתחות הבא, עם אותן ידיעות והערכות הנדרשות אז למפקדו — והוא כבר הכיין.

כהיפוכו של מטבע המודיעין יש לראות את ההטעיה. יש לציין כי במידה שהיה בה שימוש בתמ-רונים, בא שימוש זה על שכרו. לעתים היתה זו הטעיה מכוונת, אשר הונתה את היריב ישירות לגבי מטרות להתקפותיו, הטעתה אותו בהערכת כוונותיו הכלליות של המטעה ותכניתיו. היתה גם הטעיה שאינה-מכוונת, זו הנולדת מתוך „ערפל-המלחמה“, אשר בהצטרפה לקודמת היתה עשויה להשלות נוספות את היריב לא רק באשר למודיעין הטקטי שלו אלא גם באשר להערכתו הכוללת.

מטבע-הדברים — בכל סיכום של עונת תמרונים — בולטים קודם-כל ציוני הליקויים. ואילו הצדדים החיוביים — שהם, כידוע, רבים ביותר — יש להם גשמים מן הניתוח. ההוכחה הטובה ביותר לכך היא — שבניתוח התמרונים של שנה זו כבר לא עמדו על הפרק כה רבים מן הליקויים שהועלו על סדר יומם של הסיכומים בשנים עברו, ובכך — עדות הנאמנה לתועלת שבתמרונים וגם מיטב ההכשחה לתיקונם של הליקויים הנותרים.

הגנת חליסה - חיפה תרפ"ט

מעין הקדמה

מאורעות 1929

בשנת 1932 עזבתי את אירופה כשהיא עדיין מכוסה שלג; הגעתי ארצה והנה — אביב. נסעתי ברכבת מחיפה לגליל. הרכבת נכנסה לעמק — השדות מוריקים, ההרים הקרובים — כל פיסגה בהם מוכרה לי, מלטפת את העין ומרעננת את הלב. זכרונות-העבר עולים במוחי ואני נמשך להרהורים. רק הנוף לא נשתנה, נשארנו קרובים. כה התגעגעתי ארצה והיא עתה מזוהה לי... רק שנתים ימים געדרתי, וכאילו שנים הרבה חלפו: הגדוד * התפזר, והאנשים — אינם עוד כשהיו — הרוח אחר רת. הרהרתי בלבי: הלא החלטתי לעזוב את „פולרי טיקה“ — לארץ נחוצים כוחות טכניים ולמען זה למדתי. במוחי היו תכניות חדשות, אשר התחלתי להגות בהן עוד בפריז — ארגון קלוב התעופה והקמת מוסד קואופרטיבי מודרני.

לפתע חשתי שמישהו מסתכל בי. אמנם, הרגשתי בזאת עוד קודם לכן, אך רק עכשיו הגיע הדבר להכרתי. בלי חשק היסבתי את ראשי מעם החלון והעפתי מבט אל הספסל שממולי. בחזרה שחרחרת בעלת עינים שחורות, נוצצות, ישיבה שם, ולצידה ילדה כבת-שלוש, זהובת-שיער ועיניה — תכלת. הבחורה הביטה בי, כאילו רצתה להיזכר בדבר-מה ולא העיר זה לשאול. עודדתי אותה במבטי והפניה אלי לא אחרה לבוא:

„הגד, בבקשה, האם לא היית בחליסה בעשרים ותשע?“. „כן“ — עניתי בטון של שוין-נפש, כיון שבאותו רגע היו מחשבותי כה רחוקות מהמאורעות ההם, עד שנראה היה לי שבקושי אני זוכרם. אולם היא — עיניה הוצתה, פניה הסמיקו, וכל ישותה הביעה התרגשות של אושר — כאילו פגשה באדם יקר לה שחשבתהו כאבוד. טרם הספקתי להבהיר לעצמי מה פשר תגובתה, וידי היו בידיה.

חזרתי מפריז עיף ויגע לאחר השנתיים הראשונות של הלימודים — לימוד שפה ונושאים חדשים, בתנאים של רעב ומחלות. בארץ חשבתי לנוח במובן רוחני, ונכנסתי לעבודת-המשק בכפר-גלעדי. ידי עבדו בכל, כאילו רק אתמול עזבתי. גם הפרדות

* גדוד העבודה על שם יוסף טרומפלדור.

„יודע אתה“ — פרצו המלים מפיה — „אתה הצלת אותי ואת ילדתי. היא היתה אז תינוקת“. לאט-לאט עלו דברים בזכרוני, כשאני בא במברכה ומתחיל להצטדק:

„נה, מה יש, ענין של מה בכך. רק מלאתי את חובתי“. חשבתי בלבי: „האמנם יכולתי אז להתנהג אחרת משנהגתי?“ הילדה ישיבה על ברכיה והתבוננה בי בסקרנות — ודאי חשבה: „למה אמא מתרגשת כל כך? דוד כמו כל הדודים“. כיון שהתגעגעתי מאד לבני, השתוקקתי לקחת את הילדה, להושיבה על ברכי ולחבקנה, אך התאפקתי; באירופה נגמלתי מן הרגל להביע את רגשותי באופן בלתי אמצעי. השתדלתי להסב את השיחה לנושא אחר. שאלתי אם עדה ממשיכה לגור באותה שכונה, מה שלום פוצ'טר המוכתאר וכו'. היא השיבה קצרות ומיד חזרה לנושא שהציק לה — „אתה יודע, מצאנו אתרי-כין את החולצה השחורה שלך“. חולצתי השחורה — היא היתה רקומה רקמה ירקרקת-אדמדמת, מלאכת ידי רעייתי בחדשים הראשונים של אהבתנו. לבשתיה אז, ביום ההתנפלות, והיא נקרעה ונתלכלכה; אחת הבחורות נתנה לי אחרת.

„אחרי המאורעות, כשחזרנו לבתים — המשיכה לספר — מצאנו כי שנים-שלושה בתים נשרפו כליל והיתר נשדדו. בעיקר, נעלמו בגדים. אבל, דוקא, החולצה שלך נמצאה; שמרנו אותה זמן רב, אולי תחזור לקחתה אי-פעם. אם תהיה בחיפה — אנא, בוא לשכונה, כולנו נשמח לארח אותך ופוצ'טר — יותר מכולם. תבוא. הלא?“.

בעפולה נפרדנו בלבביות, היא ירדה ואני המרשתי בדרכי לצמת. לא הבטחתי לה לבוא. פגישתה זו הסיחה את הלב מחשבותי. שלא במתיכון שקעתי בזכרונות על מאורעות 1929.

הרגישו כי יד מנוסה נהגת בהן. בפריז שמעתי מעט מאד על הנעשה בארץ, כיון שהחלטתי להתמסר רק ללימודים ולהתרחק ככל האפשר מ„פוליטיקה“. השמועה על פירוק גדוד העבודה, שפירושו חיסול תקוות רבות, גרמה לי מפנה-נפש. בעתונות קראתי שהאנגלים ממשיכים בשלהם — העליה הופסקה, כמעט, ההתישבות נע-

שית "טפין-טפין". ואדמות חדשות? כל דונם עולה בכסף רב, ורכישתו נתקלת בעוכבים עד-בלי-סוף מצד השלטונות.

והנה צץ ענין חדש: הכותל המערבי. הדבר התחיל בהופעת המשטרה, ביום הכיפורים, לפני הכותל-המערבי, כדי להפריע למתפללים היהודים. לערבים היה זה אות גלוי מצד הממשלה. שבוע לאחר מכן — התנפל אספסוף ערבי על יהודים. אך גולת-החוצפה היתה: תביעת-זכויות על הכותל-המערבי מצד המופתי, בשם הערבים המוסלמים; או, במלים אחרות: איסור על הגישה החפשית של היהודים אל הכותל. המשחק היה ברור: אם "הכותל המערבי" ילקח — הבטחות "הבית-הלאומי": עליה, התישבות וכו' — ודאי שלא תתקיימנה. עלבון צורב כיון את לבו של כל יהודי, גם שאיננו דתי. בתקופות האפלות ביותר בהיסטוריה היהודית הורשתה הבכיה לפני הכותל — הבכיה על מולדת שאבדה ועל אלפים שנות סבל ספוגות דם. בנשיקותיהם לטשו דורות של יהודים את האבנים הגדולות, העתיקות. והאנ-גלים? הללו, "חוקרים", הבאמת יש ריב בין ערבים ויהודים. הם, אנשי השלטון — ש'בוטינסקי וציונים טובים אחרים כינו אותם, "עם-הפיפל" — הם, "נייט-רליים", "אוביקטיביים". הם אינם יודעים למי הזכויות על הכותל. אמנם, אצל כל אנגלי, בביתה, יש "ביבל", ורבים מהם יודעים אותו על-פה. אך אין הם יודעים לכמה יהודים מותר להתפלל ליד הכותל ובמרחק כמה מטרים. הם נוטלים על עצמם אחריות שהערבים לא יתנפלו ושולחים משטרה — ודוקא ערבית — לשמור על היהודים. בשבע עינים שומרים, לכל יבואו לכותל "סתם" יהודים, אלא רק זקנים-מתפללים — ואף אלה במספר קטן בלבד.

עתה שכחו הכל את הפסקת העליה, את חוסר ההתישבות — והתחילה צעקה על הכותל-המערבי. מליאת הועד-הלאומי הכריזה על שביתה, קראה לאסיפות-מחאה והריצה טלגרמות לחברי-הלאומים*. אך השלטונות אינם יכולים לשאת באחריות כה גדולה בפני חברי-הלאומים (הם עמוסים "אחריות", המס-כנים, בעשרות מושבות ומנדטים, המאוכלסים ברבע האנושות, בכל פינות כדור הארץ). על-כן הציעו ועדת חקירה "בינ-לאומית".

בינתיים הפיצו בין הערבים שמועה, שהיהודים רוצים לתפוס את מסגד-עומר. זה נעשה בגלוי, בעת-רים, והארץ נסערת ונרגזת. אולם, השלטון אינו מכ-

חיש, הוא — "נייטרלי". והנה מופצת ידיעה מוסמכת, כביכול: בחורה יהודיה-ציונית זרקה פצצה לתוך מסגד-עומר בשעת התפילה, ועשרות — לא, מאות, אלפים — אנשים נהרגו. המופתי עצמו ניצל רק הר דות ל"השגחה העליונה" של הנביא מוחמד. הערבים המסוערים, נכונים להקריב עצמם על הגנת המולדת והאיסלם, ונכונים לטבוח את כל היהודים, ציונים ושאנים-ציונים. העתונות בארצות השכנות מלאה תיאורים על חוצפתם של היהודים-הציונים ונבלר-תם -- וכולם קוראים לנקמה. באויר הורגש ריח פרעות. כבר שבע שנים כמעט שקטה הארץ.

לכפר-גלעדי הגיע אדם מטעם, "ההגנה" מחיפה בבקשת עזרה באנשים מנוסים, ובעיקר — בנשק. אמר: אנשים מאומנים יש לנו מספיק, אך נשק — אין. לבותנו שוב חמו בהתמרמרות ובכאב: שוב אין אנו "מוכנים"... היתה לנו ישיבה מצומצמת של חברים ותיקים, וכמובן הסכמנו, שאין השעה כשרה לעשית חשבונות (אם כי היינו בריב עם מנהיגי ההגנה הכללית), עתה יש להגיש כל עזרה. החלטנו לדרוש מועד ההגנה בחיפה התחייבות להחזיר לנו את הנשק בבוא ההרגעה. כמרכן הוחלט שעל כל חבר מאתנו להשגיח שהנשק לא יתפור ולא ייעלם. קשה היה להחליט על כמות הנשק שבאפשרותנו לשלוח. כי ברור היה לנו, שהמאורעות יקיפו את כל הארץ. השלטון כבר "ידאג" לכך. ומי יגן על צפת, על טבריה? אין שם לא ארגון הגנה ולא נשק. נראה, כי אנחנו נצטרך להגן עליה. וגם מושבות הגליל-העליון אינן מוזיינות די הצורך. הרי מ-1921 לא היו מאורעות-דמים, והדבר הקהה את עירנות האנ-שים. ואם כי בכפר-גלעדי היה אז מחסן הנשק הגדול ביותר בארץ, ברור היה, שלא יספיק בשביל כל הארץ*. החלטנו לתת לע"ע שני ארגוני אקדחים וכדורים (הרובים נחוצים יהיו למושבות); ונראה, כיצד יתפתחו המאורעות. גייסנו 5—6 אנשים. אני זוכר שהיו ביניהם שניאורסון, טייטלמן (הידוע בכי-נויו "לואי"), ציפורי ואני (אני הייתי אז בדרכי לחזור לפריס, לספסל הלימודים). האקדחים היו פרב-לומים, שלמים וחצאיים, שטייארים ובראונינגים (לא בלגיים, אלא איזה פטנט אחר). החבאנו את האגר-

* נוסף לנשק שריכוזו ותיקי "השומר", מתישבי כפר-גלעדי, שימשה זו גם נקודת-מעבר לנשק שהועבר לארץ, שהיה מוכרת במידה רבה דרך נמלי-בירות, ותחתיו הרא-שונה והטמנתו הומנית היו בכפר-גלעדי — המער.

* ראה ספר "תעודות הועד-הלאומי", דף 119.

זים בין החפצים של א־חברה, אשר עמדה לעבור לגור בתל־אביב.

למחרתו בבוקר, היה זה יום ראשון, יצאנו לדרך במכונית־משא (נדמה לי, שהיה זה ה"פיאט" של כפר־גלעדי). עד טבריה לא הרגשנו שום דבר מיוחד. בטבריה כבר בישרו לנו שדרך־צנרת מסוכנת לנסיעה ונסענו דרך העמק. הכביש טרם נסלל אז. נכנסנו לנהלל לשמוע מה חדש ואין הדרך לחיפה. במושב שררה התרגשות. אנשים ונשים, בהם חברים ותיקים, הקיפו את המכונית והמטירו עלינו שאלות על הנער שה. ענינו, כי אין אנו יודעים מאומה, הגנו נוסעים לעזרה לחיפה. לפי ההתרגשות ולפי מבטי האנשים, חשתי שאינם מוכנים לא בארגון ולא בנשק.

משם באנו ליגור. כאן הורגש יותר ארגון ושקט חיצוני. האנשים האחראיים הודיעו לנו, כי הפרעות הן לעת־עתה בחיפה התחתית והמעבר להדר־הכרמל מסוכן, בעיקר מצד בלד־אל־שיך והגשר. הודענו להם, שאנו מוכרחים להגיע לחיפה ויהי־מה. אמרו לנו ששוטרים ערבים ואנגלים משוטטים בדרכים. חשבנו שזוהי הסכנה הגדולה ביותר — ליפול לידיהם עם הנשק.

את הסכנה התחלנו להרגיש בבלד־אל־שיך. אמנם, הדרך לא היתה חסומה ולא ירו עלינו. ראינו התקה לויזות. אנשים וילדים התרוצצו. ידענו, כי העיקר היא ההפתעה: לעבור בטיסה, בטרם יספיקו לראות, מי הנוסע; רק שלא יהיה "פנצ'ר". הסכנה הגדולה ביותר יכולה להיות על הגשר בואד־ירושמיה: משי טרה אורבת, מחסום, או מתנפלים. גשר זה מוקף שכונות ערביות מאנשי־ההפקר, חוראנים, שוכני צריפוני־פת.

פתאום כמו סרה ממני כל שנת חיי בפריז, השנה בלי דאגה לבטחון, בה התהלכתי אפילו ביערות שבסביבות פריז בלי חשש, פן יתקיפני מיהו. כעת חזרו אלי בבת־אחת החושים שרכשתי לי בימי השמי־רה, ההתנפלויות והפרעות 1920—1921. ואולי היו אלה חושים מתקופה קדומה, חושי האדם מהג'ונגל, אשר על כל צעד אורבת סכנה לחייו? שרירי הת־מתח, בגוף נוסכה קלות; מוכן הייתי לקפוץ, לרוץ, לפעול. המוח עבד בחריפות והעין נפתחה והחלה רואה דברים ופרטים שבאורח רגיל אינה חשה בהם. האוזן תפסה כל קול, הד ובת־קול. חשתי באקדח הטמון בתגורה מתחת לחולצה.

לא דיברנו בינינו, אך את כולנו פיעמה מחשבה אחת: אתנו הנשק אשר יציל נפשות ויציל את כבוד־נו. כרגע לא חשוב, מי האחראי לפרעות — עלינו להביא את הנשק שעמנו לטכניון, ומי שיעמוד בדרך

כנו — דמו בראשו. כל אחד ידע, מה לעשות במקרה זה או אחר.

פתאום זכרתי בדיקנות את כל סיבוכי הדרך. עוד סיבוב וגראה את הגשר, והנה הגשר פתוח לפנינו. המכונית מטרטרת בכל כוחותיה. משני צדי הוואי רצים לגשר ערבים בכפיות ובלעדיהן; כנראה, מת־כונים להתנפל עלינו. אחרי הגשר, שמאלה, חנות ערבית. החנות פתוחה ולידה כמה ערבים. סקרנו אותם בעינינו, הרגשנו: אין סכנה. אחרי הגשר מת־חילה עליה, לפנינו מדרון חשוף, סלעי. אנו במבואות הדר־הכרמל. גשמנו לרוחה. כאן אין פחד. בכוחם של חמשה אנשים מזוינים להדוף התקפה.

השעה היתה כבר שעת אחר־הצהריים. מפקד המשטרה באנו עם ארגוני הנשק לביתו של משה וילבושביץ (דירתו היתה בביתו של ערבי־נוצרי עשיר, במעלה הדר־הכרמל). הנשק טרם היה מוכן לפעולה. עודו עטוף בנייר ומרוח בואזאלין. אני זוכר, כי מניה שוחט כבר היתה שם. באו חברה והעבירו אחד־אחד, את כלי־הנשק לטכניון. וילבושביץ היה שקט לגמרי, פילוסופי, כאדם שלמעלה־מן־ההתרג־שות. הוא אמר כמה ביטויים פילוסופיים בדבר הנשק, האכילנו במאכליו המיוחדים.

לאחר שהועבר כל הנשק, יצאנו גם אנו אל הסני־ניון. חצר הטכניון היתה מלאה אנשים: מתנדבים וגם פליטים — שהספיקו להמלט מהשכונות הערי־ביות. הוכנסנו לחדר המטה. בין אנשי־המטה הכרתי את דוסטרובסקי (דורי) ואת יעקב פת. אמרו לי: "אתה תהיה המפקד של חליסה, שכונה יהודית חדשה בקצה העיר. היא מוקפת שכונות ערביות, אשר יוש־ביהן יכולים כל רגע לשחוט את התושבים". הבטתי עליהם בתמהון: פתאום הנני מפקד על מקום שאינו מוכר לי ועל אנשים שאינם ידועים לי (ובלבי הר־הרתי: האמנם לא הוכנו מפקדים טובים ממני?). "אני נותן לך" — אמר לי פת — "חברה סוג א', אחד־אחד".

החברה שהציגו לפני היו באמת, "אחד־אחד". היו כשמונה בחורים חסונים, בעלי מבט פתוח, שקטים, סימפטיים. ואעפ"כ ביקשתי, שינתן לי בחור אחד "משלנו", מכפר־גלעדי. נתנו לי את צפורי. אמנם היה צעיר מדי היות ב"השומר" או בגדוד העברי, אך הכרתיו בכפר־גלעדי וידעתי שיכול אני לסמוך עליו.

היכן היא השכונה חליסה וכיצד לעבור לשם? זאת לא ידע איש מבין הבחורים שהיו אתי. פת ידע, שהמקום הוא אחרי גשר־ירושמיה, אותו גשר שעבר־

תצלום חליטה וסביבתה כיום כפי שהיא נראית מצד מערב.

לו, שבאתי עם קבוצת-הגנה לשמש כמפקד המקום. שמחתו היתה רבה. השארתי את החברה באחד הבתים, ויצאתי אתו לסייר את השכונה שהיתה כבר שרויה בחושך. הוא הראה לי את המשמרות שארגן, וסיפר לי שהנו בעל נסיון קרבי, כי השתתף במלחמת רוסייה-יפן. לעתים קרובות היה עובר בשיחתו לשפה הרוסית. התברר, כי בכל השכונה נמצאו שני אקדחים קטנים. בקשתיו לא לדבר בקול רם וללכת בשקט. רציתי להתרכז, ללמוד את הסביבה, להרגיש אותה. בסיוור בררתי, שהמקום שהוטל עלינו להגן עליו, הנו קבוצת בתים קטנים ובית אחד גדול, בעל קומה וחצי. השכונה שוכנת על מדרון הירי-הכרמל (למעלה ממנה, על הפסגה, נמצאת השכונה נוה-שאנן). מימין לדרך נצרת. ממולה — ביהח"ר הערבי לסיגריז קארמאן, ועוד כמה בתים ערביים גדולים. לעבר מערב, לצד חיפה, גובלת השכונה בבתי ערביים קטנים, "חושות" (שמושביהם עזבו אותם). בינה לבין ואדי-רושמייה שטחים ריקים, ולא הרחק ממנה עובר במדרון ההר ואדי קטן שעומקו עד חזה-איש. בין השכונה ונוה-שאנן שמעליה מבדיל מדרון דיתלול, סלעי וחשוף. רק ע"י השכונה גדלו כמה עצי-חרוב. מזרחה ממנה הבדיל שדה-טרשים

נוהו זה עתה. התכנית היתה שאנחנו נרד בשתי מכר גיות טכסי בתחילת הערב, שעה שאפשר עוד לנסוע בלי אור-פנסים. הערבים סועדים אז ארוחת-ערב, השוטרים גם הם אוכלים, והמתח מכל היום נחלש. בלי אורות נפרוץ את גשר רושמייה. המכוניות ישארונו במקום ומיד יחזרו העירה.

ברגע האחרון נמצא עלם אחד, אשר קיבל על עצמו להראות לנו את השכונה. ואכן, חישובנו היה נכון. איש לא הפריע לנו בנסיעתנו. באנו לקירבת ביהח"ר קארמאן. הבחורצ'יק הצביע בכיוון ההר על קבוצת בתים בודדים, ובעצמו קפץ מיד בחזרה לאחת המכרות, אשר הסתובבו במהירות האפשרית והסתלקו. התחלנו הולכים בכיוון הבתים. לא מצאנו בעיני שהבחורים קרבו איש לרעהו, בעד שהאימון האלמנ-טרי מחייב להתפזר ככל האפשר בשעת סכנת התנפלות.

בינתיים החשיך, והשכונה ששכנה לרגלי ההר שקעה בחצי-אפלה. בכל הבתים שררו חושך ושקט — כאילו לא היו מאוכלסים. אך, כנראה, היו כבר משמרות ומישהו ראונו. מבית קיצוני קטן יצא אלינו גער והובילנו מיד אל המוכתאר, שהיה גם מפקד המקום. ראיתי לפני אדם מבוגר, בעל זקן. הודעתי

ריק בינה לבין תחנת החשמל. באמצע השכונה, ממערב למזרח, עבר רחוב. בקרבת הבית הגדול שבשכונה התרחב הרחוב והיה כעין חצר גדולה. בין ה"חושות" עברה סימטה צרה באותו הכיוון.

המוכתר פרט לפני בהתלהבות את תכניתו: לת" פוס את הואדי לכל אורכו ולתפוס את מדרון ההר ואת הבתים המשתרעים לאורך דרך נצרת, כולל בתים ערביים. הוא החל מסביר לי, עד כמה נכונה תכניתו מנקודת ראות איסטרטגית. עניתי, שהצדק אמנם אתו, אך כדי לבצע את תכניתו, דרושות לפחות שתי "רוטות" צבא ("רוטה" ברוסית — פלוגת צבא). "ועתה עשה חשבון, כמה אנשים לבו וכמה נשק?". הוא התחיל לחשוב ונדם.

במהרה נעשינו ידידים, רכשתי את לבו, את אמרו בו אלי. הוא שימש כסגני, בעיקר בענייני התושבים והעניינים הסידוריים.

**

את המרכז קבעתי בבית הגדול. פקדתי לרכוש שם את כל הנשים והילדים, פרט לכמה בחורות שרצו להשתתף בהעברת האוכל והמים. הדבר נעשה בשקט, בחריצות וללא בהלה.

את החבריא שלנו, בצירוף הצעירים מהשכונה, סידרנו בבתים הקיצוניים הריקים, וקבענו משמרות בין נקודת לנקודה. פשוט, ארגנתי שמירה. אמרתי לחבריא שישתדלו לישון בין משמרת למשמרת, כי צריך לשמור על הכוחות.

אני עם ציפורי סידרנו עמדה על גגו השטוח של הבית הגדול. מכאן ראיתי את הרחוב ואת הבתים הערביים שמול ביהח"ר קאראמאן. היתה התחלת הסתיו, והשמים היו בהירים. התחלתי להיזכר כיצד אומדים את השעה לפי הכוכבים. מסביב שררו שקט ושלווה. לפעמים שכחת מה מעשיך כאן; ונדמה היה לי, כי מאז הבוקר, עת יצאתי מכפר-גלעדי, ועד עכשיו עברו ימים רבים...

רציתי להקשיב לסביבה, כפי שהיינו מקשיבים ביצאנו לשמירה "מאחורי הקיר", מקשיבים ומר- גישים, האם נמצאים גנבים בסביבה או לא. נדמה לי, שהכל סביב קשט, וגם בשכונות הערביות אין אור ואין קול, חוץ מנביחות הכלבים. חשתי, כי הלילה יהיה שקט ויעבור בלי התנפלויות. ואעפ"כ נקטתי בכל אמצעי הזהירות, והפרבלום היה מונח בידי.

העמדה שלנו היתה מכוונת, כאמור, מול הבתים הגדולים וביח"ר קאראמאן — הקרובים מאד והחשוד

דים. אני וצפורי נמנמנו לסרוגין. עם אור הבוקר היינו על הרגלים. ביקרתי את החברה, וכל אחד סיפר, מה ראה ומה הרגיש. התבוננתי סביבי, כדי לראות אם ישנה תנועה חשודה. אך לא נראה דבר. אדרכא: חוסר התנועה הוא שהיה חשוד בעיני. בימים כתיקונם הומה דרך נצרת מאנשים: מי נוסע למכור את התוצרת ומי לקנות. כעת הדרך ריקה. גם ביח"ר קאראמאן כאילו ריק מפועליו, ומסתובבים שם רק אנשים בודדים; גם בשכונות הערביות אין רואים אנשים רבים או התקהלויות. חששתי פן התר- רכזו כולם בעיר, כדי להתנפל על הדר-הכרמל, כפי שניחשו החברה אתמול.

ניגשתי לקביעת העמדות וביצורן. עוד פעם שקל-תי בבחירת הבתים לעמדות. התיעצתי עם החברה וקבעתי חמש נקודות, נוסף לבית המרכזי, אשר בו היתה עמדה חזקה. שתי עמדות בשני בתים קיצוניים לצד ההר, ועוד עמדה בבית קטן בקצה המזרחי. העמדות המסוכנות ביותר היו בתחום "החושות" הערביות העזובות מהצד המערבי: זהו הצד הגובל עם השכונה הערבית. גם כאן סימנו שתי עמדות, משני צדי הסימטה.

מיניתי מפקד על כל עמדה. את הבחורים לא הכרתי, למעשה, אך החבריא בעצמם עזרו לי. שאל-תי כל-אחד, לאן הוא רוצה ללכת, אך לגבול השכונה הערבית מיניתי את צפורי. נתתי הוראות חמורות לא לירות בלי פקודת מפקד העמדה, ולמפקדים — לא לירות אף כדור עד שהמתנפלים יתקרבו למרחק של עשרות מטרים. אמרתי לחברה להתנועע בהסתר על-יד הקירות, למען לא להראות לערבים — כיון שכל בית וכל אדם הגע בשכונה, שהיתה בנויה על הגבעה, נראה היה מכל הסביבה.

צריך היה לבנות עמדות, וזקוקים היינו לשקים. החפרה מצאו שקים, ועל-יד בנין אחד, שעמד בבני-נו, מצאנו שקים וערימת זיפוף. בא בעל הבנין, שעשה רושם של פועל המרויח יפה, ופרץ בצעקות ולא נתן את השקים. קראו לי, באחי באמצע הויכוח הסוער. בעל הבנין צעק, שבשום פנים ואופן לא יתן את השקים, הם רכושו ועלו לו בכסף. מוזרים היו בעיני הדיבורים האלה במצב כזה. הסתכלתי בו, ראיתי בעיני, שכולו נתון עדיין בטרדות היום-יומיות. אמרתי לו: "הרי ההגנה היא גם בשבילך". "אך אני אינני מחויב לתת בעד כולם" — טען לער-מתי. אמרתי לו: "טוב, נשלם לך". הסכים. ספרנו את השקים, והוא נקב את מחירם. נתתי לו קבלה בשם ועד ההגנה. אך הוא היסס עדיין. החבריא הב-

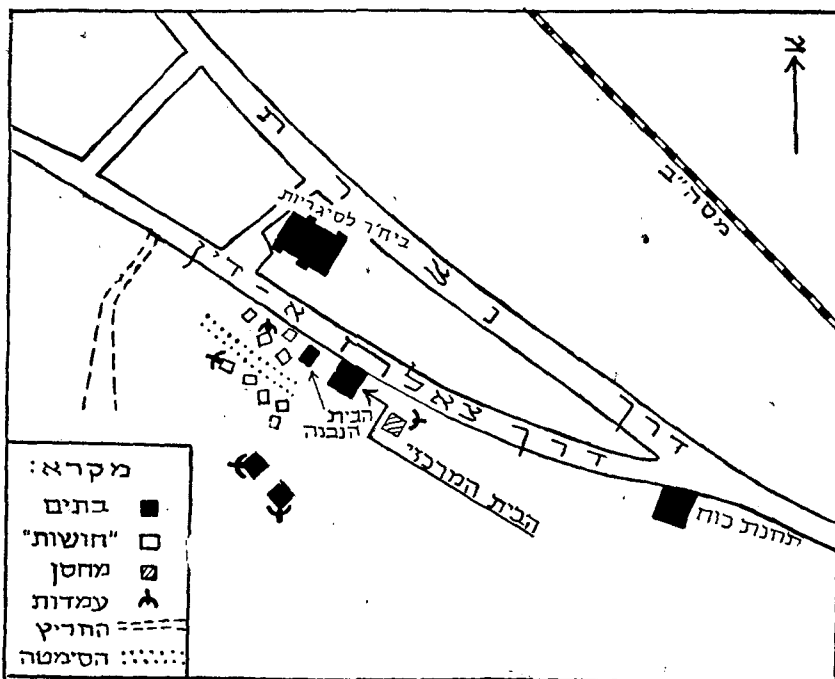
טיחוחו, כי זהו כסף בטוח. מוזר — חשבתי — אדם אויל, עודד דואג למעותיך ואינך יודע, שחיידך וכל רכושך נתונים בסכנה. הכרת חומרת המצב טרם הגיעה למוחך. ובדאי ישנם בארץ מאות ואלפים כדוגמתו...

החברה בנו עמדות ע"י החלונות. לפי מספר האנשים נתקבל, כי אדם אחד יצטרך לירות משתיים שלוש עמדות. אין דבר — חשבתי — הערבים בודאי לא יבחינו בזאת ויחשבו שיש לנו בהרבה יותר אנשים מאשר ישנם בעין...

הדאיגה אותי עמדתו של צפורי. אליה אפשר היה להתגנב בקלות וגם לעקוף אותה. מעמדתו הוא יכול לשלוט על המעבר בסימטה. חיפשתי דרכים להצית את אחת ה"חושות" הקרובות, במקרה והאויב יתגנב בה. את הרעיון מסרתי לפוצ'טר, ושאלתי אם יש להם איזו מזרקה, נמצאה מזרקה, כזו לריסוס עצים, וחשבנו להפעילה. עשינו נסיונות. חיפשתי גם אמר צעי הגנה אחרים, לתתם בידי הנשים בשכונה — כגון, חומצה גפריתנית. נמצאו בשכונה גם כמה פצצות יד פרימיטיביות. הבחורים והנוער הכינו ערי מות של אבנים על הגזוזטראות ועל הגג של הבית המרכזי. היה לי מגע טוב עם החברה, הרגשתי אמון אלי. מקימי העמדות התייעצו אתי, איך להקימן. לי עצמי לא היה שום נסיון בבנין עמדות, אך שקלתי

לפי ההגיון וההתעצתי עם פוצ'טר. בלבי חייכתי לפעמים: הבחורים מילאו אחר הוראותי בהרגשת בטחון, כי כל מה שאני אומר — הרי זו הדרך הטובה. וזה למרות, שאת ההוראות מסרתי בשקט, בלי טון של פקודה, ובנכונות לשמוע את הערותיו של השני. כעוזרי מינתי את צוקרמן אשר התאים מאד לתפקידו. ברגע הראשון סיפר לי, שהוא נושא טינה עלי, מלפני שנים רבות, על שלא לקחתיו, בעמדו ע"י ראש-פינה, במכונית של כפר-גלעדי שנהגתי בה. חייכתי: "בודאי לא יכולתי", כן, אבל לי בחוץ היה אז מאד לנסוע! כאן התידדנו עד כדי כך, שהוא שמר עלי, סידר לי חדר לחוד, לא נתן לאנשים להטרידני בדברים של מה-בכך, דאג מאד לאוכל ולשתיה. הודות לו ולפוצ'טר היו שוררים בשכונה הקטנטנות סדר ומשמעת פנימית.

היום עבר בשקט. לא הרגשנו דבר מיוחד. נסיתי להתקשר עם שכונת נוה-שאנן. סברתי: שכונה גדר לה וחזקה, להם אינה אורבת סכנה מקרוב. הם שוכנים על פסגת הגבעה, ומכל עבריהם הר פתוח, ומלמטה, מדרך נצרת, אנחנו מגינים עליהם. להם יש בודאי חנויות עם אוכל. שלחתי אנשים מהמקום להתקשר אחת. רציתי להפגש עם האדם האחראי במקום. הם אמנם הבטיחו, אך במשך כל הזמן, יעד אחרי ההתנפלות, לא באו לעזרתנו.

תרשים חליטה וסביבתה בימי המאורעות, ל"פ הזכור למחבר. מדרום לתחומן של תרשים זה, על ההר, נמצאת נוה שאנן; ממזרח צפון-מזרח, בהמשך דרך צאלת אדין — גשר רושמייה.

לא היה לי כל ספק באמיתות הדברים שנמסרו ע"י המשמר. ראיתי, כי המצב הוא רציני יותר משחשבתי תחילה. אמנם, ראיתי את פרעות ירושלים ב־1920, ואת פרעות יפו ב־1921. ידעתי, איך האנגלים ארגנו ועבדו בזמן ההוא, אך לא ראיתי או מצדם עזרה ישירה בנשק לפורעים. כנראה, שהפעם המצב חמור יותר. הערבים מזויינים עתה בנשק חם, אשר הממשלה מוסיפה ומספקת להם בכל מיני צינורות. לא אמרתי כלום לחברה.

חיפשתי דרכים, כיצד לבסס את עמדת ציפורי. תארתי לי את עצמי במקומו של מפקד המתקפים: מן הצד ההוא קל מאד לחזור לשכונה, להתגנב עד לעמדה שלו ולזרוק פצצה. ואנו הן גם לא נוכל לשלוח לו תגבורת. הרזרבה היחידה שלנו היו — אני וצוקרמן. החלטתי, איפוא, לבנות „קו שני של הגנה“, ובמקרה ולא יוכלו להתחזק מעמד מהעבר ההוא — יעברו לקו שני. קו זה יהיה קרוב יותר לבית המדרש. כזי. המעגל יקטן, העמדות יתקרבו זו לזו, האנשים יראו את העמדות השכנות.

למחרת לא נראו בסביבתנו התקהלויות גדולות יותר מאשר ביום הקודם. קראתי לישיבת המפקדים, דיברתי על השאגנות שהחלה משתררת אצל החברה, כאילו הסכנה חלפה כבר. ביקשתי אותם לא לעזוב את המשמרות ולא להסתובב בין הבתים. מים ואוכל, עד כמה שאפשר, מספקים לנקודות. האוכל, אמנם, מועט מאד, כי אין מה לתת לאכול, ואינני יודע, איך בכלל מצליח פוצ'טר להשיג גם מה שהוא משיג.

הודעתי על הקמת קו הגנה שני. שאפשר יהיה לסגת אליו בשעת הצורך. דגו באיזה אופן יכולה להתפתח ההתנפלות. הרוב היה בדעה שההתנפלות תבוא מדרך נצרת ותהיה מכוונת לבית הגדול, בו מרוכזים הנשים והטף. הם לא הבינו, מדוע לא קבעתי במקום הזה עמדה חזקה, נוסף לזו שלי ושל צוקרמן (בלי לקחת בחשבון את הנערים והבחורות עם אבנים). אמרתי להם, שלפי הערכתי, ההתנפלות העיקרית תבוא מצד ההר ומבתי הערבים, אך החברים השתדלו בעקשנות להוכיח לי, כי ההתנפלות תבוא מדרך נצרת. (רק אחריכך הבנתי את הגורם הפסיכולוגי לכך: הבית הגדול היה נוח יותר להגנה. האדם — מתוך האופטימיזם הטבעי בו או מתוך פחד — אינו רוצה לראות את הסכנה מהצד החמור ביותר. נוח לו להאמין, שהסכנה תבוא מהצד המתאים לו להתגוננות. בתופעה זאת אצל אנשים נתיקלתי במקרים רבים, גם בעת סכנה פיזית, חמרית וגם בפני סכנה נפשית).

חיפשתי דרך להתקשר — ולו טלפונית — גם עם העיר ועם הדירה־הכרמל. שלחתי נער לתחנת החשמל, במרחק כחצי־קילומטר מאתנו, ובינינו — שדה פתוח. עד היום אני זוכר את הנער הזריז והאמיץ הזה. כמה מאות מטרים הוא נחל כך, שקשה היה להבחין בו, אחר נכנס לתחנה. הנער התקשר בטלפון עם הדירה־הכרמל, אך לא מצא איש. (ביקשתי לדבר עם דוד הכהן מהעירייה, כי לא רציתי להתקשר עם הטכניון, פן מאזינה המשטרה לשיחות הטלפון).

פוצ'טר, אשר היה מוסר לי כל מה שנעשה אצל תושבי השכונה, הודיעני, כי אחד התושבים, פועל־רכבת, רוצה ללכת מחר לעבודה, ביקשתי את פוצ'טר למסור לכולם, שלא לצאת מהשכונה בלי רשותי. למפקדים בעמדות מסרתי הוראות להחזיר בכוח כל אדם, שינסה לצאת מן השכונה. לדבר עם אותו פועל הלכתי אני עצמי. שמעתי מפיו לאמור: „אתם תמיד עושים „פניקה““. אני עצמי עובד שנים עם פועלים ערבים ברכבת ואנחנו ידידים, ואין כל פחד“. אמרתי לו, שהסכנה היא לאו דוקא מהמכירים שלו, אלא מערבים אחרים, החוראנים, למשל. הוא עמד על שלו והוסיף, שהוא מוכרח לחזור לעבודה, אחרת יפטר אותו. הודעתי לו לבל יעזוב את השכונה.

בלילה היה אי־שקט. מסרו לי, שערבים דופקים מסמרים ותחיתות־ברזל בתוך הכביש. לבית הערבי הגדול החשוד הגיע סגד של משטרה עם שוטרים ערבים והורידו ממנו רובים או מקלות. ממרחק, בחושך, אי־אפשר היה להבחין בכירור. אולם, מקר לות או אלות הן תמצא תמיד אצל הערבים, ואין צורך, שדוקא משטרה תביא אותם...

מצב התזונה החמיר. האמהות המניקות איבדו את חלבן. כשצריך הייתי לעבור את החדר, בו ישבו על הרצפה בצפיפות הנשים והתינוקות בורעותיהן — פחדתי להביט בעיניהן, כאילו אני האשם במצב זה. השגחתי רק שלא לדרוך על מישהו. פעוטות היו מעטים; אך היו הרבה תינוקות עם אמהותיהם המניקות. בשכונה גרו כנראה משפחות צעירות רבות.

בערב ובלילה היו התקהלויות ואסיפות גדולות של ערבים בביח"ר קאראמאן. ראינו אותם מתהלכים, בקבוצות ויחידים, ואלינו כאילו אינם שמים לב. חשנו כי המתיחות גוברת והולכת.

הבוקר התחיל בהפגנות של ילדים ונערים ערביים. הם צעקו וצרחו, עד כי בבית הגדול קשה היה לשמוע איש דברי רעהו. הם מנו מאות רבות ושרו את הפזמון הידוע. מאין הופיעו? חשבתי: זו רק התחלה, וזה תמרון. הסכנה נשקפת מצד אחר.

את הנשים בבית הרגעתי ואמרתי בחיוך: "זהו סתם משחק-ילדים". השקט שלי והחיוך הרגיעו אותן במידת-מה. הנערים הערביים הוסיפו להתהלך ברחוב ולצעוק, כשבמרחק-מה מהם מתקהלים ערבים מבר גרים. לכאורה, אין קשר ביניהם. תהלוכות הנערים באו וחזרו, ומדי-פעם היו עולות יותר ויותר גבוה במעלה הרחוב. הכנתי, שהתהלוכות הללו הן פרובוקציה ומכוונות להוציא אותנו מהעמדות; לגלות אותנו; וכן משמשות הן הסחה — למשוך את תשומת לבנו אל הנערים הצועקים, המאיימים במקלות ובאבנים.

חששתי, פן יקיפו את השכונה מצד המזרח. בקצה ההוא עמד מחסן קטן של חומרי-בנין. הושבתי בו בחור מאלה שבאו אתי, עם אקדח. הוריתי לו להשגיח על הנערים, אך בשום אופן לא לירות בהם. יזרוק אבנים, ואם ירצו להכנס לשכונה מצד מזרח — יירה באויר. הוא התחיל מתוכח אתי על אופן ההתגוננות. לפי הויכוח הבנתי, שאין לו דעה ברורה על המצב. היה זה בחור, "אינטליגנטי", בעל "דעות" רבות, שאף אחת מהן אינה ברורה, ועל שלי אינו סומך. חשתי, שאין לסמוך עליו, אבל כרגע לא יכולתי להחליפו באחר.

צפורי הודיע לי, כי הערבים רצו להתגנב לשכונה מצד מערב, אבל משהרגישו שישנה שמירה — הסתלקו. נו, חשבתי, בודקים אותנו. מגששים, היכן העמדות. הכרתי את ההתנהלויות על מרחביה ומקור מות אחרים. השקט והדממה מפחידים את הערבים

אמרתי לחברה, שאילו הטילו עלי לארגן התנפלות על השכונה, הייתי עושה זאת מהמערב, והסברתי: הבית הגדול עומד בגובה רב מהכביש ומורד תלול מבדיל ביניהם. ביריות מלמטה קשה לפגוע במישהו בתוך הבית, כי הכדור יפגע בתקרה; המתנפלים יבינו זאת. גם כוח זריקת-האבנים יהיה חלש ביותר. ולהיפך, זריקת האבנים מתוך הבית על המתנפלים שימצאו בשטח פתוח — ברחוב, למשל — תהא קטרגנית. ואלו התנפלות מן ההר — תסכן גם את הבית הגדול. אפילו בכדור אקדח יכולים לפגוע באדם היושב על הרצפה. ולנו אין אמצעים לסתום את החלונות לעבר ההר. השתמשנו, אמנם, במזרוגים, אך אין זה די. כמרבך, יש לזכור, כי הערבים לא יעיוו להתפרץ למרכז השכונה עד שלא ישתיקו את העמדות שלנו מצד ההר.

השתדלתי להחדיר ללבם של החברים את ההכרה, שמן הסכנה אין לאן לברוח. בעת ששאלוני, "מה יהיה, אם הקו השני יהיה בסכנה, לאן לסגת אז?" — אמרתי: "אין לנו עוד לאן לסגת". אמרתי זאת והבטתי בעיני כל אחד מהם; ראיתי שאחדים החרו ויורו. חזרתי ואמרתי שנית בשקט: "אין לנו לאן לסגת". השתרר רגע של שתיקה. כל אחד עשה את "חשבון הנפש". ידעתי, הם חשבו לסגת ולהתרכז בבית הגדול. אמרתי להם, כי אם יתפסו את עמדותינו מצד ההר, לא יוכל הבית לעמוד בהתגוננות ולא נוכל להגן על הנשים והילדים בתוך הבית.

בו ביום קרה המקרה שחששתי מפניו. פועל הרכבת לא שמע בקולי וניסה בבוקר לצאת לעבודה ברכבת. שני חברים תפסו אותו כמאה מטרים מהשכר, נה, בשדה הריק שבין דרך-נצרת ופסי-הרכבת, והחזירוהו בכוח. בצהריים, בערך, שב ויצא בהתגנב. ראו אותו כשהיה כבר כמה מאות מטרים מהשכונה. שני בחורים רדפו אחריו להחזירו, אבל הוא הוסיף לברוח מהם. הם התיאשו וחזרו. הוא המשיך בריצתו, כאילו מישהו רודף אחריו להרגו, בעוד שהוא עצמו אץ לקראת המות. בהגיעו אל פסי-הרכבת, התנפלו עליו במוטות כמה ערבים שהיו שם. הרגשתנו היתה איומה, הנה לנגד עינינו רוצחים אדם — וידנו קצרה מלהושיע.

הנער וחל כמה פעמים ורץ לתחנת החשמל. כל היום ניסיתי להתקשר טלפונית עם חיפה. האיש שחזר מנהל-שאנן מסר, כי שם שורר שקט. גם הם אינם יודעים. מה נעשה בחיפה. רציתי להודיע לוועד ההגנה בדבר מסירת הנשק לערבים ע"י המשטרה ולקבל מהם ידיעות.

הרתי: מי אשם במרחץ דמים זה, מי מעונין בו?
עצב עמוק תקף אותי. נזכרתי בנשים ובילדים
שעמנו בבית, השוכבים על הרצפה הקשה בחושך,
רעבים וצמאים. הנשים שותקות, מאמינות שאנו נציל
אותן. הן מאמינות בי. לפעמים, אני תופס וקולט את
מבטן. הן מביטות אליך באימון רב כל-כך. הן תחת
חסותך. ולבי התמלא רגש עמוק של רחמים אליהן,
אך לא רק רחמים, אלא גם אהבה עמוקה. רציתי
לקחת את כולן על זרועותי ולהוציאן מהסכנה. יחד
עם אהבה זו התעוררו בי גם רגשי זעם ושנאה
לאשמים, המכונים את המרצחים.

* *

לבי היה עתה שוב שקט ובטוח. עברתי אל החבר
רים בעמדות, מסרתי להם את הידיעות הקשות;
שאינ לנו ממי לצפות לעזרה, וכל אחד צריך לסמוך
על עצמו ולשמור על כל כדור. יחד עם זה החדרתי
ללבם בטחון, שיש בכוחנו להדוף את ההתקפה. לער-
בים לא כדאי להקריב קרבנות, ואינם מוכנים להתר-
פה עקשנית; אם נרביץ בהם — הם יסוגו. לנו אין
ברירה, לנו אין לאן לסגת. מוכרחים לעמוד. הוזהרתי
אותם, שכל אחד יכין לו מקום מתבואים לנשק, כי
יכול להיות חיפוש ע"י המשטרה גם בזמן ההתנפלות.
אני וצוקרמן נדברנו עם שתי אמהות מניקות, שבאם
תבוא משטרה, הן תקבלנה מאתנו את הנשק.
צפורי מבקש תגבורת. בסביבתו לא שקט, מדי
פעם מגסים לחדור.

שוב ושוב התחילו עולות תהלוכות הנערים;
הפעם מספרם רב יותר, חוצפתם גדולה יותר. זורקים
אבנים. מצד ואדי-רושמיא ומצד דרך גצרת ראינו
התקהלות המונית של ערבים, כאילו מתקרבים אלינו
ושוב נעצרים. כנראה, נערכת שם אספה גדולה. אין
שומעים קריאות בודדות, כי אם רעש קצוב, כרעש
הים.

מדאיגים אותי הנערים. הפגנתם מתקרבת למחסן,
בו יושב הבחור. אני עוזב את צוקרמן בחצר ורץ
לשם. אני נכנס ורואה שהפרבלום "קופץ" בידי
הבחור והוא מתכוון לירות בנערים. צעקתי: "עוזבו"
ותפסתי את הפרבלום מצד הקנה. הוא החזיק אותו
חזק בידית. צעקתי אליו: "השתגע? לירות
בילדים? הן זו פרובוקציה!" והוא קרא: "ומה
לעשות, הלוא הם תיכף יתנפלו עלי!" אמרתי לו:
"הם עדיין די רחוקים, זרוק בהם אבנים, ובאין כרי-
ה — תירה באויר והם יסוגו. אבל בשום פנים לא
לירות בילדים!" רבתי אתו ואמרתי לו, שהוא פחדן,
שהוא רוצה לירות מפחד.

יותר מקול מאות יריות. מעמדת ההר הודיעו לי,
שאינ להם מה לעשות שם. מצד ההר יהיה שקט, והם
רוצים לבוא לעזרתנו. מסרתי להם, שבשום פנים
ואופן לא יעזרו לזוז ושישתדלו לא להראות.
בצהרים נדם הכל.

שהייתי כל הזמן במקום גבוה, בבית הגדול, כדי
לראות את הסביבה מבלי להראות. והנה רואה אני,
מדרך גצרת עולה אשה לברשה בחלוק לבן, כאחות
רחמניה, והולכת בכיוון לתחנת החשמל. הבנתי מיד,
שמישהוא משלנו מחפש את השכונה. שלחתי בער
לפגוש אותה ולהביאה אלינו. בבואה ראיתי והנה זו
מניה שוחט! תחילה שמחתי מאד: תמיד היא מור-
פיעה ברגעים הקשים. אולם אחרי-כן התמרמרתי,
למה סיכנה את עצמה וכיצד. באה? "אל תשאל
שאלות" — אמרה לי בטון חמור — "שמע, מה
שאספר לך. בשביל זה באתי". אף פעם לא ראיתי
את מניה כה מדוכאת. היא סיפרה: העיר בידי
הפורעים. המשטרה הערבית עוזרת להם. השוטרים
האנגלים יושבים בבניניהם, אוכלים ושותים, ואינם
עושים דבר. המושל, אשר דוד הכהן עומד אתו בקשר
תמידי, משיב, שאין לו שום אפשרות לעזור, המש-
טרה אינה מספיקה. צבא אין בארץ; מחכים לבוא
ממצרים. כמו כן, צריכה לבוא אניה מלחמה. נערכו
התקפות בכיוון להדרה-כרמל. לעת-עתה ההתקפות
נהדפו, אך לא ידוע מה יהיה בלילה. אין כל אפשרות
להתקשר טלפונית עם העיר.

סיפרתי לה, איך השוטרים הביאו נשק לערבים,
ידעל חוסר המזון במקום. היא אמרה לי: "הכל ידוע
לנו, אבל בשום דבר איננו יכולים לעזור לכם".
אמרתי לה, שלפי הערכתי, ההתנפלות הרצינית תבוא
היום או מחר. לפני שהלכתי לחצה את ידי, הביטה
עמוק בעיני ואמרה: נו, "צבי!" הבנו איש את רעותו.
כמו שאומרים בערבית: "אינתי וּשְׁטָאֲרֵטְק". (אתה
וגבורתך" — היינו, סמוך על עצמך).

לא הלכתי תיכף לחברה. צריך הייתי לעכל היטב
את אשר סיפרה — כדי להבין את המצב. וצריך
הייתי למצוא בי את הכוחות הנפשיים — לא בשביל
העמדה שלי, אלא כדי להחדיר את הכוחות הדרושים
באחרים — שעה שגם אותי תקפו דכאון ויאוש.
אינני יודע מדוע אפפה אותי ההרגשה, כי מן המקום
הזה לא אצא חי. מאות פעמים בחיי הייתי בסכנה.
הייתי במלכות-המות בירושלים העתיקה ב-1920.
אנה ה"שומר-ג'יקים", לא פחדנו מהמות. התרגלנו.
זבעומק לבי היתה תמיד ההרגשה: אין דבר, נצא
מהמצב... והפעם, לפתע, הרגשה מדכאת כל-כך. הר-

הפגנת הנערים נסוגה, אבל שמעתי הפגנה של מבוגרים מתקרבת. שמעתי את הרעש כים סוער, המית המונים וצעקות: „איטבח אליאיהודי“ הסכנה אורבת לעמדת צפורי ולעמדה השכנה שבין ה„חר שות“, ושניהם כבר נסוגו לעמדה אחורית. מחצר הבית לא יכולנו לראות את הנעשה. יצאנו בכיוון מערב, לרחוב שמאחורי עמדת צפורי. כשהגענו לקצה המערבי של השכונה, ראינו אנשים כפופים רצים בכיוון להר בתוך חריץ-הואדי, הנמצא במרחק כמה מטרים מאתנו. ראינו ראשים עטופי כפיות וחלק של הגב או כתפיים. ונדמה היה לנו שהאנשים נושאים רובים. „נו — חשבתי — זוהי ההתקפה!“ והמתיחות של ההתכוננות להתקפה רפתה. הוקל לי.

לא היה טעם לירות עליהם מבראונגים במרחק כזה. הם לא ירו בנו, מפני שמטרתם היתה להתקיף אותנו מצד ההר. רצנו לחצר, שכבנו מאחורי סלע בין שני הבתים, אשר בהם היו העמדות שלנו מצד ההר ופנינו בכיוון להר. מכאן ראינו רק חלק של המתקיפים, כי הבתים הסתירו את המדרון בחלקו.

הערבים מתקרבים בסדר צבאי, מסתתרים מאחר יי סלע, יורים מעט, מתרוממים, קופצים אל מאחורי סלע שני, קשה להבחין בהם, רובם ב„תגיות“ ובמכ” נסיים. הכל אפור. מספרם כ־30–20. הם רחוקים עדיין מאתנו, אחדים — מאה, אחרים — 70 מטרים. איננו מגיבים. לא כדאי לירות עד אשר יתקרבו. העמדה שבבית נמצאת כ־6–7 מטרים מאתנו, אבל בעליה תלולה. גם הם שם שותקים. חשבתי, החבריא יש להם כוח-עמידה. הגה הערבים כבר במרחק 30 מטר — ואנו פותחים באש. בבת אחת נפתחה אש מכל העברים. לירות עונה ההד מן ההרים. אני מסתכל ורואה — הערבים אינם מתקרבים יותר, כאילו התעכבו.

העמדה שלנו בבית שותקת. החלטתי לגשת לראות מה קרה. אני מכניס כדור לקנה, מוציא מהבראונג מחסנית חצי ריקה ורוצה להכניס מחסנית חדשה, אבל אין היא נכנסת משום-מה עד הסוף. פתאום אני רואה כששה ערבים קמים ורצים אל הבית הדומם. בשיני אני מכניס את המחסנית (חלק של השן העליונה נשברה). צועק לצוקרמן שישאר במקור מה ואני רץ לבית ויורה. ידעתי שאסור לרוץ. חייבים לזחול, אבל ברור היה לי, שאם האויב יתפוס את העמדה — הרי שכל השכונה אבודה. הערבים מתקשים לירות מהרובים בריצה, ואילו לי, מהאקדת, היה נוח יותר. המרחק בינינו — מטרים אחדים. אני הגעתי לפניהם, לפני שקפצתי למרפסת של הבית,

ראיתי ערבי כורע ברך ומכון את רובהו נגדי. יריתי בו וחשבתי: הגה יירה גם הוא בי. אך הוא לא ירה. כנראה פצעתיו. אני פונה אל המרפסת ונתקל שם בבחור, המחזיק ביד אחת סיגריה ובשניה פצצה, ובשום אופן אינו יכול להפגיש את קצה הסיגריה הבעורת עם פתיל הפצצה. ידי רועדות, פניו מעוק-מים מסבל. צעקתי אליו: „הגה את הפצצה, תהרוג אותנו!“

קפצתי לחדר, ששני חלונותיו מופנים להר. החלך נות ריקים, אין איש לידם. בפינת החדר עומד בחור. אני קורא לו: „תירה! מדוע אינך יורה?“ הוא מראה לי בידים רועדות אקדת תופי, עם כדורי עור פרת, שאינו רוצה לירות. לא יכולתי להתעכב כאן. מהחלון ראיתי לפני רק שטח קטן, ופחדתי פן יפרצו הערבים לחצר. בבואי ראיתי, כי הערבים נסוגים; השורות הראשונות עוד ירו, אבל ממרחק ראיתי שסוחרים פצועים או הרוגים.

את צוקרמן לא מצאתי (אחרי-כן סיפר לי, שרץ לראות מה בבית הגדול ומשם — לעזרת צפורי שעליו נערכה התקפה גדולה). חזרתי לבית, חיפשתי עמדה בחלון. החבר ניקה את אקדתו התופי, התוף התחיל שוב להסתובב והבחור — לירות. השארתי אותו ורצתי לחצר. מעבר עמדת צפורי נשמעו יריות. הרחוב בכיוון מערב היה ריק, רק מרחוק ראיתי ערבים יורדים מההר, כשהם סוחרים אחדים מהם.

פתאום אני שומע קריאה: „משטרה!“ קפצתי לבית, וכמוסכם, מסרתי לאשה את האקדת. יצאתי משם, והנה מולי שוטר ערבי, רוכב על סוס שחור, המשולח כלול בוצה וקצף. השוטר עצמו שחור, עם עינים רצחניות, מכון אלי את רובהו וצועק: „איפה הנשק?“ הבטתי בעיניו הבעורות ועניתי בשקט: „לנו אין נשק“. הרובה היה מכון מולי, אבל הוא לא יכול לירות. הסוס האביר המשולח לא עמד רגע בשקט, כל הזמן הסתובב.

הופיעו עוד שוטרים, כולם רוכבים, והתפזרו בשכונה לחפש את הבחורים שלנו עם הנשק. מצד עמדת צפורי הופיע עמוד עשן. מסרו לי, שהערבים השתמשו ברגע בואה של המשטרה והציתו אחת ה„חושות“. חשבתי בלבי: יכול היה להיות גרוע מזה! בדיוק עכשיו, כשאין אנו יכולים להשתמש בנשק מחמת המשטרה, יכולים הערבים להתפרץ לשכונה. אבל, נראה הדבר, כי קיבלו מאתנו מנה הגונה ולא היה בהם אומץ-רוח להתקיפנו שוב.

פוצ'טר, כמוכתאר, התיצב בפני השוטרים וטען, כי נשק לא היה לנו. רק הערבים, הם שירו, ואנו

התגוננו באבנים, וכי כל הבחורים הם תושבי המקום.
הוא קיבל מהשוטרים מכות מספר; אך הם הסתלקו
עד מהרה.

עתה מסרו לי דו"ח מכל העמדות. ההתקפה הקשה
ביותר נערכה על עמדת צפורי. בחסות של מטר
יריות התגנבו הערבים קרוב לעמדתו וזרקו פצצה,
אך הוא הספיק לזרוק אותה אליהם בחזרה. מהבית
הגדול התגוננו הבחורות והנערים באבנים, ותחת
מטר יריות פיזרו את הנערים הערבים שקרבו. הוריתי
לחבראי, שישארו בעמדות ואת הנשק ישאירו לע"ע
ב"סליק". למולנו היו השוטרים רוכבים, והתעצלו
(או חששו) להכנס לתוך הבתים, וחישפו רק בעמדת
צפורי. כנראה שהערבים התוקפים הדריכו; אך
אצל אף-אחד לא מצאו נשק.

לפי הערכתי, התחילה ההתקפה העיקרית בשעה
עשר, בערך, ונמשכה כשעה. השוטרים שהו בשכונה
כחצי-שעה. סבתי את הבית הגדול ועליתי על קרש
שהנחתיו ממרפסת למרפסת, כדי שאפשר יהיה לסובב
את הבית בלי לרדת על האדמה. פתאום צץ מולי
מלח אנגלי, בעל פנים עגולות וורודות, כשל חזירון
יורקשיירי. רובהו המכודן בידי, כמי שהולך לקרב-
כידונים, אבל פניו תמימות. לפי הבעתו ניחשתי
שטרם אכל את מנת ה"פוליביף" שלפני ארוחת-
הצהרים. הוא עבר על פני בלי להציא הגה מפיו.
היה זה אחד מפלוגת המלחים שבאה לשכונה
(הבנתי, שאנית-מלחמה אנגלית הגיעה). חשבתי,
שהפלוגה באה על מנת להשאר בשכונה, אך הם
הסתלקו חיש מהר ולא ידענו לאן. עם כל אי-האמון
שלי לאנגלים, לא תארתי לי, בכל-זאת, שישאירו
אותנו לנפשנו.

בא דוד הכהן בטכסי, ודומני בלוית שוטר אנגלי.
הביא לנו אוכל. פתחנו קופסאות קונסרבטים. החברה
התחילו לאכול בתיאבון. דוד בא בשם ועד ההגנה
להתיעצות, אם להשאר ולהגן על השכונה ורק להר-
ציא את הנשים והילדים. הוא הוסיף, שדעת הוועד
היא להשאר במקום. אני הייתי נרגז ולא יכולתי
לאכול. ממקום המצפה הם ראו את ההתנפלות עלינו.
שאלתי, אם ישלחו לנו תגבורת ואיזה נשק. אמר:
אפשר לשלוח עוד עשרה בחורים עם מקלות. הוא
סיפר על המצב בעיר, שהדפו את כל ההתקפות על
הדר, וכן בעיר התחתונה. יש קרבנות. היו ידיעות
על התנפלויות חדשות, אבל בואה של אנית-המלחמה
ישפיע בודאי על הערבים שיירגעו.

לא רציתי להיות ראשון בהבעת דעה. רציתי
לשמור את דעת החברה. הרוב תמך בהצעה להשאר,
לשמור על השכונה. אך אני התנגדתי, משני טעמים:
(א) בלי תוספת נשק וכדורים לא נוכל להגן על
השכונה במקרה של התנפלות שניה, שתהיה יותר
מתוכננת; (ב) כשיוציאו את הנשים ואת יתר התור-
שבים, ונשארו רק המגינים, נהיה חשופים למשטרה,
שתבוא ותקח מאתנו את הנשק הדל. לפי דעתי, במצב
הנוכחי מוכרחים לעזוב את השכונה, בידיעה ברורה
שיציתו אותה וישדדו את הרכוש. עלינו להודיע
למשלה, שהיא תהא אחראית על הרכוש, הואיל
ואינה יכולה להגן על הנפש. הלא גם את תל-חי
עזבו שעה שלא היתה אפשרות להתגונן, ושם הן
אפשר היה לשאת נשק בגלוי, בעוד שכאן המשטרה
היא-היא האויב המסוכן.

התחיל ויכוח. ראיתי שהאנשים — טרם חדרה
להכרתם הבנת המצב הפוליטי. זו הפעם הראשונה
שהתרגזתי. הרימותי את קולי ואמרתי: „אני הבני
מפקד המקום ואחראי לו. אני דורש שיוציאו את
כולנו". דוד הכהן נטה לדעתי, אך אמר שיתיעץ עם
ועד ההגנה. היתה אז שעה 1 או 2 אחה"צ.

לפני שקיעת-החמה בא דוד הכהן עם כמה שוטרים
אנגלים (בכל זאת, הצליח להוציאם ממשכנם!)
ואתם כמה מכוניות-טכסי ומכוניות-משא. בלי בהלה
ובסדר הושיבו מקודם את הנשים והילדים בטכסי
וביתר המכוניות התישבו השאר. אני התישבתי ע"י
האשה שהחזיקה בבגדיה את האקדת שלי. חשבתי:
על כל מקרה אהיה מוכן.

נערים ערבים עמדו לא רחוק מהסתכלי; המכר-
ניות עמדו על הדרך ע"י השכונה. רק עזבונו את
המקום והבטנו אתורגית, ראינו שמאחד הבתים
הקטנים במערב השכונה כבר עולה עשן. למעשה,
שרפו הערבים רק כשני בתים.

באנו כולנו לחצר הטכניון. ראשית, שאלתי את
החברה, אם נשקם בסדר. אכן, כל הנשק הגיע בשל-
מות. החברה הספיקו ברגע האחרון למסור את הנשק
לנשים ולבחורות. בחצר היו עוד פליטים שסובבו
אותנו. ה"הגנה" דאגה לכולנו, לנשים, לטף ולילדים.
שוב לא הייתי צריך לדאוג להם. שמעתי „בארון
אחת", כי מספרים תהילות על הגנת „חליסה". מישהו
לחץ את ידי. אינני זוכר, מה הרגשתי. מצד אחד —
ירד מעלי עול כבד, אבל יחד עם זאת, הרגשתי מעין
אדישות ועייפות.

כאן, בנהריים, היו תנאים שונים בהחלט. היו רובים, היו חברה מאומנים. המוכתאר היה צבי ניסנוב. צבי ניסנוב הביע את דעתו (ובעיני היא נראתה כהגיונית) שעל נהריים לא תהיה התנפלות. המקום הוא בטריטוריה של עבר-הירדן. חונה שם פלוגת הלגיון. בלי הסכמת „הממשלה הירדנית“ — הבדור אים לא יתנפלו. ואני חשבתי על נימוק נוסף: חברת החשמל היא חברה אנגלית, „לא כדאי“ יהיה להם. הסכנה העיקרית מאיימת על „גשר“, קבוצה קטנה, עדיין גרים בצריפים, נקודה יהודית יחידה בין כל השבטים של עמק-הירדן. הקבוצה עמדה על מדרון של גבעה, ובראש הגבעה — משטרת-הגבול. אכן, שכנות בלתי-נעימה בהחלט... המוכתר ומפקד-המקום, יפה (ז"ל, נהרג כעבור כמה שנים בתאונת דרכים) היה בחור נבון, סימפטי, הכיר את הסביבה. ראשית כל, העברנו ל„גשר“ מספר רובים ופצצות מנהריים. רוב המשפחות עוד ישבו במקום, עם הילדים, ולא רצו לעזוב. האנשים היו מעטים ובלתי מאומנים, אף לאחד לא היה נסיון קרבי, ואפילו לא ידעו היטב, איך להשתמש ברובה בחושך. היה לנקר דה עדר בקר, הנקודה עמדה בפניציה בלתי-נוחה. אם כמה אנשים יתפשו את הגבעה, יוכלו לירות ממנה אל תוך הבתים. ואילו אם תבוא התנפלות של הבדואים, הרי הללו יש להם מאות נושאי-רובה. מהגבעה ראינו את האליהם ועדריהם. מן האופן בו הולכו את העדרים, יכולתי להניח שהיום לא יתנפלו.

בדקנו את הביצורים שכבר הוקמו. הביצורים היו קירות קרשים בגובה של החזה, ממולאים חצץ, שהקיפו את הצריפים. לא ידענו, מה כוח החצץ לעימוד בפני כדור. כדי לבדוק זאת, לקחנו פח חול ופח חצץ, וירינו בהם בכדורים גרמניים חדים — והתברר לנו, שפח עם חול מההה מגן טוב ביותר: הקלע עובר כתצ"פח ונמס. ואלו בחצץ נחוצה שכבה עבה יותר — ואף אז אין בטחון מלא שהכדור לא יעבור.

הנסיון הוכיח שהביצורים הללו אינם מספיקים, וראינו צורך לחזק את קבוצת „גשר“ שהגנה גם על מלחמיה. סידרנו בצד דרום עמדות גם מחוץ לגדר. וקיינו לעזרה מנהריים במקרה של התנפלות. ל„גשר“ הייתי בא בלילה וביום הסתובבתי עם החברה בסביבה. הייתי נגש לשניאורסון, לדגניה, שם יכולתי

יעקב פת סידר לי מקום לישון בבית פרטי. אני זוכר חדר מרוהט יפה, מטה נקיה, נוחה. אבל לא ישנתי היטב. הייתי יותר מדי נרגז, עיף ורעב. כחמש יממות לא התפשטנו ולא ישנו, וגם אכלתי מעט מאד. למחרת באתי לטכניון לחפש את אנשי השכונה. מצאתי את פוצ'טר, ראיתי את הנשים, ורק עכשיו יכולתי להתבונן אליהן: רזות, עייפות. פלא, אף אחת מהן לא חלתה. הן הכיטו בי בעינים נוצצות, כאילו הייתי מצילן. לא הרגשתי את זאת, למרות שהיו אחדות שניסו להביע את הרגשתן. אמרתי: „אני — לא כלום, אני רק מילאתי את חובתי. אתם שהגנתם. אני רק ארגנתי אתכם“. ובלבי הרהרתי: אני רק החדרתי בהם רוח התגוננות.

חיפשתי את החברה שלי, את אנשי „השומר“, את מניה ואת שניאורסון. רציתי לדעת מה נעשה בארץ, בכפר-גלעדי, מה עם אשתי, עם הבן. שמעתי מדברים על כך, שכפר-גלעדי הצילה את חיפה, ששלחה נשק ואנשים. שמעתי כבר, אמנם, על פעולותיו של שניאורסון, מפקד התקפת-הנגד בהדר-הכרמל, על פעולותיה המפליאות של מניה שעסקה בהעברת נשק וחדרה עמו לכל מקום. העברת הנשק בתוך העיר, ובעיקר, העברת רובים מהעיר לסביבה, היתה הדבר הקשה ביותר והמסוכן ביותר, ומניה קיבלה על עצמה את התפקיד הזה והצלחה, בתחבולות שורות, לעבור עם הנשק ממקום למקום לעיני המשטרה.

כן, היללו את עמידתי בתליסה. ידעתי, שאנשים מגוימים, אבל נעים היה לשמוע זאת. לא לשוא עמלנו בסתר כל אותן השנים בלי עידוד משום צד. ידענו, כי יום יבוא והנשק הזה, שרכשנו בדרכים גם לא כשורות, והאנשים שחינכנו אותם — יצילו ישרים וערים, יצילו את כבודנו, ובעזרתם נתנו לנו המולדת. והמלחמה לא נגמרה עדיין, אנו רק בתחילת הדרך.

התייצבתי במפקדה, והטילו עלי את שמירת הגבול של ההר, מערב הדר-הכרמל, את כל הצריפים המפורזים בין הואדי של גאולה ובין הואדי של הרצליה. נתנו לי כמה שומרים מזוינים. את החברי הקודמים, שהיו אתי בתליסה, שלחו למקומות אחרים. אתי השאירו את צפורי.

שום דבר מיוחד לא קרה במשך לילות השמירה הללו. פתאום מודיעים לי מהמפקדה שעלי לבסוע כמפקד לקיבוץ „גשר“ ונהריים. מתכוננים להתנפלות. את שניאורסון שלחו כמפקד על הדגניות א' וב'. נסענו יחד בטכסי הגענו לשם אחה"צ.

מאלו אף לא נשרט. הערבים נסוגו בבהלה ומאו לא העיזו לחזור לרחוב היהודי.

בתל-אביב וביפו הרוחות נרגעו כמעט. החיים החלו חוזרים למסלולם. האנשים יצאו לעבודה, החנו ונים פתחו את חנויותיהם גם בסביבות יפו.

היה עלי לגשת לקונסוליה הצרפתית (ששכנה באחת הסמטאות של ע'מי ביפו), כדי לקבל את הוזה על מנת לחזור לפריז לגמר לימודי. עד שדרות קינג'ג'ורג' כבר נסעו אוטובוסים מת"א, ומשם הלכתי ברגל דרך רחוב בוטרוס. כשבאתי מול ה"סארא" ראייה הישנה*, עלו פתאום צעקות מפינת הרחובות בוטרוס—קינג'ג'ורג': "היהודים מתנפלים!" מיד התמלא הרחוב ערבים, בחלקם רצים בכיוון לע'מי, לחפש מקלט, וה"שבב" מתקהלים — מקלות וסכינים בידיהם — וכולם מבוהלים ונרגזים. אני המשכתי בשקט בדרכי בכיוון לע'מי, הגעתי להצטלבות הרחוב המוביל לנמל ולשוק, והרחוב העולה למנזר הצרפתי ולע'מי. באמצע הרחוב, על כיכר גולה קטנה, עמד שוטר בריטי גבוה. הבטתי סביבי, כאילו הייתי זר כאן. לבוש הייתי אירופית, חליפה קיצית, עניבה וכובע. ידעתי, כי אם אתחיל לרוץ (לאן?) או אראה סימני פחד או בהלה כל שהם — יהרגוני, בלי שתהיה לי אפשרות להתגונן. הבטתי על השוטר האנגלי: הוא היה חיוור; לא רק חיוור, אלא היה צהוב-כחול מפחד, גופו התמיר התכוף וכמו הצטמק. חשבתי בלבי: "הא לך בן הגזע השליט, המסתכל לרוב מלמעלה, בשלוח אולימפית, כיצד "הנייטיבס" הערבים והיהודים כאחד, מתקוטטים"... אודה, כי מראהו של השוטר המבוהל עורר בי רגשי נחמה, ולאחר כל שעבר עלינו אף נהניתי מהמראה. במידת-מה הדבר עזר אותי.

לפני היתה רק דרך אחת: להמשיך בדרכי לקונסוליה. פניתי בנימוס לאחד הערבים ושאלתי בצרפתית: "איה כאן הקונסוליה הצרפתית?". הוא הביט עלי בתמהון, כאילו חשב: "איה טמבל פרנץ? ומה הוא מסתובב כאן עכשיו?" בכל זאת הראה לי את הדרך. הגעתי בשלום לקונסוליה. את הוזה קבלתי בנקל, ובשעה אחת, בערך, יצאתי בחזרה לת"א. הרחובות היו כבר שקטים יותר. האוטר בוסים לת"א טרם חידשו את השירות, ועל-כן הגעתי לתל-אביב ברגל.

למחרת נודע לי, בסביבות ה"סארא" נדקרו שני יהודים למות ואחרים נפצעו.

לקבל ידיעות על הנעשה בארץ כולה. לארץ הגיע צבא, אבל "במקרה" היו החיילים באים לכל מקום מאוחר-מדי. סיפרו לי בפרוטרוט, איך הבחורים שלנו (כ-3-4 אנשים ואתם גרינפלד עם הנשק שלנו) הדפו התקפה ערבית על הרובע היהודי בצפת, אבל לא יכלו להגן על היהודים בשאר חלקי העיר, ואלו הצבא הבריטי, אשר הגיע כבר לטבריה והיו לו מספר מכוניות, וחל יום תמים מטבריה בדרכו לצפת. וכמובן, הגיע לצפת אחרי ההתקפה.

עתה נוצר רושם, שהמאורעות לא יתחדשו עוד. בכל המקומות, פרט לחברון, נהדפו המתקיפים וסבר לו אבידות קשות בהרבה משלנו, למרות שלא היינו מוכנים, ולמרות שמספר המתקיפים הערבים היה עולה, לפעמים, פי-עשר על מספר המגינים.

**

בקשתי למפקדה בחיפה לשחרר אותי — נתקבלה. לא נסעתי תיכף לתל-אביב, כי החברים הותיר קים מ"השומר" קיימו בירור בשאלת הבטחון בארץ, השאלה הערבית והיחסים עם ועד ההגנה הארצי*; התקיימו כבר פגישות בתל-אביב בין אליהו גולומב לדוב הוז מהועד המרכזי לבין ישראל ומניה שוחט ועוד חברים אחדים מצידנו, והוסכם שהחברה שלנו חוזרים לפעולה בארגון ההגנה הכללי. ואחד מאתנו (נדמה לי, נחום הורביץ מכפר-גלעדי) עמד להכנס לועד המרכזי.

בבואי לתל-אביב פגשתי חברים: חריט, טוביה ויעקב אברמזון, א. דובנוב, אשר למרות הסכסוך בין "השומר" ובין ועד ההגנה הכללי, התיצבו מיד עם התחלת המאורעות לפני מפקדת ההגנה עם נשקם. את יעקב אברמזון שלחו כמפקד להגנת חולדה. הם סיפרו לי על הדיפת ההתקפה ברחוב הכרמל, בה השתתפו על התקפת-נגד בנוה-שלום ונוה-צדק — הרחוב היחידי ביפו בו גרו יהודים. החברה שלנו היו רק כארבעה או חמשה איש, בהדפם את ההתקפה, שהיתה מאורגנת היטב ע"י פלוגה גדולה של ערבים מזויינים. הערבים הופתעו ונבהלו מעצמת האש. טוביה אברמזון סיפר, שההתקפה נערכה עם אור הבוקר; על הכל היה פרוש ערפל קל. המגינים שכרו בפינת הסימטאות בנוה-שלום והרגישו בפלוגה מתקדמת; הם לא נבהלו. נתנו לערבים להתקרב, עד שראו את האנשים ברור ופתחו פתאום באש מרובה כזת של מאוזרים ופרבלים. גם הערבים פתחו באש חזקה. אבל כיון שלא יכלו לראות את אנשינו, איש

* לפני מאורעות 1929 היו "יחסים מתוחים" בין מרכז ההגנה לבין חברי "השומר" לשעבר.

* תחנת-המשטרה העתיקה של יפו.

1672

4.7.40

מאת: מטכ"ל

אל: מסז/מג

הנדון: קביעת מספרי זהוי לאנשי כל הדרגות.

1. השיטה האחידה למתן מספרי זהוי לאנשי כל הדרגות נכנסת לתוקפה החל מחודש יולי 1940.
2. מספרים לסטף הפקודי.
כל המפ' החל מ"מ.מ. יקבלו מספרים ארציים מטעם המטכ"ל. בנדון זה תקבל הוראות נוספות.
3. מספרים לטוראים ולסמלים.
טוראים וסמלים יקבלו מספרים גושיים או גודדיים, הכל בהתאם לחיל אליו הם משתייכים.
4. בכל גוש וגדוד המספר הסדורי יתחיל מ"1 אלא שלפניו תהיה ספרה המציגת את הגוש או הגדוד.

לפי זה: ספרה מקדמת של האות — מציגת את המתון והגוש של ח"מ (חיל-משמר).
ספרה מקדמת בלי אות — מציגת את מספר הגדוד של ח"ש (חיל-שדה).

דוגמאות: טוראי ח"מ מגוש א של מז 5 מספרו יכתב: 5/147
טוראי מגדוד 5 של ח"ש מספרו יכתב 5/283.

5. כל גדוד ח"ש יקבל מספר סדורי לפי מקום חנייתו (מדרום לצפון) לפי המפתח דלהלן:

מז	מספרים לגד. קיימים.	מספרים דורביים.
מז — 1 —	2,1	3, 4, 5
מז — 2 —	6	7, 8
מז — 3 —	—	9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16
מז — 4 —	17	18, 19
מז — 5 —	20, 22, 12	24, 25, 32
מז — 6 —	26, 27	28, 29, 30, 31
מז — 7 —	32	33
מז — 8 —	34	35

6. כל העובר מגוש/גדוד אחד למשנהו יקבל מספר חדש לאחר שהעברתו אושרה.

7. מפתח המספרים ימצא במעון הגוש/הגדוד.

8. הרישום בפנקסי כתות ובכרטיסי רשומת הפרט ויתר המסמכים יתנהל במספרים ולא בשמות.

9. פעולת קביעת המספרים לטוראים ולסמלים בגושים ובגדודים שבמחוז צריכה להסתיים עד 20.7 ש.ז.

רמטכ"ל

* מתוך ארכיון מערכת "תולדות ההגנה".

הערות לנושא: ההפתעה

לפנינו, בין האחרים, שני מצביאים מוכשרים, השונים מאד אחד מהשני.

כאמן־הפתעה התיצב לפנינו הגנרל הבריטי וייל. בהתקפת־פתע, בסוף 1940 — שעה שלא חיכו כלל לכך כי הוא יהיה התוקף — יצא, ע"י תנועת עקיפה בכיוון בלתי צפוי אל אגפיו — ואף עורפו — של צבא האיטלקים, הכניס מבוכה ובהלה בשורותיה, ידע לנצל את ההצלחה ולהדוף ולהלום בלי הרף. בפחות מחודשיים של קרבות הגיע לכיבוש שטחים עצומים ולקח בשבי כ־135,000 איש, מספר גנרלים (ביניהם מפקדי דיבizioות), 1300 תותחים, ואילו מספר חייליו־הוא היה קטן בהרבה, ממספר השבויים שהוא שבה; ויש לחשוב שגם מספר התותחים שהיו ברשותו היה קטן לא־ערוך ממספר תותחי האויב שנפלו בידו. אין אני יודע מקרה שני במלזמת העולם השני, שכוחות כה קטנים גרמו למפלה כזאת לאויב העצום מהם פי כמה.

והנה גם גנרל מונטגומרי עשה כל מה שהיה בידו על מנת להפתיע את האויב — לפני התקפתו המפורסמת ליד אל־עלמיין — ע"י ביום תנועות צבא, או בנין מחנות מדומים, עם דמאים של טנקים ותותחים, על מנת להסתיר מהאויב את כיוון התקפתו העיקרית. אבל במה שנוגע אליו היתה ההפתעה רק דבר שני במעלה. הקו העיקרי המציין אותה מערכה ליד אל־עלמיין היה הכנתה באופן המדוקדק ביותר. במקום זה רוכזו כוחות עדיפים בטנקים, באויריה, בתותחים, בפגזים — ומותר לנו לחשוב, שהיה בכוחו של מונטגומרי להוציא לפועל את התקפתו גם לו לא הוטעו מתנגדיו על ידו, אכן, כל הקורבות שנערכו ע"י מונטגומרי נשאו אותו אופי — ומונטגומרי, לרוב, לא הצליח אף־פעם, שעה שניסה לפעול בסגנון אחר. יתכן, כי בכך קשורה גם אותה עובדה ידועה: שלא הצליחה פעולתו במבצע־ארנהיים הנודע, שעה שניסה בכוחה של דיביויה מוטסת לתפוס את ראש־הגשר התינוני של ארנהיים. הדיביויה היתה מוכרחה לסגת, אחר שאבד לה מספר רב מאנשיה — כששתי הדיביויות המוטסות האחרות, שמאחריה, עודן שקועות בהחזקת ה"פרוזדור" הצר, אותו היוו ולאורכו התפרשו — ולפני שכוחותיו העיקריים של מונטגומרי הספיקו לעבור דרך אותו "פרוזדור", ולהתאחד אתה.

ידועה המחלוקת, אם יש לדבר על מדע־המלחמה או על אמנות־המלחמה. אך ברור כי באם ננתח היטב את ניהולה של מלחמה ואת תפקידו של המצביא, ומצאנו כי משמשות בהם, מעורבות אשה ברעותה, האמנות — מזה והמדע — מזה.

גם האמן הגדול ביותר מוכרח לדעת את אומנותו. לא כל סתת טוב יכול ליצור פסל — אבל אמן הפיסול חייב לדעת גם מלאכת האבן. כל מצביא מוכרח להיות אמן במדה זו או אחרת, ועם זאת מחויב הוא לדעת על בוריה את מלאכת המלחמה. יש מצביא, שתאמן שבו — הוא לו הקו האופייני ביותר, ויש מצביא שהוא בראש וראשונה בעל־מלאכה טוב, אך יש בו משהו גם מהאמן.

כל קרב יש להכין. הכנת הקרב היא, בעיקרה, מעשה של מלאכה. ואילו האמנות שבקרב מתבטאת בראש וראשונה בכשרון להפתעה.

כמעט שאי־אפשר לנהל קרב ללא הפתעה. סודיות היא אחד היסודות, אחד החוקים — שאין לעבור עליהם. הטעיות, משיכת תשומת הלב של האויב לכיוון הרצוי לנו על־ידי מעשה הערמה — זהו לחם חוקו של כל מפקד. אבל יש טיפוסים מצביאים שונים: יש מפקד שנשקו העיקרי הוא כשרונו להפתיע; וישנו גם טיפוס אחר של מצביא, שכוחו בהכנה מדוקדקת, המנסה לבנות על יסודות מוצקים של עדיפות הכוח — ואילו ההפתעה משמשת לו נשק־עזר.

"אם אינך יכול להשיג הפתעה — מוטב לך לבטל את התכנית להתקפה" — גורס הגנרל ארפורט, מחברו של הספר הקלסי על ההפתעה. לא כל מצביא יסכים אתו. יש והמצביא יענה: — "אמנם, אם אעמוד בהחלטתי להתקיף אף בלא הפתעה — תהיה ההתקפה פחות חסכונית; אבל, אחרת הרי כל הכנותי המרובות והמדוקדקות תרדנה לטמיון; ולשם שינוי התכנית נחוץ לי זמן רב, ומי ידע אם אצליח להפתיע בתכנית אחרת — על כן אנסה להכריע על־ידי כוחי, כי ברגע זה ובמקום זה אני מוכן על הצד הטוב ביותר" (כדוגמה לגישה כזאת וכלו לשמש הקרבות על קאסינו).

במלחמת העולם השנייה, בחזית המלחמה הקרובה אלינו ביותר — בחזית מצרים־לוב — נתגלו

בוירטואויות בנשק־ההפתעה. ועלו דוקא אנשים מטיפוס זה — כי לא היתה בידנו כל ברירה אחרת: לא יכולנו, מסיבות מובנות, לנסות את תכסיסי מונטגומרי. לזאת חסרו לנו כל הנתונים.

בהתקיפו על משמר־העמק לא ניסה פוזיביי קאוקגי להסתיר את כוונותיו: שום הטעיה, אף רמז לנסיון להסתיר מאתנו את מטרתו. וכשם שהוא התחיל

בהתקפתו — כך המשיך בה ימים רצופים. חשבוננו היה פשוט וברור: במקום זה היה לו עודף עצום במספר הלוחמים וביחוד בכוח־האש; הוא הביא אתו לשדה־הקרב סוגי־נשק שלפי דעתו לא יהיה לנו מה להעמיד נגדם — הוא הביא תותחים, ומשוריינים נושאי־תותח. והוא הופתע. אמנם, אותם דברים שלמד ממערכה זו דברים ראשוניים היו: כי גם מי שבטוח שכל הקלפים הטובים בידו, אינו צריך לזלזל בנשק ההפתעה — לפחות לשם חסכון בכוחו, על מנת להרויח זמן, או למעט בקרבנות. ואמנם הקרב נמשך הרבה יותר ממה שהוא חישב. מפלתו היתה בזה שהוא איבד חלק גדול מאנשיו בהרוגים ופצועים. הוא הפריז בהחשבת ערכה של אש־תותחיו למול חפירות־ההגנה. עלה בידו לחבל בבתיים, שנבנו שלא מתוך החשבון לעמוד בפני תותחי־שדה; הקרבנות שגרמה אש־תותחנים בין אנשים שישבו בחפירות־ההגנה היו כמעט אפסיים. ומובן מאליהם, שלא העריך כדבעי את גורם הרוח של החומר האנושי שלנו; כמו כן לא העריך את אימונו המיוחד של יחידות הפלמ"ח שנשלחו לפעול נגדו, אשר בכוחו נתאפשרו התקפות־הלילה השיטתיות*; וכן התעלם מהגמישות הטקטית הניכרת של היחידות, שלא התעקשו דוקא על החזקת שטחים מסויימים (והמדובר הוא בשטחים שנכבשו מיד האויב) — אלא דבקו במטרתן הראשית שהיתה לגרום נזקים חמורים ככל־האפשר ל"חומרה־חזי" של האויב — להקיז את דמו.

את מלאכת המלחמה ידעו היטב גם קציגי הצבאות הערביים. כמעט כולם למדו בבתי־ספר צבאיים איררי פיים או בנויים נוסח־אירופה. ויש להכיר בבהירות, שאת מערכת־ההגנה שלהם, למשל, בנו בדרך־כלל

* אכן, במרוצת הזמן למד והכיר קאוקגי את סכנת התקפות־הלילה נגדו, והיה מוציא משדה־המערכה למשך הלילה את כלי־הנשק הכבדים שלו — יחד עם היחידות הנספחות, שהוקצו לשמירה על אותם כלי־הנשק — וע"י זה היה מחליש עוד יותר את כוחותיו בלילות.

כמובן, שבזמן שפעל וייל את פעולותיו שהוזכרו כאן, הרי בעצם לא היתה הברירה ה"מונטגומרית" קיימת בפניו כלל. הוא לא היה יכול לרכז כוחות עדיפים נגד מתנגדיו — כי כוחות כאלו לא היו בנמצא: רק או התחילה בריטניה לבנות את צבאה מחדש, אחרי המפלה בצרפת ונסיגת־דונקרק. שונה היה המצב שנתהוה אחרי שנתיים: הצבא הבריטי החדש הוקם, וכל כוחה של התעשייה האמריקאית והבריטית עמדו לרשות צבאות בנות־הברית. יתרון־הכוח הבריטי בים ובאוויר העמיד את צבאו של רומל במצב בו היו דרכי האספקה שלו חשופים בפני התקפות. רובם הגדול של צבאות גרמניה היה עסוק בחזית הרוסית. צבא איטליה טרם התאושש אחרי המכה שהנחת עליו וייל. עתה יכולה היתה בריטניה לתת לאלכסנדר ולמונטגומרי את אשר דרשו. הם דרשו הרבה, השיגו הרבה, ויצאו לפעולה כאשר בידם עדיפות־כוח מכרעת. ודאי לא רק אופיין של המפקד — אלא גם המצב האובייקטיבי — קבע את הכדלי התכסיסים.

**

במלחמת השחרור שלנו, בנו מתנגדינו — וביחוד המתנגד המצרי — על יתרון של מספר, של עצמת־אש. הם סברו שבנו את תכניותיהם על בסיס מוצק, שיוכלו לנו — לבלתי־מוכנים, לבלתי־ערוכים. אולם הם לא השכילו להפתיע אותנו. גם במידה שניסו להפתיע בתכניותיהם — הם עשו זאת כמעט תמיד דרך שיגרתיות. המצרים ידעו, שצריך להשתמש בדמאי־פלים — וגם מצאנו (למשל: בחירבת־מעין), דמאי־תותחים; בין בית עפא ועיראק־סוידאן התהלכו במשך תקופה ארוכה שורות של כלי־רכב ושריון, אולם פעם, כשגברה הרוח, נפלו משנים־שלושה "משוריינים" צריחיהם, העשויי ברז.

לעומת זאת, השכלנו אנו כמעט תמיד להפתיע את אויבינו — גם בבחירת מקום ההתקפה, גם בזמן, גם באופני שימוש בכלים שהיו בידנו. אחדים ממצביאינו הצעירים התגלו כאמני־מלחמה, כי שלטו

על פי כל החוקים והכללים המקובלים. לעתים נצלו את העקרון של הגנה בעומק, עם רזרבה ניידת להתקפות נגד, והשתמשו בתורה זאת ביעילות. במקרים מסוימים הצליחו ע"י כך להפתיע אותנו (הלגיון — בסביבת לטרון, נגד הראל; והמצרים — בסביבת עיראק-מנשיה, נגד חטיבות שמונה. הנגב ואחר-כך — נגד חטיבת אלכסנדרוני). אנחנו אמנם ידענו — להלכה — את אותם סדרי ההגנה; אבל שילמנו מחיר רב עקב הזנחתם באימון מעשי. אפילו בקורסים של מ"מים באירגון ההגנה חפרו את החפ"י רות "באופן סמלי". על כל פנים, אין אני יודע מקרה שבאחד הקורסים הקימו אזור-מוגן על כל פרטיו ודקדוקיו.

לרוב נבצר מאתנו לנסות התקפות על אזורים מבוצרים בעזרת משקל-הכמות בלוחמים, בכלים, בפגזים. עם זאת היינו לעתים שוכחים שאזור-מוגן מצומצם, הנשמר על ידי יחידה גדולה (כמו הבריגדה המצרית, כאשר הצטמצמה לתחום פלוגיה — עירק-מנשיה) קשה, או כמעט בלתי-אפשרי, להפתיעו בהתקפה.

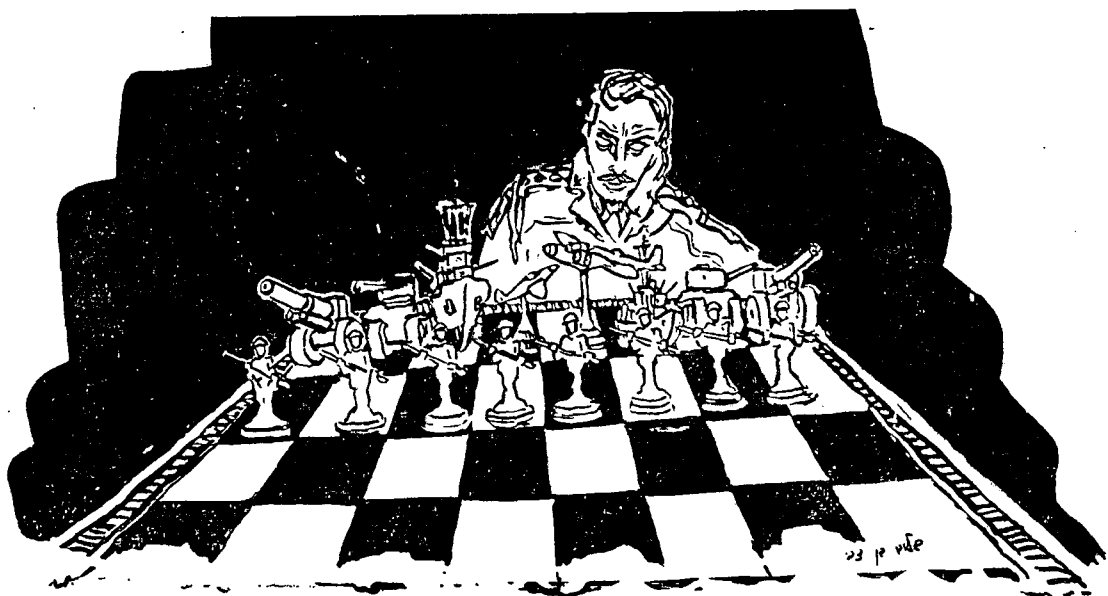
לפני "מבצע דג" לא הצליחו התקפותינו על העיר רמלה ועל הכפר יהודיה. לעיר רמלה לא הגענו, ואשר לכפר יהודיה, נזרקה מתוכו היחידה שהחזיקה בו (יחידת אצ"ל) בהתקפת תע של הלגיון. אבל הפיקוד הכללי על מבצע "דג" ידע לנצל את אי-ההצלחות שלנו. הערבים היו בטוחים שבהמשך ההתקפות ילכו הכוחות היהודיים באותם הכיוונים בהם התחילו, ועל כן חיקו וביצרו את שתי העמדות הנ"ל. אבל לרוב הפתעתם, לא באה ההתקפה המחדשת על העמדות אותן החזיקו, כי אם בוצעה על ידי תנועות נרחבות, שכתוצאתן נשארו העמדות והכוחות שהחזיקו בהן — מוקפים. ההפתעה הזאת שברה את כוח התנגדותם לפני שנגעה בהם ממשית. בשעה שעוד לא נגמר הקרב על וילהלמה — נטשו מגיני יהודיה הערביים את עמדותיהם וכפרם, וניסו לברוח להרים — אבל רובם הושמדו על ידי יחידות ניידות שלנו, שסגרו את דרכי בריחתם. גורלה של רמלה ידוע.

כל מערכת-ההגנה משתדלת להבטיח את עצמה מהתקפת פתע. ישנם אף כלי-ההגנה מיוחדים שתפקידם אינו הגנה-ממש, אלא מניעת הפתעות. כך, הראדאר — בשימושו לגילוי אוירונים או אניות האויב — הוא, בעצם, "נשק נגד-הפתעתני". כזה היה, בזמנו, גם תפקידו של הזרקור במערכת-ההגנה של ישובינו. בשנים האחרונות של מלחמת-העולם ניסו האנגלים לפתח אמצעי המגלה את התקרבות האויב: הם הזמינו בארצנו כלי-זכוכית קטנטנים ("דמעות"), ממולאים חומצה גפריתנית. התכנית היתה לפזר מאות אלפים של מיכליקט כאלו בשטחים שלפני עמדותיהם, וסביב לפזר פוטאש — כך שכאשר ידריך מי שהוא על מיכלי-הזכוכית (שבגלל קטנותו לא ירגישו בו) תישבר הזכוכית, החומצה תפעל על הפוטאש, וסימן האש, שיעלה מהתלקחות זעירה שכזאת, יגלה את המתקרבים. גם זה אמצעי טיפוסי ממערכת האמצעים נגד הפתעה. אכן, דבר המובן מעצמו הוא שהאמצעי העיקרי לשם שמירה עצמית ולשם יצירת האפשרות לפעול בהפתעה הוא המודיעין, על כל צורותיו ושלו-חותיו. אלא שעל זאת מוטב ליחד את הדיבור בפעם אחרת, כעל נושא בפני-עצמו.

נסכם-נא סיכום ראשון: אין ההפתעה אמצעי אר-ניברסלי, כלי-כול ויפה-לכל; אין היא "השומשוּמין" (ה"סיזאם") הפותח את כל השערים. עם זאת, חייבת ההפתעה להיות חלק בלתי-נפרד של ניהול-קרב תכליתי. ההפתעה — כמעט בכל מקרה — גורמת לחסכון בכוחות, על כן מאפשרת היא להשיג את התוצאות הדרושות, במאמץ קטן יותר, בהפעלת כוחות קטנים יותר — וקרבות מועטים. ההפתעה אפשרית בהגנה ובהתקפה כאחד, היא אותו הנופך שאותו מטעים המפקד המוכשר בנוסח שלו — או שעליו הוא מוסיף משלו.

אכן, גם ליכולת, כי צד להפתיע אפשר להתאמן — אבל דבר זה כרוך בפיתוחה של גמישות המחשבה; בעצם, אין כאן אימון, אלא טיפוח כשרון. על-כן, הרי זו דרגת האימון הגבוהה ביותר.

הנה האויב אינו מצפה לנו; סבור הוא כי אני מרחק מאה פרסאות... ואנו פתאום עליו. כרדת שלג על הראש. יסתחרר עליו ראשו — ואתה תקוף, במה שבאת, במה ששם אלוהים בכפך... הך, דקור, הדוף, נתק, אל תחמיץ ידך! נגדליסמופ אלכסנדר פובורוב

אלוף י. רפניר

מחשבות לבעית התכנון הצבאי

במעט גם צורה של תכנון השונה הרבה מזו שבעבר, גם דמות אחרת של מתכנן.

התכנון הצבאי מתבסס על גורמים רבים, שאחדים מהם הנם אלה:

(א) נתונים בעלי אופי קבוע, ומדויק-בעיקרו (נתונים גיאוגרפיים ותעשייתיים, נתוני-אוכלוסיה וכיו"ב).

(ב) נתונים בעלי אופי משתנה, או הניתנים פחות להערכה מדויקת (ידיעות על האויב, הערכת הרקע הבין-לאומי, וכיו"ב).

(ג) נתונים פסיכולוגיים ואנושיים (רוח-העם, רוח-הצבא, תכונות האויב, כשרונותיהם של מפקדים).

(ד) נתונים מקריים, אך אובייקטיביים לפי טיבם, מהסוג שיד-המקרה שליטה בו במידה נכרת (למשל: מזג-האוויר המשוער למשך תקופה ידועה).

(ה) נצוצי הלקח-ההיסטורי, מקורות להקבלות, למופת וכיו"ב.

נקל להבין, כי לגבי כמה מהגורמים הנ"ל טוב יותר מצבו של מתכנן מלחמה תוקפנית, אשר החליט לכוון את מעשיו במגמה זו למועד פחות או יותר מסוים — אשר הוא בלבד ידע אותו: יכול הוא להגיע, לקראת אותו מועד, לידי המכסימום האפשרי של גיוס-כוחותיו ותכונה-טכנית.

בפתח-דבר יש לומר ברורות: התכנון הצבאי איננו בגדר מדע-מדויק; אין הוא דומה לאחד המדעים הטכניים, אף לא לתכנון בשטח טכני מובהק. הגם שפולילים בו גורמים טכניים רבים — הרי לעומתם חוזקים בתוכו גורמים בעלי אופי אחד. ביניהם, למשל, גורם תגובת האויב, אשר שום מקצוע טכני תקין אינו חייב להביא בחשבון גורם דומה לו. יתכן, שמציאותו של גורם זה בכל בעיה אמיתית של תכנון צבאי — היא שגרמה לכך, כי הישור תכופות את המתכנן הצבאי למי שמשחק במשחק השחמט. נפוצה הדעה, שמי שניחן בכשרונות של שחמטאי — מובטחת לו מן-הסתם גם הצלחה בשטח הצבאי. ואמנם יש בכך גרעין של אמת; כי כמה צדדים של דמיון מצויים בין משחק-האשקוקי למתכנן-תנועות-ההגייסות ומנצח עליהן: לשניהם דרושות ידיעות היסטוריות לגבי עבר מקצועם, והתפתחותו; חוש פסיכולוגי ביחס לאויב; כשרון לראות-מראש ולהעריך מבעוד-מועד את התוצאות — הקרובות והרחוקות — של כל תנועה ומהלך אפשריים; נכונות להתקל בהתפתחויות שתהיינה שונות מהמשוער; קור-רוח נוכח אפתעות. אלא שהשואה זאת נכונה בזמננו הרבה פחות מאשר בתקופות קודמות: כי לאסטרטג ולטקטיקאי הנתון נים במסגרת המלחמה-החדשה, דרושים במידה מוגברת ידיעות-טכניות וחוש-טכני; והללו קובעים לא-

אכן, כאן מופיעה לפעמים סתירה: בזמננו מתישן הציוד במהרה. מי שמכין את ציודו מראש יתרחל המידה, יש יעקב עצם השקעת נכסיה האומה בהקמת מערכת החינוך, הוא נמצא סותם בפני עצמו את הדרך לניצול השכלולים הטכניים הנוספים המאוחרים ביותר — בשל הצורך לחזור מדי פעם, שוב ושוב, על הכנת הציוד; וכינן שבזבזו הכספים ואמצעי-הייצור יהיה רב-משוא. לעומת זאת אם מכינים פחות מדי — ודוחים את התכונה הגדולה ל"רגע-שלפני-האחרון" — יש וקורה מה שקרה בעקבות המצאת הטנקים, ע"י הבריטים, במלחמת-העולם הראשונה: הנסיון הצליח, אבל לא היתה האפשרות לנצל במבצעים מרוכזים וממושכים, כי לא הכינו די טנקים. ובינתיים אבד חיל-הטנקים הבריטי את הגורם המכריע — גורם ההפתעה. בדומה לדבר זה קרה באותה מלחמה לגרמנים — ביחס לגויס-מרעילים. והנה דוגמה הפוכה. היטלר לא התקף ב-1940 בחזית-צרפת, כל עוד לא הכין מספר כזה של דביזיות-משריונות ושל מפציצי-ציליה, אשר איפשר לו לנצל במלואם את יתרונותיהם של הללו ואת יתרון ההפתעה גמ-יחד.

והרי דוקא סתירה זו — היא המציגה באורח מוחשי את יתרונותיו של מי-שמתכנן לקראת-התקפה. אין הוא חייב להביא בחשבון את אורך תקופת קיומו ושימוש העיל של ציוד-מלחמה שנכלל בתכניתו, ומועדי החלתו ושכלולו. יכול הוא להכינו הכנה חד-פעמית, לקראת המועד המשוער של ביצוע מזימתו. שבעתים מורכבות בעיותיו של מי שמתכנן לשמירת-השלום ולכוננות-הגנתית.

בדרך כלל, בתקופתנו לא רק התכנון הכולל האסטרטגי, אלא אף התכנון לקראת מבצעים ראשיים מסוימים במהלכה של מלחמה נתונה, מכיל יותר ויותר גורמים טכניים (לעתים — מורכבים מאוד, ואף מחדשים הרבה) וגורמים לוגיסטיים: של אספקה, תחבורה וציוד. הדוגמה המאלפת ורב-הממדים ביותר לעובדה זאת הנה, כמובן, פלישת-הענק לגור-מנדיה ב-1944, בביצועם של האמריקאים והבריטים. יש עוד לציין, שבתקופת-השנים אשר היינו עדים לה, כאילו נהנו עדיין המדינות הקטנות, מכמה בחינות, מההתפתחות הצבאית-המקצועית האחרונה שחלה בשטח הנתונים הטכניים: פיתוח נשק טכני עדין יותר המצריך פחות את שירותיה של תעשייה-כבדה (פחות תותחים כבדים, מספר פחות של אניות-מערכה ענקיות, יותר כלים ראקטיים או תותחים נ"ט, או כלים "ללא-רתע" וכד'). אבל אין ספק כי

בזמן האחרון ביותר — עם המצאת טיפוס-יגשק מסוג של פצצות אטומיות ועוד כיו"ב — גבר מחדש יתרון מרחיק-לכת למדינות גדולות. שוב הורע מצבם האוביקטיבי של המתכננים בצבאותיהן של ארצות קטנות, כי הללו הופכות יותר ויותר תלויות באספקת כל-יזין מה"גדולים" — כל-יזין, אשר לעתים אין כלל ביכולתה של אומה קטנה ליצרם בעצמה.

בכל אופן, הנתונים הטכניים ה"אפשריים" להלכה, שלרשותם של צבא ומדינה מסוימים, אינם ניתנים לפיתוח למעלה מגבול מסויים, הנקבע ע"י כוח האדם וכוח היצור או הקניה; ודבר זה נכון לגבי מעצמות גדולות וקטנות כאחת. אלא שיש לציין, שבתנאי תקופתנו הכרח הוא לעודד ולהמריץ בכל האמצעים האירגוניים, המשקיים והצבוריים את הכשרון והאפשרויות להמצאות ולשכלולים טכניים. כמור כן לעשות את כל ההכנות הנחוצות ולהשקיע מאמצים מבעוד מועד, כדי להבטיח את כוח הייצור — המפער לים, מקורות הגלם, נתיבי ההובלה, מרכזי ההנהלה, מגורי העובדים — בפני פגיעות-אויב; כיון שהללו עלולות, לפעמים, להיות לגורם מן-המכריעים במהלכה של מלחמה.

כנגד מצב זה, של אפשרויות ותחומים פחות או יותר קבועים וידועים-למדי — נפתח שדה רחב לגילויי אמנותו וכושרו האינדיבידואלי של המתכנן (או כושרם הקבוצי-המאורגן של קבוצת-המתכננים), בשטח הניתונים הלא-מדויקים (דהינו, אלה שצוינו לעיל בסעיפים ב' ו'ג'). הוא ישכלל, עד גבול מיצוי האפשרויות, את שרותי המודיעין; יגביר את מכשירי השפעתו על המצב הפסיכולוגי של גורמים שונים ורבים במחנה האויב המשוער — ע"י תעמולה ואמצעים אחרים (בנוסף "הגיס החמישי" הנודע), בנצלו את אפשרויות ההשפעה על גורמים אתנור-גרפיים ומדיניים שונים; הוא ינסה להעלות בקנה אחד את כוחות-המלחמה-הצבאיים ואת שיקולי-המלחמה-הפוליטית. באותה מידה עצמה, מן ההכרח הוא לגבי המתכנן-הצבאי — בבחינתו השניה, בתורת בעל-חשבון-הגנתי — כי יקח בחשבון את אותם הגורמים עצמם בקרב עמו הוא ומדינתו הוא. על-כן ישקוד ללמוד את מצב רוחו של הצבור בכללו והלכי-הרוח בקרב הצבא בפרט, ולעמוד על גורמי הרפיון, הפירוד ופתיח-הסכנות במידה שהם נתונים במבנה אותה מדינה, או שניתן לאויב מוכשר לשתול אותם מבחוץ ולטפחם, לתכליתו.

התכנון-הצבאי — בקווי הכלליים, העקרוניים — משפיע גם על כמה וכמה החלטות חיוניות בשטחים

שונים של חיי צבא, הנראים, למבט ראשון, כדברים שבארגון או בשגרה. צורת הגיוס*, למשל, תלויה במידה גדולה במגמות התכנון הצבאי, וביחוד באורח שילוב העתודות במסגרת הצבא-הלוחם. לדוגמה: אם ניהול משוער של המלחמה מבוסס על פלישה מהירה — צריכות יחידות צבא-הפלישה להיות פטורות, כבר תקופת-זמן ניכרת לפני פתיחת המבצעים, מהדאגה והסידורים הכרוכים בצורך של תוספת אנשי-מי-לואים, להשלמת התכן ההכרחי של היחידה-הפועלת. וזאת לזכור כי, למשל, הסתירה שבין המגמה האסטרטגית של הנהגתה של צרפת לבין שיטת גיוס אנשי-המילואים והשלמת יחידות הצבא לקראת מלחמה — היא שהיתה אחד הגורמים לכשלך נותיהם של הצרפתים בשנת 1870. ולא זו בלבד, אלא אף שיטת הקמתן-בפועל, והפעלתן, של היחידות הרזרבי-ל-השלמות (הם-הם) — גופי-הצבא של ה"עתודות" (המובהקות), כשם שהיא חייבת לנבוע מהגדרת תעודתן, כפי שקובעה התכנון-הצבאי, וכל אי-התאמה בין מבניהן וסידוריהן שבימי-שלום לבין אלה שבשעת-ההתגייסות עלולה להיות הרת-סכנות. כך, ב"15-1914, הורגש יפה ההפרש שבין מידת הכוננות וכושר-המבצע המידיים של די-ביזיות רורביות גרמניות — מזה, וצרפתיות — מזה; אף כי אלו-אלו קמו, לכאורה, באותה דרך עצמה: הפעלת היחידות עם הכרות הגיוס-הכללי.

המסקנות אשר קובע התכנון-הצבאי בענין המג-מות האסטרטגיות והאופרטיביות הכלליות משפיעות גם על התביעות המוצגות ביחס להדרכת המנג-נון-הפיקודי. אחד הגורמים להצלחת הגרמנים-הפרוסים בשתי מלחמות אירופיות גדולות (1870-71 ו-1866) ובשלב-הראשית של שתי מלחמות-הער-לם — היה החינוך האי-חיד של קציני-המטה-הכללי שלהם, שגובש ובוצע במשך דורות, ותמיד נעשה הדבר ברוח שהתאימה לתכנית האסטרטגית: במלחמות המאה ה-19 — תכניותיו של מולטקה; לקראת מלחמת 1914-1918 — תכניתו הנודעת של שליפן (Schlifen plan) ובראשית מלחמת העולם השנייה — גיוונים וצירופים חדשים, ממשיכי מגמתו של שליפן, ברוח "קרבה-ההכחדה", בסיסמה של "קנה"

* כונת המונח "גיוס" כאן — כהוראות הנוכחה, "מוביליזציה" בלעז — העברת גופי-הצבא למעמד ותקן של ימי-מלחמה באשר לכוח-האדם, לזין, לציד, ולרכב — מזה; וקריאתם של אנשי המילואים והעתודות למיניהם אל הדגל, לשירות-פעיל ביחידות הקיימות או המופעלות מחדש — מזה. כלומר: פריסת הכוח הצבאי למלחמה או למעמד-הירום. ואין כוונתו לחיל תקן של שנתונים-סיריונים, לתקופת שירותם הצבאי. — המער.

מחודשת, רב-פעמית, ענקית.

עד כמה קשה לעתים מלאכת התכנון לקראת תנאי-מלחמה ומצבים, אשר אין לדעתם מראש או להגדירם בדיוק ובודאות אפשר לראות מכך, כי יש ומדינות העומדות בפני סכנת-מלחמה — או, עוד יותר מזה, שתכניות-מלחמה משלהן תובעות כזאת — נזק-קוה, אפילו לצורך הבהרת הגורמים, "הבלתי-מדר-יקים", הן הפסיכולוגיים והן הטכניים-מקצועיים הנראים חיוניים לגביהן, לשימוש במעין, "מלחמות-לנסיין" (או "מלחמות-ניסיון"). לפעמים מגיעים לכך אף צבאות גדולים ולא נעדרי נסיון. לדוגמה: הקרבות שבין הרוסים והיפנים-בשנות השלושים בגבולה של מנגצ'וריה, ואח"כ — במזרחה של מונגוליה. גם המל-חמה בספרד (1936-39) שימשה, לכמה מהצדדים ה"חיצוניים" שהיו פעילים בה במידה שונה, לניסוי-הנשק החדש ואורח-הקרב המותאם לו. ביחוד השתמ-שו באפשרויותיה אלו הגרמנים, אשר כבר עמדו אז בתכונתם לקראת מסעות-הכיבוש של 1939-42.

גם הלכה ההיסטורית הוא גורם בתכנון הצבאי: בכל מלחמה, ולפניה, לומדים — או, עכ"פ צריכים וחיבים ללמוד — מלקחה של המלחמה הקודמת. אכן, יש ולאחר המלחמה מגיעים הצדדים היריבים למסקנות שונות אף מנוגדות, בתוקף לקחה של אותה מלחמה. לדוגמה: אחרי מלחמת-העולם הראשונה חשבו הצרפתים למצוא את הפתרון הראשי לבעית הגנתם ביצירת, "קורמג'ינו", ובכך, היה כרוך גם מעין מעבר כללי לאורח-מחשבה אסטרטגי, ולעתים אף טקטי הגנתי. (אמנם, מחשבה זו הודרכה גם על-ידי לחץ גורמים דמוגר-פיים, שהיו מיוחדים להם, והירידה הבולטת במיוחד של מכסות המתחילים הצפויות לשנות 1936-40 — עקב מיעוט הלירות בשנות-הגיוס של 1914-18 — היתה חריפה בצרפת משבגרמניה, וכן ניכרה אז/בצרפת עמידה יחסית בגידול האוכלוסיה, לעומת הגידול הנמשך אצל הגרמנים). כנגד זה, עמלו הגרמנים להגביר את כושר-המחץ שלהם, לשם בי-צוע פריצות (ובעזרתן של אלו — כיתורים מרחיקי-לכת). אלא שעתה, לאחר הלקח המר של התקפותיהם על האיזור-המבוצר של ורדן (ב"17-1916), העמידו תכונתם זו על בסיס חדש: התכנית האסטרטגית נש-ארה, אמנם, ביסודה, "תכנית שליפן" בצירוף מי-ב-ק-ע במרכז ובמגמה ללפיתה כפולה — אבל תוך שימוש בצורות טקטיות אחרות, ובקצב אופרטיבי-שונה לחלוטין מזה של 1914; תוך הפעלת די-ביזיות

משוריינות ומפציצי-צלילה, לפחות חוד-המחץ הגרמני הופעל עתה כבר לא ב„קצב-האדם-הצוד“, כי אם ב„קצב-המנוע“.

התוצאה — היא המשמשת אמת-המידה לשפוט ולפסוק מי צדק במסקנותיו מלקח מלחמת 18'1914; האם המסקנות של הצרפתים, במגמה ארטי-לרית-ביצורית מובהקת — או מסקנותיהם של הגרמנים, במגמת הדינמיות של השריון, המנוע והמטוס המסייע. וכללו של דבר: אין די, כנראה, בהסתמכות סתמית של המתכנן על „לקח העבר“. יש לנתח כראוי לקח זה ולראות את השתקפותו בתנאי-המחר.

כדי שהתכנון ייחשב כמושלם — עליו לכלול עוד שני פרקים, נוסף על אלה אשר כבר צוינו כאן. האחד — ואי אפשר לומר עליו, כי שוכחים אותו, אלא שלרוב מעבדים במידה בלתי-מספקת של שיטתיות ושל גמישות-בפתרונות את הנושאים השייכים אליו — הריהו התכנון למקרה של כשלון ונסיגה, ואלו השני המונות עוד יותר — אף-כי תוצאות הונחתו פחות-נראות-לעין, עשויות הן, בחשבון סופי, להתגלות כמכשילות לא-פחות — הוא חוסר התכנון למקרה של הצלחה בממדים שלא היו-צפויים מראש.

באשר לתכנון לקראת מצבים המצריכים נסיגה — הרי, למשל, אי-קביעה מראש של דרכי-נסיגה נפרדות לצבא ולתושבים (במידה שהכרח-לאלה לעקור ממקומות מגוריהם) עלולה להביא, כמעט כשל-עצמה, לידי תוצאות קטסטרופליות — כמו בצרפת, ב-1940. כמובן, חוסר תכנית מוכנה-מראש (ומוב-טחת בביצועה) להשמדתם, למשל, של מחסני דלק או מזון — יכול אף הוא (שוב: כמו באותה דוגמה של מסע-צרפת, בקיץ 1940) להחיש את קצב פלישת האויב, לחסוך לו את הצורך בהפסקות-ההתארגנות, להמעית את האפשרויות לארגון-מחדש של ההתנגדות לפלישה. לעומת זאת, לגבי המקרה של התקדמות-הירי-המזעל-המשוער — הרי, שוב, חוסר הכנות לקראת מקרה כזה, בשטח ההספקה, התחמושת, וביחוד בדלק וברכב, אפשר כי יהיה בו כדי להכשיל ולסכל ביצועה של אפשרות שאינה-חוזרת. דוגמה לעיכובים כאלה — בניצולו של ההישג שכאלו כבר נרכש בשדה-הקרב — ניתנה בספטמבר-אוקטובר 1944, שעה שהארמיה האמריקאית השלישית של פאטון נעצרה בשטיפתה, בשל „מחנק-הדלק“ למנועיה. מצויים מקרים, בהם לא היתה בתכ-נת-האופרטיבי ראייה מספקת של הנולד, או הערכת

האפשרויות להשגת הישג טקטי כזה אשר יפתח את הפתח לניצול האופרטיבי-אילו היו מוכנים מראש התנאים והסידורים לכך. הדוגמה המובהקת היא קרב-הטנקים הגדול הראשון, ליד קאמבר, בשלהי 1917, ואי-ניצולו של הנצחון בו ע"י הפיקוד הבריטי של אז (באשר הרגלים והארטילריה לא סוגלו לצורך ההתקדמות המהירה, בקצב-השריון). אותה תוצאה עצמה עשויה להגרם אף על ידי סיבה המונחת, לכאורה, בשטח אחר ונבדל לגמרי: ע"י חוסר הכנות מדיניות או בין-לאומיות לקראת התפתחות צבאית מכרעת מעין זו — כשהצבא המנצח לא יוכל לנצל בשלמות את נצחונו, משום שחששות בשטח המדיני (או צירוף חדש של אויבים-בכוח) יעכבו אותו ברגע המכריע של תהליך-הניצול. לפעמים, נגרם אותו דבר גם ע"י חוסר הכנה נפשית להמשכת המלחמה לצורך ניצולו של ההישג. כי גם צבא מנצח הנו, כמעט תמיד, עייף ושואף-מנוחה, והוא זקוק לדחיפה מחודשת מידית, עם בוא ההכרעה הראשונה בשדה-המערכה — אחרת כוח התנופה נעלם והצבא יעמוד על עומדו — לפעמים יעמוד כך אף בפני חלל שהנו ריק למעשה מאויב. על כן כה חשוב סיגולו מראש של הצבא, על שכבת המפקדים שלו, לנכונות מתמדת למיצוי האפשרויות וההישגים עד תומם — כחלק בלתי-נפרד של התכנון האופרטיבי השלם, וכתנאי לו. הלך ההיסטורי מלמדנו עוד דבר אחד, חיוני ונכבד, לגבי המקרים של כשלון: לעתים קרובות למדי מעונינת המדינה, שהגיעה אל בין המצרים, להמשיך את התנגדותה לפולש גם אחרי שהיא, לכל הדעות, מנוצחת במלחמתה נגד צבא-האויב; לפעמים רצוי הדבר כדי להשיג תנאי שלום יותר טובים, ולפעמים — כדי להרויח זמן להתערבות מדינית (אשר יש ותהיה, בכוח, אף התערבות צבאית) מבחוץ. כך קרה, למשל, בצרפת, בשנת 1871, במלחמתם של גופי-הצבא הסדירים ששרדו, או הוקמו בחפז, ושל חבורות „הקלעים-החפשיים“ „Franc Tireurs“ וכן בדרום-אפריקה, בשלב האחרון („שלב-הקר-מנדר“) של מלחמת-הבורים נגד אנגליה, בראשית המאה הנוכחית.

בשני המקרים היתה המלחמה הפרטינית לגורם מהחשובים ביותר לקביעת התוצאה הסופית של המלחמה; ובשני המקרים נמשכה ההתנגדות זמן רב יותר מכפי שחשבו „לאפשרי“ „מומחים“ מוגבלי-אופק, ברי איפוא, שתכנון מרחיק ראות חייב, בתקופתו, לכלול

(סוף בעמוד 42)

...משהסתערו כוחותינו על היעד — הוברר, שעדיין שרדו בו כוחות ניכרים של אויב וחלק חשוב מביצוריו וכלי־נשקו היו במצב תקין... כוחותינו נהדפו באכזבה כבדות... מיד לאחר כיבוש היעד הנחית האויב מכת נגד נמרצת ע"י כוחות שנמצאו במדרון האחורי של הגבעה... כוחותינו, שלא יכלו להסתייע באש המרגמות או התותחים,

מה קרה כאן? מה הסיבה לכשלונות המתוארים בקטעי הדוח"ם הנ"ל? מובן שעלולות להיות כאן סיבות רבות ושונות; אך בכל המקרים האלה, הסיבות המתקבלות ביותר על הדעת הן: ניצול לא נכון או בלתי־מספיק של אש־סיוע, או הערכה בלתי נכונה להשפעתה של אש זו על המטרה. יש להודות כי רווחים מושגים והשקפות שונים על שימוש באש הנשק־המסייע ועל מידת יעילותה של אש זו. סבורני כי אפשר לציין כעובדה כללית למדי, שיריעותיו של קציני־הרגלים הממוצע אינן מספיקות, במה שנוגע להסתייעות בנשק־המסייע. כתוצאה מלימוד, הוא מכיר את תכונותיו הטכניות והטקטיות של הנשק במידה מספקת פחות או יותר — אך ללא נסיון מספיק; כן חסרה לו מידת ההבנה הדרושה בטיב תוצאות פעולתה של אש נשק זה על המטרה.

עצמת האש

מבחינה מעשית מענינת אותנו עצמת־האש במידה שהיא משיגה השפעה־שלי־ממש על המטרה. לפי אמת־מידה זו ניתן לומר שהעצמה מורכבת מארבעה גורמים:

- א. קצב האש של הכלי. לאמור, כמות הקלי־עים, הפגזים או הפצצות שהוא מסוגל לשלוח בכיוון המטרה במשך יחידת־זמן מסוימת.
- ב. אחוז הקליעים שהכלי עשוי — מבחינה

נורקו מהיעד. אכזבותינו ניכרות, רבים נעדרים!... שעה קלה לפני הסתערותנו הונחתה עלינו בטעות אש תותחים ומרגמות שלנו... נאלצנו להפסיק את ההתקפה על אף סיכויינו הטובים... תוך ניצול שטחים אשר לא יכולנו לשלוט עליהם באש־המגן שלנו, פרץ האויב וכבש את אחד ממוצבינו החיוניים ביותר..."

נת סגולותיו הטכניות — להנחית על המטרה; ז. א. דיוק־הקליעה שלו.

ג. פעולת הקליע, הפגז או הפצצה על המטרה עצמה, משפגע בה.

ד. מספר הכלים המופעלים.

שלושת הגורמים הראשונים הם טכניים ונדון בהם בלבד. מגבלות טכניות, בשילוב עם צרכים טקטיים, וגורמים כגון נידות, העלמה והספקת התחמושת — אינם מאפשרים לצרף את שלושתם לכלי שהוא "אידיאלי" מכל הבחינות: בעל קצב־אש גבוה, מדייק לקלוע, ופגזו כבד־משקל.

לא כאן המקום לעמוד על מגבלות אלו במפורט; אך לשם דוגמה, אפשר להשוות את קצבי האש ומשקל הקליעים (הפגזים) של המקלע הבינונים, המקלע הכבד (20—12.5 מ"מ ודומיו), התותחים הנ"ט, והנגד מטוסיים הקלים והחצי־אבטומטיים ותר־תחית־השדה הקלים והכבדים.

אנו נדון כאן בשתי התכליות הראשונות בלבד. מהשואה זו נראה, שקצב־האש של כל כלי וכלי נמצא ביחס כללי הפוך לקליבר שלו או למשקל קליעו. יוצאת מהכלל היא המרגמה, המאפשרת קצב אש מהיר בצירוף משקל פצצה ניכר; אך הישג זה בא על חשבון דיוק הקליעה. מכאן מסקנה, שאין בכלל להגיע לידי השואה כללית של עצמת־האש של כל הכלים. ההשואה אפשרית אך ורק בין כלים היורים סוג קליעים (או פגזים) אחד או סוגים דומים ביותר.

אפשר, למשל, לערוך השואה בין הרובה מחד, לבין המקלע הקל או הבינוני מאידך. כמרכן בין תחת־ישרה הדומים זה לזה; וכן בסוגי כלים אחרים, אם כי לא בין כלים השונים מיסודם. גם בהשואה מוגבלת זו, לא מן הדין לבקש דיוק מתמטי מוחלט. כי אין למצוא מפתח מעשי, לפיו אפשר יהיה לקבוע כי פעולת חמשה פגזים בקוטר 75 מ"מ (למשל)

שזה לפעולת שלושה פגזים בני 88 מ"מ. בסיכום: הברירה בין כלי-נשק שונים, לפי עצמת-אשם, אפשרית בתחומים מצומצמים, בתוך אותו סוג כלים עצמו. הברירה בין סוגי הכלים (בהנחה, שטוח כולם הנו יעיל), היא בהתאם לאופי המטרה, תנאי-השטח והצרכים הטקטיים.

2. פעולת-האש במטרה ותכליותיה

- א. פעולת-האש במטרה נחלקת לשלוש הצורות העיקריות דלקמן:
 - (1) הריגה (או פגיעה המוציאה את הנפגע מזה-תחפות בקרב).
 - (2) הריסה.
 - (3) איום בהריגה או הריסה.
 - ב. מבחינתו של הכוח המפעיל את האש מתקבר לוח שלוש תכליות — שהן תוצאה מצרופים שונים של שלושת צורות הפעולה הנזכרות, ואלו הן:
 - (1) השמדה שלמה או חלקית של אדם, והריסה שלמה או חלקית של ביצורים.
 - (2) שיתוק.
 - (3) הטרדה.
- אנו נדון כאן בשתי התכליות הראשונות בלבד.

3. אש משמידה והורסת

אש משמידה והורסת — בשביל שתשיג את משימתה נגד אויב מאורגן-היטב להגנה, מבוצר, מוסוה ומאומן — צריכה לרוב להיות בעלת עצמה אדירה, הן מבחינת הכמות, הן מבחינת גודל הקליבר. אש זו צריכה להיות מורכבת, לרוב, מצירוף מרבית סוגי הנשק המסייע (כולל מטוסים). בקנה-מידה רחב הופעלה אש כזו רק ע"י הצבאות בעלי אמצעי-האש הגדולים ביותר; ואם לדון לפי הסקירות שהופיעו לאחר מלחמת-העולם השנייה, לא היתה, לרוב, תפארתם על-דרך זו*. ובמידה שאש כזו השיגה את המטרה עשתה זאת יותר ע"י שבירת רוחו של האויב מאשר ע"י השמדתו המלאה. החלום על "הסיוע המוחלט" המאפשר "עליה על היעד בהכתף", כתוצאה מהשמדת האויב — יתכן שהוא חלום-שוא אף לגבי הגדולים שבצבאות (פרט למקרים יוצאים-מגדר-הרגיל, שאין להביא מהם ראייה).

* אין זה ברור מתוך לשונה של הערה זו האם כולל בעל-המאמר בהגדרתו את האופנסיות הארטילריות הגדולות של חיל-התותחנים הסובייטי בשנות 45—1943, למשל, אשר ברוב המקרים נסתיימו, כידוע, בהצלחה ניכרת — המצר'.

** אין המחבר דן כאן באש נגד-סוללתית, כפי שהוא מסביר להלן. המצר'.

אם קיימת בכלל, ובעיקר לגבי צבאות מצומצמי-אמצעים, אפשרות של הכרעת הקרב באמצעות האש כתוצאה מהשמדת האויב כולו או בחלקו המכריע — הרי קיימת היא בצורה אחת: בשטחי הריגה מאורגנים ומכוונים מראש: בהגנה ובמארב; וגם באלה — רק במקרים מוצלחים ביותר.

4. אש מושקת

המטרה השניה שלשמה אפשר להפעיל אש מסר-ימת בקנה-מידה נרחב היא כאמור — השגת השיתוק. אפשר להשתמש באש לשם מניעת תנועה, להחלשת אש האויב, להפרעתו בעבודות ביצור, להכבדה על תצפית, לפיזור ריכוזים וכו'. אש מושקת גורמת לאויב שיפסיק את פעילותו או יצמצמה — ע"י איומה (תחלקי לפחות) בהשמדה במקרה וינסוף בכ"ז לקיים את צורות הפעילות נגדה מופנית האש. לעתים גורמת אמנם אש זו גם להשמדה חלקית של האויב, אלא שעיקר ערכה לגבי המפעיל אינו בהקטנת העצמה הנגרמת לאויב אגב כך, כי אם בהדגשת האיום, וכתוצאה מזה — גם בפגיעה בתוקף-רוחו.

5. האש בצורות הלחימה

א. האש בהתקפה:

פעולת האש בהתקפה היא בעיקר נגד פעילותו של האויב במוצביו ובמתחמיו**. מטרותיה הן: הקפאתו במצב מסוים וצמצום אפשרויותיו להפעיל את אישו או שיתוקה של אש זו — על מנת לאפשר לנו תנועות טקטיות אשר תבאנה לידי הכרעת הקרב ע"י שנשמיד את האויב בהסתערות, נביאהו לידי כניעה או נסיגה, תוך כדי השגת מטרות אלו משיגה האש גם מטרת-משנה והיא — השמדת חלק, אם כי קטן יחסית, מכוחות האויב וערעור רוחו.

ב. האש בהגנה:

פעולת האש בהגנה היא בעיקר נגד פעילותו של האויב בתימורנו**. אם הצליחה אש-המגן לשחק לחלוטין, או כמעט לחלוטין, את פעילותו של האויב הרי שהשיגה חלק חשוב ממשימת ההגנה. השמדת האויב ב"שטחי-הריגה" הרי היא חלק שני, חשוב ביותר, של אותה משימה.

**

ג. בחירת המטרה:

לא נדון כאן בבעיה, הפשוטה יחסית, של בחירת המטרות בהתאם לסוגי כלי-הנשק ותכונותיהם; זו היא בעיה, שבעזרת לימוד יסודי בצירוף מעט נסיון אפשר להתגבר עליה. השאלה היא: מתי ונגד איזה

חלק מכוחות האויב להטיל את עיקר עצמתהאש שבידינו. לצורך הבהרת נקודה טקטית רחבה זו, יש לחלק את הכוח הלוחם לשנים — זה המסייע וזה המסתייע.

מי משנים אלה הוא המכריע בצורות-הקרב היסודיות — בהגנה ובהתקפה (והתקפת-נגד תחשב כהתקפה לצורך דיון זה) ?
(1) בהגנה.

עיקר המאמץ של היריב התוקף — להביא את הכוח-המסתער אל היעד ולהעלותו עליו. הצליח הכוח המסתער לעלות על היעד — פירושו הצלחת ההתקפה. לא הצליח — פירושו כשלון ההתקפה. דבר זה נכון בין שתערך ההתקפה בסיוע־אש בין שתערך ללא-סיוע; כמו בלילה, בשטח סגור ובמקרים של השגת הפתע מוחלטת כתוצאה מתנאים אחרים, אך הרי גם במקרה של סיוע „קלסי” יבוצע החלק האחרון של ההסתערות ללא סיוע. ומכאן: שעיקר מאמץ-האש של המתגונן (ואם אפשר — כולו) צריך להיות מופנה נגד הכוח המסתער. (ולא נגד הכוח המסייע). הסיבות לכך הן: א) הכוח-המסתער הוא הכוח המכריע שבידי האויב. על־כן תישבר ההתקפה, אם ישבר הוא באש-המגן — גם־אם תהיה עצמת-הסיוע שלו גדולה ביותר.

ב) הנשק המסייע שלו נמצא בטוחים ובתנאי־הסתר המכבידים על פגיעה רצינית בו.

ג) כוח האש העומד לרשות צבא קטן או בינוני, לא יספיק בתנאים רגילים להתעסק בעת ובעונה אחת בשבירת ההסתערות ובשיתוק הנשק המסייע אשר לאויב. ואם להקצותו בשלימות תרי יש להלום בכוח המכריע, הוא הכוח-המסתער.

יש, כמובן, להוציא מהכלל מקרים נדירים, בהם תנאי שטח ותצפית נותנים את האפשרות לפגוע קשה בנשק המסייע של האויב ע”י מכת־אש קצרה של הנשק המתגונן. אך, בעיקרו של דבר, ההגנה בפני אש-הסיוע של התוקף צריך שתושג ע”י מחסה, ביצור, העלמה, פיזור וכו’ — אך לא על ידי מאמצי שיתוק-עקרים, שעיקר תוצאתם — בובוז תחמושת ופיצול האש (להוציא מכלל זה אש נגד-סוללתית ערוכה ותכליתית, כאשר עומדים לרשותה כל־ינשק ואמצעי־עזר טכניים מתאימים מספיקים).

(2) בהתקפה.

עיקר המאמץ של היריב המתגונן — למנוע באמצעות אש-המגן שלו את עלייתו של התוקף על היעד. מכאן שעיקר מאמצו של התוקף צריך להיות מכוון לשיתוק אש זו של האויב המתגונן — על

מנת שיוכל כוח-המסתער לקיים בידינו את חופש התנועה והתמרון שלו. בתנאי אמצעי-האש של צבאות קטנים ובינוניים אין בשום פנים לבסס את הצלחת ההתקפה על האבידות שרוצים שתיגרמנה לאויב ע”י אש-הסיוע. את הצלחת יש לבסס על עדיפות בכוח מחץ, ברגע ההתנגשות על היעדים. תפקידה של אש-הסיוע הוא לאפשר לנושאו של כוח זה — הלוח הוא הכוח-המסתער — להגיע, שלם ככל האפשר, עד לשלב זה של ההאבקות של היעד. התוקף יוכל להשיג זאת על-ידי שיתוק אמצעי האש, וכושר התמרון, של האויב המתגונן. אין, כמובן, לזלזל גם בערך האבידות הנגרמות למתגונן תוך כדי כך — אך אסור לראות בהן את העיקר. ואמו דבר

שפיטת־אש

אנו שואפים להביא את התמרון למצב שיהיה דומה ככל האפשר לשדה-הקרב. מכאן שגם האש — במידה שתונחת בתמרונים חד-צדדיים — צריכה להיות דומה ככל האפשר לאש בתנאי קרב. בתמרון דרצדי — אין מנחיתים אש; אולם מערכת השפיטה „תציג” בשטח את האש המתוכננת ו„מונחת” על-ידי הצדדים ותקבע את תוצאותיה. ברור הדבר, שהעקרונות אשר מנחים ביסודה של שפיטת־האש — הם שייקבעו את נכונות המסקנות שנסיק; אם נסיק מהתמרון מסקנות נכונות ומאלפות או שנרכוש לנו מושגים מסולפים ואשליות. שפיטת־האש חייבת להביא בחשבון את שלושת פעולות-האש על המטרה, שהן כאמור: הריגה, הריסה, ואיום בהריגה המביא לידי שיתוק. סבורני, כי מותר, לו לשופט לחשב אבידות כגורם לשינוי יחסי הכוחות אך ורק כאשר התוקף נכנס לשטח-הריגה מאורגן של המגן או לתנאי מארב.

אבידות הנגרמות מאש רחוקת-טווח, או מאש בלתי-מספקת — או אף מאש המרוכזת אל מוצבים המאורגנים-יפה להגנה — יש להביא בחשבון רק כגורם המדגיש את האיום בהריגה ומסייע ע”י כך לשיתוק תנועת האויב או של אמצעי-האש שלו. אין להתבסס בשום פנים על חישובים סטטיסטיים הנהוגים בצבאות אדירי-אש (לדוגמה, „הרעשה כזו וכזו במשך זמן זה וזה גרמה ל-0.8% אבידות — ועדיין אין היעד בשל ההסתערות עליו!”). עם כל הכבוד למדע הסטטיסטיקה אין להסתמך יתר-על-המידה על חישובים כאלה, אף כשישנם אמצעי-האש המתאימים, אלא אם נעשו לצורך הערכות כלליות. לא כל שכן, שריכוז עצמת אש אשר תתן את

יחסית, יעילות אישו של הנשק־המסייע אשר לאויב, ובעיקר זו של הכלים תלול־המסלול.

מכאן — שסמוך להסתערות על היעד מהוים את הסכנה הגדולה ביותר למסתער כלי־האש של המוצ־בים הישירים, בשילוב עם הנשק־המסייע שטוח המסלול: (היינו, המק־בים נגד הרגלים המסתערים והתותחים נ. ט. נגד השריון המסתער). ובהתאם לכך, מדי עבור שלב אחד של ההתקפה למשנהו יש, איפוא, להעביר את האש ממטרה למטרה או לשנות את צירופיה — בהתאם למעבר של הכוח־המסתער משלב לשלב.

6. עדיפות־אש

לאור הניתוח הקודם ראינו שבמצב טקטי מסוים — כאשר קיים תוקף מזה ונתקף מזה — אין משימות־האש של שני הצדדים זהות ולעתים אף אינן מנוגדות ישירות; ואין עדיפות מסוימת באמצעי־אש של האחד מסוגלת לבטל במידה רבה את אמצעי־האש של השני. (ולא נדון כאן בסוגית האש הנגד־סוללתית — שערכה ניכר רק בצבאות בעלי אמצעים ארטילריים גדולים למדי*). בדרך כלל, אין נתקלים במצבים של „דוקרב“ מכריע. בין האש שמשני הצדדים, לרוב יהיו המצבים כאלה של אש מול תמרון — מזה (ע״י המתגונן) ואש לשיתוק מוצ־בים — מזה (ע״י התוקף). מכאן — שהפתרון אינו ביכולת לירות כנגד כל פגז של האויב שני פגזים שלנו וכנגד כל קליע שלו — שני קליעים משלנו. הפתרון הוא ביכולת לקיים אש משתקת יעילה על מוצביו של האויב כל זמן שכוחותינו צריכים לנוע — ואש יעילה על כוחותיו כל שעה שהם משתדלים לנוע. ומכיון שפרט לצבאות הגדולים ביותר, אין לאף צבא „אמצעי־אש מספקים“, מונח הפתרון בהבחנת הרגעים והשטחים אשר קיום האש בהם, בעצמם המכסימליים יתן את הסיוע המכסימלי להשגת המשימה. המסקנה מכאן: — שהעדיפות אינה מתבטאת בעיקר בכמות האש, אלא בשימוש נכון בה.

לשם השגתה צריך:

א. להבחין, בשטחים, ובנקודות בשטח שמיקום האויב בהם מהוה את הסכנה הגדולה ביותר לביצוע

בכזן לגבי הורדת המורל. אולם: — על מי בדיוק יש להטיל את עיקר עצמת־האש של הסיוע לתוקף? האם על היעד עצמו, עליו יושב כוח האויב המגן עליו ישירות? או על נשק־המסייע, אשר לרוב אינו יושב על היעד המצומצם עצמו? אין לתת לשאלה זו תשובה חד־פעמית ונכונה־תמיד. יש לזכור שהמצב משתנה בהדרגה, תוך כדי שלבי ההתקפה. בטוחים ארוכים, דהיינו עם ראשית ההתקפה, הגורם העיקרי המסכן את התוקפים הוא הנשק־המסייע; על־כן יש להטיל את עצמת־האש העיקרית עליו, ועל מוצבי־הבקרה שלו במידה שיתגלו. ואילו ככל שיתקרב המסתער אל היעדים גופם, כן תעלה יעילות אישם של מוצבי־האויב — ותרד,

בתמרונים

אחוז האבידות המספיק ל„ריכוך“ כוח של היעד הוא דבר־שבאגדה לגבי צבא קטן שאמצעיו מצומצמים. על־כן צריך להתבסס, בשפיטה בתמרונים, בעיקר על הערכת כושר השיתוק של האש, משך הזמן ששיתוק זה הוא יעיל, ועל ההערכה האם זמן זה נוצל כראוי ע״י הכוח־המסתער. את אבידות האויב יש לראות כגורם־משני, וביחוד כשב־תמרון אין אפשרות להעריך את השפעת האבידות על תוקף־רוחם של גייסות האויב. במידה שהשופטים אינם יכולים להגיע לידי מסקנה נחרצת על הכרעה שהושגה בעזרת האש, והמצב נראה להם ללא הכרעה — מוטב להם ל„ענות“ את הדין על־מנת שהכרעתם תסייע להתפתחות התמרון באותו כיוון בו ישיג את המטרה שנקבעה לו ביסודו.

ואילו שפית־אש לאור חישובים סטטיסטיים על אבידות והריסת־ביצורים משוערות — עלולה להביאנו לאחת משתי מסקנות הרסניות והן:

1. כי יש בידניו האפשרות להכריעו בקרב, לפחות במסיבות מסוימות, ע״י אש משמידה והורסת — וכתוצאה ממסקנה זו לבוא לידי אשליות הרוח־אסון.
2. או שאין בידניו להכריע באמצעות האש — וכתוצאה מזה כי אין ביכולתנו להגיע לידי הכרעות רציניות כלל ועיקר. והרי זו מסקנה שתביא לידי שיתוק כושר־ההכרעה ורצון־ההכרעה באמצעים של־מעשה נמצאים ונמצאים בידניו.

אולם נניח לחישובים הסטטיסטיים ונגיע לסיכום הבריא והנכון: כי עלינו ללכת בדרכים „הישנות ורשנות“ — ולהשיג הכרעה ע״י תוקפנות, הפתעה וגמישות, תוך ניצול מכסימלי של אמצעי־האש הקיימים, בתחום יכולתם המעשית.

* צודק הכותב בהסתייגו מדיון באש נ. ט. — במידה שהדיון עוסק ברמות שעד גדול. אולם ברמות גבוהות מאלה — אין צבא, ולוא יהא העני ביותר באמצעים ארטילריים, אשר לא ישאף לבטל את עדיפות־האש של האויב באמצעות אש נ. ט. — המער.

משימתנו — ולהיות מוכנים להנחית עליהם את מלוא עצמת אישנו.

ב. להעריך, לחשב מראש ולהבחין בשעת הקרב עצמו, את משך הזמן אשר בו הכרחית רציפות האש הנ"ל והיות מסוגל לקיימה.

ג. היות והשטחים והזמנים הנזכרים משתנים ומתחלפים בשעת הקרב, ולעתים אף במהירות רבה — עלינו לסגל לאמצעי האש שלנו גמישות מכסימלית, בכדי שיוכלו להשיג את קיום הדרישות א' וב' ברציפות ובכל צורף אפשרי, למשך כל זמן הקרב.

7. גמישות אש

פירושה של גמישות אש: היכולת להעתיק את האש ממטרה למטרה, ומגזרה לגזרה, במהירות ובמינימום של הפסקות; וכמרכן, היכולת לצרף סוגי אש שונים על מטרה אחת, בהתאם לצרכים המשתנים. גמישות האש תושג ע"י:

א. הקניית ניידות לכלי הנשק — בעזרת הצותות, בהמות-משא, רכב או אמצעים אחרים.

ב. הצבת כלי הנשק בגזרת-הפעולה באופן שיוכלו להעביר את אשם ממטרה למטרה, ומגזרת-משנה לגזרת-משנה — מבלי שיצטרכו לשנות את מקומם.

ג. הבטחת אמצעי-קשר, ואורח-פעולה של מערך כותש-קשר, שיאפשרו תיאום הדוק ומהיר בין כלי הנשק לפיקוד ולכוח המסתייע.

8. תכנית אש

תפקידה של תכנית האש הוא לחלק משימות-אש, בשטח ובזמן, לסוגי כלי הנשק השונים; להבטיח את אפשרות ביצוע המשימות ע"י הצבה מתאימה של הכלים; לקצוב את כמויות התחמושת בהתאם לצרכים ולמצוי; לודא תיאום יעיל בין הכוח-המסייע לכוח-המסתייע — תוך שליטת המפקד (המשותף לשנים אלה) בשניהם. אפשר לומר במידה של ודאות, שבמרבית הקרבות אין תכנית האש מבוצעת במי-לואה. יש והיא מחייבת שינויים רבים, ולפעמים —

אף בניה-מחדש, תוך מהלך הקרב. אך עובדה זו אינה מצדיקה כלל העדר כל תכנית-אש. אין היא אלא מחייבת שלא לבנות תוכניות נוקשות ומורכבות מדי, המתכוונות „לפתור-מראש“ כל בעיה העלולה להת-עורר במשך הקרב; למעשה, מתפוררות תוכניות אלה לגמרי לאחר שהוטלו בהן שינויים מספר. תוכ-נית-אש צריכה להיות, איפוא: ברורה, פשוטה ומאפ-שרת גמישות. עליה לתת מענה על הבעיות הראשיות של אותו קרב, ועם זאת להשאיר פתח מספיק לשינוי יים. לשם כך עליה לודא אמצעי-תיאום מספיקים, בין המסייע למסתייע, אכן, גם הפרזה באמצעים כאלה סופה, לעתים, לגרום לתסבוכת שאין ממנה מוצא.

בתכנית אש, כבכל תכנית קרב, יש לדאוג לרזר-ב ניתן לקיים רזרב של אש ע"י הקצאתם של אמצעי-האש באופן כזה שלא יהיו כולם מרותקים בבת אחת למשימות עיקריות; אלא שחלק מהם יוקצה לתפ-קיד-משנה, באופן שיאפשר הפעלתו בשעת הצורך כרזרב (מבלי ששינוי זה יפגע חמורות בתכנית-האש העיקרית).

בתכנית-אש, כמו בכל תכנית אחרת, העיקר הוא: יסודיות, פשטות וגמישות.

* *

ולסיכום: היות ולעולם לא יספיקו לנו אמצעי האש לשם פגיעה יעילה בכל מטרה הבאה בחשבון והעולה על דעתנו בעת התיכנון — יש להבחין, בכל מצב טקטי, במטרות העיקריות (באלו המשמ-שות „מפתח“ להכרעה בקרב) ולרכז אליהן, לזמן ההכרחי, את מכסימום עצמת-האש. אין לבזבז את מאמץ-האש למטרות ובזמנים שתועלת האש לגביהם מפוקפקת. מכות-אש קצרות, מכוונות ונמרצות הן יעילות בהרבה מ„טפטוף“ אש ממושך, המבזבז תח-מושת, „מרגיל“ את האויב ומחסנו בפני ההלם, אשר אנו רוצים שיבוא בעקבות מכת-אש נמרצת ומפתיעה. ויחד עם זה עשוי „טפטוף“ כזה לגרום לאשליות בקרב כוחותינו אנו כי, הגה, „יום שלם הומטרה אש על האויב“.

כמדה שחיל-הרגלים הוא טוב יותר — יש לתמוך בו על-ידי סוללות תותחים רבות יותר.

שיתוף פעולה של מחלקת-רובאים עם טנקים

ארגונו של שיתוף-הפעולה

ביסודו של ארגון-שיתוף-הפעולה מונחות המשימות, שהועמדו בפני יחידות-המשנה של סוגי החיל השונים הפועלים בגזרה זאת או אחרת של החזית. הטנקים, המסייעים בידי מחלקה רובאית, מקבלים את משימותיהם ממפקד-שיריון שלהם. הדבר מעורר שאלות מסוימות, המיוחדות לשיתוף כזה, שעה שמפקד המחלקה הרובאית בא לארגן את שיתוף הפעולה אתם. בשל שאלות מיוחדות אלו חייב השלב הראשון בעבודתו של מפקד יחידת-המשנה הרובאית — בשעה שהוא בא לארגן את שיתוף הפעולה עם הטנקים, להתבטא: א) בלימוד משימותיהם של הטנקים; וב) בהסברה למפקדי הטנקים על המשימות העומדות בפני המחלקה הרובאית. הלימוד ההדדי של משימות הקרב שהוטלו עליהם נעשה בסיוור-המוקדם, שבו צריכים להפגש שני המפקדים; ולאחר סיוור זה מארגנים הם את שיתוף הפעולה ביניהם.

הבה ונתבונן בדוגמה מעשית לכך:

נניח, שלמפקד טנק ניתנה המשימה — עם יציאתו לעמדת-המוצא, בתקופת-הזמן שנועדה להכניסה הארטילרית — להשמיד באש, מהמקום, מקלע פני הנמצא בתחום הקדמי של מערך האויב, ומקלע יד, הנמצא מול חזית התקדמותה של המחלקה הרובאית. כ־100-150 מטר בעומק הגנת האויב. מוטל עליו לקיים אש על מטרות אלה, שבחפירת הקלעים הראשונה ובשטח בין החפירה הראשונה לשנייה — וכן על עמדות-האש של קבוצת המקלעים, שבין החפירה השנייה לשלישית; ולבסוף — להתקדם ולעלות לגבעה פלונית, הנמצאת במרחק של $2\frac{1}{2}$ קילומטרים מהתחום הקדמי של הגנת האויב.

כיעד להתקפת המחלקה הרובאית, בתחום הקדמי של הגנת האויב, משמשת אותה גזרה של החפירה, שבה נתגלה המקלע-הפני הנ"ל שהטנק נתבע להשמידו באש. אף כיוונה של ההתקדמות הלאה, מעבר ליעד זה מודעה עם כיוון התקדמותו של הטנק. באופן זה, הרי המשימות של הטנק ושל המחלקה הרובאית עולות בד בבד והנן זהות. דבר ראשון אותו צריכים לעשות שני המפקדים כדי לארגן שיתוף-פעולה בתנאים נתונים אלה, הוא לקבוע סימני היכר הדדיים בשדה-הקרב. בשביל המחלקה הרובאית

בקרב החדש של כוחות-משולבים משתתפים כל סוגי החילות. כל חיל וחיל ממלא את המשימות המוטלות עליה, המהוות חלק מן המשימה הכללית. זו העומדת בפני כל החילות. אופי זה של הקרב בכך זמננו מחייב רמת-תביעות גבוהה בתחום שיתוף-הפעולה, המהווה את אחד התנאים החשובים ביותר להצלחה.

בקרב-התנופה מתבטא שיתוף-הפעולה בפעולות מתואמות של כל סוגי החילות. תיאום באשר ליעדי ההתקפה, הזמן, המקום והגשת הסיוע ע"י חיל אחד למשנהו. שיתוף-פעולה בין יחידת-משנה רובאית לבין הטנקים התומכים — ארגונו מכתן לטובת ביצועה של המשימה המוטלת על יחידת-המשנה הרובאית. מהותן של שיתוף-פעולה זה הוא ניצול תוצאות פעולתם של הטנקים למען התקדמותה המוצלחת של יחידת-המשנה הרובאית והשגתה של מטרת הקרב.

שיתוף-הפעולה הנאות וה"זרפק" בין יחידות-משנה רובאיות ועירות לבין טנקים מתבטא בתנועה ללא-פיקור של יחידות-המשנה הרובאיות בעקבות הטנקים. בניצול מידי של אשם ומחצם; בזה שהרובאים מצביעים לטנקים על המטרות המהוות את יעדי-ההתקפה או המפריעות לתנועה קדימה; בהשמתם של האמצעים הנגד-טנקים של האויב באש נשקה של יחידת-הרובאים, ובמתן עזרה לטנקים להתגבר על מכשולים ומחסומים נגד-טנקיים, וחי-לוצו של צות-הטנק במקרה שרכבו גיוק.

שיתוף-הפעולה בין יחידות-משנה של חיל-רגלים והטנקים מתקיים בכל שלבי הקרב; אולם, לראות את כל פרטי שיתוף-הפעולה מראש, למשך כל תנופת-ההתקדמות, אי אפשר. על-כן מארגנים את שיתוף-הפעולה ביתר פירוט למשך שלב זה-התקפה; ואלו לקראת השלבים שלאחריו — מסמנים רק קוים, להתמצאות ולכיוון. מצב זה מטיל על מפקדיהן של יחידות-המשנה הרובאיות את החובה להשלים, תוך מהלך הקרב, את שיתוף-הפעולה, לשכללו בהתאם למסיבות, וכמובן מאליו — לחדשו, במקרה ששובש עקב פעולות אויב בלתי צפויות.

נסקור-נא את ארגון שיתוף-הפעולה בין מחלקה רובאית והטנקים התומכים בה, ואת הגשתו למעשה תוך התקפה, ותוך קרב בעומק מערך-הגנה אויב.

מטרות השונות, וימסור את בקשתו על האופן בו יש להעביר לו את תוצאות התצפית על התפרצותם של הפגזים הנורים ע"י תותח הטנק.

מצב א

בעמדת ההיערכות — עט ראשית המשימה.

בלי להתעכב על דוגמאות אחרות של שיתוף פעולה בין אש הנשק הרובאי של המחלקה לבין אש הטנקים באותו פרק הזמן של ההכנה הארטילרית, נסקור נא דוגמה של שילוב אש הדדי, בעת תנועת הטנק מעמדת המוצא ועד אותו רגע שבו הוא מגיע, לאחר שהשיג את הרגלים בעמדת המוצא שלהם ועבר את הפרצות בגדרות ובמחסומים, אל אזור ההגנה הקדמי של האויב. באותו פרק זמן יוסיפו גם הטנק וגם המחלקה הרובאית לקיים אש, כדי למנוע בעד חיל הרגלים של האויב מלצאת מהמחפיים ולתפוס את מקומותיהם בחפירה בו ברגע עצמו שהארטילריה שלנו תעביר את אשה לעומק. מי יקיים אש ולאן — על זאת חייב להתחיל מפקד המחלקה הרובאית, ועליו להודיע את החלטתו למפקד הטנק הרובאי. תומך. מפקד הטנק יתכונן, ללא כל ספק, את האש שלו לטובת עניינה של המחלקה הרובאית.

השאלה הבאה, שיש לפתור אותה לפני ההתקפה על אזור ההגנה הקדמי של האויב, היא: מה יהיה שילוב הפעולות של המחלקה הרובאית והטנק, ברגע בו עובר הטנק את עמדת המוצא של הרגלים. מפקד המחלקה הרובאית חייב לנקוט בכל האמצעים כדי שהטנק יעבור את הקטע בעמדת המוצא של הרגלים ללא כל מעצורים. לשם כך הוא מכין לו מעבר נוח מעל החפירה שלו, ומסמן אותו היטב — אך כמובן באופן שלא יראה לאויב. יחד עם זאת הוא מגביר את האש מכלי נשקו עד לגבול יכולתם ומאמצם. מובן מאליו, שמפקד הטנק ילמד להכיר לפני כן את דרך המעבר על פני החפירה של המחלקה. אחד האמצעים לכך שאפשר להמליץ עליהם למפקד המחלקה הוא הצבת חייל במיוחד לשם כיוון הטנק בדיוק אל המעבר ע"י דגלונים או חוטרים (שרביט הצבעה). אמצעי זה חשוב במיוחד כאשר יציאת הטנקים מעמדת המוצא מבוצעת בתנאי ראות מוגבלת (בשעת ערפילי שחר, תוך עשן התפרצויות הפגזים של הארטילריה שלנו ושל האויב, וכדומה).

נגענו כאן בבעיות שלגביהן יש לתאם את פער לוח המחלקה הרובאית והטנקים עוד לפני התחלת ההתקפה בתנאים של מצב רגיל. במסיבות מיוחדות עלולים להתקל בהכרח לשלב ולתאם את פעולותיהם של שני הגורמים הללו גם בעניינים אחרים. יש לזכור זאת תמיד כשנגשים לארגן את שיתוף הפעולה.

דבר זה הוא פשוט: מפקד המחלקה, לאחר שהוא ידע את מספר הטנק וסימני ההיכר שעליו, מוסר פרטים אלה לאנשי מחלקתו ומצוה עליהם לזכורם היטב. בתצפית תמיד יוכלו הרגלים להבחין ולזהות את הטנק „שלהם”. פנים אחרות לבעיה לגבי מפקד הטנק, הוא פועל לפני חיל הרגלים, וכל תשורה מת לבנו מכוונת בראש ובראשונה קדימה. לטנ-קיסטים קשה יותר לזהות את המחלקה הרובאית „שלהם”. ואי אפשר לעונן עצה מפורשת כל שהיא שתקל על זהו זה. הכל יהיה תלוי בתנאים הממשיים של מסיבות המצב ובמידת נסיונו של מפקד הטנק. בתנאים מסויימים אפשר להשתמש בהצלחה באותה היכר אחד; ובתנאים אחרים — יצלה אות אחר.

אולם, נבית שעל הטנק הוטלה משימה להשמיד, בעת ההכנה הארטילרית, שורה של נקודות אש הן נמצאות מול חזית המחלקה הרובאית; ואילו המחלקה עצמה חייבת, באותו פרק זמן עצמו, לקיים אש על החפירה הראשונה והשניה של האויב, במטרה לרתק ולהדביר את כוח האדם שלו. בדוגמה הראשונה מארגן מפקד המחלקה הרובאית שיתוף פעולה בין אש כלי הנשק של רגשותו לבין אש הטנק. למעשה, יכול הדבר להיעשות, נאמר, בצורה הבאה:

מפקד המחלקה הרובאית יקנה למפקד הטנק את ידיעת הנתונים המאוחרים והחדשים ביותר על תנועת אמצעי האש של האויב. בתחום הקדמי של מערכת ההגנה של הלוח, בעמק הסמוך, וכן ימסור לו פרטים על משימות האש שהוטלו על המחלקה הרובאית לפרק זמן ההכנה הארטילרית. מפקד הטנק יודיע למפקד המחלקה הרובאית את משימות האש שלו לאותה תקופה, לפי איזה סדר „תור” ינהל את אש על הר

לאחר שהוסכם על תיאומן של כל שאלות שיתוף פעולה בין אמצעי-האש של המחלקה הרובאית ואש הטנק עד להתחלת ההתקפה על התחום הקדמי של האויב, עובר מפקד המחלקה לארגון שיתוף-הפעולה ב ש ל ב ה ה ת ק פ ה . בעשותו זאת עליו לתמוך את יתדותיו באופן הכללי של פעולות יחידות-המשנה אשר בכל סוגי-החילות בשלב הנדון של מסע התנופה, וכן להביא בחשבון מה הן תכונות-הקרב של הטנקים.

לטנקים הנהוגים עתה בצבא הסובייטי כושר-גידות רב, שריון מוצק, עצמת-אש גדולה; ובתכונותיהם עולים הם על טיפוס הטנקים מתוצרת ארצות אחרות שנודעו עד כה. בקרב-התקדמות הם משמידים את נקודות-האש, כוח-האדם, הטנקים, התותחים הסער-עצמיים והרכב נושא-הגייסות המשווין של האויב, ופורצים מעברים בגדרות-התיל שלו.

משימתם העיקרית של הטנקים בעת ההתקפה היא — להשמיד בראש ובראשונה את נקודות-האש וכוח-האדם של האויב, כדי לפנות דרך לחיל-הרגלים ולהבטיח את הצלחת פעולותיו. שיתוף-הפעולה בין המחלקה הרובאית לבין הטנק התומך בה מתבטא בשלב זה בתיאום מאמציהם, תחילה — כלפי היעד הראשון של התקפת המחלקה הרובאית, ואחר-כך — בזה אחר זה, נגד שאר היעדים, לאורך ציר המשי-מות הבאות.

ארגון שיתוף-הפעולה לאחר התקפת היעד הראשון (הנמצא כרגיל בתחום הקדמי) ניתן לערכו — מדרגות-מדרגות — לפי תחומי-המכשולים הטבעיים הבאים זה לאחר זה בשטח, או לפי קווי-החפירות של האויב — או לפי לוח-זמנים, מפקד המחלקה הרובאית בא לידי הסכם עם מפקד-הטנק על האופן שבו יסייע לטנקים, ועל הסימן שלפיו יתחיל לסייע

להם בהתגברות על המכשולים והגדרות, הטבעיים והמלאכותיים, שהאויב מרבה לנצלם בתוך איזורי-ההגנה שלו. ערך רב יש לציון-מטרות הדדי לגבי מטרות חדשות שהופיעו לאחר גמר ההכנה הארטילרית, או מטרות שלאחר ששוקו תחילה נתעוררו בינתיים שוב לחיים חדשים, כדי להכניס לצורך פתירת אש תכליתית עליהן; ולכן יש לעבד למפרע לפרטיהם את הסימנים המוסכמים לציון-המטרות. אין לבחור במספר סימנים רב ביותר; אדרבא, עד כמה שאפשר יש להפחית במספרם, וכן לקבוע סימנים כאלה שקל לזכרם.

קיום שיתוף-הפעולה תוך מחלף ההתקפה

לאחר שיעבור הטנק על פני תנוחת-המוצא של המחלקה הרובאית, מתחילים הרגלים להתקדם בעקבותיה, בריחוק ממנו קבוע לפי התקנון; ולאחר עברם את פרצות-המעבר בגדרות התיל שלהם ושל האויב, תוקפים הם את נקודות-האש של האויב, הנמצאות בתחום הקדמי של מערך-ההגנה שלו.

עלולים לקרות מקרים בהם תיעצר המחלקה הרובאית התוקפת, ע"י אש הבאה מנקודת-אש אויבת, שהופיעה פתאום מול החזית שלה, או באגפה — בדיוק באותו רגע שהמחלקה נעה דרך הפרצות בגדרות האויב. והנה הטנק, המוסיף להתקדם בהצלחה, כבר תוקף באותה עת עצמה מטרה שנקבעה מראש, והנמצאת מרחק-מה מעבר לתחום הקדמי של האויב. אולם, משיב-חין בנקודת-האש הנ"ל של האויב, המפריעה להתקדמותה של המחלקה הרובאית, הוא פונה מיד אליה ותוקף אותה, אפילו אם היא נמצאת מחוץ לציר-היסוד של התקדמות-הוא; וזאת משום שהשדמתה של נקודת-אש זאת היא המבטיחה את המשך התקדמותה המצולחת של המחלקה הרובאית. תפקידו

מצב ב

תוך ביצוע המשימה.

ברגע שמפקד המחלקה הרובאית מגלה עמדות תותחני-כינור-הישיר של האויב, הריהו מרכז עליהן מיד אש, כדי להוציא מכלל פעולה את הצנחות שלהם — ויחד עם זה הוא מציין אותן, באמצעות הסימן המוסכם, לטנק „שלו” ולארטילריה המסייעת.

אין זה מן הנמנע שבזמן ההתקפה יתקל הטנק במכשול נגד-טנקי, או בשדה מוקשים נגד-טנקי. ואלה יעצרו בעד המשך התקדמותו כל זמן שהטנק עצמו או חיל הרגלים לא ימצאו דרך לעקוף אותם. במקרים כאלה יאותת מיד מפקד הטנק למחלקה הרובאית ההולכת בעקבותיו; ובעצמו, תוך כדי תימון רון מתמיד, ימשיך לקיים אש על האויב. משיראה מפקד המחלקה הרובאית את הסימן הניתן ע"י הטנק, ישיג — בהשתמשו במחפה האש של הטנקים, של כלי-הנשק שלו וכלי הנשק המסייעים לו — את הטנק, יעבור על פניו וימשיך בתנועתו קדימה. באם יתברר שהטנק נעצר בגלל שדה-מוקשים אויב, יצוה מפקד המחלקה על החפרים והחבלנים הפועלים בתוך מבנה-הקרב שלו, או על התיילים ממחלקתו שאומנו בטיפול במוקשים, לפנות מעבר בשביל הטנק; ואילו אם נמצאה לפני הטנק תעלה, או הפירה וסוללה נגד טנקיות, הרי מפקד המחלקה הרובאית יקצה חלק מאנשיו להכשרת מעבר לטנק על פני המכשול, ועם יתר האנשים ימשיך בהתקדמות. ומשיצליח הטנק לעבור על פני המכשול, הריהו מדביק, במהירות המכסימם שלו, את שרשרת-הקלעים של המחלקה הרגלית, עובר אותה, תופס את מקומו לפניו וממשיך בביצוע המשימה המוטלת עליו.

עלול לקרות שיעלה בידי אש הארטילריה של האויב שנפתחה לפתע מאחורי איזה מסתור או מחפה, להוציא מכלל פעולה את הטנק שלנו (לפגוע בגלגל-המכוון שלו או בזחל). במקרה כזה מוטל על מפקד המחלקה הרובאית להראות, בראש וראשונה, לטנק, לארטילריה-המסייעת ולתותחני-הליווי, ע"י איתות מוסכם-מראש, את מקום כלי-היריה האויבים, למען יוכלו הנ"ל להדבירם, או להשמידם. במהירות, משעשה זאת, יחיש מפקד המחלקה הרובאית את תנועתו, יעבור על-פני הטנק שנעצר וימשיך בהתקפה, בבצעו את המשימות שהוטלו עליו. ואשר לעזרה לטנק, הרי כאן מקום להזכיר, שכלל שהמחלקה מתקדמת לפניו — כן מטיבה היא להבטיח את צות הטנק בפני אש האויב, בשעה שהוא (הצות) עובר בתיקונו של הטנק.

הישיר של מפקד הטנק הוא: — ליצור את התנאים הדרושים בשביל תנועה בלתי-נפסקת של המחלקה הרובאית קדימה. ללא כל ספק, יציין במקרים כאלה מפקד המחלקה הרובאית לטנק, ע"י סימן מוסכם, את המטרה הגורמת להפרעת ההתקפה של המחלקה; אולם אסור לו להסתפק בזאת. תפקידו הוא — לכוון את אש כלי-הנשק שלו לקראת התכלית: להשיג מיד את המטרה הזאת או לרתקה. רע הוא אותו מפקד-מחלקה אשר לאחר שציין את המטרה לטנקים או לתותחני-הליווי, יחכה באפס מעשה עד שמישהו אחר „ינקה” את הדרך עבורו.

מעבר לתחום הקדמי של הגנת האויב עלולים התוקפים להתקל מיד במכשולים שונים שנבנו ע"י האויב בכונה לחסום את הדרך בפני חיל-הרגלים והטנקים. הטנקים יכולים, בעוצם משקלם, להרוס בהצלחה את גדרות-התיל המפריעים להתקדמותן של יחידות-משנה הרובאיות. מפקד הטנק חייב לפרוץ במכשול-התיל פרצה ברוחב אשר יספיק למעבר המחלקה הרובאית במבנה-השרשרת שלה — משום שעריכתה של המחלקה למבנה החדש, תחת אש האויב, עלולה לעלות לה בקרבות רבים. בשעה ש-הטנק יעסוק בהריסתם או גרידתם וסלוקם של גדרות-התיל, חייב מפקד המחלקה הרובאית להבטיח באמצעי-האש שלו את פעולות הטנק בפני מכת-אש פת-אומית ע"י משחיתי-הטנקים או תותחני-כינור-הישיר של האויב, וכן לעזור לטנק לפלס את פרצת-המעבר. למעשה, יתבטא הדבר כזה שמפקד-המחלקה יפתח באש מכל כלי-הנשק שברשותו, בכונו את האש ב-עיקר אל אותם המקומות שבהם עלולים להופיע משחיתי-טנקים.

מצב ג

דביקות בהתקפה ומהלומות מן אגפית

מצב ד'

התקדמותם הנוספת של
הרגלים — היא המבטיחה את
הטנק שנפגע.

ידו כאשר יהיה, הרי בראש ובראשונה יש לארגן את שיתוף הפעולה באש בשעת התנועה אל מטרות. של ההתקפה המשותפת. מפקד המחלקה, לאחר שפטר את בעית הבטחת תנועתו למטרה ע"י אש, יציין למפקד הטנק על אילו מטרות, ולפי איזה אותות על הטנק לקיים אש בשעת תנועת המחלקה קדימה. לאחר זאת יתאם את דרך שיתוף הפעולה בין הטנק והמחלקה הרובאית ברגע ההתקפה עצמה.

בשעת התקפה משותפת כזו של היעד, באם היא מבוצעת מכיוונים שונים, אין לשכוח את אמצעי הזהירות, כדי למנוע כל סכנה שאש יחידת-משנה אחת תפגע ברעותה.

תיאום האש והתנועה הכרחי גם באותם מקרים שבהם, תוך מהלך הקרב בעומק ההגנה של האויב, תנקוט המחלקה הרובאית התוקפת באמצעי-תמרון כדי ללפות, או לעקוף, קני-התנגדות בודדים של האויב או נקודות-המשען שלו.

שאלות ארגונו והגשמתו של שיתוף הפעולה בעת הדיפת התקפות-נגד אויבות — יש בהן קו-אופי מיוחדים הנובעים מתוך כך, כי לפני התחלת פעולת האויב, לא תמיד ישנה שהות, ואפילו קצרה, לארגן את שיתוף הפעולה. יחידות-המשנה הרובאיות הודות פות את התקפת-הנגד של קבוצות קטנות של האויב, מבלי להפסיק את התנועה קדימה, ע"י התקפה נגדית מקבילה לקראתן. מפקד המחלקה הרובאית, שגילה את האויב העורך התקפת-נגד ומשהצביע עליו לטנקים, לארטילריה-המסייעת ולתותח-הליווי, מגביר את אש כלי-נשקו שלו עד קצה גבול יכולתם ומיד נותן אות להחיש את התנועה קדימה, כדי לתקוף את האויב.

שיתוף הפעולה בשעת הדיפת התקפות-נגד מתבצע על בסיס מילוי רב-יזמה של משימותיהן ע"י

קיום שיתוף הפעולה תוך קרב בעומק מערך ההגנה

אופיו של הפעולות בקרב בעומק-מעריך ההגנה שונה לעתים במידה רבה מזה של פעולות ההתקפה. לעתים קרובות מאוד עלולות מסיבות-מצב רצויות — הנוצרות כתוצאה משיטת אמצעי-האש של האויב לעומק רב ע"י הארטילריה והמרגמות שלנו — לאפשר את המשכתה של ההתקפה אף מעבר לקו עמדות ההגנה השני של האויב. אך לא תמיד קורה כדבר הזה; אלא להיפך: — יחידות-המשנה התוקפות עלולות להתקל באש מאורגנת (שלא שובשה) מסר-גים שונים של נקודות-משען, ממרכזי-התנגדות בודדים, וכיוצא בזה. כל אלה לא ניתן לראות מראש ומבעוד מועד הרי זוהי הסיבה שכשאנו עורכים את שיתוף הפעולה לשלב זה הרינו עורכים אותו רק בקיום כלליים מכונים.

ניקח לדוגמה מקרה, הקורה לעתים קרובות, עת מחלקה רובאית נתקלת בשעת קרב בעומק ההגנה האויבת בהתנגדות מאורגנת מאיזה מרכזי-התנגדות או נקודת-משען של האויב, והיא נאלצת להמשיך בהתקדמותה בוינוקים נוסח "קפיצות", ולעתים קרובות אף בוינוקיות-חילה, כדי להתקרב אל האויב עד למרחק שיאפשר זניקת-הסתערות ישירה עליו, ב"מטרה להשמידו בקרב גוף-אל-גוף. במקרה כזה צריך שתנועתה של המחלקה הרובאית תקבל את הסיוע של אש הארטילריה, המרגמות ותותח-הליווי, וש"תובטח ע"י אש כלי-הנשק שלה.

ארגונו של שיתוף הפעולה עם הטנקים, וכן עם אמצעי-האש הנספחים והמסייעים ייעשה ע"י מפקד המחלקה הרובאית, "בקצרה", ויהיה תלוי באורח פעולה זה או אתר שבחר לעצמו או בצורת התמרון שהחליט לבצע. אולם יהיה אורח הפעולה שנבחר על

יחידות-המשנה, ותיאום פעולתה של המחלקה הרר-
באית בהאתם לפעולות הטנק, המתנועע לפניו. מכאן
יש להסיק, שביסוד שיתוף-הפעולה מונחת הידיעה
ההדדית של המפקדים וגייסות את תרגולתן ואורח-
פעולותיהן של יחידות-המשנה מסוגי-החיל השונים.
ידיעה זאת תעניק לכל מפקד את האפשרות לכוון את
מעשיו ומאמציו בתבונה ובאורח תכליתי.

* *

האחריות לארגון שיתוף-הפעולה לפני התחלת
קרב-התנופה מוטלת על מפקדי היחידות ויחידות-
המשנה של כל סוגי החילות. מפקד יחידת-המשנה
הרובאית, שלטובתה מארגנים שיתוף-פעולה, צריך

שידע את סוגי החיל האחרים ואת תכונותיהם בקרב,
על מנת שיעמוד בכל הדרישות המופנות אליו, כאל
מארגן, בקרב שמשותפים בו כל סוגי חילות הצבא
(קרב-החילות-המשולבים).

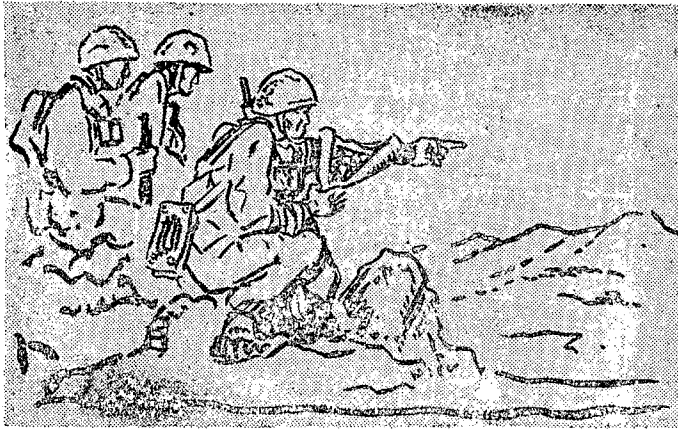
בכדי לקיים בפועל את שיתוף-הפעולה תוך מהלך
הקרב הכרחי לקיים סיור ותצפית ללא הפסק כלפי
האויב, והתבוננות אחרי פעולותיו של כל סוג חיל מן
החילות המשתתפים בקרב. דבר זה יאפשר לו למפקד
להבחין, במרעד, בכל החליפות, — הנראות במבט
ראשון כזעירות ובלתי-חשובות ביותר — המתהוות
במסיבות-המצב; להציג מיד משימות משלימות בפ-
ני יחידות-המשנה ולבצע שינויים במסגרתו של ש-
יתוף-הפעולה, כפי שאורגן מלכתחילה.

מחשבות לבעית התכנון הצבאי / סוף מעמוד 31

כי למתכנן הצבאי דרושות תכונות רבות ושונות:
ידיעות, והגיון מוצק — מזה, וחוש בריא —
מזה; כשרונות והבנה טכניים, מעוף-מחשבה והעזה.
לא לעתים קרובות ימצא אצל איש אחד מיוזג-
סגולות שכזה. על-כן מונח לעתים כה קרובות פתרון
של בעית תכנון צבאי נאות — כמוצא היחידי ממעגל
זה של תביעות חמורות ונחוצות — בשיתוף-
הפעולה, שבין קבוצה של אנשים שונים. אכן,
זהו פתרון-בתנאי: — שידעו אלה לעבוד
יחד באופן כנה, שיטתו מחשבה משותפת וגיישה
אחידה, אשר יהיה בה כדי לשמש אמת-מידה נאמנה
לפתרון של כל בעיות התכנון החלקיות, המהוות.
לאחר ככלות הכל, אחדות אורגנית אחת של מחשבה.
ארגון, ביצוע ותיאום צבאיים.
במידה לא-מעטה ניתן אולי לומר: כדמותו של
התכנון — כן דמות הצבא.

גם את ההנחות לארגונה והנהגתה של התנגדות מעין
זאת, ואמנם, כבר באותם שני המקרים, המרוחקים
במקצת מאתנו בזמן, התברר היטב, כי תכנון לקראת
מצבים כאלה דרוש לא פחות, ואפשר כי עוד
יותר, מאשר למלחמה סדירה ורגילה: תכנון טכני,
ציוד חדיש ומותאם, תכנון וארגון לשילוב עם כוחות
סדירים, כל עוד אלה קיימים. ואילו במלחמות עשור-
השנים האחרון ניתנה לכך הוכחה נוספת מובהקת —
ואף דוגמאות מאלפות ומוכיחות. הרוסים, למשל,
ניצלו את לקח המלחמות שבעבר — ואף את הנסיון
הממשי שלהם עצמם, משנות מלחמת-האזרחים
1918-1920 — וניצלוהו היטב — בתכנון מלחמת
הפרטיונים, וההתנגדות שבעורף-האויב, כבר מחד-
שיה הראשונים של השתתפותם במלחמת-העולם
השניה.
בסיכומו של דבר, עלינו להגיע למסקנה כוללת —

ס/אלוף י. נאמן

צ.ה.ל. והחינוך התיכוני

תיד, ישיג גם הוא את הכשרתו לפיקוד בחינוך התיכוני. ואילו את החינוך הטכני ישיג הלן (לרוב), בבתי-הספר המקצועיים: בתכנין, או באוני-ברסיטה (ולא נדון בזה כאן). מזדקרת גם האפשרות לשלב את החינוך לתפקידי פיקוד — כפי שינתן ע"י ביה"ס התיכון — עם השירות בגדנ"ע, כפי שהוא הולך ומעוצב כיום במדינה, ולהשיג בכך שדה תרגול מצויין לביצוע.

1. הצרכים — ושיטת ניתוחם

בפרק זה ננסה לדלות ולהעלות, מתוך הקיום המהים את דמותו השלמה של המפקד, את אותן התביעות שניתן להציגן בפני המוסד החינוכי כמגמות בעבודתו לשם השגת הצרכים שלנו. הפרקים 1-4 יוקדשו לנסיון להשלים את שלב הניתוח ובפרק החמישי אנסה לסכם את הפרטים שהועלו בפרקים הקודמים, ולחברם למצע שלם. מצע — אשר יתכן שיהיה בו כדי לשמש מעורר ומדריך לתיקונים בשיטה הנוכחית. וכאן יאמר: — חלק ניכר מתביעותינו יופנה, בסיכום, לאפיקי הגדנ"ע. אך למען לא ישמט דבר, נצא בחקירת היסודות מתוך גישה כוללת לנושא. אח"כ, בפרק על הביצוע, בהגיענו לעריכת המצע עצמו נפריד בין התביעות מביה"ס לבין התביעות מהגדנ"ע.

משהגך ניגש לניתוח הדברים מתברר לך מיד שישנן שתי קבוצות של תביעות: התביעות המתחסות לגופו של המנהיג-בכוח, ואלו המת-

בתהליך ההתארגנות המתוכננת של חיי האומה במדינתה תופסת בעיית-החינוך את אחד המקומות העיקריים; ואילו באספקלריה של העתיד — אולי את המקום החשוב ביותר. אף על פי כן, נדחית בעיה זאת מחמת דחיפותם של ענייני-שעה. האין אנו פוגמים הרבה בנתוני המחר, בגלל קוצר-ראיתנו זה?

קיים בבעיית החינוך צד אחד, שתוצאותיו הן מתנאי היסוד לפתרון הבעיה הבטחונית של המדינה — זו הבעיה, שהננו מופקדים עליה. כנתי לחינוך הבטחוני, לחינוך שתעודתו עיצוב אנשים שיהיו מוכשרים לקחת חלק מתאים בהגנת המדינה והעם. צד זה של בעיית-החינוך אופיו כולל וממדי נרחבים. לא נתכונתי במאמר זה לטפל בשלמותו, כי אם רק לנגוע באחד מחלקיו. יתכן, שעקב כך תונע מחשבתם של אחרים לטפל בנושא ובנושאי-המשנה הקרובים לו. בטוחני, שהדיון בהם יביא, בסופו של דבר, גם ביצוע.

מכלל הנושא — חינוכו של „העתיד-להיות-חייל“ — נתרכז במאמר זה בענין אחד: בחינוך התיכוני. חשיבותו של ענין זה רבה לגבי יצירת המפקד-לעתיד. למותר להזכיר את הצריכה העצומה בכוחות פיקוד — וביחוד בצבא כשלנו — שנוסף לתפקידי הבטחוניים הוא משמש גם אמצעי חינוכי ומגבש לאומה. די אם נציין שבעיקר בשלב חינוכי זה, ניתן להקנות לנער את הנתונים שיאפר שרו לו להיות מפקד טוב בעתיד. הקצין-הטכני לע-

יחסות לרוחו. וכן יש להפריד כאן בין דרישתנו לתכונות לבין הצורך בידיעות לדוגמה: דרוש גוף בריא, חזק, גמיש. ומאידך גיסא — דרושה ידיעה אורח-ניצול מסוים של אברי הגוף, בנסיבות לקראתן אנו מכשירים את האיש: מעבר מכשולים, קליעה למטרה וכו'. אותה חלוקה מתיחסת גם אל נתוני-הרוח: אומץ, משמעת, נאמנות — הריהם תכונות; ואילו מושגים במתדיקה, ידיעת האדם, טופוגרפיה וכו' הם בגדר ידיעות. נבנה עתה טבלה מרובעת, בהתאם לג'ל, ונפרט בה את תביעותינו:

הגוף	הקניית תכונות		הקניית ידיעות
	בריאות כוח גמישות	תנועה קרב	
הרוח	שיקול העזה כושר-החלטה יציבות אחריות מסירות קבלת מרות	ידיעת האדם ידיעת העולם ידיעת הטבע ידיעת ישראל	

ועתה נחקור כל יסוד ויסוד שבטבלה זו תוך שימת דגש על ערכי-הרוח:

2. חינוך הגוף

א. להלן הסברת שלוש תכונות-היסוד של הגוף שפירוטן בטבלה — הנראות חיוניות למילוי תפקידי פיקוד.

- 1) במונה בריאות נכללו כאן שתי תביעות: א) מניעת חליים והשגת חסינות גופנית. ב) יצירת קשיחות פיטית, יכולת-עמידה במאמץ צים גדולים וממושכים, סבילות.
- 2) במונה כוח — הכנה לפיתוח השרירים והכשרת האיש לביצוע פעולות הדורשות כוח-פיסי רב — בשטחי התנועה והקרב.
- 3) בגמישות — הכנה להשגת מכסימום של יכולת בתנועה זריזה בתנאים בלתי-רגילים, בהתמחדות גופנית וכו'.

ב. נראה עתה מהם דרכי-המעשה והידיעות, שרצוי לצייד בהם את המנהיג-לעתיד, המבוססים כולם על התכונות שהוזכרו.

- 1) תנועה — כל הנושאים הקשורים בתנועה טקטית:

א) מעבר-מכשולים טקטי — כולל צעידה במסע עות, ריצות-שדה, זחילות, קפיצות, טיפוס ותנועה על חבל, הליכות-שווי-משקל, שחיה.

ב) תנועה טכנית אחת לפחות — תהי זו נהיגת מכונת, טרקטור, כלי-שיט או מטוס. מלחמת המחר הנה ממוכנת, ויש להכין מפקד בעל תפיסה מכנית מפותחת, כולל טיפול בכלי-נוע ובכלים אחרים.

2) קרב — אורח-המעשה הדרושים בשלבי הקרב השונים: —

א) קליעה, זריקת-רימון, כיוון-אינסטנקטיבי.
ב) קרב גוף-אלי-גוף — כידון, סכין, מקל, ג'ינג' גיצו, ג'ודו, איגרוף.

3. חינוך הרוח — תכונות

הבה נבחון את המרכיבים השונים של המנהיגות. א. שיקול — זהו התכונה היסודית למפקד, ולצערנו אפשר לציין כי ביה"ס של היום אינו כולל בפעולתו כל הכנה בתחום זה. אהין לומר: — זהו תכונה החיונית לחיי-יצירה פוריים באשר הם. כננתי — לחינוך המחשבה בדרכי-שיקול מסודרות. את האסכולה הקיימת — המזניחה, בעצם, שטח זה יש להחליף באסכולה המכשירה לחשיבה-שיטתית. תבוסס אסכולה זאת על אשר תבוסס, ובלבד שתהיה תורה מחשבית המאפשרת שיטת גיתוח והרכבה — ובנין מחשבה — הגיוניים. במקום ללמד את אחד-העם מבחינת העברית והסגנון (בעיקר) — ילמד-נא התלמיד את אחד-העם בראש-וראשונה בניתוחיו. דרוש משהו מהשיטה הקרטזינית*), משהו שיאפשר לנו הגדל והמתבגר גישה אל כל בעיה, פרוקה למרכיביה והרכבתם שוב לשלמות חדשה, עריכת שיקוליו-הוא ומסקנותיו-הוא.

ב. העזה — לצרכי חינוכו של מפקד-בעתיד, ושל נער בעל אופי חלוצי בכלל — יש להוסיף אל התביעה בנוגע לשיקול גם את זו בענין ההעזה. במהלך השיקולים ישנה נקודה בה נתקל השוקל באלטרנטיבות אפשריות; וכאן קובע, לעתים, לא השיקול — השנה לגבי שתיהן, בהיותן מאוזנות מבחינת החישוב — אלא הרגש, החוש. משאלתנו החינוכית היא: — טיפול נא ההכרעה על האפשרות הנועזה יותר! אם נראה נכוחה ונעלה כנגד עינינו את טיפוס המפקד שידרש בבוא-היום — ברור ונהיר יהיה ההכרח בדמות יוזמת ונועזת.

* שיטת גיתוח הגיוני ע"ש הפילוסוף הצרפתי בן המאה הי"ז, רנה דקרט.

עם אימון והתנסות מעשיים על ידי ניצולם של תפקידים במסגרת הלימודית, ע"י הטלת משימות עצמאיות על התלמיד, ע"י טיפות אירגונים חברתיים פנימיים (ועדים וכד') ופיתוח יוזמה תוך כדי פעילות בהם.

1. מסירות — כנתי, להחדרת נאמנות מוחלטת לעם ולמדינה. אין לחסוך בהסברה והדגמה, משולבים בכל שטחי הלימוד; והמגמה — קשירת התלמיד לעם-ישראל ולמדינתו המחדשת. לשם כך, חיוני לקשור את החניך אל קרקע המולדת; ידע וכיר כל שעל בארץ, יראה בעיניו את אשר נעשה ואת אשר יש עוד לעשות; יבקר בשטחי המשמר והכיבוש החלוצי ויחזה בחלוציות המתגשמת. ומצד שני — יכיר ויעריך את אסון האומה, יראה את עוללות הגלות, ישולב בחזיון העליה וקליטתה; יבקר את קברות הקדושים שהועלו ארצה, ובמקומות בהם נשמר זכר-אפרם של המיליונים הטבוחים. אז יסולק מלבו כל קורט התרצות-אנוכית בעצם-עצמו בלבד, כל נטיה ל"הסתדר" (שדוקא היום חוקה מאוד בחוגי בוגרי ביה"ס התיכון).

2. קבלת מרות — זו פירושה חינוך למשמעת. אם כי שואפים אנו לטיפוחן של העזה ויוזמה, יש ליצור בהקדם את היחס הנכון למרות, דהיינו — להתאמתה של היוזמה במסגרת הפעילות הכללית. אחד האמצעים לכך: יקבע אחד התלמידים כאחראי לפעילות מסוימת, ותכובדנה החלטותיו ותמלאנה הוראותיו על ידי חבריו. דוקא בשטח היחסים הפנימיים אפשר לתרגל ולהדגים יפה במציאות את עקרון המרות — מרות ועד-הכיתה, למשל, מרות האחראי על קבוצה משחקת, מרות התורן וכד'.

4. חינוך הרוח — ידיעות

א. ידיעת האדם. מזור מאוד המצב הנוכחי, בו לומדים בבתי-הספר את גופו של האדם — אך לא את נפשו ורוחו. אין לך מקום במערכת ההשכלה התיכונית בו אין מלמדים את גוף-האדם מבחינת האנטומיה, מערכת העיכול, הנשימה, הדם וכד'; אך כמעט ואין לומדים (פרט לסמינר-למורים, ויוצאים-מן-הכלל ספורים אחרים) את תהליכי הנפש, את המבנה הרוחני של האדם. זכורני מנסיוני-אנטי, שהחומר החדש ביותר בפסיכוכיולוגיה שנלמד בגימנסיה היה זה המצוי בספרי משלי ואיוב...

הכרחי, לפי הערכת, לכלול בהשכלה התיכונית בכלל — ולא דוקא מבחינת צרכי השימוש הצבאי בה — ידיעה מפורטת למדי של הפסיכוכיולוגיה.

שרק בכוחה יהיה להציב איכויות — מול הכמוריות של האויב. שתי תכונות-תביעות אלו משולבות כאן תחת הכותרת: "העזה". חינוך להעזה — ניתן להשיגו בדרך של פיתוח משחקים טקטיים ופנימיים (לפיתוחם של אומץ-הלב-האישי והיוזמה) מהסוג שגרעיניו מצויים בכל שיטה צופית משוכללת, ותוך הקשבה לסיפורים ותיאורים היסטוריים נבחרים. 2. כושר-החלטה — על החניך, המפקד-לעתיד, להתרגל להחלטה בהירה וברורה. שוב, רק תהליך-הרגלה בן-שנים יצלח לפיתוח תכונה זאת, וימנע את נגע הפסיחה-על-שתי-הסעיפים, לכך אפשר להשתמש בתפקידי פיקוד בפעילות צבאית-למחצה, במסגרת הגדנ"עות; אפשר גם להעזר במשחקים מסוג השחמט — במתכונות טקטיות, בהן גם הזמן מופיע כגורם. ניתן לנצל מין משחק, כמשחק האנגלי Tri-Tactics (מעין שחמט, עם מספר כלים גדול בהרבה וארגון המחייב מודיעין פעיל, ניידות ושיתוף-פעולה בין כלים). בזאת יושג פיתוח של שלוש התכונות גם יחד — שיקול, העזה וכד' שר-החלטה. נזכיר כאן, שוב, גם משחקים מטיפוס "חדירה-למעוז", "שוטרים וגנבים" וכד'.

3. יציבות — תכונה זאת באה לטפח קשיחות ותקיפות רוחנית — מצרכי-היסוד למנהיגות. תכונה זו הגדיר פילד-מרשל א. וייל בספרו "מצביאים ומצביאות", במונח האנגלי: Robustness — הוה אומה, עמידה איתנה בפני מתח פסיכולוגי ממושך. תכונה זו כוללת התקשחות-כפרט בפני אימות הקרב החד-דיש (התחסנות לגבי הפחד בפני הפגז, השריון או המטוס) — יחד עם התעלות, כמנהיג, מעל ללחץ המתמיד: הכורח לשאת במעמסת הנהיגה-באנשים לאחר ימים ולילות ללא שינה, למול הבלתי-נודע המקיף אותך מכל עבר; ועוד.

4. להשגתה של תכונה הכרחית זו עשויים לסייע — חומר ספרותי מתאים (נזכיר כאן את השפעת הספר "אנשי פנפילוב" על הקדרים הפיקודיים של ההגנה ושל הפלמ"ח, בשנים האחרונות שלפני מלחמת העצמאות). כמרכון תירגול והרגלה בעמידה בתנאי-לחץ-ומתח, בליווי חיקויים של מצבים קרביים. שוב דברים, שניתן לתרגלם ולהתנסות בהם תוך ביצוע תפקידי פיקוד בגדנ"ע.

5. אחריות — היא מתכונת-היסוד שאנו חפצים בהן, למפקד ולאזרח כאחד. תכונה, בעצם, כולל יותר — היא מכוונת גם לאהבת האחריות, ליצירת אדם, שהיא שש למלא תפקיד של אחראי במסגרת האזרחית או הצבאית, אליה הוא משתייך, ולשאת בעומס. יש כאן צורך בהסברה, יחד

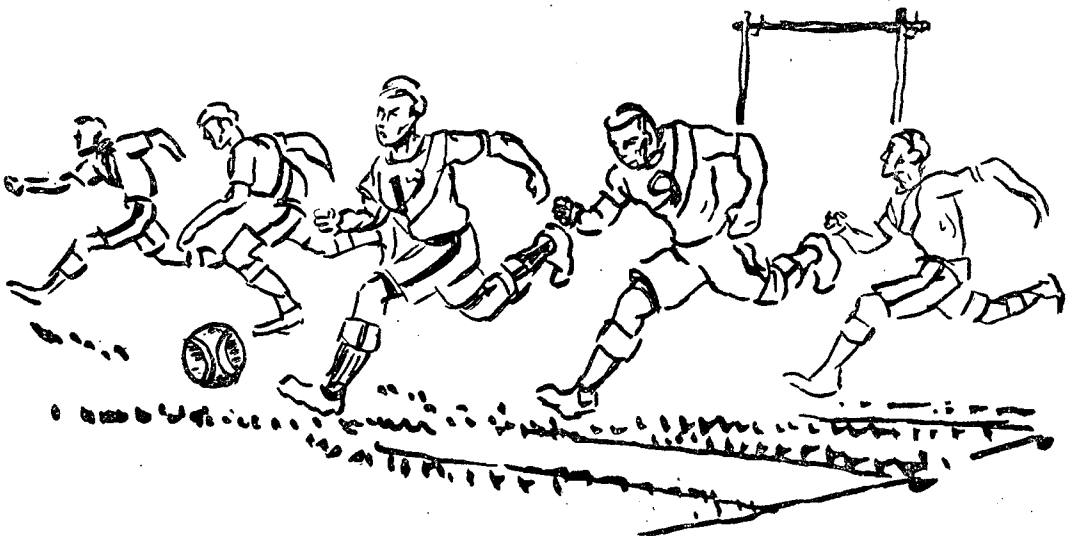
את כל אלה בשנתיים תחת שלוש — על חשבון שרטוטי מערכות הגבישים ומנין משפחות המאר-בנים? נסתפק בשטחים אלה בעקרונות, ניצור תמונה מלאה של רעיונות-היסוד בהתפתחות הגיאולוגית, במקביל להתפתחות הביולוגית, ונותר על הפרטים. תחת זאת נקדיש שנה ללימוד עמי הער-לם, ההתפתחות הגזעית (האנטרופולוגית והאתנית) והלשונית (הפילולוגית), משחק התרבויות במרחב (מסין ועד ארה"ב) ובזמן (מאיש נאנדרטאל — ועד לתרבות הטכנית של ארה"ב ולתרבות האסתטית של מערב-אירופה). נשרטט בפני התלמיד את יסודות הכלכלה העולמית — את יחסי-הגומלין התעשייתיים והחקלאיים, את המניעים הגדולים של המדיניות העולמית — במקום להעסיקו בהבדלים שבין גיבוש מונקליני לטריקליני.

ולא רק בשטח הגיאוגרפיה כך. יש להכניס רפור-מה בלימוד ההיסטוריה הכללית. חשוב הוא לימוד העובדות כסדרן; אך חשוב ממנו לימוד הגורמים ודרכי פעולתם. יכללו בלימוד זה יסודות הסוציאולוגיה, תוקדש השנה האחרונה לבחינה כוללת, מסכמת, שלמה של תולדות האנושות — מהר-פעת איש-המערות ועד לדורם של טרומן וסטלין — כשהכל מבוסס על ניתוח בוגר ומדעי.

וקצת הומניזם, ואהבת האדם. יוחלף לימוד ה"זמרה" — המעלה חיובים על שפתי התלמיד בעל הקול שאיננו-צלול — באסטיקה אלמנטרית. יוסבר לעזר מהי הרמוניה: במוסיקה, בציור או בחיים. ועל חשבון כמה שעורי ציור, (שאגב אפשר לשפר בהרבה את יעילותם ע"י קביעת שיטת לימוד מתוכננת במקום התווה הקיים בנושא זה).

לוגיה האלמנטרית. על זאת יש להוסיף פרק של מתודיקה — ותצמח מזה התועלת המלאה גם למשרד החינוך עצמו, במאמצו להרחיב את מסגרות כוחות-ההוראה. תירגול מתודי למעשה יוכל להתקן, למשל, באחד המקצועות הטכניים של האימון-הגור-פני; ידע האיש להדריך היטב במקצוע אחד — ויוכל כבר לגשת גישה חפשית יותר אל ההדרכה בכל ענין שיוטל עליו בעתיד. כן יש לפתח ידיעת טיפול-באנשים, מציאת גישה אל הפרט ואל קהל; יכולת זאת ניתן לטפח בחניכים ע"י שיטילו עליהם ארגון שיחות, הרצאות, וינצלו את פעילותם במוסד דות הארגונים של התלמידים (ועדים, חוגים וכו'). ב. ידיעות העולם.

ההשכלה הכללית, במובנה המקובל, לקויה בהח-לט אצל בוגר ביה"ס התיכון בישראל כיום. די להשוות את היקף הנושאים המוכרים לו עם זה הרגיל אצל בוגר ביה"ס המערב-אירופי — כי להינכה בליקויים. כל בחינה של תכנית הלימודים ב-4 הכי-תות של ביה"ס התיכון מראה ברורות את החסר. איה הפרת האנושיות והעולם, כפי שהם קיימים היום? איה לימוד הגיאוגרפיה העולמית, כשהיא כוללת את הצד החמרי והרעיוני הטבעיים במושג זה: הכלכלה על כל שטחיה, הגיאוגרפיה המדינית, האתנית והתר-בותית? היום נותן בית-הספר התיכון קורס של שלוש שנים בגיאוגרפיה: גיאוגרפיה פיסיית ומתמטית (שנה אחת), מינרלוגיה וקריסטלוגרפיה (שנה — שבה נכללים שרטוט ולימוד כל מערכות ההתגבשות של הגבישים, עד לעקומות ביותר), גיאור-לוגיה ופליאונטולוגיה (שנה — קורס המגיע עד למנין כל סוגי המאובנים למיניהם). מדוע לא "נחסל"

תוכנס סקירה על תולדות האמנות. ישה התלמיד את שרטוט שורה-הבר של איש המערות עם הפרים של פיקסו. יראה — ירחבו אפקיו — ויחבוק, ברוחה, עולם ומלואו.

יתכן שהקורא ידמה, שסטינו כאן מן המגמה. יתכן ולא יראה על שום-מה צריך דוקא מי שיהא פעם מפקד או קצין-מטה. לדעת תולדות האמנות, סוצייר לוגיה או כלכלה. ובכן: הנסיון (ולאו דוקא שלנו — כי אם גם של אומות-העולם הגדולות, המנוסות) מוכיח ש צ ר י כ שידע זאת. ראשית — משום שכדי להיות מפקד טוב עליו להיות אדם טוב, לאהוב את רוח-האדם ולדעת אותה. ושנית — משנזכה להצצה זו, למבוא-ראשוני כזה — יהיה מסוגל, הוא- עצמו, ללמוד ולהתפתח בתמידות, לקלוט ולדלות מכל מקור ומקור; ואף להכניס עצמו לשלב של יצירה בשטח הצבאי, ולהגות בדרך הגיונית ומבוססת רעיונות בטחוניים, צבאיים או חלוציים. בעזרת גישה הומניסטית כזאת יהפך לאדם מת-הזה ומתפתח, ולא יפסיק את פעילותו הרוחנית עם צאתו את כתלי ביה"ס — כמעשה 80% מהבוגרים היום. צריך ליצור את האופק הפתוח ולגרות את תיאבון-ההתפתחות.

ג. ידיעת הטבע.

אף בשטח זה נדרשת, שוב, אותה גישה: מכסימום התפתחות כללית יסודית, ידיעת עקרונות ושירות — תוך ויתור על כמה פרטים — למען פתח איש הרוצה ומסוגל לחקור, איש העוקב אחר גלגולי המדע של ימינו ומצפה בסקרנות פעילה "למחר" המדעי. באם נשיג את אלה, נשיג ממילא מפקד שגם בגישתו למקצוע-הוא — לטקטיקה או לתורת-המנהיגות, להדרכה או לפיתוח כלי-נשק — יסתכל קדימה ולא יסתפק ב"דריכה-על-המקום".

כמה שינויים באורח-הלימוד הנוכחי הנם בגדר צורך חיוני אף למדינה בכללה. לא יתכן להמשיך וללמד פיסיקה, תימיה או ביולוגיה על יסוד המדע,

נאמר, של שנת 1901. לא יתכן, למשל, להוסיף בשעות ספורות בלבד, בצד הפיסיקלי של מדעי הטבע, את תורת-האטום (בעצם רק "סיפור" על תורת האטום כפרק "בקשיש" לתלמידים, בסוף הלימודים). ולא יתכן בכלל לגנות, ברוב המקרים, את התפתחות המדע, מאז 1905, ולנתר על תורת היחסות, המ- צומצמת והמתרחבת, על תורת-הקנטיס או על המ- כניקה-הגלית. אין כנתי לאמר שיש לתת בשלבי הסיום של בית-הספר-התיכון קורס אוניברסיטאי של פיסיקה-חדשה; אך אפשר לתת אלמנטים של כל הנושאים החדשים, אפשר להסביר את הקוסמולוגיה, או את המיקרולוגיה האפיסיקלית, על היסודות החד- דשים. אפשר, בקיצור, לצאת לגביהן מיד מלכתחילה, מבסיס חדיש ומתוקן — ולמנוע ע"י כך את הקושי העצום בפניו מוצג התלמיד בוגר ביה"ס התיכון — הנאלץ לשבור ולשנות מן-היסוד את כל מושגיו המ- דעיים שרכש שם — שעה שהוא עובר ללימוד פיסי- קה חדשה בכי"ס גבוה. יש להרגיל את מחשבת התלמיד אל דרכי-הגישה של המדע של ימינו. כאן תדרש גם רביזיה רצינית של ספרי הלימוד, אשר אין שיעור לחיוניותה — אם נרצה להסיר את הכב- לים מעל כוחות-המחשבה הצעירים. מביש ממש המ- צב בו אנו נתונים היום: — 50 שנות המדע, אולי מהנהדרות ביותר בתולדות-האדם, מוצפנות ומוס- תרות מעין כל תלמיד רגיל עם סיימו את חוק- לימודי-התיכונים.

אכן, בצד לימוד החומר עצמו — הכרחי גם מתן סקירה קצרה, אך ממצה, מבחינת קווי-היסוד של תולדות המדע והתפתחותו. שוב, גם כאן, יש ליצור את האהבה למחקר, לסקרנות היוצרת של האדם, לקדמת המחשבה וההישג.

אינני רוצה להכנס לפירוט הרמה המקצועית אליה יש להגיע במתמטיקה, פיסיקה, כימיה, ביולוגיה או בוטניקה. ודאי, יש כאן מקום להרחבת-יתר; אך

נסתפק בקרי מחשבה בלבד, ונשאיר את הפירוט לביצוע.

ו. ידיעת ישראל

הכרת-העם — הכרת חינוכי הוא ליצירת מוגת-העליות ועיצוב דמות האומה לעתיד. נזכור את תפקיד הצבא ככור-ההיתוך החשוב שבמדינה — ונבין עד כמה יש לצייד את המפקד-לעתיד בידיעת ישראל. על-כן נראה לי, שאין מקום לנתר על לימוד התנ"ך, אך אולי ראוי היה לקצר בלימודו המפורט של כל ספר וספר (ולהסתפק בפרקים העיקריים) — וללמוד יותר את הרקע ההיסטורי והספרותי. מצד שני, דומה כי אפשר ואפשר לקצץ משהו בלימוד המשנה, והתלמוד — יש, פשוט, להסתפק בכמה שעורים, בלימוד דוגמה או שתיים בכל מקום (מהאפייניות והמאלפות ביותר) ולהרחיב, לעומת זאת, יותר את הלימוד על המשנה ועל התלמוד.

יש להחיות את לימוד ישראל-בארצו, ולהגיע לידי „התחיות” של התלמיד באותן התקופות, תוך קשירת מאורעותיהן בקרקע הארץ. כל מקום ומקום על פני-הארץ, ועל מפתה, אשר רק מצויה לגביו אסוציאציה היסטורית כלשהי — חייב לשמש מעין תזכורת חיה לפרק זה או אחר בחיי האומה, במלחמתה או בגבורתה. כאן ניתן ליצור מסורת הגנתית לוחמת בת רמה גבוהה, תוך קשירת עבר הווה: גבורי מצדה עם הל"ה. עוד נשוב, בפרק הבא, לבדוק כיצד יושג דבר זה ע"י כמה שינויים יסודיים בשיטת הלימוד. אך נציין כבר כאן, שאפשר להשיג זאת קודם כל ע"י חלוקה מתוקנת של עונות הלימוד בתולדות ישראל, תוך הקצאה רחבה הרבה יותר של שעות משעות לימוד ההיסטוריה לפרקים על ישראל בארצו ועל הקשר בין ישראל לארצו.

יש לכלול בנושאי ההיסטוריה העברית את הציור, גות, מלחמת-השחרור והקמת המדינה — ולהרחיב בלימודן. ושוב יש כאן מקום לפיתוח מסורת-קוממיות, שהיא צורך חינוכי לבטחוננו של העם. דגש יושם על חלוציות, על יומה יוצרת ועל ראית ישראל גבוהת בתוך עולם מתפתח, שאינו עומד אף הוא על מקום אחד. ויצוין: חשוב להשמר מטיפוח שנאה ואיבה גבוהות. יש לבנות על אהבת מרדכי — ולא על שנאת המן. אך, כנגד זה, יש להבליט במיוחד את קדושת שלמותן של האומה והמדינה, כוננות להגנתן בפני כל פולש ומכרית.

לימוד מפורט על ארץ-ישראל ושכנותיה הינה, כמובן, צורך חינוכי להכשרת המפקד-לעתיד. וזה — תוך פירוט רב ומציאותי, פיתוח ההתמצאות

(וז הכללית — בחבלי-הארץ בכללה, וזו המעשית — בשטח), קריאת המפות ושליטה בקניהן. רצוי מאוד לימוד השפה הערבית, להכרת שכנינו ותרבותם — דבר שהוא בעל-חשיבות כשלעצמו בחיי השלום; אך ערך חשיבותו עולה בשעת מלחמה.

5. המצע ללימוד-החינוכי המותאם

א. כיון שמיצינו את תביעותינו מיצוי-ראשון, נגש עתה להרכבת מצע שלם, שיהא ארוג מיסודות-החומר הנ"ל. תחילה נפריד בין מה שיינתן במסגרת ביה"ס לבין מה שיעשה בתיאום בין ביה"ס לגדנ"ע, מבחינת אמצעי-הביצוע:

ביה"ס — יתורנו באיכות ההוראה, המבוססת על מורים אשר שנות לימוד אקדמאי הושקעו בהכשרתם ולצידם אפשרויות שאיבה מתורות מתודיקה ופדגוגיה מפותחות.

הגדנ"ע — יתורנו במבנהו הצבאי-למחצה, המאפשר תירגול מעשי של עיקר פעולות הלחימה — בשלד של מבנה-הפיקוד והשירותים. במסגרת זאת אפשר גם להגשים הלכה-למעשה כל אימון הדורש ציוד צבאי-למחצה (לדוגמה — לימוד המטוס. וכל המתחסס להכשרה ראשונית של חובבי-האוויר-לע"תיד).

לפיכך נקבע: הלימוד הגופני והחינוכי בכללו יכורס על השתלבות בלימודי ביה"ס התיכון; התרגול הכללי, ולימוד המקצועות הצבאיים — על הפעילות בגדנ"ע.

ניגש עתה לפירוט המצע בחלק הנוגע לביה"ס:

ב. לימודי בית-הספר התיכון.

(1) האימון הגופני — כפי שהזכרתי, הכי נזה רק לציין רשימת נושאים, שישמשו יסוד לעבודת האימון הגופני:

אתלטיקה ומשחקים — לפיתוח הגוף (כוח וגמישות);

מסעות — להשגת קשיחות וכושר-תנועה; מעבר-מכשולים — כמקצוע מרכזי, עם הפירוט שצוין לעיל (כולל שחיה). הדגש — על התכונות הגופניות שצוינו ועל פיתוח אומץ-לב אישי;

האבקות: — ג'ירג'יצה, ג'ודה, איגרוף והשאר. (2) הארגון המרכזי — הקמתם ועידודם של ארגונים פנימיים של התלמידים — ועדי-כיתות, מזכירים, ועדי-ביצוע לפעולות שונות (טיולים, סיר-רים וכו') — ובכלל, ביצוע משימות עצמאיות תוך הטלת אחריות ישירה על יחידים ועל קבוצות

(שיחות, הרצאות, הסברת טיול וכד'); הדגש על אחריות, יומה העזה, משמעת פנימית — שכמוהם, בסיכום, כהכנה למנהיגות.

(3) **חינוך רעיוני** — ליצירת קשר עם רעיון הגנת העם, ולפיתוח דרכי מחשבה ההולמים אותו — יש להשיג ע"י:

(א) בחירה מתאימה של חומר קריאה. נזכור כאן שוב את השפעתו של „אנשי פנפיר לוב". חומר מעין זה ניתן לשלבו, במשך שנות הליומוד, בקטעי הספרות הגלמדים, בחומר היסודי ללימודי הדקדוק והסגנון, בכתיבת תמציות לספרים וכדומה.

(ב) **טיולים**, שמטרתם התקשרות לכל אבן ולכל פינה בארץ; התקשרות לכל עליה מעליות קיר בוץ-הגלויות, השתלבות ברעיון החלוצי והתחיות עם נושאו ומפעליו.

(ג) **ביקורים** במוסדות ביצוע, בארכיונים ומוזיאונים, ליד מצבות ומוזכרות, בשדות קרב חדשים וישנים — והתיארת העבר ההיסטורי, קשירת העבר בהווה.

החינוך הרעיוני, על כל צורותיו, צריך שיהא מכוון כולו ליצירת תכונות של העזה, יציבות, אחריות ומסירות.

(4) **המקצועות הרעיוניים**. כאן, בעצם, צריכה לבוא המהפכה העיקרית (בדרכי הביצוע של התמורה נטפל עוד בסוף המאמר). החומר צריך שישלול:

(א) תורת מחשבה. ביסוס שיטת מחשבה, הפעלת תהליכים של אנליזה וסינתזה, חקירת נושא ועריכת מצע. וזה — ע"י שעורים עיוניים ותירגול בנושאים קלים, מאלה שנפגשים בהם פגישה בלתי אמצעית, מחד גיסא; ורחבים יותר ומצריכים העמקה רבה יותר, מאידך גיסא (בתוך זה: הכנת מחקרים, מצעים וכד').

(ב) **פסיכולוגיה**. יסודות הפסיכולוגיה, עם אפליקציה פדגוגית, פרקים במתודיקה של ההסברה. הכנה להדרכת נושאים נבחרים ולהסברתם; הכשרה בגישה לטיפול באנשים (בפרטים ובקבוצות).

(ג) **רפורמה הומניסטית של לימודי הגיאוגרפיה וההיסטוריה**. ויתור על לימוד (שהנו למעשה, לימוד סרק) של פרטי המינהל לוגיה, הקריסטולוגרפיה או הפליאונטולוגיה, העברת לימוד הגיאוגרפיה הפסיקלית והגיאולוגיה לפסים של עקרונות התהוות.

הכנסת שנת לימוד של מדעי האנושיות

והעולם כסיכום ללימוד הגיאוגרפיה, תוך התעכבות על הצד הלשוני והאנטרופולוגי, התרבותי, יסודות הכלכלה העולמית והגיאוגרפיה המדינית.

הכנסת שנת לימוד מדעית כללית של ההיסטוריה, תוך התבססות על פרקי סוציולוגיה וכלכלה מדינית, ותוספת פרק של תולדות התרבות האנושית (ע"ה ויתור על פרטים במהלך הלימודים הכללי).

(ד) **הוספת פרקי אסטיטיקה ותולדות האמנות**, על־חשבון לימודי הזימרה והציור, תוך השארת פינת זמן ללימוד טכני מדויק של מקצועות אלה.

(ה) **לימודי המדע המדויק** — כאן דרך שה בעיקר מודרניזציה מוחלטת, תזווה בממדי דור־התפתחות. ביסוס החומר במתמטיקה, פיסיקה, כימיה, ביולוגיה ובוטניקה על המדע החדש, פרי 50 השנים הפוריות בהתפתחות המדע וכן, הוספת פרקים בתולדות המדע.

(ו) **ידיעת ישראל**. החלפת לימוד הפרטים בלימוד עקרונות והשקפות: במידת־מה — בלימוד התנ"ך (בו כבר קיימת, חלקית, גישה כזאת ע"י לימוד המבוא לתנ"ך בשנת הלימוד האחרונה); ובעיקר — בלימוד המשנה והתלמוד — והחלפתם, במידה ניכרת, בלימודים על המשנה ועל התלמוד. חלוקה מחדש של הקצאת הזמן לפרקים בהיסטוריה הישראלית, תוך הדגשה עיקרית של ישראל בארצו (שתי שנים) ויצירת פרק של ישראל בארצו היום, כולל חקר תקופת מלחמת השחרור והקמת המדינה. הדגש — על קוממיות העם. צריך לעמוד על תפקידו של הפרט במסגרת כלל זה. יש להנחיל ידיעה טובה של מלחמת השחרור, על שלביה ומהלכיה.

ברור הדבר, שיש לארגן מחדש את שיטת הליומוד בהיסטוריה הישראלית. התלמיד, הלומד את תקופת ישראל בארצו במחלקה החמישית, עוזב את הגמנסיה כשבזכרונו רשמים קלושים בלבד. הנני מציע לעבור לשיטה הנהוגה במערב־אירופה, שיטת המחזור השנתי. בשיטה זאת עוברים כל שנה מחדש על כל ההיסטוריה, אלא מקדישים כ־60% מהזמן לאחת התקופות — בכל שנה לתקופת אחרת. ע"י כך נפטרים מן ההכרח ללכת דוקא בסדר כרוני, לוגי מהמחלקה החמישית ועד לשמינית; ומצד שני, מגיעים לידי בקיאות אמיתית אצל התלמיד, ולא זו בלבד, אלא שיש כאן גם יתרון נוסף — בכל־אחת

גול בתפקידי הדרכת ונהיגת אנשים.
החלכת קבוצת אנשים בשטח, תוך גילוי התמצאות טופוגרפית.
לא הוזכר כאן כל החינוך הטרום-צבאי האחר
הניתן ע"י הגדנ"ע, במידה שאינו קשור ישירות
בהכנה לתפקידי פיקוד.

ד. ביצוע.

ברור הדבר, שהכנסת השינויים המוצעים והפעלת
המצע הנ"ל חייבים להיעשות בהדרגה, תוך תקופה
של שנים עד ארבע שנים. הקשיים יהיו בעיקר בחלק
העיוני: לא בגלל איזה קושי אורגני שיהא קשור
במקצועות עצמם, אלא בשל ההכרח להכין את
המורים מחדש לצורך משימה זאת. כאן נדרשים
עבודת-סמינריונים יסודית, ביצוע השתלמויות בהר
ראת כל המקצועות הנ"ל והדרכת חבר המורים בהג'
שמת ה"הומניזציה" והמודרניזציה של הלימודים.
השתלמויות אלה — צריך יהיה שתנהלנה ע"י קבוצה
צוות מורים נבחרים, על סמך פרטיה ומגמותיה של
תכנית, שתעובד ע"י ועדה משותפת של משרד החי-
נוך ומשרד הבטחון והמטכ"ל.

נזכיר בהזדמנות זו את ההשתלמויות, שהיו נערכו
כות בגרמניה בשנות העשרים של המאה הזאת לשם
עידכון מתמיד של הלימוד המדעי, די לעיין, למשל,
בחומר מעין זה בספריו של הפרופ' פליכס קליין
Elementary Mathematics from an Advanced Stand-
point שהם פרי סמינריונים כאלה למודרניזציה של
לימודי המתמטיקה — כדי להוכח באפשרויות הצ-
רונות בגישה כזאת.

בסיכום: — באם יכירו המוסדות האחראיים
בתכופות הבעיה, עוד ניתן בידינו כיום לעצב מחדש
את דמותו ואופיו של הנוער העובר דרך ביה"ס
התיכון ולהפכו לנושא-בעול בהקמת האומה.
ויש להזדרז בביצוע — השעה דוחקת.

משנות לימוד אלה עושים את הסקירה מתוך נקודת-
מבט אחרת, כשהיא נעשית בהדרגה מבוגרת יותר
ויותר. לדוגמה: במחלקה החמישית אפשר לסקור
את כל ההיסטוריה בהדגשת המאורעות והאי-
שנים, בששית — התרבות והלשון, בשבי-
עית — הכלכלה והחברה, בשמינית — יחסים
מדיניים והמסגרת העולמית (ברור, שיש ויש כאן
מקום לקביעה יסודית של תוכן הגישות השונות,
וסדרן — על סמך לימוד מפורט של האפשרויות —
שתהיה גם שונה מזו שסומנה כאן).

לימוד יסודי של ארץ-ישראל ושכנותיה,
מלווה בשוטטות בארץ, יחד עם הקניית יסודות
הטופוגרפיה.

לימוד השפה הערבית, כלימוד חובה (לפחות —
לבנים).

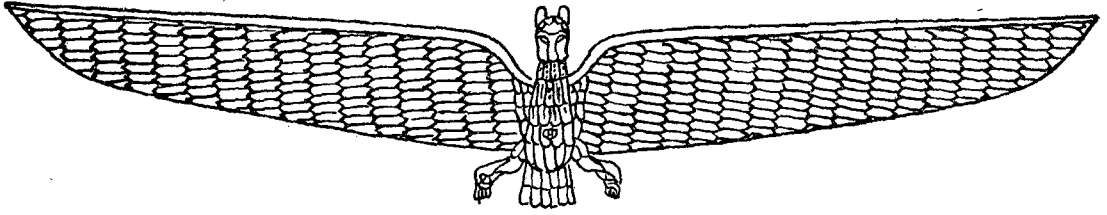
סקרנו בזה את הצד העיוני — ברוב המקצועות
בהם נראה הצורך בחידוש או שינוי. אולם גם בשט-
חים אחרים יהיה צורך בהתאמת חומר-נושאים,
וכיוב"ז.

ה. הגדנ"ע.

נסכם פה רק במה יתרום הגדנ"ע את חלקו
בהכנת הקדרימ-העתידיים:

- (1) תנועה מכנית — טיס, שיט או נהיגה.
- (2) קליעה, זריקת-רימון, כיוון אינסטינקטיבי.
- (3) מאבק-גוף-אל-גוף — כידון, סכין, מקל.
- (4) משחקים "טקטיים" — דרצדדיים, חדר ובחוק. דגש על יומה, העזה, שיקול אחריות; בסיכום — כושר-מנהיגות.
- (5) חינוך לאומי בקרב — ראשית חיסון בפני פחד השריון, הפגז והמטוס.
- (6) תפקידי פיקוד — הטלת תפקידי פיקוד, חינוך לאחריות ומשמעת, הכנת המשטר הצבאי, תיר-

עלינו לחנך גברים שמתוצאות חינוכם הגופני צריכים לנבוע משמעת ודיקנות-הפעולה,
אומץ-לב והכשרה להתאמצות מכסימלית.

„מִטּוֹת כְּנָפָיו מֵלֹא רַחֵב אֶרֶץ“

(ישעיה פרק ח', פסוק ח')

זאת, מרגע שהמטוס המריא — שוב אינו מוגבל על ידי פני הקרקע. ויש בכוחו לפעול נגד כל מטרה מתאימה באויר או על הקרקע כל עוד זו נמצאת בגבולות טווח-הטיסה שלו.

עדיף-הכוח יהיה זה, אשר יהיו לו לא רק עליונות המודיעין, שליטה, מוראל וכושר אימון — אלא זה אשר יפעיל את עיקר כוחו, כדי לודא שמטוסי האויב לא יוכלו לטוס, על מנת שיוכל הוא לפגוע בחופש מוחלט, במטרות קרקע וים. רק בתנאים אלה תהיה התוצאה של הפעולה והפעולה-שכנגד לטובתנו. הגורם המשפיע ביותר על הלחימה, ולחימת-אויב בפרט, מותנה בניצול האפשרויות לתמרון והאפשרויות האחרות אשר המרחב מציג. זה אשר ידע-להקים ולקיים את המרחב — ואח"כ לבצל את יתרונותיו — הוא אשר יזכה בתוצאות חיוביות מהפעולה והפעולה-שכנגד; כלומר: הוא יהיה זה אשר יצא מנצח במאבק-הכוחות.

היכולת לפעול ולפעול-כנגד, בכל גילוייה של המלחמה, קשורה ישירות למרחב העומד לרשות הכוח המתמודד. ככל שייגדל המרחב של אחד היריבים כן יגדל כושרו להפעלת כוחו מידית ובהתמדה; כי המלחמה בנויה מסדרה של מערכות, המערכה — מסדרה של קרבות, והקרב — מסדרה של התנגשויות.

התוצאה של כל אחד מאלה תהיה תוצאה ישירה של פעולת ופעולה-שכנגד. אותו צד שיוכל, ע"י פעולה מהירה, להשיג הכרעה או פעולה מתמידה — הוא שיוכת. כלומר: נצחון במלחמה הוא סך-הכל של התנגשויות, כשהתנגשות האחרונה שבהן מביאה להכרעה הסופית. לכן, בכל מלחמה, כשכל

„במערכות“ ע"ב-ע"ג, במכתבים טקטיים, נגע „לוחם“ — אמנם בצניעות — בזרוע האויר ובהגבלת חופש התמרון של האויב ע"י הכוח האוירי; אולם היסס ולא המשיך את קו המחשבה בהגיון עד הסוף. מהכתוב והנשמע בדיונים וכנסים אפשר להניח כי התעודה של חיל האויר וכיצד היא מתבטאת למעשה — ברורה לכל. אולם מהזהירות שבדברי „לוחם“ — ומהעובדה שעדיין נאמר בתרגילים, תמרונים ודו-תטלים: „נניח שהעליונות באויר שלנו“ מבצבץ ספק באשר לעומק הבנת התעודה האוירית והמשמעות הנובעת מזה.

הכונה כאן לענות ל„לוחם“ ולהסביר, שחיל אויר, בגלל השפעתו הרבה, משתתף כשהו בקרב היבשה והים ולא כמסיע כדוגמת חיל-התותחנים. הבנת טבע הלחימה והעובדה שטרם נוצרה זרוע מנצחת אבסור לטית, דיים להסביר אמת זאת.

ערכו של כלי נשק הוא ככושרו של האיש המפעיל לו: ערכו יעלה במידה שעולה כושרו של האיש; וכדי לסבר את האוזן, אפשר לומר שערכו עולה בטור הנדסי.

אחת התכונות המובהקות של המטוס, היא היותו חסר ערך לחלוטין בהימצאו על הקרקע. יכולתו להנחית אש, קיימת אך ורק שעה שהגו בטיסה. מכאן, שכתנאי לאפשרות הפעלתו היעילה של המטוס, יש לראות את המשימה של איזון יחסי הכוחות האויריים עם האויב — ואף הסתמם לטובתנו, כדי ליצור מצב אוירי נוח לנו; כי כוחות האויר של האויב הם המכשיר העיקרי בידו לקרקע * מטוסינו. לעומת

* לקרקע — להביא לקרקע. — המ ע ר.

יהיה להתחיל להכות באויב בעודו רחוק מהשטח החיוני ולהתמיד ולהכותו במאמץ הולך וגובר, ככל אשר יתקרב — וע"י זה להכשירו למכה מכרעת שתבוא כתוצאה של פעולה שכנגד, שתבוצע ע"י כל הכוחות היכולים לקחת חלק בה. לכן, חיל אויר חזק, פשיר לפעולה מיידית ומתמדת, הוא ערובה ויחידה לקיום מרחב חיוני זה. ובהיות חיל האויר גורם קובע כליכך באשר למרחב — גדלה גם השפעתו על קרב היבשה וקרב־הים והנה לפחות שוה להשפעת הכרחות האחרים, אם אינה עולה על שלהם.*

חבל ש"לוחם" אינו מחשיב נכונה את כל אמצעי הלחימה.

מ.ש.ל.מ.

* אשר לחשיבות־היחסית של הכוחות, תהיה אולי נכונה ההגדרה — שאין להניח אפשרות להשגת הכרעה במלחמה מודרנית ללא כוח אויר חזק; מאידך גיסא אין להשיג הכרעה כזאת ע"י כוח אויר חזק בלבד — ז"מ ע"ר.

יתר הגורמים שזים לגבי שני הצדדים מכריע המרחב. לקח קרבות האימפריה הבריטית ורוסיה מלמד, כי הדות לשימוש מושכל במרחב יכלו לעמוד בהתנגדשויות השונות ולהביא לידי הכרעה בהתנגשות האחרונה. צרפת, למשל, הפסידה כבר בהתנגשות ראשונה — מחמת אבדן המרחב — לאלמנטים של הכוח הגרמני. המרחב מאפשר חופש תמרון וארגון כוחות, כך שהשטח החיוני ימנע מידי האויב.

נוסף לבעיות של קיום המרחב וניצול יתרונותיו לטובתנו וחשיפת מגבלותיו לאויב (ע"י כוח), קיימת בעיה עיקרית, והיא: הקמתו של המרחב בהעדר שטחי יבשה או ים.

כאשר אי־אפשר ליצור מרחב ע"י שטחים יבשתיים וימיים — הכרחי ליצור שטחים ע"י מרחב אוירי. כלומר: גם ליצור אפשרות לשמור על מרחב זה לאחר שיושג. כי רק ע"י יצירת מרחב זה אפשר

א. ס. הברמן

בהנהגת המלחמות

מתוך ספר "סוד הסודות"

של אריסטו תלמידו אלכסנדר (אכסנדר) מוקדון, אין עליו להתנהג במלכותו. לאגרת שמונה מאמרים (שערים) והם: א. במיני המלכים; ב. בענין המלך ותכונותיו; ג. בתואר הצדק אשר בו יהיה המלך שלם; ד. במשניו וסופריו; ה. בתולכי הדרכים במצוותיו ושלוחיו; ו. בהגדת עבדיו ופקודי הצבא; ז. בהנהגת המלחמות ודרך מחשבתם; ח. בחכמות מיוחדות וסודות גימסיות.

על הספר עיין: מ. שטיינשניידר: Die Hebräischen Übersetzungen des Mittelalters, pp. 245-251. גאסטר: Studies and Texts, II pp. 742-813; III pp. 246-278.

כאן מתפרסם המאמר השביעי בשלמותו פרט לפרק "חשבון שמות בעלי המלחמה" — שהוא ענין של קבלה מעשית — שהושמט.

ספר "סוד הסודות" (Secretum Secretorum) או "ספר ההנהגה במחשבת הממשלה", המיוחס לאריסטו, שייך לספרים הקטנים שהיו חביבים ביותר על הקוראים בימי הביניים. צימצום כמותו, תוכנו העשיר והמגוון ורוח המיסטיקה המרחפת עליו עשוהו שווה לכל נפש. מקורו היוני לא נודע; יומסתבר כי הספר — שהוא לקט דברי חכמה, מוסר ואמונה־תפלה — נתחבר בערבית, אם כי נאמר בהקדמתו שהועתק מלשון יון מספר־כתוב בזהב. מן הערבית תורגם "סוד הסודות" ללשונות הרבה, ובמאה השלוש־עשרה תורגם גם לעברית. בתרגומו העברי זכה הספר לתפוצה רבה, ועדיין נמצאים בידינו כמה וכמה כתב־יד ממנו. בדפוס יצא התרגום העברי לראשונה על ידי מ' גאסטר בשנים 1907-1908. בתרגום העברי ניכרת השפעה רבה ללשון הערבית, והטרמינולוגיה המלחמתית לקוחה בעיקר מספר "יוספון". תוכן הספר: אגרת תשובה

המאמר השביעי בהנהגת המלחמות. ותואר המערכות. וצד השמירה מהם. ואין ייאזות לערך מלחמה עם הצבא:

1. תואר — צורת.

אכסנדר, תסכן עצמך במלחמה. והידבק בגדולי ישיבתך. ואל תעשה מה שהיו עושים הנקראים היאכלה, אשר היו מראים עצמם במלחמה. והנני נשבע כי מעולם לא נתראה

מלך אחד עם אחר, שלא חשב כל אחד מהם להפיל את חבירו. וזה מצוי תמיד ראוי² אל היצירה אשר ממנה נברא העולם. וחשוב במעשה קין אל הכל אחיו. וכבר נודע, כי הקנאה ואהבת העולם יחייב זה. ומה שהוא ירושה ונסיון בטבע העולם הזה ראוי להזהר ממנו. ודע לך, כי המלחמה גוף ונשמה יתחברו משני הפכים מתגברים האחד עם האחד. ונשמתם הוא שיאמין כל אחד משתי הכתות שינצח ושיתגבר האחד על האחד. וגופם הוא, מערכת (ה)שני כתות זה לקראת זה. וזה שאם לא ואמין כל אחד בניצוח — תמות המלחמה. והתמדת המלחמה הוא, כל זמן שעומד זה כנגד זה. ותכליתה הוא, בהתגבר אחת משתי כיתות על האחרת. ולכן תשים כוונתך, לחזק לב צבאך, ותבטיחם שאתה מנצח. וכי יש בידך אותות על זה. ותביא להם ראיות מפעולות³. על זה תחזק לבם. כמו כלי המלחמה הנקראים תיסארום והקשרים הנקראים עקוד, אשר אני עתיד לזכור אותם בספר הזה. וראוי שתדבר על לבם ותבטיחם, שתשא להם משאות וחליפות שמי לות. ותחזקם כזה. ותזהירם, כי מי שעובר מהם מצוה, תייסרהו ביסורין ולעיני הכל בגלוי: ודע, כי לא תלחם אלא בשדה או במקום נמנע או נבצר. ואם תערך מלחמה עם שיצא אליך בשדה, תשים כונתך להגין על עצמך בכל המלחמה, והשומרים והצופים, וההזהרה בכל עת, לילה ויום, עד שלא ימצא לך אויבך שום צד ניצוח והפסד ויביאהו עליך. ואל תחנה במחניך אלא במקום שתישען עליו, כמו ההר והדומה לו. ויהיה קרוב מהמים. ותרכה בצידה הדרך והעצים, ואע"פ שאינך צריך להם. והרכה הכלים המפחידים והקולות המרעידות, לפי שבהם תחזקנה לבות אנשיך ותתאמצנה נפשו-תם ויפחדו אשר⁴ אתה עורך לקראתם ויכנס

הפחד בליבם. ויהיהו פרושין מחולפי התכונה⁵ כל אחד מחבירו, וזה, שיהיה מהם מי שלובש שריונות, ואחרים במלכושי ברזל, ואחרים במגפים: וכשתשלח כָּת מהם לערוך מלחמה. תשלח עמו החומות והמגדלים העשויים מעץ אשר בהם בעלי החיצים והמזורקים השורפים. ואם יוולד להם פחד תחזקנה בהם נפשותם בכוחם על זה, ויעמדו החיצים והמזורקים בפני אויביהם. ותערוך צבאך כמו שזכרנו. ותשים מימין בעלי המערכה המנצחים. ומש-מאל היודעים להכות ברמחים והיורים בחיצים והשורפים, והקולות, כמו כלי המים המפחידים. והמרעידים, אשר עשיתי לך כשערכתי⁶ לקראת בלחה ההנדי, אשר כששמעו אותו פחד לבם ונסו הסוסים, והיה סיבה לנצח אותם, רוב הכלים הנזכרים. ויאות, שתהיה משקיף עליהם, כדי שתדע מוצאם ומובאם וטובתם ורעתם. וזה כשיבינו זה יזהרו, וכשיזהרו יפחדו ממך:

והבט ענייני אויבך. והמקום אשר תראה אותו חלש תתחיל להכות בו. והתנהג בישוב כשתערוך מלחמה, לפי שזה עוזר מאד. כי מעולם לא ראינו מי שינצח בראש הצבא, שלא ישבר לבם ויכנס בהם הפחד הגדול. ותשים אורבים רבים, וזה כאש והקולות המפחידים, לפי שהם הזמנה גדולה וחוזר גדול המביא אל הניצוח וצד גדול מצדי המלחמה, לפי שימיתו לבות מי שאתה עורך אליו:

ותעשה הכלים המפחידים הנקראים מהוא וזוהא בקצת מקומות המלחמה. ושמור מהם פרושין. והרכה לך מבהמות כרסאן הנושאים, לפי שהם מפחידים הסוסים והמצו-לים מהפגעים ועיר מבצר ועוד, שהם נושאים צידת הדרך והמים:

ואם תלחם בעיר מבצר, תעשה הכלי אשר הישבתי לך, המשליך אבנים מרחוק והורס

5. מחולפי התכונה — שונים

6. כשערכתי — כשערכתי מלחמה.

7. סוף המעשים — המטרה הסופית.

2. מצוי תמיד ראוי — טבעי.

3. מפעולות — מעשים, עובדות.

4. אשר — מאשר; או אלו אשר.

התקפה משורית - והתגוננות בפניה

י. פלץ

הערות ובקורת

הערות לעובדות

1. מארב לסנקים בריטיים ע"י גשר האבירים ואקרומה (עמ' 18). הדבר לא היה ולא נברא. את האגדה הזו התחיל צ'רצ'יל בעצמו כשהודיע בבית הנבחרים הבריטי בתאריך 2.7.1942 באמרו, שב־13 ליוני הושמדו 230 טנקים כשנלכדו במארב נגד־טנקי גרמני. כשנחקר הדבר באופן יסודי התברר כי: (א) לא יכלו להשמד 230 טנקים בריטיים, כי באותו תאריך נשאר לבריטים בסך הכל 170 טנקים.

(ב) השריון הבריטי הושמד בהדרגה בקרבות עם שריון על שדות־מוקשים וגם מאש נשק נגד־טנקי גרמני. צ'רצ'יל מתקן את טעותו בזכרונותיו (כרך 4 עמ' 328) באמרו: „בימים 12-18 ביוני התחוללו קרבות עזים על הרקס אשר בין אל־אדם וגשר האבירים”. זו היתה נקודת השיא של קרב הסנקים; בסיום קרב זה נשאר האויב שילט בשדה הקרב וכוחות השריון שלנו הוכו קשה יצומצמו”.

(ג) רומל בעצמו לא מזכיר את האינצידנט הזה ואין כל ספק שאילו היה הדבר קורה, היה מתפאר בו. להפך. בזכרונותיו, אשר צורפו לספרו של דסמונד יאנג „רומל” עמ' 265-266, אומר רומל בפירוש כי הוא הצליח להתגבר על השריון הבריטי בקרבות שריון נגד שריון רק הודות לעובר דה שהבריטים פיצלו את הפורמציות המשוריות שלהם ואיפשרו לו (לרומל) להשיג עדיפות מקומית בכל קרב לחוד.

* המשך מחוברת ע"ד.

(2). הצלחותיו של רומל במדבר ושל מסעות־השריון הסובייטים ב־45-1944 כדוגמאות של עליונות לוגיסטית.

אינני חושב את הדוגמאות הנ"ל כאופיניות ומבליטות את השפעת הלוגיסטיקה על פעולות בשדה. לרומל, במדבר לא היתה עליונות לוגיסטית על הבריטים. הצלחותיו נבעו מעליונותו כטקטיקן, טכניסן ומפקד, ומעליונות הטנק הגרמני על הטנק הבריטי. בלוגיסטיקה, ללא כל ספק, היתה העליונות לבריטים. על עליונות לוגיסטית של גרמנים אפשר לדבר רק בשני שלבים קצרים במלחמת המדבר: כשהופיע ה„קורפוס האפריקאי” במדבר ב־1941 והאמאץ הלוגיסטי הבריטי במזרח־התיכון היה מכון לחזיתות אחרות; ובאוקטובר 1941, כשהגרמנים פתחו בהתקפות אויר כבדות על מלטה ועל אניות בנות־הברית ביס־התיכון. צוללותיהם ביס־התיכון, איפשרו לגרמנים להעביר לרומל אספקה וציוד בכמויות גדולות; אולם שליטה זו נגמרה תוך כמה חודשים כשהבריטים הביאו תגבורת אווירני־קרב וכוחות־צי לאיוור זה. דוקא הלוגיסטיקה היתה נקודת התורפה של ה„קורפוס האפריקאי” ומהסיבות העיקריות של כשלונם הסופי.

רומל כותב: „כתוצאה מהשליטה הבריטית באויר ובים התיכון ומסיבות שונות אחרות האספקה לצבא הספיקה בקושי לקיים דל אפילו בימים שקטים. לא בא כלל בחשבון לבנות דרובות של אספקה לקרב מכריע. כמויות של חמרי מלחמה אשר עמדו לרשותם של הבריטים עלו על כל מה שיכולנו לתאר לעצמנו. מעולם, לפני זה, בשום זירת

ואם איפשר לך, שתעשה ענייניך כולם בערמה, תעשה, לפי שעיקר ההנהגה היא ערמה. ותשים המלחמה סוף המעשים”. וזה שאנשי הודו בעלי ערמות, ולא תמצא אותם רעה. והעם הנקרא תרך — בעלי רוע לב וכסילות מרובה, ולכן ראוי להלחם עם כל כת מאילו כמה שראוי אליו. ולא תעזב דבר קטן שיגדל, אבל תחשוב אותו קודם שיכוא:

הכניינים ומפיל החומות. והרבה ממנו כפי מה שאתה צריך אליו, וכן הכלי הנוגח, והמורים בחיצים אשר בהם ארס. ותציב קשת הגלגל עליהם, לפי שהוא מפחיד הלכבות המתגברות ומרעיד המקומות הבצורות. ואם יבוא לידך משתיהם, תשים בו הארסים הממיתים והשמר מכיוצא בזה, לפי שראוי לשמור ממנו: ואל תלך עם אדם מנוצח ואל תתחבר בו.

הוא מתכוון ל-"Assault Gun" או ל-"Tank Destroyer" "תותח סער" (Assault Gun) הנו תותח בעל קוטר-קנה גדול, אשר משתמשים בו להסתערות על ביצורים ועמדות מבוצרות. אם הכונה היא ל-Tank Destroyer הרי הוא כלי נשק אחר לגמרי. הנפוץ ביותר בצבא האמריקאי והבריטי היה ה-M10 שהוא תותח בעל קוטר-קנה של 3 אינץ' על בסיס טנק "שרמן". הטוח היעיל שלו הוא בערך 1400 מטר ויעילותו נגד שריון היא בערך 70% מזו של ה-17 ליטראות הבריטי. ואגב, תותח זה הוא בעל צריח פתוח מלמעלה ויש לו יכולת צידוד של 360 מעלות, בניגוד למה שאומר ס'אלוף בר. משחית טנקים שני הוא תותח ה-17 ליטראות, על בסיס טנק "ולנטין" או "גרנט" או "שרמן". אין אצל האמריקאים והבריטים משחיתי טנקים של 75, 76, 105 מ"מ. 75, 76 מ"מ הם תותחי טנקים. 105 מ"מ הוא תותח שדה רגיל ויעילותו נגד טנקים היא קטנה מאוד. התותח ה-105 מ"מ הורכב גם על בסיס טנק "שרמן" או "גרנט" ובתור תותח ממונע כזה הוא נקרא "פריסט". בבית ספר צבאי בריטי בו השתתפתי בקורס מפקדי יחידות, תואר התותח הזה בפירוש כתותח נ"ט. בלתי-יעיל. יש להדגיש ש"תותחי סער" אינם מתאימים כלל להגנה נ"ט. כבר בסוף מלחמת העולם השנייה היתה הנטיה לבטל את משחיתי הטנקים; כי הכוחות המשוריינים גדלו במידה כה ניכרת שאפשר היה להעמיד נגד טנקים עוינים טנקים, אשר הם משחיתי הטנקים הטובים ביותר. משחית הטנקים עצמו היה למעשה תחליף, כששרר מחסור בטנקים. גנרל אמריקאי אחד התבטא, כי מקורם של משחיתי הטנקים היה בלאד בפני השריון הגרמני אשר תקף את כל הצבאות אחרי תבוסת צרפת ורוסיה. בנות הברית החלו ליצר כלי נשק מיוחדים להשמדת טנקים שלא התאימו לשום דבר אחר; ולק מאוחר יותר התברר להם שהמתאים ביותר למטרה זו הוא הטנק עצמו. היום בוטלו יחידות משחיתי טנקים בכל הצבאות. אופיני הדבר שיחידות אלה לא היו קימות כלל בצבא הגרמני וגם לא שמעתי על קיומן בצבא הרוסי.

סיבה אחרת לקיום משחיתי טנקים בימי מלחמת העולם השנייה היתה עליונותם המוחלטת של התותחים שב"טיגר" ו"פנתר" הגרמניים (88 מ"מ על "טיגר", 75 מ"מ — תותח ארוך ומיוחד — על "פנתר") על התותחים של הטנקים האמריקאים. תותחים אמריקאים בני 75 מ"מ ו-76 מ"מ (המיוחד) לא חדלו את חזיתם של הטנקים הגרמנים הנ"ל. ה-17 ליטראות הבריטי הוצב על בסיס "שרמן" (וגם טנקים אחרים), כדי ליצור כלי נשק נייד ויעיל נגד השריונים הגרמניים. גנ' ברדלי אומר בספרו (עמ' 322) כי ה"שרמנים" האמריקאים התגברו על הטנקים הגרמנים רק הודות למספרם העדיף אשר איפשר להם, בקרבות שריון

מלחמה לא נמצאו ריכוזים כה גדולים של טנקים כבדים, מפציצים וארטילריה עם הספקת תחמושת כה בלתי מוגבלת... (דסמונד יאנג "רומל", עמ' 278).

הדוגמה השנייה: (כנ"ל, עמ' 272) "בנוין אשר היה תנאי קודם לביצוע תכניתו, לא הגיע. האניות אשר הברטיח קאבאלרו — בחלקן טבעו, בחלקן התאחרו ובחלקן לא יצאו בכלל מהנמלים. לצערנו לא הצליח קסלרינג לקיים את הבטחתו להטיס 500 טון בנוין לקרבת החזית במקרה של צורך". (באותו הספר עמ' 275) "לקורפוס האפריקאי יש בנוין רק 300 ק"מ. הסיבה היא הטבעת אניות בנוין ע"י הבריטים ואי יכולתו של הצי לספק אניות נוספות".

מחסור בבנוין היה עלול למנוע בעדנו החלטות טקטיות נכונות והטיל הגבלות חמורות על תכנונו... בלי בניין כוחותינו דמו לנכה, והאויב פעל בלי שיכולנו לנקוט אמצעי-נגד ממשיים".

אשר למסעות שריון סובייטים בשנים 1944-45, יתכן שבפרק זמן זה היתה כבר עליונות לוגיסטית לצבא האדום, אולם העליונות הזו ודאי לא היתה כל כך בולטת. ההצלחות של הצבא האדום בפרק זמן זה נבעו בעיקר מהתמוטטות הצבא הגרמני ומעדיפות ההולכת וגוברת של הצבא-האדום בכוח אדם ובציוד.

(3). רומל הפסיד לא פעם את השליטה האופרטיבית בגלל היותו קרוב מדי למרחבי הקרב. (עמ' 22).

העובדה היא שרומל שלט תמיד נפלא בכל פעולותיו ובכל חלק מהן. שיטת הפיקוד שלו היתה אידיאלית לקרב במדבר. האמת היא שמפקד טוב צריך להמצא תמיד במקום שממנו יוכל להשפיע באופן היעיל ביותר על מהלך הקרב. רומל עשה בדיוק זאת. ואלה דבריו של אלכסנדר קליפורד על שיטת הפיקוד של רומל (גנ' פולר) — "מלחמת העולם השנייה" עמ' 174) "רומל היה יכול להגיע את כוחותיו סביב המדבר תוך רגע מפני שבדרך כלל הוא פיקד עליהם ישירות בעצמו. הוא הבין כי בדיוק כשם שהאדמירל נמצא על הים עם צייו ומנצח על הקרב מתוך הצי עצמו, כך בקרבות טנקים במדבר המפקד מוכרח להיות בעצמו במקום. כל הידיעות הנוגעות לקרב הגיעו ישר אליו (לרומל) תוך מספר שניות ופקודותיו ניתנו תוך מספר דקות. היה ביכולתו לשנות את כל מהלך הקרב עוד בטרם שהמודיעין הבריטי החל להעביר את הידיעות משדה הקרב למטות". בכדי להבין את שיטת הפיקוד של רומל אני ממליץ לקרוא את מאמרו של רומל עצמו על חוקי המלחמה במדבר, אשר דן בין דברים אחרים גם על תפקידו של מפקד. (דסמונד יאנג "רומל" עמ' 246-257).

(4). תותחים שונים (עמ' 27). אין זה ברור למה קורא ס'אלוף בר "תותח הסער"; באם

עם שריון להקיף את הטנקים הגרמניים מכל הצדדים ולפגוע בהם במקומות שהשריון שם דק יותר (צדדים ועורף). מצב זה נמשך עד אשר הוכנס לשימוש תותח אמריקאי 90 מ"מ, מיוחד, שהתגבר סופית על שריון הגרמנים ואיפשר את החיסול וההדרגתי של יחידות משחית-הטנקים.

(5). תבוסת הולנד ובלגיה.

כמה פעמים מזכיר ס/אלוף בר במאמרו כי הולנד ובלגיה הן ארצות אידיאליות להתקפת שריון. אין להסכים עם ההנחה הזו. אדרבה, אחד הנימוקים החשובים ביותר של מאגשטיין בהציעו את תכנית הפריצה דרך הארדנים, היה שהמשטחים של צפון-צרפת מתאימים הרבה יותר למלחמת שריון מאשר בלגיה והולנד המשובצות נהרות ותעלות. (עיין שיחת מנשטיין עם לידל הרט ב־ The Other Side of the Hill דף 153—). למעשה, ההתקפה על בלגיה והולנד היתה הטעיה אסטרטגית על מנת למשוך את כוחות בנות-הברית לתוך הארצות האלה ולאפשר את המכה המכרעת דרך הארדנים. התמוטטות בלגיה והולנד באו בעיני קר כתוצאה ממשבר פסיכי וחוסר רצון להלחם ששרר בצבאותיהן. לדברי מפקדים גרמניים עלה הצבא ההולנדי במספרו בהרבה על הצבא הגרמני ולמרות זה לא ניצל את רשת הנהרות והתעלות לצרכי הגנה. אשר להתקפה על בלגיה: הקורפוס המשווין היחידי של מחנה הצבא הגרמני הששי (קורפוס השריון ה־16 בפיקודו של גנרל הפנר) נלחם מהחזית הבלגית והועבר לחזית הארדנים ימים מספר בלבד אחרי ההתלקחות במערב ב־1940. הדבר הזה השאיר את הצבא הגרמני, התוקף את בלגיה, בלי כוחות משוריינים כל שהם. ברגע כניעתו, סבל הצבא הבלגי אבידות מועטות בלבד. לפי דברי גנרל גרמני נראו החיילים הבלגים שמחים מאוד שהמלחמה נגמרה עבורם. מענין כי אותו גנרל מציין כי הקושי העיקרי בהתקדמות הגרמנים בבלגיה נגרם לא ע"י התנגדות הצבא הבלגי אלא ע"י נהרות ותעלות רבים. נראה לי שהעובדות הנ"ל מבטלות את הטענה שבמאמרו של י. בר על לחימת-השריון בבלגיה ובהולנד.

(6). מונחים ושימוש בהם.

לא ברורים לי לחלוטין מספר מונחים ובטויים בהם משתמש ס/אלוף בר, למשל:

1. מה הם "עקרונות אסטרטגיים" ומה ההבדל בין "עקרונות אסטרטגיים" ובין "עקרונות טקטיים" ובין "עקרונות מלחמה" בכלל? ומדוע פתאום מופיעים תחת כותרת זו (עקרונות אסטרטגיים) סעיפים "התכונות", "המגדמה", "התנאים להפעלה"? לסעיפי משנה אלה אין כל קשר עם הכותרת הראשית וצריכים להופיע או הם או הכותרת הראשית, אבל לא שניהם ביחד. אגב: בעל המאמר אינו מונה בכלל עקרונות בתור שכאלה ולכן נראה לי, כי כותרת הראשית אין כל מקום.

2. מה הם ומי הם: "אופרציה", "תפקיד אופרטיבי", "מפקד אופרטיבי", "הפתעה אופרטיבית" וכל יתר המושגים הקשורים עם "אופרטיביות"? מה ההבדל בין "השרשרת האופרטיבית" ובין "השרשרת הטקטית"? בעל המאמר הכניס מושג חדש בין "אסטרטגיה" ובין "טקטיקה" אבל אינני רואה בכלל את הצורך במושג זה. למעשה מדובר בכל אותם המקומות על טקטיקה ברמות פיקוד שונות.

אם נתרגם את המושג Operations לעברית נקבל את המושג "מבצעים"; וכל אחד יודע מה הם המבצעים ובמה הם עוסקים.

"מבצעים" בתור חלק של המטה הופכים את התכנון למעשה גם מבחינה אסטרטגית וגם מבחינה טקטית. בהתאם לרמת המטה.

"מבצע" זוהי התוצאה של פעילות "המבצעים" אשר היא מבוצעת ע"י כוחות השדה. אי הבהירות נגרמת ע"י כתיבת מילה לועזית באותיות עבריות מבלי להכנס לעצם פירושה ולעצם מובנה.

מסקנות

(א) התקפה.

כל העובדות ממלחמת העולם השנייה (וגם מקוריאה) למדו כי התקפה משוריינת אינה יכולה להשיג הכרעה בשדה הקרב בכוחות עצמה בלבד. כל התקפה משוריינת מוכרחה להיות חלק של מסע התקפה כללי (אופנסיבה כללית) אשר לה מטרות אסטרטגיות. השריון הוא אחד האמצעים בלבד, ולא ישיג את מטרתו במסגרת רחבה כזו בלי תמיכה של סוגי נשק אחרים, שדרך אגב, הם גדולים ממנו פי כמה.

(ב) ההגנה.

אין התגוננות בפני התקפה משוריינת בלבד. יש התגוננות בפני התקפה, כולל התקפה משוריינת. אין לפצל את ההגנה להגנה בפני שריון, בפני חיל רגלים, בפני אוויריה וכו', כי מגינים על משהו בכל האמצעים האפשריים ולא נגד משהו מסוים בלבד. ולכן, נגן על השטחים החיוניים לארץ ונתכנן הגנה נגד כל נשק וכל תכסיס וכל אפשרות של האויב. יוצא מזה כי ההתגוננות בפני התקפה משוריינת אינה הגנה נפרדת בפני עצמה, אלא חלק של תכנית הגנתית כללית. אני מדגיש זאת, כי מן המאמר מתקבל הרושם שהתגוננות בפני התקפה משוריינת היא דבר-מה מיוחד במינו ונפרד, בלי קשר עם תכנית הגנתית כללית.

(ג) מסקנות כלליות.

ס/אלוף בר טוען כי עומק ורוחב של זירת המלחמה הם לטובת ההתגוננות בפני התקפה משוריינת. ממלחמת העולם השנייה אני מסיק את המסקנה ההפוך.

כה. רוחב ועומק של זירת המלחמה הסיהם אשר מאפשרים לכוחות שריון להוות את האלמנט העיקרי בהתקפה ולפתח את מלוא אפשרויותיהם. בזירה רחבה ועמוקה כל הקשיים בפני המתגונן וכל היתרונות בפני התוקף. על המתגונן לפזר את כוחותיו לשטחים עצומים. לפרוש את הרשת הלך-גיסית לכל נקודות ההתגוננות, לפצל את אמצעי הפיקוד בכדי לאפשר התגוננות לכל אלמנט במערך ההגנתי. ככל שזירת המלחמה גדולה יותר כן גדלות ומתרחבות האפשרויות הפתוחות בפני התוקף והוא חפשי לרכז את כל כוחותיו בנקודה אחת שנראית לו הכדאית ביותר. אין אף פעם באפ-שרותו של המתגונן למנוע פרצה בתנאים אלה, ושאיפתו היחידה לעצור את התוקף ולבודדו בהקדם האפשרי. המר-זוק, אשר בימים עברו היה הוא עצמו מ כ ש ו ל, אינו מהווה יותר מכשול רציני בפני כוחות ממוכנים ומשוריינים. בשביל נפוליון המרחק שבין נקודת מוצא של התקפתו ובין מוסקבה היה המכשול העיקרי. לצבאות היטלר אותם המר-חקים איפשרו לתמרן בצורה חפשית וללכוד את מרבית הצבא הרוסי הסדיר — דבר, אשר נפוליון לא הצליח לה-שיג למרות כל מאמציו. וכך — וויול, רומל ומונטגומרי, בזירת מלחמה עמוקה ורחבה של לוב, ופאטון — במרכז צרפת. וכשהתקפה התרכזה על אוביקט מסוים, ומהשריון גשול יתרון התמרן החפשי, החלה קרן ההגנה לעלות. כך היה כשהגרמנים נאלצו, בסוף כל תמרוניהם, לכבוש את השטחים החיוניים של לינגרד, מוסקבה וסטלינגרד; בהת-קדמות האיטית והמיגיעת של בנות-הברית באיטליה; וכשבסוף מסע-בוק הגיעו בנות הברית לקו הריין בגרמניה. בכל המקרים הנ"ל נגמרו האפשרויות של תמרון וגישה עקיפה והיה צורך להתגבר על מכשולים ברורים ומוגדרים, שם, היה באפשרותו של האויב להתרכז להגנה תקיפה ונמרצת.

(ד) מסקנות לגבי חיל-רגלים.

נראה לי כי חיל-רגלים נשאר שוב הגורם העיקרי בכל צבא. נכון הוא שחיל רגלים לא יוכל להכריע בשדה הקרב בלי תמיכה ושיתוף פעולה עם סוגי נשק אחרים; אבל הוא בעצמו נשאר חוט השדרה של כוחות השדה הלוחמים. בהגנה נשאר חיל-הרגלים הגורם העיקרי והמכריע, ושום סוג נשק אחר לא יכול להחליפו או למלא את מקומו. השאלה עכשיו היא בעיקר טיבו של חיל-הרגלים, במובן הטיב עובר על חיל-הרגלים בכל צבא משבר קשה. סוגי נשק אחרים ובעיקר אוויריה, שריון וחילות טכניים שונים, קולטים את מיטב החומר האנושי ובדרך כלל זורמת לחיל הרגלים, "הבררה", שלא נמצאה ראויה לתפקידים "אינ-טליגנטיים" יותר. אכן, גם חיל-הרגלים מוכרח לקבל את חלקו בכוח אדם מעולה, נכון כי ח"ר מסוגל לקלוט חומר אנושי אשר לא מתאים לשום תפקיד אחר, אבל הוא יוכל

לעשות זאת רק אחרי שהובטח לו כוח-אדם מעולה בכדי לבנות את השלד הפיקודי, החל מהכיתה. וכן, מוכרחים להיות לפחות עוד 50% מהרובאים מכוח האדם המעולה ביותר.

נסיון מלחמת העולם השניה מראה, כי את השערים לכל מסע בזק של שריון פתח חיל-הרגלים. הקרבות המכריעים היו קרבות-רגלים. חיל-הרגלים יוכל למלא את תפקידו רק אם הרכבו לא יפול מזה של סוגי נשק אחרים. טיב חיל-הרגלים מורגש במיוחד בצבאות קטנים כצבאנו, כי המלאי שממנו ניתן לבחור הנו מצומצם יותר. ודוקא בצבאנו מוכרחים לשים לב היטב לחלוקת כוח-אדם בין סוגי הנשק השונים לבל יפגע חיל-הרגלים — מכשיר הקרב העיקרי שלנו.

למה מסוגל חיל-רגלים מעולה, נגד כוח עדיף ונגד פור-מציות שריון — ידיגים האינצידנט ממלחמה במדבר: "...למחרת הם (הגרמנים) עברו דרך הפירצה ואחרי-כך עברו מאחורי הניו-זילנדים. הקיפו אותם והתקיפום משלושה צדדים. קרבות גואשים, נמשכו במשך כל היום והיה נדמה שהדיביזיה הניו-זילנדית אבודה. גנרל פרייברג נפצע קשה. אבל היה לו יורש ראוי לשמו. בריגדיר אינגליס גמר אומר לפרוץ את הטבעת. זמן קצר אחרי חצות החלה הבריגדה הניו-זילנדית הרביעית לנוע ישר מזרחה דרך החולות כשכל גדודיה ערוכים לקרב ורוביהם מכוונים. באלף המטרים הראשונים לא נתקלו באויב. אחרי-כך החלה האש. הבריגדה כולה הסתערה בקו. הגרמנים הופתעו הפתעה מלאה ונוצ-חו בקרבות פנים-אל-פנים לאור הירח. חלקים אחרים של הדיביזיה הניו-זילנדית פרצו דרומה והצליחו להמלט בדר-כים עקיפות" (צ'רצ'יל, מלחמה"ע ב, חלק ג' עמ' 382)...

וכך מתאר רומל את האינצידנט הזה:

"ההתלקחות התפשטה על מוצב-הפיקוד שלי... חילופי היריות בין כוחותי ובין הניו-זילנדים הגיעו לשיא יוצא מגדר הרגיל. תוך זמן קצר היתה מפקדתי מוקפת ע"י כלי-רכב בוערים, אשר הפכו מטרות לאש מטוח קצר. אחרי זמן-מה היה לי די בכך וצויתי על החיילים ועל מטה שלי לסגת דרום-מזרחה. קשה לתאר את האנדרלמוסיה אשר שררה באותו לילה..." (דסמונד יאנג, "רומל" עמ' 260). הדיביזיה הניו-זילנדית פרצה את הטבעת ונתכנסה כולה באל-עלמיין, במרחק של שמונים מילין, במצב-רוח מרומם ובמשמעת למופת. מידת הדיאורגניזציה היתה כה קטנה שהדיביזיה נכנסה מיד לתפקידה — לחזק את המערך ההגנתי של אל-עלמיין.

במצב הגנתי, חיל-רגלים מעולה הנתמך ע"י יחידות נ"ט. חזקות יכול לעמוד בהצלחה נגד שריון ולשבור את התקפותיו — אולם הכל תלוי בטיבו של חיל-הרגלים בחומר אנושי, ברמת רוחו, בצידו ובאימונו.

והרי פעולות הגנרל וינגייט בבורמה: וינגייט הצליח בעזרת חיל-הרגלים בלבד, ובלי נשק כבר רציני, לעצור קורפוס שלם ולמנוע את הפלישה להודו.

(ח) מסקנות לגבי ישראל.

ברור, כי כאשר ס/אלוף בר מדבר על "גופים מיליציוניים" כפתרון של התגוננות בפני התקפות שריון, הרי בעיקר כוונתו למציאות שלנו.

1. לפי דעתי שיטת המילואים שלנו היא היחידה שיכולה לרכו כוחות מאורגנים בעלי יכולת צבאית ומצוידים כהלכה (במידה שקיים הצידוד) בנקודות התורפה במהירות האפשרית. השיטה של ה"גופים המיליציוניים", ישובים מזוינים וכו'. אינה מתאימה לנו יותר. ללא ספק יהיה עלינו ליצור מכווח-האדם, המעולה שלנו מסגרת אשר תחזיק את כוח האדם החדש, הבלתי מנוסה והבלתי מאומן וגם לא כל כך אידיאליסטי. אפשר לדבר על שיפורים בתוך שיטת הפעלת המילואים ובקשר עם אימוניהם; אולם אין זה מציאותי ליצור במקומם "גופים מיליציוניים".

כמובן שגם היום וגם להבא יוטלו תפקידים הגנתיים על ישובי ספר ובעיקר כשאנשיהם מתאימים לכך, אולם אין זה למעשה אלא הקו הקדמי של ההגנה, המהווה מכשול ומשהה את האויב לפני קוי ההגנה העיקריים.

2. אינני חושב שהשריון הערבי (גם אם הערבים יצליחו להקים פורמציות שריון) עלול להכריע במלחמה לסור בתם.

בכדי לשבור אותנו בעזרת שריון כאלמנט מכריע הרי יאלצו הערבים להפעיל פורמציות שריון גדולות ורבות ואינני מאמין שיעדה בידם להקימן. אין הם מסוגלים לזאת הן מבחינת הצידוד הדרוש והן מבחינת כוח-האדם המעולה והמשכיל הדרוש להפעלת פורמציות כאלה. אם אמנם יקימו פורמציות משוריינות בכמות מספקת הרי לא יהיה ביכולתם לקיים את הפורמציות האלו בקרב מבחינה לוגיסטית.

כיצד ארצות ירודות מבחינה תעשייתית ועניות בכוח-אדם-מקצועי הוכלנה להתגבר על בעיית ההחזקה של כלי-רכב וכלי שריון כה רבים בשדה, וכיצד יוחלפו הבלאי והאבידות בצידוד מכני? כיצד יוכלו להתגבר על בעיית התחמושת מסוגים שונים ובכמויות עצומות הדרושות לפורמציות משוריינות?

סיכום

בתוך אותה חוברת של "מערכות" (עמ' 16) מופיע קטע מספרו של גנרל גודריאן. הוא גנרל של שריון ובתור שכזה הוא רואה בשריון את הגורם המכריע במלחמת יבשה. החלק הראשון של הקטע מדגיש בצורה קולעת ביותר כמה מיתרונות השריון. בעיקר קולעת ההערה ששריון מנצל את החדירה הטקטית אשר כבר נעשתה (בדרך כלל

ע"י חיל-רגלים) והופך אותה לחדירה אסטרטגית עמוקה. אולם בחלקו השני של הקטע מורגשת החד-צדדיות של גנרל השריון.

בימים הראשונים של מלחמת קוריאה, התקדמו הטנקים הצפוניים במהירות רבה, לא מפני שהצליחו לשבור את ההגנה הגנרל-טנקית — אלא מפני שהגנה כזו לא היתה קיימת כלל. דרום קוריאנים לא היו מצוידים בנשק ג.ט. במידה מספקת. הצבא האמריקאי לא היה בכלל בקור-ריאה בימים הראשונים והוא הוטס מיפן בלי ציודו הכבד. דיביות חיל-הרגלים ה-24 האמריקאית, אשר היתה הפורמציית האמריקאית הראשונה בקוריאה, לא הביאה אתה את נשקה הג.ט. הכבד. פלא הוא כיצד הצליחו החיילים האמריקאים האלה להאיט את קצב התקדמותם של הצפרניים וכיצד הצליחו לסגת בסדר עד ראש-הגשר של פוסאן.

הבזוקה אינה נשק ללחימה נגד פורמציות משוריינות אלא נשק של חיל-הרגלים להגנה עצמית נגד שריון (טיפל-תי בנקודה זו במקום אחר במאמרי זה). לכן אף מומחה צבאי לא יטען בודאי שבזוקה תגרום למהפכה במלחמה נגד שריון. מעניין הדבר כי מרגע שהגיעו לקוריאה תותחים נגד טנקים אמריקאים בכמות מספקת, חדלנו לשמוע על הנצחונות המזהירים של השריון הצפוני ולמעשה אין שומעים עליו יותר. ועובדה היא שהמפלה האמריקאית על הגבול המג'ורי נגרמה ע"י חיל-רגלים סיני שלא נחמך לגמרי ע"י שריון.

בימי מלחמת העולם השנייה זמן קצר אחרי סיומה, הד זמן לי לשוחח עם קציני יחידות טנקים אנגלים, אמריקאים וגם גרמנים. אין הם מולזלים בתותחי ג.ט. כלל. העדות הנאמנה לעילות תותחי ג.ט. הם עשרות אלפי טנקים שנשארו בשדות הקרב ברוסיה ובאירופה כולה. את רוב האבידות האלה סבל השריון בהסתערות על שטחים מוגרזים, כגון: לגניגד, סטלינגרד, קורסק, באסטון, אלי-עלמיין וכו'. המוגנים בעיקר ע"י יחידות ג.ט.

פעם נודמן לי לפקד באיטליה על פעולה קטנה, יחסית, שהשתתפו בה שלושה טנקים כבדים בסיוע לפלוגת חיל-רגלים. הדאגה העיקרית של אנשי הטנקים, חיילים טובים ומנוסים, היתה: תותחים ג.ט. עוינים ונשק ג.ט. אחר. מפקד מחלקת הטנקים בילה שעות בבדיקת צילומי-אוויר וחזר וביקש שנשמור על הרכב המשווין שלו מפני נשק ג.ט. עוין. בהודמנות זו אמר לי שהוא מעדיף להפגש פנים-עם-פנים עם טנק גרמני ולהלחם בו, מאשר להכנס לטוח של תותחים ג.ט. מוסתרים ומוסוים.

הטנק בודאי יכול להשמיד תותח ג.ט. סטטי בעמדתו, אבל בדרך כלל קורה הדבר ההפוך. לא שמעתי על פורמציית משוריינת שהצליחה לפרוץ מערך הגנתי חזק הבנוי סביב יחידות תותחי ג.ט. אשר להתמודדות עם טנק בשדה

אינני חושב שיש לתותח משורין נייד כל סיכוי נגד טנק, אבל אם הדבר הגיע כבר ללחימה גיידת — מדוע לא להשתמש בטנקים נגד טנקים? הם הרבה יותר יעילים ומתאימים למטרה זו מתותחים גיידים.

אם תלו שיפורים בטנקים הרי השיפורים האלה לא הצליחו לבטל את העדיפות שהיתה לתותח על השריון עוד במלחמת העולם השנייה. ויש להניח שבינתיים השתפר גם הנשק הנגד-טנקי. ההגיון הפשוט אומר, כי על הקרקע אפ"ר להעמיד תותח יותר גדול ויותר יעיל מזה שאפשר להרכיב בתוך הטנק.

אין כל צורך לגרוע מערכו של שריון. הוא נשק חשוב וקלף חזק בידי פיקוד מוכשר. אך יש לראותו בפסרפקטיבה נכונה. אין לראות בשריון את סוג הנשק המכריע. אין בכלל סוג נשק מכריע. כל סוגי הנשק מכריעים במאמץ משותף וכל אחד עושה את שלו בקטע המיועד לו. השריון בדרך כלל נותן את המכה האחרונה, ולכן הוא נראה כנשק מכריע, אבל אין לשכוח המכה אחרונה זו נתאפשרה ע"י מכות רבות אשר קדמו לה ואשר הלמו סוגי נשק אחרים.

ס/אלוף י. בר

תשובה להשגותיו של ס/אלוף י. פלץ

1. הערות אחדות לדרך הויכוח המקצועי.

לדעתי, בכל מדע ישנה לפחות אמת אחת אבסולוטית, פתרון נכון אחד ודרך נכונה אחת. אולם לאמת זו התייחסו גלמוריות שונות, בהתאם לתנאים מסוימים ומסויגים של מקום ושל תקופה. השגתה של האמת הנצחית, אשר בראיה ראשונה תופר מיד במלוא היקפה — השגת אמת זו, בכל שטח ושטח — הנה נכס של גאונים מעטים בלבד. להגדיר את ההתגלמות המיוחדת של אמת זו בנסיבות מסוימות מעשיות, זוהי שאיפתם של כל העוסקים בתחום מדעי איזשהו. הויכוח המקצועי הנו אחד האמצעים הנכבדים ביותר לקידומו ולהתפתחותו של כל מדע, והמדע הצבאי בכלל זה.

בעזרת אמצעי זה, אפשר קודם-כל להשוות את נסיונם האישי-ממשי של בעלי-מקצוע שונים, ולהפכו לנחלת הכלל. יתר-על-כן: הויכוח המקצועי מאפשר גיתוח וסיגול שיטתי של לקח-אחרים; במקרה שלנו — של צבאות אחרים ומפקדים אחרים, בתקופות ונסיבות שונות. תכליתו של כל ויכוח מקצועי — ובמיוחד בשטח הצבאי — היא: להגיע, לאחר הבהרה נוספת ואולי סופית, של העניין הנדון — למסקנה משותפת. והן זוהי המטרה הטבעית של

המכה האחרונה הזו הניתנת ע"י השריון לא היתה מכרעת אילו לא היה האויב בשל לתבוסה. את הקרב הקשה ביותר נגד אויב טרי, ונגד קוי הגנה טריים ושלמים, לוחם כמקורם חיל-הרגלים. ההזדמנות של השריון באה אחרי הצלחת חיל-הרגלים. אם נכשל חיל הרגלים — אין הזדמנות לשריון.

בהיסטוריה קורים גם מקרים יוצאים מהכלל. גנרל גר-דריאן היה בין המאושרים שהשתתפו במקרה יוצא מהכלל. צרפתים הופתעו מהטקטיקה המשוריינת החדשה. הצבא הגרמני עלה עליהם בכל המובנים ובעיקר ברוחו. אבל אין לצפות היום להפתעות כאלו. הסוד של הצלחת השריון ידוע היום לכולם. ההזדמנות ל"בליץ" ללא התנגדות תתכן רק אם תישכח לחלוטין מלחמת העולם השנייה.

עם זה אסור לחזור על שגיאתם של הצרפתים, אשר ניסו לפתור בעיות של מלחמת העולם השנייה לפי נסיונם ממלחמת העולם הראשונה. אין לתת פתרון לקרב בעתיד לפי נסיון של קרב בעבר. במלחמה מוכרחים להיות מציאותיים. לראות את העובדות ולפעול בהתאם לצורך השעה.

המתנכחים על בסיס משותף ובעלי מגמה משותפת. רק מגמה חיובית זו, השאיפה המשותפת להגיע לאמת ולזכות גם את ברי-הפלוגתא בשאיפה זו, היא הנותנת זכות לביקורת, ולוא גם תהיה הריפה ביותר. ללא מגמה מעין זו כל ויכוח מקצועי הוא למעשה הצטדקות עקרה בעלמא.

לצה"ל, יותר מכלל צבא אחר, יש צורך בויכוח מקצועי חפשי ונרחב. צבאנו עודנו צעיר ונסיגונו המעשי הקולקטיבי — וכן נסיונו של כל פרט בתוכו — הנו מצומצם ומסויג יותר מזה של צבאות אחרים בעלי היסטוריה ומסורת ארוכה ועשירה. ואילו מצד שני עומדות בפני צה"ל בעיות מורכבות מאוד לפתרון. בפני שום גוף צבאי אחר לא עמדו ולא העמודנה בעיות כאלו בצורה ובהיקף כה הן קיימות בצבאנו.

כל זה מחייב אותנו לימוד ובירור מוגבר, חיפוש אחר האמת האחת, אחר הפתרון הנכון האחד — בהתגלמות המסיימת ובתנאים המסיימים שלנו, בכל הבחינות המדעיות שבשטח הצבאי. מובן-מאליו שמטרה זו אפשר להשיגה רק תוך כדי תהליך ארוך והדרגתי של ניסויים וטעויות. ואין לנו ברירה אחרת. "תורת הלהימה" (דוקטרינה, בלע"ז), המקיפה את כל השטחים של המדע הצבאי,

אי אפשר להמציאה, להעתיקה, או להטילה מלמעלה. תורה זו חייבת לצמוח עם הגוף הצבאי, שהוא נושאה. יתר-על-כן — היא חייבת לצמוח עם היסוד החברתי שהצבא אינו אלא פריו ובבואתו. הויכוח המקצועי הוא אחד המכשירים להחשת תהליך צמיחה זה.

כשם שצה"ל עשיר בבעיות כן עשיר הוא במסורת חיר-בית של ויכוח מקצועי. ויכוח עד וחרקי, ביקורת עצמית המחפשת את התכלית החיובית — אלה הם מהנכסים החשובים ביותר שה"הגנה" הורשה לממשיכיה. ספק הוא אם נושא-הנשק של העם העברי, ופיקודו (על כל שדרור-תיו) בטרם, היה מגיע לאותה הרמה שאיפשרה לו להתגבר על הבעיות החמורות של מלחמת-העצמאות בלי אותו הויכוח המקצועי, הער והחיובי, שהתנהל סמו ומתמיד בצמרת ה"הגנה" ואף — בעצם ימיה-המלחמה — בצמרת צה"ל. עקרונותיה של מורשת זאת הם: א. מסרת הויכוח — מציאת הדרך המשותפת הנכונה (ולא ויכוח לשמו). ב. יש ללמוד מכולם ואין להעתיק מאף אחד. עקרונות אלה חייבים להיות נר לרגליו גם היום.

לנוכח דברים אלה יש לברך על-כך שב"מערכות" מצויה במה לבירור ולליבון המחשבה הצבאית המדעית; וכן על התרומה שתרם לכך ס/אלוף י. פלץ — בביקורתו על חיבורו של כותב טורים אלה. אמנם, יש לשמור בויכוח המקצועי על מספר כללים של "עשה ואל תעשה", אשר בלעדיהם לא ימלא הויכוח תפקיד חיובי. ואלה הם:

א. קרא את דברי ברי-הפלוגתא שלך בעיון ובקפדנות. אל תכריז מחדש, ובתוקף, דברים שכבר נאמרו עלייך, כאילו לא נאמרו; פן יחשדו בך שאינך מתווכח לענין אלא לשם ויכוח בלבד.

ב. אל תשתמש באמיתות-מוסמכות המובנות מאליהן, כמו: "התפקיד של ההגנה נגד שריון הוא להשמיד את השריון", או "אין חוזה בין המתגונן לבין התוקף". אמיתות אלו — היות ואינן מחדשות מאומה — עשויות לעורר חשד שהן בבחינת "הטעיה" שמטרתה להציג את ברי-הפלוגתא שלך כעם-הארץ שאפילו אמיתות אלו אינן יודע. אולם הטעיה כזו סופה שתתנקם ביוצרה.

ג. אמר פעם לינקולן, כי בטחון-עצמי זוהי תכונה חשובה של מפקד, שאי אפשר לנתר עליה, אולם היא חיובית רק בתחומים מסוימים. בויכוח מקצועי חשוב דוקא לשמור על תחומים אלה. המבצע מלהבליט תכונה זו ע"י המנעות מביטויים כמו: "אינני מסכים", "אני מתנגד", "אני קובע שלא בכון", "אני שולל לחלוטין". תחת זאת תשתמש מדי פעם במלים העשויות לסטש את הרושם של בטחון עצמי

מדפרו — כמו: "סבורני", "נראה לי יתר" וכדומה. אל תשכח שהאמת הנצחית והכרתה המוחלטת הן נכס של גאונני הדור בלבד; ואין-בטחון שאתה אחד מאלה.

ד. העיון הנרחב בספרות-הצבאית המקצועית והציטוט מתוכה — הם כלים הכרחיים בויכוח מקצועי. אולם, כבכל כלי, יש צורך לדעת כיצד להשתמש גם בזה. השימוש הנכון הוא: לקרוא ספר שלם ולאחר עיכולו להגיע לדעה מסוימת. אולם, למעשה, אל תסתפק בחיפוש ציטטות לחיזוק דעתך-המוקדמת בלבד; פן יקרך אשר קרה לס/אלוף פלץ (כפי שנראה להלן) שלא זו בלבד שבאותו הספר טמנו ציטט, אלא לפעמים אף באותו דף — מרחק מספר שורות בלבד מהציטוט — ישנו קטע הסותר את זה המצוטט.

ה. ולבסוף, אחד התנאים-בלי-עברו, בויכוח מקצועי-פורת הוא: מושגים צבאיים משותפים ולשון-מושגים צבאית משותפת. רק במסגרת משותפת זו, אפשר להבליט את הבעיות וגוני-הבעיות השנויים במחלוקת. במשך תקופה ארוכה מאוד התגבשה שורת מור-שיגייסוד שבצירופם הפכו למילון-צבאי בין-לאומי. אי-ידיעה של אחד, או אחדים ממושגים אלה אינה מוכיחה שמושגים אלה אינם קיימים. אבל התעקשותו של אחד המתווכחים לראות באי-ידיעתו יסוד להגדרות-מחדש של מושגים צבאיים — מפריעה, כמובן, לויכוח.

לצער, לא שמר ס/אלוף פלץ על הכללים המפורטים לעיל. פיכך נאלץ אני לספל ראשית-כל בשורת תקלות ואי-הבנות, שהם פרי אי-שמירה זו — בטרם אגש לאותם נושאים שאפשרי והכרחי לנהל בירור ממשי לגביהם.

2. לשבימה יש לסתור דברים שאתה מסכים להם?

אילו היה ס/אלוף פלץ שומר על העקרונות הנ"ל לא זו בלבד שהיה מקצר את "החזית" של הויכוח, אלא אף את רשימתו. ע"י כך היה מבליט ביתר-בהירות את הנקודות השנויות במחלוקת שיש ללבן.

א. פריצה טקטית והבקעה אופרטיבית:

לדוגמה: מקום רב ברשימת הבקורת מוקדש להוכחה, בליווי ציטטות רבות, כי פורמציה משוריינת אינה מתאימה לשמש כמכשיר לפריצת מערך-הגנה. הוא מתעלם מזה שבראשית מאמרי הגדון כתוב: "בין התפיס קידים הראשונים במעלה של פורמציה משוריינת היא הבקעה עמוקה של מערך-אויב אחרי שנופרצה פריצה התחלתית ע"י חילות אחרים". אין דבר זה עומד כלל וכלל בסתירה עם הגירסה המובאת עלייך שפורי-מציח משוריינת היא להבהיחית של המאמץ העיקרי האור

פרטיבי. מי שמבין את המושג „אופרטיבי“ נכונה (ועוד נשוב לבירור מושג זה) — יודע שמושג זה מתייחס למאמץ ממושך במרחב ובזמן; כלומר, למערכה או למסע בתחום המגיע לפעמים למאות רבות של קילומטרים ולימים רבים ואפילו לשבועות. יש להבדיל, כמובן, בינו לבין המאמץ העיקרי הטקטי בהתקפה שפירושו, כידוע, הפריצה של המערך המתגונן בגזרה או גזרות מסוימות; כלומר מאמץ מוגבל בזמן ובמרחב. יש להבדיל הבדל היטב בין הפריצה „טקטית“ לבין ההבקעה „אופרטיבית“, כפי שזה נעשה כבר במילון הצבאי של אומות אחרות. יש להבדיל גם בין תפקידי השריון בכל אחת משתי הפעולות המתנהלות ברמות שונות. ברשימתי נאמר כבר (חוב' ע"א עמ' 18, עמודה א' והלאה): „ודאי שיכולים להינצר מצבים בהם יוטל על פורמציות ויחידות משוריינות סיוע ישיר לחיל הרגלים לשם פריצה ראשונית של מערך מבוזר...“ „ברוב הצבאות הגדולים קיימות יחידות שריון המיוחדות לתפקיד זה בלבד, והן מאוגדות ברוב המקרים מלכתחילה עם פורמציות הרגלים...“ „אכן, פיקודו של צבא קטן בעל כוחות שריון מצומצמים — יתלבט קשות באיו מידה להטיל עליהם משימות תמרון או משימות סיוע לחיל הרגלים...“ „ואמנם תוך התחשבות מיוחדת עם צבאות מעין אלה כתוב בפיסקה הבאה שבמאמרי (שם, שם) — ש/ס/אלוף פלץ כופר בנכונותה, מבלי לקרוא כנראה, עד סופה: „כן יימנע, ככל האפשר, הפיקוד האופרטיבי במסגרת של מבצע אופנסיבי — מלהטיל על הפורמציה המשוריינת את ההתנגשות הישירה עם שריון-האויב. הוא ישאף תמיד להפעיל אותה ראשית-כל למהלך אופרטיבי נגד מערך הרגלים שמנגד“; מהלך אופרטיבי שפרושו (כמפורט במאמרי הנדון) הבקעה עמוקה, איגוף עמוק או כיתור (ניצול הצלחה), רדיפה מהירה — כמובדל ממהלך טקטי לפריצה ראשונית. וסמוך לזה (שם, שם) נאמר: „ואם תתייבץ באופן דחוף הבעיה של פעולה אנטי-שריונית — תהיה מגמת הפיקוד האופרטיבי להשתמש בשריונו על-מנת לתמרן את הסנקים של האויב לתוך המערך האנטי-טנקי שלו... או על-מנת לחתוך את ציר-ההתקפה ליחידות-המשוריינות שמנגד (ישנם, כמובן מקרים, שהתנגשות מכוונת בכוח-המשורין העיקרי של האויב הנה הכרח)“.

כדוגמאות לגירסה זו מובאים במאמרי כמה ממבצעי רומל במדבר המערבי. ס/אלוף פלץ כופר בדיוקן של דוגמאות אלו (על כך — עייני בהמשך רשימתי זו) ומתעלם מההבדלים שבין פריצה טקטית לבין הבקעה אופרטיבית — וע"י כך נעלמת ממנו זהות דעותיו, שאין להשתמש בפורמציה משוריינת כב„פטיש“ אלא כבהרב חדה. ולא די לו בזה, אלא שהוא תובע עקרונות קודם כל הפעלת

שריון נגד שריון להשגת עליונות-שריון, כשם שהדבר נעשה להשגת עליונות-אווירית.

קריאה מדויקת של מאמרי — מתוך רצון להבינו נכונה — תגלה ששוב אין כאן סתירות בין המגמות העקרוניות אלא בדרכי הביצוע. אפשר להשיג עליונות שריון אופרטיבית לאו דוקא על-ידי השמדת כל טנק וטנק של האויב. אפשר להשיג עליונות גם על-ידי הפיכתם לחסרי יכולת-תנועה ויכולת-לחימה — ע"י סתימת „צינור הדלק והתחמושת“, דוגמה לכך — קרבות שריון רבים בחזיתות המערב והמזרח.

ב. האם תושג עליונות שריון רק על-ידי התנגשות „טנק מול טנק“?

מהי השיטה הבדוקה, לדעתי, להשגת עליונות שריון — זאת אפשר לראות בציטטה ממאמרי המובאת בפיסקה א' לעיל. אולם כפי שכרור ממאמרי אינני מוציא מכלל אפשרות את ההתנגשות הישירה המכריעה בין שריון לשריון. אלא, שראיית בעיות השריון של צבאות קטנים, בעלי כוחות שריון מצומצמים, אשר היא העילה למאמרי — ראייה זו מבקשת להסתייג משיטת ההתנגשות שריון בשריון עד כמה שאפשר. כי דבר שיכולים להרשות לעצמם צבאות המעצמות הגדולות, שלרשותם פורמציות משוריינות רבות העשויות לסבול את האבידות שאינן-נמנעות בקרב שריון גדול, בלי שתיפגע ע"י כך יכולת התמרון האופרטיבי שלהם — דבר זה אין צבאות קטנים יכולים להרשות לעצמם. כי פיקודו של צבא קטן צריך לשקול בהקפדה יתרה אם לסכן בהתנגשות משוריינת ישירה, את מכשיר התימרון האופרטיבי אשר לו. החלטה כזו עלולה להיות גורלית ולפעמים אף הרת-אסון למהלך המלחמה.

ג. מכשולים נ"ט:

דוגמה בולטת אחרת של אי הסכמה לשמה, ללא כל יסוד — אפשר למצוא בסעיף ב' דן ס/אלוף פלץ במשכ"שולים נ"ט (חוב' ע"ד, עמ' 87, עמודה א'): „האופיני למכשולים בכלל הוא, שאפשר להתגונן בעזרתם אבל אין לסמוך, שהמכשולים יגנו על המתגונן...“ „לפי דעתי הגישה (במאמר שלי — י.ב.) לבעיות מכשולים נגד-טנקים אינה נכונה“; מהי, איפוא, הגישה הבלתי נכונה לפי דעתו של המבקר? במאמרי (חוב' ע"א, עמ' 25, עמודה ב') כתוב: „נקל להבין, שאין כל ערך הן למכשול טבעי והן למחסום מלאכותי באם אינם מחופים ע"י אש אבטומטית, אנטי-שריונית וע"י מוקשים“.

יתכן שסגנונו של ס/אלוף פלץ מוצא-הן בעיני יותר מסגנוני; אבל איש לא יוכל להתבין בשתי הפסקות האלו את השוני בגישה לעניני מכשולים.

ולהלן הוא כותב (חוב' ע"ד, עמ' 87, עמודה א'): „פורמציות משוריינות לא תוכלנה לפעול בשטחים סגורים,

תתיצב באופן דחוף הבעיה של פעולה נגד-שריונית — תהיה מגמת הפיקוד האופרטיבי להשתמש בשריונו על-מנת לתמרן את הסנקים של האויב לתוך המערך האנטי-טנקי שלו (הדוגמה הקלסית — הקרב של נייטס-ברידג' 1942)..."

המבקר מנסה את התנגדותו (חוב' ע"ה עמ' 54, עמודה א') כך: "הדבר לא היה ולא נברא. את האגדה הזאת התחיל צ'רצ'יל..." "השריון הבריטי הושמד בהדרגה בקרבות עם שריון... גרמני" (מתוך זהירות הוא מוסיף כי גם מאש נגד-טנקית ומוקשים). ברפולוגתא שלי חוזר ומדגיש שרומל עצמו אומר "בפירושו כי הוא הצליח להתגבר על השריון הבריטי בקרבות שריון-נגד-שריון" (שם, שם) ומצטט לשם כך את ספרו של יאנג על רומל וכנראה גם מספרו של פולר "מלחמת העולם השנייה". כן הוא מציין שבחיבורו של רומל עצמו "מלחמה ללא שנאה", הוא לא מצא דבר המאשר את התפיסה המובאת במאמרי. נבדוק עתה את שלושת הספרים — וכן את ספרו של קילונל באואר ("מלחמת השריונים") — ונבחון את העובדות הכתובות:

1) מקורה של אגדה.

בהערות-שוליים כותב פולר ("מלחמת העולם השנייה", עמ' 171, הערה 26): "ביום 2 ביולי הודיע צ'רצ'יל בבית הנבחרים שביום זה (היינו, ה-13 ליוני) הושמדו 230 טנקים בריטיים מן המארב. דבר זה אינו נכון כלל וכלל. לא זו בלבד שלא היו אותה שעה יותר מ-170 טנקים בפעולה, אלא שביום 13 (ליוני) לא התחוללה שום סערת-חול, על כן קשה להבין כיצד יכול היה גוף-צבא להלכד במארב בשטח מדברי רחב-ידיים".

מכאן, כנראה, נובע בטחונו של המבקר, ש"את האגדה הזאת התחיל צ'רצ'יל". מובן, שיתכן שצ'רצ'יל טעה במספרים, ואיני בא להגן על כבודו. אולם על מה שהתרחש באותו יום מספר גם רומל ("מלחמה ללא שנאה" עמ' 148 בהוצאה הגרמנית): "למחרת (13 ליוני) נשארתי עם הקורפוס האפריקאי... בסופת החול המשתוללת, אשר מנעה לעתים, כל אפשרות-ראיה, התיצבה בשעות הערב גם דיכויית השריון ה-21 ופרצה מורחה, בגופי-השריון הבריטיים נמשכה, מיתת השריונים' הגדולה, מתוך 120 טנקים — אשר יתכן ועוד שרדו לבריטים — האחד אחר השני, נשארו תקועים בשדה-המערקה, מצדדים שונים ניתכה אש רצחנית לתוך הפורמציות הדחוסות של האויב אשר כוחו הלך ושותק, תנופת התקפות-הנגד שלו הלכה ופחתה".

ולהלן (בעמ' 148-9), הוא ממשיך:

"בליגדת הגוארדיה (הבריטית) פנתה ביום זה (13 ליוני) את, גשרי-האבירים, לאחר שאותו מקום היה נתון משך כל הבוקר לאישה של כל הארטילריה (הגרמנית)

מבותרים, סלעיים או משובצים נהרות, נחלים ותעלות... ובסופו של דבר תיאלצנה לפעול בצורות קטנים... ויעיין המעוניין בהרכב כוחות האו"מ (בקוריאה — י.ב.)..." לעומת זאת, נאמר במאמרי (חוב' ע"ה, עמ' 25, עמודה א'): "ערך רב נודע לניצול מכשולים טבעיים... — כפי שכבר נאמר לעיל, עקב ההתקדמות הטכנית בבנין הטנקים ובדרכי עבודתם של המהנדסים-המשוריינים, רק נהרות עמוקים ורחבים, יערות צפופים, מדרונות תלולים, שטחי הרים גבוהים וביצות גדולות — עודם בגדר מכשולים להדירת שריון. לעומת זאת, מסוגלים צותי-קרב משוריינים, בעלי-ציוד חדיש, לנוע בסוגי קרקע אשר ראוים אי-פעם, כבטוחים-בפני-שריון. דבר זה הוכח במיוחד בקוריאה".

ד. כושר חיל-הרגלים בעמידה נגד שריון:

ברשימת הבקורת אנו מוצאים דוגמה נוספת של הסכמה ממשית ואפילו מילולית לדברי — תוך כדי הכרות אי-הסכמה (חוב' ע"ה, עמ' 57, עמודה ב'): "חיל-הרגלים מעולה הנתמך ע"י יחידות נ"ט חזקות, יכול לעמוד בהצלחה בפני שריון ולשבור את התקפותיו; אולם, הכל תלוי בטיבו של חיל-הרגלים, בחומר האנושי, ברמת רוחו, בציודו ובאימונו". לעומת זאת בחיבורי (חוב' ע"ה, עמ' 36 עמודה ב' (3)), כתוב: "הכרח להעלות את כושרו של החיל-הרגלי להלחם בשריונים באמצעיו הוא, ולעלות את האימון הנדרש לכך לדרגה, שתהא שווה לזו של כל שאר המקצועות-הראשיים האחרים בהכשרת-החייל".

אפשר היה להמשיך בשורה ארוכה של דוגמאות כאלו אולם אין להם כל חשיבות מהותית ואין מטרתן אלא לשמש אזהרה בפני שיטה בלתי פוריה של ויכוח וביקורת.

3. על ציטטות והשימוש בהן.

פרק אחד ברשימת הבקורת נקרא בשם "הערות לעובדות". בפרק זה בולטת שיטתו של המבקר, לחפש ציטטות שתאשרנה את דעותיו לאחר שכבר קבע מראש יחס מסוים ובלתי ספקני לחלוטין, לפרשה מסוימת. שיטה זו, לדעתי, איננה הולמת גישה מדעית ואינה יעילה לבידור דברים ולכן מוטב לפסול אותה כשיטת-ויכוח. על-כן אביא כאן רק שלוש, מתוך הדוגמאות הרבות בהן עומדת דעתו של ס/אלוף פלץ בסתירה לעובדות; ואילו השימוש בציטטות לא בא אלא להסוות סתירה זו — בעוד ציטטות אחרות, מאותם הספרים שהשתמש בהם, מוכיחות את אמיתות אותם דברים שבמאמרי, אשר הוא חולק עליהם.

א. "שריון נגד שריון" או תמרון השריון למערך נ"ט?
במאמרי (חוב' ע"ה, עמ' 18, עמודה ב') נכתב: "ואם

שהיתה שם... רובם של גופי השריון אשר היו מצורפים לבריגדת הגוארדיה הבריטית, הושמדו במשך אותו יום או תוך כרי נסיגתם בלילה.

ולסיכום ממצא לאשר קרה בגשר האבירים' אני מביא קטע מספרו של יאנג (רומל, עמ' 126 בהוצאה האנגלית): „עכשיו החלו יומיים (12–13 ליוני) של קרבות משורר ימים, גדולים ומכריעים. רומל הטיל למערכה את כל שרי יונו. אבל הוא הטילו מאחורי מסך של תותחי נ"ט (הפיזור שלי — י. ב.)...". „הבריגדות הבריטיות... הוכרחו לגסות להבקיע דרכן מבעד למסך זה כדי להגיע לסנקים הגרמניים. התותחים גרמו להן אבידות כבדות. הסנקים הגרמניים עטו על הנוטר." מסתבר מכאן:

(א) לא זו בלבד שהיתה סערת-חול באותו יום, אלא שסערה זו הפריעה קשות לראות.

(ב) רוב השריון הבריטי (שמנה אז 170–120 טנקים) הושמד באותו יום או בלילה שאחרי.

(ג) תרומתה של הארטילריה לנצחון הגרמני ולהשמדת השריון הבריטי — עומדת מעל לכל ספק. דומני שהשואת ציטטות אלה מאשרת את התיאור שניתן במאמרי.

(2) מה היתה דרך-פעולתו של רומל?

אולם מערכת „גשר האבירים" אינה אלא גילוי אחד של דרך-פעולה מסויימת אשר פעל בה רומל פעמים מספר. מן הראוי שנברר אם נהג רומל להשתמש בשריונו על מנת „לפתות" ולתמרן את שריון האויב לתוך מערך נ"ט, שהוכן מראש. כמריכין יש לבדוק מה אומר פולר בענין זה. באותו ספר אנו מוצאים (עמ' 170):

„התכנית הזאת (של ריצ'י) בוצעה (בימים 4 ו-5 ביוני), ואילו תוצאותיה היו אומללות... הבריגדה המשורינת ה-22 נתקלה באש נ"ט כה כבדה שלא יכלה להתקדם בעוד שבריגדת הסנקים ה-32 של הארמיה עלתה על שדה מוקד שים. רומל, שכננות נסיגה היו רחוקות ממנו, יצא אז מתוך הלאגר' שלו ושטף את הבריגדה ההודית ה-10."

ולהלן (בעמ' 171) הוא אומר:

„מיד לאחר שביד-הכים היתה בידו, פנה רומל צפונה כדי להמשיך בתכניתו המקורית. ביום ה-12 הוא הטיל את התקפתו לשטחי גשר האבירים ואל-אדם. שם התיצבו למולו הבריגדות המשורינות ה-2 וה-4; אולם הן לא יכלו להתקדם כנגד הגנתו הנ"ט החזקה" (הפיזור שלי — י. ב.).

מה פירושה של „התקפתו" של רומל מחד גיסא ו„הגנתו הנ"ט החזקה" מאידך גיסא? איננו חושדים בפולר שעירבב את הפרשיות ושאינו יודע להבחין בין התקפה להגנה. ברור, איפוא, שהמדובר בהתקפה והגנה

שהתרחשו כאחד. הוא אומר: התקפת השריון הגרמני היתה מלווה בנסיגתו הטקטית אל מאחורי מסך נ"ט שהוכן מראש, אליו התנפצה ה„רדיפה" הבריטית.

על המערכה ב-5 ביוני מספרים באואר וגם רומל עצמו. באואר כותב (עמ' 169 של הוצאה צרפתית): „ב-5 ביוני 1942, ניסה המחנה השמיני לתקוף... אולם התקפת-נגד חדשה זו נשברה על המוקשים ועל „קיר" של תותחים 88 מ"מ, אשר הוצבו במהירות ע"י האויב." ורומל (עמ' 141) מספר:

„(ב-5 ביוני) פתחו האנגלים... — בריגדות משורינות 2, 22 בריגדה הודית 10, ובריגדת הגוארדיה 201 — בהתקפה נגד (דיביזית השריון האיטלקית) אריאטה... (אשר) נסוגה, בפני הלחץ החזק של הכוחות הבריטיים, שהיו עדיפים פי-כמה בקטע זה, עד למערך ארטילרית הארמיה... ההתקפה הבריטית נשברה באש החסימה המרר כזו (של הארטילריה)." מסתבר:

(א) היתה שיטה לתמרן את שריון האויב למערך נ"ט.

(ב) בשיטה זו פעל רומל פעמים מספר.

(ג) שיטה זו הצליחה וגרמה ליריבו אבידות כבדות.

ב. שליטת הפיקוד על פורמציה משורינת:

במאמרי כתוב (חוב' ע"א, עמ' 22, עמודה א'):

„כל הצבאות הגיעו במלחמת-העולם השניה לידי מס-קנה אחת: מפקד התקפה משורינת, עד הדרג האופרטיבי הגבוה ביותר, מקומו חייב להיות בנקודה קדומנית ככל האפשר". לפיסקה זו אני מביע הסתייגות מסוימת, להלן (שם, שם, 2), ע"י המשפט: „אולם, הנסיון הראה שאין להגזים בהרחקת המטה הטקטי מהמפקדה הקדמית, פן יאבד הפיקוד האופרטיבי את השליטה... כדוגמה מאלפת לכך שימש רומל, שמתוך רצונו להיות קרוב ביותר למרחבי הקרב, הפסיד לא פעם את השליטה האופרטיבית וזו עברה למפקדה הקדמית שלו, אשר ניהלה את המערכה... למעשה — בלא ידיעת המפקד."

על כך מעיד המבקר (חוב' ע"ה עמ' 55, עמודה א'), בבטחון העצמי הרגיל שלו: „העובדה היא שרומל שלט תמיד נפלא (פיזור שלי — י. ב.) בכל פעולותיו ובכל חלק מהן...". האמת היא שמפקד טוב צריך להמצא תמיד במקום שממנו יוכל להשפיע באופן היעיל ביותר על מהלך הקרב. רומל עשה בדיוק זאת. ולחיוק דעתו שרומל, שלט תמיד נפלא, הריהו משתמש בציטטה, שוב מספרו של יאנג, על המצביא הגרמני. אולם בדף 111-112 של אותו ספר אנו מוצאים מעשה שהיה, בפרשה הגו געת להתקפת-הנגד של קורפוס האפריקאי נגד האופנסיבה הבריטית, המכונה „מבצע Crusader" בנובמבר 1941.

וכך היה הדבר לפי תיאורו של יאנג: "...והיפוכו ברומל שקצין נמוך ממנו האים את צעדיו. כמנהגו נמצא גם הפעם, לפניו, במרחב הקדמי... גנרל ראונשטיין, שחנה ליד חלפיה... קיבל פקודה מרומל, להיות מוכן לתקוף את מצרים. בשעה 2 לאחר חצות הגיעו מברק: 'כל הפקודות שקיבלת עד עתה בטלות. על דיביוזית השריון ה-21 לפרוץ את קוי ההודים לכיוון ברדיה'... למחרת בבוקר היה (גנרל ראונשטיין) בברדיה ומצא שם את רומל... שצעק (עליו): 'מה אתה עושה כאן? הרי נתתי לך פקודה לתקוף מחלפיה לכיוון מצרים?' ראונשטיין הראה את העתק המברק... 'זיוף!' צעק רומל, הבריטים שלחו זאת."

"למעשה בא המברק מלויט-קולונל וסטפאל... שפיקד על המפקדה העורפית... הוא ראה את כל דוחי מודיעין האוויר, הבין שתכניו של רומל לתקוף את מצרים אינה ניתנת לביצוע, וביטל אותה על אחרייתו הוא... 'צדקת', אמר לו רומל (לאחר זמן). 'אני אסיר תודה לך.'"

אני מניח לקורא להחליט אם פרשה זאת מאשרת את דברי על השליטה של פיקוד או את מה שס/אלוף פלץ מכנה בשם "עובדות".

ג. תבוסת הולנד ובלגיה:

פרק שלם במאמרי הנדון מוקדש באופן טבעי ללקחם של צבאות קטנים במלחמת-שריון. בפרק זה מובאים, בין היתר, נסיונות של הצבא ההולנדי והבלגי במלחמת העולם השנייה וליקוייהם בשטח אירגוני וניהולם הטקטי והאופרטיבי — כמו: אמונה מופרזת ביתרונות גיאוגרפיים, ביצורים מיושנים, העדר הגנה מרחבית מיליציונית, חוסר אמצעים נ"ט ומיקוש, העדר הכנה נ"מ מספיקה, ארגון מוטעה של כוחות ניידים ושימוש לא נכון בהם וכו'.

בפתחה לפרק זה נאמר בפירוש, שאינו דן בהשתלשלות לזיוף האסטרטגיות הרחבות שהביאו להכרעה בחזית המערב ב-1940 אלא רק ביכולתם או אייכולתם של הצבאות ההולנדי והבלגי לפתור את הבעיות, המצומצמות ביחס, שהתיצבו בפניהם כל זמן שלחמו.

על כך מגיב ס/אלוף פלץ בגילוי העובדה, שהמאמץ העיקרי של ההתקפה הגרמנית לא היה מכון נגד שתי הארצות האלו, אלא לגזרה הארדנית — כי מבחינה גיאוגרפית, מהוה הולנד שטח קשה באופן מיוחד לפעולות שריון (חוב' ע"ה, עמ' 56, עמודה א').

כל המסתכל אל מפה יכול לדון, איזה שטח נוח יותר לפעולות שריון: הרי הארדנים המיוערים ובעלי מעברים ספורים, או מישורי הולנד ותעלות המים שלהם. לא-כל-שכן שכיוון התקדמותם החיוני, לעבר רוטרדם, היה ממזרח למערב, כלומר שדרכם השתרעה על פני רצועות נוחות שבין הנהרות הזורמים באותו כיוון עצמו; ולא עוד אלא שהנהרות שימשו הבטחה אגפית שאינה מבוססת

לזניקתו של השריון הגרמני לקראת מפגשו עם הצנחנים שנחתו ברוטרדם. יתר-על-כן, כל הקורא את ספרו של לידל הארט, "גנרלים מדברים" (המצוטט עליידי ס/אלוף פלץ), או כל שיש לו מושג אחר כלשהו על פעולות המלחמה בחזית המערב ב-1940, יודע שהמאמץ העיקרי הגרמני נקבע לאור המשימה ולא על-פי איזה שיקולים שהם לגבי טיב הטופוגרפיה של שטח הפעולה. המשימה היתה: כיתורה והשמדתה של קבוצת הארמיות הצפונית הצרפתית-בריטית. התגלית של ס/אלוף פלץ, שהפעולה הגרמנית נגד הולנד ובלגיה, היתה הטעיה אסטרטגית בלבד, אינה תגלית כל-עיקר ואינה נוגעת בכלל לכל הנושאים הנידונים בפרק זה של מאמרי.

בר הפלוגתא שלי משתמש בציטטות נוספות מהספר של לידל הארט על מנת להוכיח שבהולנד לא הופעל חיל-שריון גרמני ומבלגיה הוצאו הפורמציות המשוריות כעבור כמה ימים. מזה הוא מסיק שההתמוטטות של בלגיה והולנד באה עקב משבר פסיכי וחוסר-רצון מצד צבאותיהן להלחם. עובדה זו מבטלת, לדעתו, את טענותי באשר ללחימת שריון בבלגיה.

מי שיעיין קצת בדבריהמים של מלחמות בכלל — יגלה, שמימים ימימה רוב המפלגות הן תוצאות משבר פסיכי ואי-רצון של הצבא המתמוטט להמשיך להלחם. הדבר המענין את החוקר הוא, מה גרם למשבר ואי-רצון אלה. במקרה זה נסיתי לציין מה היה חלקו של השריון הגרמני בהופעות אלו בצבאות הולנד ובלגיה. אילו היה המבקר קורא את ספרו של לידל הארט בשלימותו, יכול היה למצוא את הפיסקה הבאה (בהוצאה הגרמנית, עמ' 110):

"תוך כדי ניצול של הערבוביה אשר נגרמה ע"י התקפות הצנחנים וההפצצות, חדרו כוחות שריון גרמניים דרך פירצה באגף הדרומי של מבצר הולנד והתחברו עם הצנחנים והכוחות המוטסים ברוטרדם, דבר, שגרם לכניסתה של הולנד ביום החמישי להתקפה נגד ארץ זו."

כמובן יכולים אנו לקרוא בהיסטוריה הרשמית של הצבא ההולנדי ("פעולות צבאיות בארצות השפלה", קולונל-לויט. דורמן, עמ' 80):

"מערכת ההגנה אשר היתה צריכה להגן על לב הארץ, מבצר הולנד, נפרצה באגפה הדרומי, ביום הרביעי של הפעולות, ע"י הדיביוזיה המשורית הגרמנית התשיעית, באשר לבלגיה נצטט את הספר של לידל הארט

(עמ' 110):

"השער העיקרי לבלגיה נפתח ע"י חיל-מוטס שתפס את הגשרים על תעלת אלברט ואת מבצר אַבְּנְאָמְאָל. למחרת, פרץ הקורפוס המשורין ה-16 ואיגף את המבצר של ליאן. קורפוס זה התקדם עד גֶ'אנְבֶּלו, ניצח בקרב את הקורפוס הממוכן הקל הצרפתי הובא לחזית הארדנים

לעקרונות המלחמה — הפתעה, ניידות, ריכוז הכוחות וכו' — ערך נצחי פחות או יותר.

מסתבר מכאן, שיש עקרונות לגבי הפעולות של חיל זה או אחר, לתכלית המלחמה בכללה — היינו: עקרונות אסטרטגיים. ויש עקרונות אחרים לפעולות של חיל זה בקרב עצמו — היינו: עקרונות טקטיים. לכן, כשמדובר ברשימתי על חיל-השריון כמכשיר למלחמת תנועה ולהכרעה מהירה, לפעולה תוקפנית יוזמה — ועל תנאי הפעלתו, כגון טיב האויב, אופן הערכותו והאופי הגיאוגרפי של זירת-המלחמה — ברור שכל הדברים האלה נוגעים לפעולות החיל לתכלית המלחמה בכללה, ועליכן צריכים הם להופיע תחת הכותרת "עקרונות אסטרטגיים".

ב. המושג "אופרטיבי":

הייתי גאה מאוד אילו באמת הייתי הממציא של המושג אופרטיבי כפי שס'אלוף פלץ חושד בי. אולם, לדאבוני, קיים מושג זה במילון הצבאי הבין-לאומי לפחות כ־150 שנה. נכון שמונח זה נפוץ, בעיקר, בשפה המקצרת עית של הצבא הצרפתי, הרוסי, הגרמני ושאר הצבאות האירופיים, בו בזמן שהבריטים והאמריקאים לא קיבלוהו; אלה משתמשים במקומו במונחים מקבילים כמו Grand Tactics, Higher Tactics וכו'. על מנת להבהיר את משמעותו של מושג זה, אפשר להשתמש בהגדרתו של המצביא פלדמרשל פון דר-גולץ בספרו "ניהול מלחמה": "אופרטיבי" הוא מושג־משנה של אסטרטגיה. אפשר לומר שהטקטיקה דנה בניהול-הקרב, בהפעלת היחידות הטקטיות, החל מכיתה ועד דיביזיה; שהאסטרטגיה דנה בניהול המלחמה בכללותה, ובהפעלת כל הכוחות המזוינים, לרבות גורמים אחרים מחוץ למסגרתם של כוחות אלה, כגון: משק, מדיניות, וכו'; ואילו התורה האופרטיבית היא התורה של ניהול מערכה ומסע ושל הפעלת קורפוסים, ארמיות, קבוצות ארמיות והמסגרות המקבילות של שירותים מזוינים אחרים".

ג. התפתחות הפורמציא האופרטיבית ומהותה:

אין זה מקרה שמושג זה מופיע פעם ראשונה בספרות המקצועית בתקופתו של נפוליון, אצל כמה ממפרשי כמו: ז'ומיני, הגנרל גנינאז ושרנהורסט. זוהי התקופה בה גדלו מרחב זירת-המלחמות וההיקף של הצבאות עד כדי כך, ששוב אי-אפשר היה להשיג את המגמה האסטרטגית — כפי שאפשר היה קודם לכן — במהלך עיקרי אחד. בתקופה זו כבר היו נאלצים להציב מגמות־משנה, ולשם מימושן צריך היה לגהל מערכות ואף מסעות, שרק סיכומם הכולל מביא למטרה האסטרטגית הרצויה. כמו־כן זו הפעם הראשונה שמחלקים את המחנות למסגרות־משנה,

רק כשהחל להתפתח שם המאמץ העיקרי וקורפוס השריון ה־16 סיים את תפקידו בגזרה הבלגית: פריצת מערך הגבול, והסעיה וריתוק של הכוחות המשוריינים הצרפתיים". ועוד מציין לידל הארט (עמ' 113) שההחלטה להעביר את הקורפוס המשורין ה־16 — בניגוד לדעתו של מפקד הארמיה ה־6 הממונה עליו — היתה מותגית בתכנית האופרטיבית הכללית ובעובדה שהפעולות העיקריות בחזית הבלגית כבר הסתיימו למעשה.

מסתבר, כי למרות צטטו את לידל הארט, עדין חייב ס'אלוף פלץ להוכיח את גירסתו, שהדברים שלמד בספר זה מבטלים את "טענותי" לגבי פעולות שריון בהולנד ובלגיה.

4. ברור מושגים ושפה מקצועית משותפת

בסעיף אחד ברשימתו, הנקרא "מונחים והשימוש בהם", טוען המבקר שמספר מונחים וביטויים שהשתמשתי בהם במאמרי אינם ברורים לו לחלוטין. הוא מבקש לדעת (חוב) ע"ה עמ' 56 עמודה א') מה ההבדל בין עקרונות אסטרטגיים, טקטיים ובין עקרונות־מלחמה בכלל. כן הוא שואל מהו המושג "אופרטיבי" שבכלל אינו רואה בו צורך.

אף אני התרשמתי מקריאת רוב בקורתו של ס'אלוף פלץ שמושג־יסוד אלה אינם נהירים לו; ושורה שלימה של אי-הבנות מצערות גובעות מאי-בהירות זו.

א. עקרונות אסטרטגיים וטקטיים לעומת עקרונות המלחמה:

אכן, על מנת להבהיר מה הן אסטרטגיה וטקטיקה, נוכל להסתפק בהגדרה הידועה של קלאובין: אסטרטגיה — תורת השימוש בקרב לתכלית המלחמה; טקטיקה — תורת השימוש בגייסות לתכלית הקרב.

מהגדרה זו, אפשר להבין בנקל מה הם עקרונות אסטרטגיים וטקטיים ובמה הם מובדלים מאלו שמקובל לקרוא להם "עקרונות מלחמה". שני הראשונים מושפעים, משהנים ומתפתחים כתוצאה מנסיבות מיוחדות ושונות של מקום ותקופה; מנתונים גיאוגרפיים, כלכליים, חברתיים ומדיניים — הקובעים מצדם את אופי הנשק, אמצעי התנועה, אמצעי השליטה, המערכת־הלוגיסטית, הרכב הכוחות והיקפם, הפיקוד וכו'. ואילו עקרונות המלחמה הם מספר כללים רחבים ביותר, פרי הנסיון המקובץ של ההתפתחות הצבאית בכלל — היפים לכל תקופה, בכל מקום ובכל שלב התפתחות.

קל להבין שישנו הבדל רב בין האסטרטגיה של מלחמת 30 השנה, או של נפוליון, למשל, לבין זו של שתי מלחמות העולם; לא־כל־שכן שיש הבדל רב בין הטקטיקה והעקרונות הטקטיים, של מלחמות אלו. לעומת זאת, יש

ס/אלוף פלץ מגיב על-יך בהפלגה להסברה ארוכה שמודיעין טקטי אינו יכול להשיג אף פעם ידיעות ברורות במאה אחוז על האויב; המתגונן צריך להיות מוכן לכל האפשרויות וכו' (חוב' ע"ד, עמ' 87, עמודה ב'). וכך הוא מוסיף תיאור בעל היקף לא קטן, אם כי בלתי מדויק, בפרטיו (אפילו מי שאינו איש-צבא יודע כיום, שהגרמנים לא ביצעו במלחמת העולם הראשונה את התכנית "שליפן" בחזית המערב וזאת היתה הסיבה לכשלונם). על המערכה בצרפת, בלגיה והולנד, ב-1940, על הכשלון של תכנית "D" הצרפתית וכו'.

אבל כל הסיפור הזה, אין לו קשר כלשהו עם מאמרי והכתוב בו. על כך יכול היה המבקר לעמוד בנקל: אילו שטלבו לכותרת שמעל למשפט שעורר את תגובתו הארוכה, והיא: "עקרונות אסטרטגיים", משתי מלים אלה ברור ומובן שהמדובר בתכניות אסטרטגיות — ולא בתכניות טקטיות ומטרות אופרטיביות שעל ה"מודיעין-הטקטי" (כביטוי של ס/אלוף פלץ) לגלותן בכל יום מחדש. דבר זה מובהר בצורה שאינה משתמעת לשתי פנים, בהמשך אותה פסקה במאמרי (חוב' ע"א, עמ' 23, עמודה א'): "להתגוננות — בהתאם לתכונותיו ולמגמותיו של היל-משורין... שתי מגמות אסטרטגיות עיקריות: — יחסל את כל-התמרון של האויב... (ו) למנוע ממנו את... השגת הכרעת-בזק — או ביתר דיוק: את החדירה העמוקה, ואת גיצולה..."

ערבוב נוסף של מושגים אפשר למצוא ברשימת הבקורת תחת הכותרת "הערות לעובדות" (2), "הצלחותיו של רומל במדבר ושל מסעות-השריון הסובייטיים... כדוגמאות של עליונות לוגיסטית (חוב' ע"ה, עמ' 54).

בר-הפלוגה שלי מוכיח באותות ובמופתים שכתוצאה משליטה על נתיבי-הים היתה, ברוב התקופות, עליונות לוגיסטית — לבריטים ולא לגרמנים (חוב' ע"ה, עמ' 43, עמודה ב'). איש אינו כופר בכך, ובכלל לא דובר במאמרי על יכולת ההספקה הכללית של שני הצדדים, כלומר, העליונות הלוגיסטית האסטרטגית; ויש שוב להבדיל יפה בין הסוגים השונים של העליונות הלוגיסטית של הגרמנים במערכות ומסעות מסוימים. במאמרי מדובר בפר"ר (חוב' ע"א עמ' 91, עמודה א') על עליונות לוגיסטית אופרטיבית ואף מודגש רק שטח מסוים והוא העדיפות של "שירותי התיקון והספקת-חלקי-החילוף" של הגרמנים על הבריטים — דבר שאושר ע"י כל המקורות הרשמיים האנגליים. גם במקרה זה, נכשל המבקר באי-התמצאות מספקת במושג-היסוד של המחשבה הצבאית ובחוסר עיון מספיק בחומר שהוא מתוכת עליו — דבר הגורם לו שיביא הוכחות נגד גירסה שאיש לא גרס.

דברים אלה יפים גם לגבי פרשה שניה שבאותו סעיף (חוב' ע"ה, עמ' 54): פיקפוקו בעליונות ה"לר"

שעל כל אחת מהן מוטלת משימה עצמאית ההכרחית להשגת המטרה האסטרטגית הכוללת. מסגרות-משנה אלו הלא הם הקורפוסים, גופי-היסוד האופרטיביים הראשונים בצבאות הגדולים עד היום הזה — כמובדל מהדיביזיות, (היא הפורמציה הטקטית הגבוהה ביותר). אולם יש להקדים ולומר שלא הגודל ולא ההרכב הם סימן ההבחנה בין פורמציה אופרטיבית לבין זו הטקטית; אלא טיב המשימה הוא הקובע. בשם "אופרטיבי" אפשר לכנות כל גוף שמוטלת עליו משימה-עצמאית המהווה משימת-משנה הכרחית לתפקיד האסטרטגי הכללי. לכן — גם אם יפתיע דבר זה את ס/אלוף פלץ — הרי בשלבים מסוימים של מלחמת-העצמאות, היוו חטיבות שלנו (ובשלב מוקדם יותר אפילו הגדודים), פורמציות אופרטיביות. וזאת בתוקף התפקיד שהוטל עליהם והעצמאות שהיה צורך לתת לפיקוד לשם הגשמת תפקידו (דוגמאות: חטיבת הנגב — הגנת הנגב, חטיבת "גבעתי" — הגנת הדרום, גדוד מגדודי חטיבת "גולני" וחטיבת יפתח — הגנת הגליל וכו').

ד. הבחנה ברמות:

כמרכן אופייני לפורמציה אופרטיבית היתה חפשיית לפתור את המשימה המוטלת עליה בשיטות טקטיות שרירותיות, תוקפניות או הגנתיות, בהתאם לנסיבות. לפיכך מהוה התורה האופרטיבית, עם כל הנובע ממנה, רמה גבוהה ומוגדרת בין הרמות האסטרטגית והטקטית, ויש להבחין בהקפדה בין השלוש. בהתאם לכך יכול צבא להשיג, במצב מסויים, הפתעה אסטרטגית ע"י גיוס מהיר, או פתיחה של זירת-מלחמה שאינה-צפויה ועם-זאת לא להשיג הפתעה אופרטיבית, כלומר, הפתעה לגבי ביצוע משימת-משנה מסוימת. לעומת-זאת יכול צבא להשיג שרשרת של נצחונות אופרטיביים ובכ-ל-זאת להכשל מברחינה אסטרטגית. הדוגמה הקלאסית לכך: הצבא הגרמני בשתי מלחמות העולם, וזמאידך גיסא, יכולה פורמציה אופרטיבית להכשל כשלונות טקטיים ובכל זאת להשיג הצלחות אופרטיביות. גם לזה דוגמאות רבות, אפילו במלחמת העצמאות: לטרון, וכדומה.

אילו שטלבו ס/אלוף פלץ לשלוש הקטגוריות האלו במחשבה הצבאית, ולהבדלים ביניהן — היה חוסך לעצמו מאמצים מיותרים ואי-הבנות מספר. על אחת מהן כבר הצבעתי לפני כן: השוני שבין מאמץ עיקרי מבחינה טקטית ואופרטיבית. דוגמה שניה היא הפיסקה ברשימתו: "מודיעין טקטי בהגנה". פסקה זאת באה כתגובה על שורה אחת במאמרי, האומרת: "היסוד להתגוננות מוציח לתת בפני כל התקפה שהיא — הוא קודם כל בידיעה ברורה ומבוססת של מטרות התוקף ואורחות הלחימה שלו" (חוב' ע"א, עמ' 23, עמודה א').

גיסטית של הצבאות הסובייטיים במסעותיהם ב-1944—1945. במאמרי מדובר על יכולתם להתמיד בקצב של התקדמות אופרטיבית הודות לשירותים הטכניים של פורמציות השריון. לעומת זאת טוען ס/אלוף פלץ ש"הצלחות של הצבא האדום בפרק זמן זה, נבעו בעיקר מהתמוטטות הצבא הגרמני, ומעדיפות ההולכת וגוברת של הצבא האדום בכוח-אדם ובציוד" (חוב' ע"ה עמ' 55, עמודה א'). אולם כבר נאמר לעיל ברשימתי זו שכל הצלחה במלחמה נובעת מהתמוטטות האויב, ובאשר לעדיפות בציוד ובכוח-אדם הלאו הן, בדרך-כלל, תוצאה של מערכת לוגיסטית תקינה. מסתבר, שגם בנקודה זו טעותי משוללות בסיס.

5. דוקמרינה של התגוננות נגד שריון.

ועתה — לאחר שסימנו את טיפולנו בנקודות שחשיבותן מועטה — ניגש אל הבעיה היסודית היחידה אותה עורר ס/אלוף פלץ בבקורתו והראיה לליבון יתר. זוהי בעיה העקרונות האסטרטגיים והאופרטיביים של ההתגוננות נגד התקפה משורינית וכן מספר שאלות טקטיות וארגוניות בשטח זה. אין צורך להגיב על ההערה של ס/אלוף פלץ בעקבות פרשה זו (חוב' ע"ה עמ' 56, עמודה ב') שלא קיימת בכלל בעיה של התגוננות בפני התקפת שריון בנפרד, אלא יש לדבר על התגוננות בכללותה. כי ברור, שכל מבצע הגנתי או תוקפני, בכל הרמות, הוא סיכום התפעול של כל החילות וכל כלי-המלחמה. אולם אמת זו אינה מבטלת כלל ועיקר את הצורך לעמוד במיוחד על השימוש בכלי-המלחמה מסויים או בחיל מסויים (וכן על העמידה בפניהם), בצורות הקרב למיניהן, כל תקנון-שירותי שדה של איזה צבא שהוא בעולם עושה זאת.

ס/אלוף פלץ כותב (חוב' ע"ה עמ' 84, עמודה ב'): "לדעתו של ס/אלוף בר ישנן רק שתי שיטות יעילות להתגוננות בפני התקפה משורינית. והן: (א) בזירת מלחמה "עמוקה" יש להרשות לאויב, "להכות באויר", ולסגת — עד אשר יתעייף מלהתקדם; ובינתיים יספיק המתגונן לארגן התקפה-נגדית. (ב) בזירת מלחמה "שטוחה" — לארגן לעומק כל הארץ הגנה על נקודות הישוב הקיימות. לצערי, עלי לשלול לחלוטין את שתי השיטות הללו". נבדוק את השלילה המוחלטת הזאת של בר-הפלוגתא שלי לנוכח העובדות והיסודות המדעיים.

א. התגוננות בזירה עמוקה:

במסקנות רשימתי טוען המבקר שלדעתו הלקח של מלחמת העולם השנייה מוכיח שרוחב ועומק של זירת-מלחמה הם לטובת התוקף, היות והם מאפשרים לכווחות השריון תמרון חפשי, בעוד המתגונן נאלץ לפזר את כוחותיו, לפצל את האמצעים הלוגיסטיים, אמצעי הפיקוד וכדומה. הוא מסיים: "אף פעם אין באפשרותו של המתגונן למנוע פריצה בתנאים אלה (של זירה רחבה ועמוקה —

י.ב.) ושאיפתו היחידה — לעצור את התוקף ולבודדו בהקדם האפשרי". והוא מוסיף: "המרחק אינו מהווה יותר מכשול בפני כוחות ממוכנים ומשוריינים" (חוב' ע"ה, עמ' 23, עמודה ב'). כדומה לכך הוא מביא את ההבדל בין מסעו של נפוליון לבין זה של היטלר במישור הרוסי; בעוד שהראשון נכשל, זכה השני להצלחות שאינן פוסדות בשלבו הראשון של המסע. אולם "...כשההתקפה התרכזה על אוביקט מסויים, ומהשריון גשלו יתרון התמרון החפשי, החלה קרן ההגנה לעלות. כך היה כשהגרמנים נאלצו בסוף כל תמרוניהם לכבוש את השטחים החיוניים של לנינגרד, מוסקבה וסטלינגרד..." (שם, שם). כלומר: ההתקלות בשטחים בנויים אשר מנעו אפשרות תמרון, היא שגרמה, לדעת המבקר, לכשלון ההתקפה. ס/אלוף פלץ מנסה, יתר-על-כן, לחזק את ההנחות הללו ע"י תיאור מקורי משלו, של התפתחויות החזית במזרח ב-1941—1942. הוא אומר (חוב' ע"ה עמ' 84, עמודה ב'): "להרשות לאויב, להכות באויר" ויחד עם זאת לתת לו להתקדם לעומק הארץ אין זו שיטת התגוננות בכלל. אם הרוסים עשו זאת הרי עשו זאת מחוסר ברירה, ומתוך זה שהמערך ההגנתי שלהם נשבר וכלל לא מפני שזו היתה שיטת ההתגוננות שלהם המחושבת ומתוכננת מראש... לא היה (מצד הרוסים — י.ב.) כל תמרון נגדי..." "אין לדבר כאן על, נסיגה אסטרטגית מתנועת האגוף והכיתור של שריון האויב". ואין... דוגמה גרועה מהצבא האדום בשנת 1941".

הבה ונבדוק בוואי אחר זו את הגירסות הכלליות ואת ההוכחות ה"עובדתיות".

1. האט זירה עמוקה היא לטובת התוקף או לטובת המתגונן?

על מנת למצוא את התשובה הנכונה יש שוב צורך בהבחנה ברורה ומדויקת במושגי יסוד.

אין כל ספק כי זירה עמוקה היא לטובת התוקף — שלרשותו כוחות משוריינים חזקים — מבחינה אופרטיבית. מבחינה היכולת להשיג הצלחות חלקיות במערכה ובמסע. ואולם הזירה העמוקה עשויה להיות לטובת המתגונן מבחינה אסטרטגית, כלומר מבחינת ההכרעה במלחמה בכללה, אם השטחים החיוניים מצויים מרחק רב מבסיס הזניקה של התוקף; ואם רשת התחבורה, ביניהם ובין החזית, נשארת תקינה פחות או יותר.

שוב יש לשים לב להבדל שבין שטחים חיוניים טקטיים — כלומר, חיוניים לתכלית של קרב מסוים, לבין שטחים חיוניים אסטרטגיים — כלומר, אלה שכוללים את מקורות הכוח להנהלת המלחמה (כמו ריכוזי התעשייה, האוכלוסייה, תומרי הגלם וכו'). הצלחתם של הגרמנים במסעות הבזק שלהם בפולין ובמערב-אירופה

היא תוצאה מהעובדה שהפריצות הטקטיות וההבקעה האופרטיבית המשוּרִיגת הביאו אותם במהלך אחד לשטחים חיוניים אסטרטגיים אלה; ובכך חוסלה היכולת של איביהם להמשיך במלחמה.

לעומת זאת כשלון הגרמנים ב־1941 ואח"כ ב־1942 לא היה טמון בכך שהם נתקלו בסופו של דבר בשטחים בוויים בהם לא יכלו לתמרן מבחינה טקטית ואופרטיבית (כפי שסובר המבקר) אלא בכך שעיקר השטחים החיוניים האסטרטגיים של ברית המועצות — אלה אשר כללו את מקורות הכוח האנושיים והחומריים להמשך המלחמה — היו מחוץ לטוח האופרטיבי של הצבא הגרמני. ביתר דיוק: הם נכשלו משום שמכשיר התמרון המשוּרִיג שלהם נעצר ונפגע קשות לפני שיכלו להגיע לשטחים אלה (האוראל, סיביר, קוקו וכו'). וזאת למרות שנכבש על ידם חלק ניכר של שטחי הייצור, החקלאי והתעשייתי. אמנם ההצלחתו של תמרון כזה בעומק דרושים כמה תנאים: פיזור גיאוגרפי של מקורות הכוח על פני שטחים רחבים; אפשרות ביצוע נסיגה אסטרטגית לא של צבא בלבד, אלא גם של חלק גדול מאמצעי הייצור והתעשייה. עד כה מהוה ביצוע תמרון זה ברוסיה תופעה חד־פעמית בהיסטוריה.

על־כן צודק גנרל פולר בכתבו בספרו „מלחמת העולם השנייה“ (עמ' 117—115) שהמגמה האסטרטגית של הגרמנים צריכה היתה להיות, ראשית־כל לפגוע במקורות הכוח של הצבא הסובייטי — ולא בצבא עצמו; וחשוס־ראיה ברורה של המגמה הזאת, ותוצאה מזה — תכניות אופרטיביות שאינן נכונות ולוח זמנים אופרטיבי שאינן נכון, הסיבה שהיו אחד משורשיה של המפלה הגרמנית במזרח. ואילו השורש השני, הצמוד לראשון היה המרחב הרוסי, פעולות־הנגד של הצבא הסובייטי, ארגון אמצעי הייצור והצלתם.

(2) האט נשבר כליל מערך ההגנה הרוסי והאט לא היתה לו תכנית נסיגה אסטרטגית ותמרון־נגדי?

אין איש חולק על כך שב־1941 ובמידת־מה גם ב־1942 היתה העדיפות הטקטית והאופרטיבית בחזית המזרח לצד הצבא הגרמני.

אולם אנו דנים פה על דרכי התגוננות. והצבא הסובייטי היה בהתגוננות במשך התקופה הזאת, בגלל עדיפות האויב שנקבעה מראש — כי שום צבא אינו נוקט בדפנסיבה ממושכת מרצונו החפשי, אם יש לו עליונות על יריבו. ידוע גם כמה היתה העדיפות הגרמנים, והדבר אף אושר ע"י מקורות סובייטיים לא פעם: ביזמה, במבנה אופרטיבי וטקטי יעיל יותר, בנסיון רב יותר של הפיקוד הגבוה, נוסף לכך היה אחד ממקורות־הכוח של הגרמנים טמון בהערכות הלא נכונה של הכוחות הסר

ביסיים והמבנה הלא־יעיל של הסורמציית המשורייגת שלהם בשנת 1941. אולם מעובדות אלו ועד לתמונה שמצייר ס/אלוף פלץ גדול מאוד המרחק.

הבה ונראה מה אומרים המצביאים הגרמניים שניהלו את המערכות בחזית המזרח. פלד־מרשל פון־קלייסט אומר: „אחת הסיבות לכשלונו ב־1941 היה החורף — מצד אחד, ומצד שני — שיטת ההתגוננות הרוסית שויתרה על שטח ונמנעה מקרב הכרעה כפי שאנחנו שאפנו לר“.

פלד־מרשל פון־רינדשטט אומר: „במידה שהרוסים נסוגו השתפר מצבם; היות ונסוגו לעבר תגבורותיהם שבעורף. כל פעם שחשבו שהשמדנו פורמציה — הופיעו כוחות חדשים“. והוא ממשיך לאמר: „מהימים הראשונים של הפעולות עמדנו לפני השיטה הרוסית של שילוב נסיגה עם התקפות־הנגד שאינן פוסקות שהיו חשובות ביותר בביצוע פריפצאט, סמולנסק וכו“ (הפיזור שלי — י. ב.).

גנרל הינצ'י מתבטא כדלקמן: „כל הזמן שאפנו לתנועות מלקחיים ענקיות אבל אף פעם לא הצלחנו לבצע עד הסוף... במינסק חשבו שוהי המערכה האחרונה ולמרות שנשבו המוני חיילים רוסים — התחמק חלק הארי של כוחותיהם מן המלכודת. בסמולנסק חשבו שכיתרנו חצי מליון רוסים וסגרנו את המלקחיים כמעט עד כדי 10 ק"מ; אבל שוב הצליחו הסובייטים להוציא חלק גדול של כוחותיהם דרך המיצר הצר הזה“.

גנרל פולר בספרו „מלחמת היום“ שהופיע ב־1943 כותב (עמ' 88): „המערכה של הגרמנים בחזית המזרח היתה לבצע שורה של פעולות „קאנה“. אילו היתה הצבא הסובייטי נערך כמו הצבא הצרפתי, בצורת חומת־מגן, היו הגרמנים משיגים את מטרותם. אולם הצבא הסובייטי היה גייס ביותר ואת הערכותו אפשר להשוות לא לחומה אלא לשרשרת מבצרים גיידיים... זה נתן להם אפשרות לסגת כל פעם מהכיתורים המסוכנים ביותר, ואפשר לומר שנצחון קאנה אינו טמון בגאונותו של חניבעל אלא בטפשותו של מצביא הרומאים וארץ אשר התקדם לתוך מלכודת שהוכנה עבורו. הצבא הסובייטי לא עשה כך“.

שוב אני משאיר לקורא את הברירה להאמין לתיאורים המקוריים של ס/אלוף פלץ או לגנרלים הגרמניים שלחמו בחזית המזרח ולגנרל פולר.

כהתאם לכך אפשר לסכם את בעיית ההתגוננות בפני התקפה משורייגת בוירה עמוקה כדלקמן: — (א) בוירה עמוקה היתרון הטקטי והאופרטיבי לתוקף, בעוד שהיתרון האסטרטגי למתגונן — באם שטחיו החיוני

* עלישם המערכת ליד קאנה, בין צבא־חניבעל לצבא רומי (בשנת 216 לפנה"ס), בה הכחיד חניבעל את צבא רומי כתוצאה מלפיתה משני האגפים ומכיתור כולל.

זיים, הלא הם מקורות הכוח להנהלת המלחמה — הנס מחוץ לסוף דילוג אופרטיבי אחד או שניים של הפורמציית המשוריינות (בין 300 ל-600 ק"מ).

ב) שיטות ההתגוננות בפני התקפה משוריינת הן: הקהית להבהחנית, או התשת התוקף ע"י נסיגה אסטרטגית, הנמנעת מקרב הכרעה; מתיחת עורקיה האספקה של התוקף והטרדתם ע"י פעולות פרטיזניות שיטתיות; וכן התקפות נגד כולמות כהקדמה לאופניכיה נגדית, כאשר תהליך ההתשה של האויב הגיע לשיאו. שיטות אלה נכונות תמיד, בכל זירת מלחמה עמוקה, בתנאי שהמצב הגיאוגרפי של השטחים החיוניים (מקורות הכוח) ועצמת מקורות אלה מבחינה אנושית והמריית, מרשים הפקרה זמנית של שטחים לתכלית ההקהית.

ג) איש אינו מכחיש את המגרעות במבנה הצבא הסובייטי בשנת 1941—1942 ובפרטי הערכותו — אף לא הצבא הסובייטי עצמו. אולם, כפי שאפשר ללמוד מעדות אויביו ומעדותה של היסטורית מלחמת העולם השנייה — היתה זאת שיטה בתיביצוי, וואת עלאה שגיאות וכשי לונות טקטיים ואופרטיביים מסויימים, בעיקר נראה הדבר כך לנוכח הנתונים הגיאוגרפיים והאסטרטגיים של ברית המועצות במלחמת העולם השנייה; ולא כלשכן ששיטה זו השיגה, בסיכומו של דבר, את מטרותה האסטרטגית — ובחורף 1941, גם את המגמות האופרטיביות הראשונות.

ב. התגוננות בזירה "שטוחה".

1) האם זירה שטוחה היא לסובת התוקף או המתגונן? כבר ראינו שהמבקר סבור שזירה עמוקה מקלה את התמרון על כוחות משוריינים תוקפים; באותה מידה הריהו משוכנע שבזירה שטוחה, כלומר בארץ קטנה או בינונית, יוכל המגן לרכז ביתר מהירות את אמצעי הנגד שריוניים ולחזק את השטחים החיוניים בפני פריצה. אמנם, בתפישה זאת מופיע אותו ערבוב מושגים, אותה איבהירות בדבר הרמות השונות והמגמות השונות, העובר כחוט השני את כל רשימתו. יתרונות המתגונן, סס/אלוף פלץ, מציינים קיימים אמנם בזירה שטוחה; אך הם קיימים ברמה הטקטית בלבד. לעומת זאת החולשה היסודית של ההגנה נגד התקפה משוריינת בזירה מעין זאת היא מהבחינה האופרטיבית והאסטרטגית. הכוחות המתגוננים אינם יכולים להשתמש בממדי המרחב כב"נשק" ולנצלם בהתאם לכך כי כל נסיגה עמוקה תגרום, ברוב המקרים, להפסד השטחים האסטרטגיים החיוניים, כלומר: הפסד מקורות הכוח להנהלת המלחמה. מכאן, שעל המתגונן בזירה שטוחה מאיימת תמיד ההבקעה האופרטיבית ע"י מאמץ משורייני עיקרי אשר עלול להסתיים בכיתור; בעוד שאיום זה תמורפחות לגבי המתגונן בזירה עמוקה, ולא זו בלבד

אלא שבזירה שטוחה — הבקעה אופרטיבית מוצלחת אחת בלבד, בכוחה להגיע, לעתים קרובות, עד לשטחים האסטרטגיים החיוניים — ועלידיה להסל את יכולתה של ארץ קטנה להמשיך במלחמה בכלל, עובר דות אלו מובילות למסקנה אשר הוגדרה במאמרי (חוברת ע"א, עמ' 23, עמודה ב'): "מדינה בינונית או קטנה, שאינה יכולה להרשות לעצמה ויתורים על מרחבים גדולים, הפסד מרכזי כלכלה חיוניים ואבידות גדולות בחימוש ובנפש, צבאה לא יהיה מסוגל להכשיל את התמרון המשורין ע"י תמרון נגדי אסטרטגי כנ"ל. במקום העומק הגיאוגרפי האסטרטגי יצטרך להציג את העומק האופרטיבי בייטקטי, כלומר, ע"י עומק וצפיפות של מערכות הגנה — להקהות את להבהחנית המשורין של התוקף, בה בשעה שמגמת ההתגוננות בזירת מלחמה, "עמוקה", היא לגרום לכך שהלהב, "יכה באויר", הרי מגמתה בזירת מלחמה "שטוחה" — לסבכו ברשת בלתי חדירה".

2) התפקיד האופרטיבי של ההגנה המתחבית ברשת ההתגוננות:

במלחמה חדישה ובתנאי ארץ קטנה המצומצמת בכוח אדם, אפשר יהיה להשיג את העומק והצפיפות האופרטיביים והטקטיים רק ע"י מיוזג ושילוב של הצבא הסדיר עם גופים מיליציוניים המוגנים מקומיים. לפיכך חייבת כל עיר וחייב כל כפר בזירה שטוחה להתפך לנקודות התגוננות. כך גרסתי אני ברשימתי (שם, שם). מול זה טוען המבקר (חוב' ע"ד, עמ' 85, עמודה א'): "על נקודת התגוננות להיות מסוגלת להתגונן ביעילות...". תותחים ג"ס עד הקליבר הגדול ביותר ובכמות מספקת, שדות מוקשים, ביצורים ומקלטים, אמצעי קשר, אספקה, תחמושת וכוח אדם מאומן. האם יש להניח כי אפשרי, בצרפת למשל, לבצר ולצייד כך כל כפר וכל עיירה ולהפעיל את תושביו להתגוננות טוטלית כזו? האם יש להניח, כי בכל כפר ובכל עיירה שם ימצאו בין האזרחים המהווים את "הגוף המיליציוני" יחידות ג"ס, יחידות קשר, יחידות תובלה ואספקה, יחידות טכניות, חיל-רגלים מאומן ומעל לכל — מפקדים מומחים? הבכל כפר ובכל עיירה ימצא כל אותו ציוד מלחמתי הדרוש לצייד את היחידות הנ"ל? האם יש להניח כי סביב כל כפר ועיירה יבנו ביצורים מתאימים ויונחו שדות מוקשים לצורך הגנה נחרצת במקום?"

הוא ממשיך (שם, שם): "התשובה היא כי הדבר אינו אפשרי, ואיש לא התכוון אף פעם לבצע זאת. יהא זה בזבוז בלתי הגיוני של כוח אדם ואמצעי המלחמה במקומות שאין להם ערך אסטרטגי או טקטי תחת לרכושם בנקודות החיוניות להגנת הארץ כולה, בזבוז ופיזור במקום חסכוני בכוח וריכוז המאמץ".

האמת היא שמעולם לא תכנן איש תכנית כפי שבר הפלוגתא שלי מתאר אותה, ואיש לא הציע לבצע דבר מעין זה. המדובר במאמרי הוא בהשלמתו ועיבוי של מערך הצבא הסדיר ע"י נקודות התגוננות של ההגנה המרחבית. דבר זה תוכנן ובוצע בארצות רבות כמו: אנגליה, שביצריה, נורבגיה, שוודיה; וגם בארצנו במלחמת העצמאות. התפקיד של כל נקודה ונקודה בהגנה מרחבית אינו לעצור את התוקף המשווין באופן סופי — אלא, באמצעים המינימליים ההכרחיים לביצועם — לבצע את הדברים דלקמן:

לבלום את הסיוורים הראשונים של היחידות הקדמיות של האויב;

להכריחו לפרישה מוקדמת ולפיצול כוחו;

לסכן את צינורות האספקה שלו;

בסיכום: לא לבלום באופן מוחלט אלא להאיט את ההתקדמות של כוח משרין ע"י שיבוש תכניתיו ולוודא הזמנים שלו. וע"י כך לתת לצבא הסדיר אפשרות לחיזוק יתר של מתחמיו ולהכנות להתקפה נגדית.

ס/אלוף פלץ עצמו טוען, ששום תוקף לא ישאר בעורפו איי התגוננות כל שהם בלי לכבשם או לנטרלם בצורה זו או אחרת. הראיה שהוא מביא ש"הגרמנים במערכת ההבקעה הגדולה בצרפת לא השיארו שום איי התגוננות מעין אלה" (חוב' ע"ד, עמ' 86, עמודה א').

האמת היא שהסיבה שגרמה להסתערות המשווית של הגרמנים במערב ב־1940 שתימשך במלוא התנופה מבלי ששום איי התגוננות בעורף יפריעו לה, היא — שאיים כאלה לא היו כלל בנמצא. מסמך מאותה תקופה, הנקרא "יומן של קציני-מטה בריטי" מתאר את המצב כדלקמן: "אבאָויל — נקודת המוקד של תנועת האייגוף הגדולה של כוחות בנות הברית בצפון החזית נכבשה לא ע"י שריון אלא ע"י קבוצה קטנה של רוכבי אופנוע גרמניים. משך 4 ימים עלה מספר החיילים הצרפתים בעיר על זה של הגרמנים פי 5 ושל התושבים — פי 30... היו פשוט יותר צרפתים מכדי שהגרמנים יוכלו לטפל בהם. שמעתי שהצרפתים אומרים, שאילו רק היו מאורגנים ומזוינים — היו מגרשים את הפולש אחת ושתיים..."

מיותר לתאר מה היתה עלולה להיות התפתחות המערכה אילו באבאָויל, או במקומות אחרים, שמאחורי הביצורים הקויים הצרפתיים (והוא הדין בבלגיה ובהולנד) — היה מקם מערך הגנה לפי הדוגמה של משמרה הארץ ("Home Guard" הבריטי, או של ההגנה המרחבית שלנו. מדובר, איפוא, לא בכוח בעל אימון וחימוש של צבא סדיר, אלא ביחידות מודרכות בשיטות מיליציוניות, "אורחיות-למחצה", מצוידות בנושק קל, בינוני וכלים ג'ט פרי אימפרוביזציה (כמו ה"Northover Projector") — יחידות בעלות כוח רצון-עמידה-עד-הסוף על בתיהם ועל מולדתם. מערך מעין

זה לא היה עוצר, אמנם, הסתערות משורית כליל — אבל היה מגביל את חופש הפעולה של הפולש הגרמני באופן ניכר והיה מהווה גם שלד לריכוזם של כוחות סדירים וסוגים והאחוזות-מחדש. הדיאגרמה המצורפת למאמרי (אשר לדעתו של ס/אלוף פלץ מתיחסת לאויב נאיבי ביותר או חסר ידיעות צבאיות יסודיות), אין מטרתה אלא להדגים את הברירה הזו שמערך הגנה צפוף, המורכב מאיי התגוננות בעלי יכולת עמידה שונה, מעמיד בפני התקפה משורית אופרטיבית: לעסוק בביעור של כל נקודה ונקודה (וע"י כך לאבד את תנופת ההתקפה), או להשאיר את איי ההתגוננות בעורף (עם כל כוחות האויב המחזיקים בהם וכל הסכנות אשר לרוכות בזה). היות ויצאנו מתוך הנחה שיכול להיות לנו ענין — אם לא עם אויב תמים ומחוסר ידיעות צבאיות יסודיות, הרי שעם קוראים כאלה — צויינו מתחת לדיאגרמה אופיה הסכמתי-מרשמי והתכלית שהיא צריכה ליצג.

(3) האם החזקתם של גופים מיליציוניים המוניים מהווה „בזבוז כוח אדם ואמצעים"?

לדעתו של המבקר מורכבים גופים של ההגנה המרחבית מעודפי כוח אדם אחרי גיוס לצבא סדיר; וכן הוא סובר שאם יצוידו גופים אלה על-מנת שיוכלו לעמוד בפני הסתערות משורית רבתי — יהיה דבר כזה בזבוז בלתי הנינוי של אמצעי לחימה, במקומות שאין להם ערך אסטרטגי וטקטי (חוב' ע"ד עמ' 85, עמודה ב').

ראשית, — מן הראוי שנוכח, שגם בזמן מלחמה נזהרים אנשים לאכול ולהתלבש; וגוסף על-כך יש צורך בייצור מוגבר של אמצעי לחימה. כוח אדם המרותק לתפקיד ייצור חיוני — גדל באופן ניכר במלחמה החדשה ואין הוא מהווה „עורף" אלא חלק בלתי-אמצעי של המאמץ המלחמתי הלאומי. אולם דוקא בתנאי מלחמה חדישה, המחסלת את ההבדל שבין חזית לבין עורף (באמצעות הטנק והמטוס) — ובאופן מיוחד בתנאים של ארץ קטנה — אין לותר על ארגונו, אימונו והפעלתו בתפקידים לוחמים ממש — ומהם אף ראשונים-במעלה — של כוח אדם המרותק לייצור. נכון, שיש לתת לכוח כזה את ההדרכה והפיקוד המקצועיים ההכרחיים וגם את אמצעי הלחימה המינימליים לביצוע תפקידם. אין זאת אומרת שצבא של ארץ קטנה יחלק את כל חימושו בין יחידות ההגנה המרחבית; אבל פיקוד מוכשר ידע לחזק את נקודות המפתח ההכרחיות ברשת ההתגוננות שלו, ע"י הקצאת אמצעים מתאימים והכללתם בתכנית-האש ותכנית אחרות של מערך הצבא הסדיר מבלי לסתור את העקרונות של חסכון וריכוז כוח.

(4) יכולת העמידה הטקטית של ההגנה המרחבית, נכון שנקודת-ישוב מוגנת כשלעצמה ותושביה המור

יגים כשלעצמם, אינם יכולים לעצור הסתערות משורית רבתי וגם אין זה מתפקידם. כל כוחה ותכליתה של ההגנה המרחבית היא בצפיפותה ובשילובה הנכון עם מערכת הצבא הסדיר בתוקף כמותה וצפיפותה.

אולם יחד עם זאת יש להזהר מפני הזלזול אשר יש ומזלזלים ביכולת הטקטית של „אורחים מזוינים“. מה שחסר, אולי, לאורחים אלה הוא ידיעות טכניות ואמצעי לחימה משוכללים; על ליקויים אלה מחפה, לעתים קרובות, כוחם המוסרי הנובע מעמידתם על בתיהם ועל מעשידיהם. מכאן, שהם יכולים להשיג גם הצלחות טקטיות כאלה, שהצבא הסדיר יוכל לנצלן ולהפכן להצלחות אופרטיביות; וזאת אפילו שעה שיחסי הכוחות הם בלתי-שווים והגם באופן מוחלט לטובת התוקף. מיותר להזכיר את הפרשות הרבות במלחמת העצמאות שלנו, שהן הוכחה לעובדה זו. בהתאם לכך אפשר לסכם את בעית ההתגוננות בפני התקפה משורית בזירה שטוחה כדלקמן:

(א) זירה שטוחה עלולה להיות לטובת המתגונן, מבחינה טקטית; אולם, מבחינה אופרטיבית ואסטרטגית הנה לטובת התוקף. האחרון יכול, בתנאי עדיפות כוחות (שתמיד יש להניח שנמצאים ברשותו), להגיע במאמץ עיקרי מוחלט להבקעה אופרטיבית עמוקה ע"י כוחות שריון בסיוע איירי, ולנצל הצלחה כזו, לפחות למערכת כיתור והשמדה של חלק גדול מהכוחות המתגוננים. יתר-על-כן: ביכולתו להגיע במהירות להכרעה במלחמה בכלל ע"י חדירה עד לשטחים החיוניים האסטרטגיים.

(ב) מכאן נובעת המסקנה הראשונה: בארץ קטנה אין להבדיל בין שטחים חיוניים ושאינם-חיוניים. מטשטש גם הגבול בין שטחים אסטרטגיים, אופרטיביים וטקטיים; כי האחרונים מהווים, בדרך-כלל, את הגישה הבלתי-אמצעית (פחות-אירית), והקצרה-יחסית, אל הראי-שוניים. זאת מדגים יפה קציר-מטה גרמני, אשר תכנן הת-קפה על שביצריה: „בארץ קטנה, בעלת עומק קטן, ישנה בסופר-של-דבר, זהות בין מרחב הגבול, מרחב ההספקה והבסיס התעשיתי. כל אלה יחד נהפכים לשדה-מערכה“. לכן לא יכול הכוח המתגונן של מדינה קטנה להרשות לעצמו שום תמרון ניכר במרחב, שום „ריכוז של כוחות הצבא בשטחים חיוניים“ והפקרת שטחים שאינם חיוניים; ובעיקר, כאשר ארץ זו עניה במכשולים טבעיים, וכאשר מקורות הכוח החמרי והאנושי שלה הם בטוח אופרטיבי וזה לפורמציות משוריות של התוקף.

מיותר להסביר כאן שבמציאות ארצנו במיוחד אין להבדיל בין שטחים חיוניים ושאינם-חיוניים. דינו אם נזכור את התכניות של נסיגות „אסטרטגיות“ שהציעו לנו במלחמת העצמאות, וננסה לתאר לעצמנו מה היה מצבנו כיום אילו התקבלו התכניות הללו.

מכאן מתבקשת מסקנה נוספת: מגמת המתגונן בפני התקפה משורית בזירה שטוחה, חייבת להיות הכבדה על יצירת המאמץ העיקרי, ובליתמו ופיצולו כאשר הוא נוצר. ע"י זה יגדלו גם הסיכויים להתקפת-נגד אופרטיבית מוצלחת.

מגמה זו חושג כפי שהוסבר כבר, רק ע"י צפיפות ועומק מכסימליים של מערך ההגנה — דבר שלא יעלה בכוחו של הצבא הסדיר לבצע לבדו אלא עלי-ידי פיצולו; ובזאת יאבד את היכולת ליוזמה חוספנית נגדית. מכאן — שארץ קטנה צריכה לשאוף לצופף את מערך ההגנה שלה ע"י ניצול מוחלט של כל כוח האדם שלה — גם של אותו חלק המרוחק לתפקיד ייצור חיוניים, ניצולו במערכת ההגנה המרחבית, בשילוב נכון עם הכוחות הסדירים, אינו מהווה בזבוז ופיצול, אלא דוקא חסכון וריכוז-כוח בתנאים נתונים. לצה"ל באופן מיוחד אין שום יסוד לפקפק ביכולת הטקטית של ההגנה המרחבית, בכושרה למלא את התפקידים המתאימים לה במערכת הבטחון הכללית. הראיה לכך — שאיפתו לטפח את המסורת המפוארת אשר חלק זה של המערך הבטחוני שלנו. רכש לו במלחמת העצמאות, ולחנך את הגופים החדשים של ההגנה המרחבית לאור מסורת זו.

6. איראלו נקודות טכניות וארגוניות.

בסופו של דבר חייב אני להשיב לבר-פולגותא שלי על מספר הערות הנוגעות לטכניקת הלחימה ולידיעה במבנה של צבאות אחרים. אלה הם שטחים בהם באים לידי ביטוי הנסיון המעשי של כל פרט — מצד אחד, והצורך לשלוט בחומר עובדתי בטרם יוצאים לבקר — מצד שני.

א. מקוש:

אני מקבל לתשומת לבי את ההערה על אופן חלוקת המיקוש לסוגיו: טקטי, הגנתי והטרדה. חלוקה זו היתה ידועה לי גם קודם לכן: ואילו במאמרי מדובר על דרכי-שימוש שהיו נהוגות בצבאות הבריטי והסובייטי ולא על חלוקה לסוגים. מובן מאליו שכל הצבאות השתמשו בשלד שתי השיטות האלו גם יחד. מה שנוגע לפיסקה המוקדשת לאופן פיגוי שדות מוקשים ע"י הצבא הסובייטי, כמצוטט מספרו של גנרל איזנהאור, באמצעות חיל הרגלים המועבר דרכם — לא דובר על שום דבר דומה לזה במאמרי, ולכן גם לא המלצתי עליו.

ב. השימוש בתותחים נ"ט וטוחם: הנסיון המעשי של כותב טורים אלה, בהתגוננות בפני פורמציות משוריות גרמניות ואיטלקיות, בעיקר במערכה של טרואל ומערכת אראגון (במלחמת האזרחים בספרד), הביא אותו למסקנה שהעריכה הטובה ביותר של כלים אלה

הוא בקנים של שנים־שלושה לפחות. מסקנה נוספת מאותו נסיון: ברוב המקרים אין מן התועלת לתותח נ"ט מחופר לנצל את הטוח המכסימלי שלו, ולפתוח באש מוקדם — אלא להפך, לפעול רק אם יש בטחון מכסימלי לפגיעה (בערך מ־500 מ'. כמובן, שמדובר כאן בתותחי נ"ט עד קליבר 57 מ"מ). שמחתי לקרוא את מאמרו של ס/אלוף גיל בחוב' ע"ד של "מערכות", על הגנה נ"ט בחי"ר הסובייטי, המאשר את נסיגתי במסגרת של תנאים אחרים וצבא אחר. גם הגנרל הגרמני דרר, במאמרו "התגוננות נגד שריון" (בעתון הקצינים השביערי מחודש יוני 1952), מציין: "בו בזמן שתותחי נ"ט כבדים (מ־75 מ"מ ומעלה) המוצגים בים בעומק שדה המערכה, צריכים לנצל את טווחם, ולפתוח באש בטוח 1000—1500 מ' — הרי תותחי הנ"ט בעלי קוטר קטן מזה, המשולבים במערך חי"ר, אינם צריכים לפתוח באש אלא כאשר השריון (התוקף) פותח באש המקלעים שלו, כלומר: בטוח שאינו עולה על 500 מ".

ג. טיפול בחי"ר משוריין:

ס/אלוף פלץ סובר שלמען בצע פעולה נגד־שריונית יעילה אין כל הגיון בטיפול בראש וראשונה, בחי"ר המשווין שנועד להבטיח את הטנקים. שוב יכול אני לדבר, קודם־כל, מתוך הנסיון המצומצם שרכשתי, כמפקד כמה התקפות גדודיות, בתמיכה של פלוגה עד שתי פלוגות־טנקים, בקרב של ברונטה. במקרים אלה היה בולט לעין, שאויב נתן לטנקים אשר אצו קדימה — בגלל סדרי קשר לקויים — לחדור עמוק לתוך המערך שלו, וריכוז את מלוא עצמתו נגד חיל הרגלים הצמוד. כאשר ההתקפה של זה האחרון נהדפה, והטנקים נותקו מאבטחתם — טיפלו בהם האמצעים הנגד־שריוניים השונים ביתר קלות.

נוכחתי גם לדעת שתקנוני־שירות־שדה של רוב הצבאות (אני עברתי בענין זה רק על האנגלי, האמריקאי, הצרפתי והסובייטי) ממליצים, כולם־כאחד, על ניתוק בין השריון לבין החי"ר הצמוד בעת התקפה משורינת טקטית. יכול להיות שהם כולם מחוסרי הגיון בעיני המפקד ושוב אשמח ללמוד מהו הנסיון שרכש לעצמו בענין זה.

ד. ריכוזים גדולים של תותחי נ"ט גרורים בצבא הסובייטי ובצבאות אחרים:

ס/אלוף פלץ חושב שהוא חייב להגן על האמת בהסבירו שגם בצבא הגרמני, הבריטי והאמריקאי היו יחידות נ"ט עצמאיות. הצבא הסובייטי לא, "המציא" משהו מיוחד, במקום לרדוף אחר ה"אמת", מוטב להיות בקיא בחומר ולדעת את העובדות הבאות:

לצבא הבריטי — הרגימנט הנ"ט הדיביזיוני (48 תותחים); לצבא הגרמני — גדוד צייד־טנקים דיביזיוני ניים (מ־24 עד 36 תותחים גרורים). בצבאות אלה לא

עמדו בדרך כלל לרשות הפורמציות האופרטיביות הגבוהות (קורפוס, ארמיה), רזרבות גדולות של נ"ט גרור (להבדיל מתותחי סער שידובר בהם עוד בסעיף הבא). לעומת־זאת נוצרו בצבא הסובייטי במלחמה השנייה ריכוזים של נ"ט גרור שניתנו לקורפוס, לארמיה, ולחזית — בבריגדות של 96 תותחים ובגופים גדולים יותר, שכללו מאות תותחי נ"ט. כך למשל הופיעו במערכת סטלינגרד ובמערכת קורסק אגרופי נ"ט בעצמה של 5 רגימנטים (120 תותחים — ולמעלה מזה). על שיטה זאת — הנוחת לפיקוד האופרטיבי גמישות תמרון נגד התקפה משוריינת, ויכולת להציב במהירות מערך נ"ט לכיוון המאמץ העיקרי או לעבות את מערך הנ"ט הקיים של חיל הרגלים — אפשר ללמוד מספרו של הגנרל גיום ("Soviet Arms and Soviet Power") ומספרו של קולונל אלי ("Red Army") וכן מתוך מאמרים שהופיעו ב"מערכות" כגון זה של ס/אלוף גיל (חוב' ע"ד). דוגמה נוספת אפשר למצוא בדבריו של גנרל גרמני שלחם בחזית המזרח: "הרוסים הביאו את תותח הנ"ט המצויין שלהם, 7.62 ס"מ (76 מ"מ) בכמויות בלתי־משוערות לשדה המערכה. הם פעלו בגופים גדולים עצמאיים, כמחזומי נ"ט וכחזיתות נ"ט שלימות. כמורכן קיבלו על עצמם לא־פעם, אפילו תפקידים אופרטיביים עצמאיים, כגון הבטחת אגפים של הבקעות קורפוסים משוריינים, וכדומה.

נכון שבצבא ארה"ב היו מצדדים — ובאופן מיוחד ראש המטה של צבא היבשה, הגנרל מק־ניר — להקמת יחידות נ"ט גרורות עצמאיות שתניתנה כיד הפיקוד האופרטיבי. ב־1942 הציע גנרל מק־ניר הקמת 222 גדודי נ"ט בעבור צבא־היבשה. הוא וקצין הנ"ט הראשי של צבא־ארה"ב המליצו על הכללת בריגדה נ"ט לפחות בכל קורפוס; כמר כן המליצו על ריכוזים אופרטיביים גדולים יותר, עד עצמה של 20 גדודים על מנת להעמידם מול מאמץ משוריין עיקרי. אולם תכניות אלו לא הגיעו לכלל ביצוע. למעשה הוקמו רק 78 גדודים של משחית־טנקים (תותחי נ"ט ממר נעים — להבדיל מגרורים) — בתחילה בעצמה של 36 תותחים בגדוד, ואח"כ 24 תותחים בגדוד — שנכללו בתוך מבנה של דיביזיית חי"ר. הסיבה למחלוקת על אירגון הנ"ט הגרור במטה כוחות היבשה האמריקאים — שאפשר ללמוד מספר בשם "אירגון כוחות יבשה לוחמים" — טמונה ללא כל ספק בעובדה שכוחות ארה"ב, בניגוד לצבא הסובייטי לא נפגשו בחזית הצפון־אפריקאית, האיטלקית, ואפילו לא בחזית המערב, באויב שהיתה לו עדיפות בשריון. היות וכמאמרי, בפרק הדן ב"התגוננות נגד שריון", הבאתי בחשבון אויב עדיף בשריון — נדמה לי שהשיטות הסובייטיות בשטח זה, שהיו יפות לתקופה מסוימת וב־תנאים מסוימים, יכולות לשמש חומר למחשבה גם בתנאינו אנו. לכך יש להוסיף שדוקא צבאותיהן של ארצות

קטנות (וביניהם הצבא השביצרי). דנים עתה במבנה חדש להפעלת הנ"ט הגרור והממונע כאחד — היינו: ריכוזו בריכוזים גדולים, תחת פיצולו ליחידות משנה של חי"ר. באותה פסקה במאמרי הדנה בנ"ט גרור והשימוש בו, עמדתי באופן מיוחד על יכולת התמרון של יחידות הנ"ט הסובייטיות הגדולות. כדוגמה קיצונית (כפי שהודגש במאמר), הבאתי חדירה של רגימנט נ"ט סובייטי לעיר עוד לפני חיל הרגלים. ס/אלוף פלץ מעיר על-כך, שאין לראות בפרשה זו בשום אופן דוגמה של: א. כיבוש עיר. ב. פעולה אופינית לתותחי נ"ט. דבר זה אמנם נכון, אלא שאני מעריך שהאינטליגנציה הממוצעת של קוראי "מערכות" מספקת להבנת הדברים כפי שנוסחו בדוגמה זו גם בלי ההסברה הנוספת של ס/אלוף פלץ.

ה. משחיתים טנקים ותותחי נ"ט ער: בפרק זה של רשימתו מגיע בר הפלוגתא שלי לגירסות המפתיעות כדלקמן:

(1) משחית-טנקים ותותח-סער הם כלים שונים לגמרי; והשני אינו מתאים לפעולה נ"ט בכלל. (2) בצבא ארה"ב לא היו משחית-טנקים בעלי 75 ו-105 מ"מ. (3) תותח-סער ומשחית-טנקים (הוא מערכב את שני המושגים הללו באופן שבסופו של דבר, הוא עצמו אינו מבדיל ביניהם) בוטלו בכל הצבאות. לבסוף הוא מגיע אפילו להודעה הסתם-סיוגית, שיחידות כאלה בכלל לא היו קיימות בצבא הגרמני, שהוא גם לא שמע בכלל על קיומן בצבא הרוסי. למען האמת — כפי ש/אלוף פלץ אוהב לומר — עלי להעיר לגירסות אלו את הדברים הבאים:

(1) הנכון הוא שבצבא הבריטי, ובאופן מיוחד בצבא האמריקאי נוצר תותח ממונע, שתפקידו היחיד היה פעולה נגד-שריונית, ולכן נקרא משחית-טנקים. אשר לקליברים — בהם השתמשו צבאות אלו לתפקיד זה — אפשר לקרוא בג'ורנל Royal United Service Institutions מחודש מאי 1951, במאמר בשם Development of Self Propelled Guns: "האמריקאים הקדישו תשומת לב מיוחדת לתפקיד התוקפני הנייד של הארטילריה הנ"ט ולכן יצרו משחית-טנקים בעל 75 מ"מ, המורכב על הצירחול-משורין, ושני טיפוסים בעלי 76 מ"מ, "M-10" ו-"M-18". כמובן הם פיתחו, כתותח סטנדרטי לדיביזיות משוריות, תותח 105 מ"מ "M-7" שהופעל בתפקידים ארטילריים ממש וגם בתפקיד נ"ט (דרך אגב, נכון הוא שלמשחיתי טנקים אמריקאים "M-10" ו-"M-18" היה צריח בעל כושר-הסבה ל-360°, אולם לא כך הדבר בכל תותח-הסער של צבאות אחרים).

(2) מה הוא, איפוא, תותח-סער, שלפי ידיעותיו של ס/אלוף פלץ אינו כלי נ"ט כלל וכלל? גם על כך אפשר ללמוד מהמאמר המצוטט לעיל: "תותח-סער הנו כלי הממזג את התכונות של נשק סיוע נייד לחי"ר ולחיל-שריון ושל תותח נ"ט סע-עצמי".

(3) הנכון הוא שמשחית-הטנקים בוטל בצבא האמריקאי — בגלל חד-הצדדיות שבשימושו ובגלל מגרעות טכניות שונות (בעיקר, בגלל הצלילית הגבוהה השלו). לעומת זאת — גם אם ס/אלוף פלץ לא שמע על-כך — היה תותח-הסער הכלי הנ"ט העיקרי של הצבא הגרמני בזמן המלחמה. תותח-סער — פנצרי-יגור "38" היוו 61% מכלל ייצור הכלים המשווייגים הגרמניים בשנים האחרונות של המלחמה. כן אפשר לקרוא בספרו של גודריאן ("זכרונות של חייל", עמ' 271—268, 280, 284—285 של המהדורה הגרמנית), על החשיבות המכרעת של תותח-סער אלה בתפקיד נ"ט ועל המאבק של גודריאן להפוך אותם לכלי הנ"ט הסטנדרטיים גם בחיל הרגלים (בגדודים הנ"ט של דיביזיות הרגלים) במקום תותח הנ"ט הגרור. כן קיימים בצבא הסובייטי עד היום הזה תותח-הסער 76.2 מ"מ, 85 מ"מ, 122 מ"מ ו-152 מ"מ, במסגרת פורמצית חי"ר וגם במסגרת פורמצית שריון. לפי הגדרת אותו מאמר בכתב-העת הבריטי המצוטט לעיל — ממזגים כלים אלה את התכונות של תותח-סער סע-עצמי ושל תותח נ"ט כבד. כמובן קיימים תותחי סער בעלי אותן התכונות בצבא הצרפתי (ה-"AMX-13"), ובצבא השביצרי ("פנצרי-יגור G-13"). עובדות אלה מעמידות את הגירסות של ס/א פלץ, והידיעות עליהן הן מבוססות, באור הנכון.

בסיום תשובתי הנני נאלץ להביע שוב את צערי על שהוכרתי להקדיש מקום כה רב לדברים שניים במעלה, כמו תיקוני אי-הבנות, העמדות עובדות על אמיתות, הסבר דברים ראשוניים — ולעומת זאת, לצמצם את הבירור הענייני, אולם אופייני לויכוח, שהפותח בו הוא המכתוב את מהלכו ואילו המשיב — שוב אינו חופשי בתגובתו.

מקרה אני שבהזדמנות הבאה ישמור ס/אלוף פלץ על הכללים ההכרחיים, שצוינו בפתח רשימה זו אשר רק הם עשויים להפוך ויכוח מקצועי למרכז ופורת.

בדעתי לעורר מעל דפי "מערכות" בעיות רבות הדורות שות ליבון. אשמח להפגש בדפים אלה עם כל מבקר, אולם בצורה שתאפשר בירור יותר יעיל לטובת העניין המשותף לכולנו.

מכתבים אל קצין מלואים

ד י ו ו ח

עד שהכל היה מוכן לתזוזה, כבר היתה השעה 2250, ובשעה זו יצאנו מן המאהל שלנו אל שטח ההערכות.

כוח א', שאחריו נעתי, התעכב כמה פעמים בשל קשיים במציאת הדרך. אך הגיע לקו ההתחלה בשעה 0300. בשעה 0320 עברה פלוגה א' את קו ההתחלה כדי לעלות על גבעת האורנים, לתפוס את הגבעה ולאפשר לפלוגה ב' להמשיך ולטהר את שתי הגבעות ממערב.

בהיות הפלוגה כבר על פסגת הרכס, נתקלה באש האויב והשופטים הכריזו על הפוגה. לפי החלטת השופטים שהועברה אלי, נקבע שלא הצלחתי לכבוש את הגבעה, היות ואין לי עדיפות; ושעלי להוריד את הפלוגה שוב למורדות הגבעה.

שלחתי עליכן את שתי הפלוגות בשני גלים על אותה גבעה ובינתיים גם קרבתי את הפלוגה הרזר-בית. כך, שתוכל לנצל מיד את ההצלחה הראשונית ולהמשיך בטהור שני המשלטים שמצד מערב. נתקל-נו באש האויב ושוב הכריזו השופטים על הפוגה. גם הפעם הודיעו לי השופטים שלא הצלחתי לתפוס את הגבעה. מתוך דין ודברים עם השופטים הצלחתי להוציא מהם שעל שלושת הגבעות האלו יושבת לא פלוגה + מק"ב 1 או 2, אלא גדוד שלם כולל נשק מסייע גדודי. ברור, שלפי הכללים לא היתה לי אפר-שרות — בפרט לאחר שכבר נתגליתי — לכבוש את הגבעות.

נוסף על כך, „הודות“ לכל ההפוגות והויכוחים עם השופטים, כבר האיר השחר וראיתי שבאם ארצה להמשיך ולבצע את המשימה, לא רק שאצטרך לטפס שוב על הגבעה, שוב להפסיד מספר אבדות ולרדת ממנה — אלא גם אכנס ליום ואז בכלל אהיה אבוד. עליכן החלטתי לסגת. הודעתי את החלטתי למפקדת החטיבה וקיבלתי את אישורם לנסיגה.

חזרתי למאהלי כבר באור יום מלא בשעה 9030. וכעת להוצאת המסקנות מה„פעולה“ הזאת. הדבר שגרם בעיקר לכשלון הפעולה שלנו היה מחסור מוחלט בידיעות על האויב. בכנס שהיה בחטיבה לסיכום התמרון, נסיתי לברר כיצד קרה, שהידיעות על האויב היו מוטעות

שלום יהונתן: —

בהיותי הפעם עם גדודי בתמרון, נתקלתי בתור-פעה שהנה לא רק נחלת גדודי, אלא, נדמה לי, גם נחלת כל גדודי המילואים.

התופעה היא „דו"ח“ (או יותר נכון: חוסר דיווח).

והנה המעשה שהביא אותי לכתיבת מכתבי זה.

בין שאר פעולות גדודי בתמרון זה, הוטלה עליו משימה מסויימת. המשימה היתה תפיסתם בלילה של כמה משלטים, השולטים על דרך א', והתארגנות עליהם עד אור הבוקר, על מנת לאפשר לגדוד 1001 לפרוץ קדימה אל הצטלבות הכביש. לא קיבלתי פקודה זאת בקבוצת הפקודות; אלא שמפקד החטיבה קראני אליו ומסרה לי אישית.

הידיעות שקיבלתי על המשלטים היו קלושות ביותר. עד כמה שידע הקמ"ן החטיבתי, יושבת פלוגה פלוס נשק מסייע גדודי הכולל מק"ב אחד או שנים — על שלושת המשלטים גם יחד.

בדרכי חזרה לגדודי פגשתי במג"ד 1001 אשר ישב עם גדודו במשך יומיים מול המשלטים שעלי לכבושם. אולם, לא קיבלתי ממנו ידיעות נוספות על הידוע לי כבר מהקמ"ן החטיבתי.

היות ואת הפקודה לתקוף קיבלתי במטה החטיבה רק בשעה 0800, כבר לא הספקתי לזמן את קבוצת הפקודות שלי לשטח, כדי לאפשר גם להם סיור. עלי-כן החלטתי לסייר בעצמי, לפחות את דרכי הגישה אל המשלטים ולקבוע דברים עד כמה שאוכל.

בשעה 2030 הגעתי חזרה למפקדת הגדוד. במקום כבר חיכו לי מפקדי הפלוגות ומיד מסרתי את הוראותי.

התכנית, בקיום כלליים, היתה כזאת: חילקתי את הגדוד לשלושה כוחות. כוח א' — פלוגה א' + ב. תפקידו: פלוגה א' תכבוש את המשלט העיקרי — גבעת האורנים. לאחר שפלוגה א' תתפוס את היעד הראשון, תעבור דרכה פלוגה ב' ותטהר את שתי הגר-בעות הנמוכות שממערב לגבעת האורנים.

כוח ב' — הנשק המסייע (מרגמות ומק"בים). תפקידו: חיפוי נצור בתנועה ופתיחה באש על היעדים רק לפי קריאה.

כוח ג' — פלוגה ג'. תפקידו: עתודה לצורך המבצע.

במידה כזאת שגרמה לכשלון. בררתי עם הקמ"ן החטיבתי שממנו קיבלתי את ידיעותי, מהו מקור ידיעותי. נתברר שמקור ידיעותי היה קמ"ן גדוד 1001. היות והקמ"ן החטיבתי סמך על הקמ"ן הגדודי, לא ניסה לאמת את הידיעות על ידי תצלומי-אוויר או סיורים נוספים. הוא הניח שבמשך הזמן שגדוד 1001 נמצא מול "האויב", הספיק לבטח הלה לאסוף את כל הידיעות.

הקמ"ן של גדוד 1001 אמר לי שאת ידיעותי קיבל ממפקדי הפלוגות. כאשר חקרתי את מפקדי הפלוגות, נתברר דבר מענין מאד.

כולם ידעו בברור שעל שלושת המשלטים יושב גדוד. אמנם, ביום הראשון, כאשר נכנסו ל"קו" מול משלטי האויב, היתה שם רק פלוגה על כל שלושת המשלטים — וזאת הם מסרו בדו"ח לקמ"ן הגדודי. אבל למחרת בבוקר הגביר ה"אויב" את כוחותיו בגזרה (כנראה שחשש מהתגלות הכוח החזק ממולו) — אך אף אחד ממפקדי הפלוגות לא חשב לנכון למחר ולדווח את הידיעות הנוספות האלו למפקדת הגדוד! הונחת הדיווח לא נעשתה מתוך רצון רע, אלא פשוט שכחו להודיע על שינוי המערך. בהיותם עסוקים בכל אותם תפקידים שמ"פ עוסק בהם במשך יממה, לא שמו לב לחשיבותו של "פרט" כזה כמו דיווח לגדוד.

אין אני מאשים דוקא את גדוד 1001. אותו הדבר בדיוק קיים גם בגדודי. דבר זה אינו סתם באשמת מפקד הפלוגות; מקורו פשוט, בחוסר אימון מתאים.

כדי לתקן תקלה זו נצטרך לנקוט בשיטה הבאה:

1. לכל איש בגדודו תוסבר חשיבות העברת הידיעות בקרב.

2. נקבע נוהל דו"ח. כל פלוגה תחויב למסור פעמיים ביום ידיעות על האויב ועל עצמתה. אם לא יהיה לה מה להודיע — תודיע שאין לה מה להודיע. אבל תדווח! נוסף לכך תועבר כל ידיעה חשובה מיד למפקדת הגדוד.

3. נוהל הדיווח לא יסתיים במפקד הפלוגה אלא באחרון הטוראים בכיתה. כל איש הנמצא בתצפית יצטרך לנהל יומן תצפית. יומן זה יועבר למפקד הכיתה בגמר התפקיד ומפקד הכיתה יעבירו למפקד המחלקה. מפקד המחלקה יאסוף את יומני כל הכיתות ויהיה אחראי להעברתם במועד שנקבע למפקדת הפלוגה.

4. במקרה, ולא יופיע דו"ח במועד הקבוע מאחת הפלוגות, יצטרך הקמ"ן לברר את הסיבה ועל מפקד הפלוגה המתרשלת יוטל עונש. לדעתי, רק אם נאחזו בכל האמצעים שהזכרתי כאן, כולל העונשים, ננצל את האינפורמציה הנמצאת בדרגים הנמוכים על-מנת שנוכל להשתמש בה בצורה יעילה — וגדודי שוב לא ינחל כשלון כזה. וטוב שדבר זה נתגלה בתמרון — ונוכל לתקנו בעוד מועד.

אמנם, היו בפעולה זאת עוד דברים קלים שלדעתי לא היו בסדר; אך עליהם בפעם אחרת.

שלך, מוריכך-לשעבר

דע וחשוב

מה חסר לארה"ב ליצור טנק?

מעטים בלבד משערים שבכל טנק בינוני — אשר הוא עמוד-השדרה של כוחותינו המשוריינים — ניתנת באופן מוחשי דוגמה מעוררת-מחשבה לתלותנו באחרים.

לכל טנק בינוני דרוש:

1915 ליטראות* של כרומיום (90% מבצר זה מובא לארה"ב מחו"ל).

950 ליטראות של מנגן (92% מובא מחו"ל).

520 ליטראות של ניקל (92% מובא מחו"ל).

100 ליטראות של פח (78% מובא מחו"ל).

6512 ליטראות של בוכסיט (65% מובא מחו"ל).

1484 ליטראות של נחושת (29% מובא מחו"ל).

(גנרל קולינס, ב" Military Review — פברואר 1952).

* 2.2 ליטראות בק"ג.

באת מערכות

אגרות קוראים

הכול העברי העומד בהתחלתו נקוק להבהרת משלוח, לעיבוד הצעות, להקשת פרטים.
"באת מערכות" נוצרה על ידי מקום להבהרת הרבארי, והיפסיו של קהל הקוראים ואנשי-האג. מעל האמת זו יאלץ הקורא הער, החורף אבאול הכוח אמילוי משימותיו, להגיב על אולגים מתהלכים, לערער על הנחות מקובלות ולהיות יוצא להצלות מחשלות ומתקלות.

עם סיוע ובלעדיו

המומחים? שמא ההבדל בעושר ובאמצעי סיוע בין צבא ארה"ב וצה"ל הגורם?

אכן, הבדל זה קבע את כל גישתו של "המפקד-המדרין" והכניסהו להלך מחשבה טיפוסי של "ענברי-בוטר". כי למעשה דוקא הבדל זה חייב להביא למסקנות הפוכות! דוקא אנו — שאמצעי הסיוע הכבדים יותר שלנו דלילים — חייבים לנצלם בשיטה היעילה ביותר. וזאת לא נשיג אם נכניס את העתידים לנצלם למנטליות בה נראית להם כל הזדקקות לאמצעים אלה כסימן לחולשה מבישה — דבר שימנע אותם בהכרח מעסוק ברצינות בכל בעיות הסיוע הזה, בלמוד אפשרויותיו ודרכי-ניצולו היעילים ביותר.

עצם הגישה מושתת על אי-הבנת היחסים ההדדיים בין יחידות המשנה הקדמיות של חי"ר ובין הנשק המסייע הזה. יחס זה אסור שיהיה כיוון שבין יחידת מכביאש — החשה להצלה רק במקומות בהם אח זה כבר האש — לבין הנפגעים מאש זה. גישה כזאת תגביל בהכרח את נשקנו המסייע הכבד יותר לפעולות נגד-סוללתיות ודומות ותשלול מאתנו כל יוזמה בשימוש בו. יש להבין כי תפקידו של הסיוע אינו רק להציל את חיל-הרגלים ולחלצו מבוץ בו נכנס. מטרתו היא לסייע לחי"ר בכל עת שהדבר עשוי להועיל. אם יורגל חי"ר לא לדרוש סיוע, ויחידות סיוע תורגלנה שאין דורשים עזרתן — לא תוכלנה האחרונות למלא את תפקידן העיקרי. ההבדל הנובע מהפרשי עצמה בין הצבאות חייב

ב"מערכות" ע"א כותב לקצין מילואים, "מפקד-מדריכו" כדלקמן:

"מפקד-של"ממש ישכיל למצות את הכוחות הנחו-נים בידיו, כדי לבצע את משימתו בכוחותיו הוא, לפני שיפנה לסיועם של כוחות אחרים. כל הלך-מחשבתם של המפקדים צריך שיהא אמון ומכוון לכך, בנסיגותיהם הראשונים לפתירת בעיותיהם בקרב... וכן הלאה, ברוח זו — מכתב שלם. כמעט באותן המלים משתמש קולונל מרשל בספרו "אנשים מול אש" (עמ' 192 של ההוצאה האמריקאית):

"גאותם החילוית של המפקדים — ודוקא המפקדים המצטיינים במיוחד — תמנע אותם לרוב מלדרוש תמיכה של אמצעי רמת-הפיקוד הגבוהה-יותר, עד אשר מיצו את כל אמצעיהם העצמיים..." אבל סופו של משפט זה: "...ובזאת ניצלו את כוחות אנשיהם במידה כזו, ששוב אין אפשרות לחדש את תנופת ההתקפה".

ובעמוד 189 כותב מרשל:

"התאמתו (של המפקד) לפיקוד בקרב נבחנת, בסופו של דבר, בהצלחתו בקיום שיווי-המשקל של כוח אשו העצמית — בעת-יובעונה-ראחת עם ניצול כל עזרה מבחוץ העלולה לקדמו בהשגת מטרתו. אם ירכו את תשומת-לבו במידה מופרזת בפעולתה העצמית של הפלוגה — יכשל עקב אי-ניצול האמ-צעים שמחוץ-ליחידה אשר הועמדו לרשותו". מה קרה כאן? מנין הניגוד המוחלט בין שני

במקומן אחרות, שאינן מצריכות אותו. ההבדל בעיקר בתכנון — ולא בביצוע על ידי יחידת המשנה.

דוקא בגלל ענינו באמצעי סיוע כבד — לא יעלה, ודאי, על דעתו של מפקד חי"ר ברמה הנמוכה, השימוש הנרחב או המופרז בסיוע כזה בשעת האימונים הרגילים. ממילא יתרגל לראות את כל המשימות העלולות להיות מוטלות עליו כמשימות שעליו לפתור בכוחות עצמו בלבד. אכן, רק משימות כאלה תר"סלנה עליו, באופן שבסופו־של־דבר ישכח בכלל את קיומן של משימות המבוצעות בסיוע. על־כן חובה כפולה ומכופלת היא, ללמדו — לפחות באופן עיוני, ולשלב לימוד זה גם באימונים המעשיים במידת האפשר — מה גבול יכולתו העצמית (שאותה אין כלל להמחיש בתרגיל בלי אויב חי!), ומה עליו לעשות במקרה שהוא נתקל במשימה העולה על גבול יכולת הביצוע שלו — לפני שיתיש את כוחות אנשיו עד ששוב אי־אפשר יהיה לחדש את תנופת התקפתם! סגן א. רועג

להתבטא בכך, שאנו נלמד את מפקדינו לדרוש סיוע זה רק במצבים בו תועלתו תהיה גדולה יותר, לא במקרים שמצבם נואש יותר.

תיאור הקרב הניתן ב"לילות במוצב־קדמי"*, מדגים שימוש נרחב, תוקפני וגמיש באש מסייעת של רמת פיקוד גבוהה יותר. כאן יש לשים לב במיוחד לכך, כי סיוע זה בלבד אפשר את הפעולה. אם במצב דומה לא תעמוד לרשותנו אפשרות סיוע כזו (וכנראה לא תעמוד!) אין פירוש הדבר שנוכל לבצע פעולה זו עצמה — שהיא דוקא פעולה יחידת משנה קטנה של חי"ר מעיקרה, ולכאורה הולמת את מצבנו ויכולתנו באופן מיוחד — בלי אותו הסיוע. פירוש הדבר, שיהיה עלינו לותר על פעולה זו בכלל ולנסות לפתור את הבעיות שהיא נועדה לפתור — בדרך אחרת.

מהמכתב הנ"ל לקצין מילואים מתקבל הרושם שעלינו להתרגל לבצע פעולות המצריכות סיוע כבד בלי אותו הסיוע וכי ההתרגלות תביא בעקבותיה גם את האפשרות לבצע. ולא היא. באין סיוע — יהא עלינו לנתר על אותן הפעולות בכלל, ולתכנן

על רוח הגיסות

א. מה עלול להיות מקורה של רוח־סמל ירודה?

ש"מי שהיה סמל", ראה מהרהורי לבו ומיחסם לכלל הצבא כולו.

מודה אנכי שצה"ל טרם הגיע לכלל שלמות. אכן, צבאנו נמצא בתהליך גיבוש, ליטוש, אף תיקון יסודי. אין ספק שקיימים ליקויים, אך אין לנפח דברים יתר על המידה.

לבסוף, מתפלא אנוכי ביותר, שירחון המשמש כל־ימחשבה רציני ואחראי נותן פרסום לדברים כאלה. לדעתי, אין בבמה זו מקום לביקורת קלוקלת והרסנית! ביקורת כזו היא העלולה להביא בעקבותיה אותן תופעות שליליות שרואה אותן "מי שהיה סמל", בדמיונו.

נחמה פורתא מצאתי בסופה של האגרת, בחתימה "מי שהיה סמל". כותב האגרת עמד על טיבו־שלו שלא מדעת, והודה: היה סמל ועתה שוב אין הוא כזה!

ב. דוגמה אישית — או ביצוע יעיל של התפקיד ב"מערכות" חוברת ע"ד פרסמתם מכתב של "מי שהיה סמל" שענינו: "מה עלול להיות מקורה של רוח־גייסות ירודה?" ותמציתו: בידי המפקדים לערער את רוח החיילים בתיתם להם דוגמה פסולה בכל

ב"מערכות" (חוב' ע"ד, עמ' 92) נתקלתי באגרת קורא הדנה בבעיה כבדת משקל, והיא: "מה עלול להיות מקורה של רוח גייסות ירודה?" תפיסתו של החתום על האגרת הנ"ל, "מי שהיה סמל", גם היא אינה מוכיחה על שלמות מספקת של רוחו. מתפלא אנכי כיצד סמל בצה"ל נותן פרוש לא נכון ומזיק לתופעות מסוימות. כמרכן תמיה אני על שהוא גוזר מיחידה אחת על צה"ל כולו. הוא מתעלם מכך שמפקד יחידה הנו טרוד ועמוס עבודה, ומהעובדה של ב־צוֹע תפקידיו הועמדו לרשותו מכונית או מכוניות, סבורני, שבתוקף מעמדו כמתנדב, מגיעות לו זכויות מסוימות מתוך התחשבות בעצם העוב־דה שהעמיד עצמו לרשות המדינה וויתר על אורח־חיים קל־יותר.

גם אנוכי שירתי בצבא. הן כחיל פשוט והן כמפקד, ולא נפגשתי בדרך מחשבה זה בין חיילים. חוששני

* יצא בהוצאת "מערכות" בקונטרס "שלושה קרבות לילה" — המער.

שהם דורשים מחיילים לעשותם — ולעיניהם, כרצונו של „מי שהיה סמל“.

והרי דוגמה: בקורס פיקודי מזורו לאנשי מילוראים, שנתקיים בימות החורף, התחלפו המחזוריים כל שלושה שבועות. החניכים לנו באוהלים חדירים לגשם, בחלקם, ונוכדו במנות גדושות של גשם. הם רטנו וזעפו, כמובן. המפקדים-המדריכים עמלו קשה במשך כל אותה תקופה, מבלי ליהנות מחופשות „או תקופות מנוחה“. האם סבור „מי שהיה סמל“ כי מן ההגיון היה לדרוש מהם שיתגוררו אף הם, במשך ששה חדשים, באהלים קרועים?

יתכן, כדברי „מי שהיה סמל“, שלא כל החיילים מבינים את פשר „התנאים המיוחדים“ שנהגים מהם המפקדים, או מסכימים להם. אך לא זה הוא מקורה של רוח-גייסות ירודה, בכל צבא שהוא. אני מסכים עמו, ששרשו של דבר נעוץ במפקד. אולם המפקד יוכיח עצמו בעיני חייליו בשיקולים נכונים, בידיעת המקצוע היסודית, בהדרכה יעילה, ברדיפת צדק, ובשמירה על זכויותיהם. כאשר נהיר לחייל כי מפקדיו עומדים בכל המבחנים האלה, ידע, כרצונו של „מי שהיה סמל“, כי צבא מורכב מחבר אנשים כנים, מסורים לתפקידם, השוקדים על בטחון האומה — ויחסו אליהם ישתפר וילך.

מפקד

שטחי החיים הצבאיים, ובידיהם לרומם את רוח-הגייסות בהלואותם להם מופת בכל.

הנחה זו נכונה, אולם במספר נקודות הוכיח „מי שהיה סמל“ בערות גמורה במהותו של צבא. צבא אינו יכול, להיות מרכב מ„ויגייטים“ ו„פופסקים“ בלבד; ממפקדים שאישיותם מתמזגת כליל עם תעודתם הצבאית. מטבע הדברים הוא שעל סגל פיקודי של צבא ימנו מפקדים אשר עם כל היותם נאמנים ומסורים לתעודתם הצבאית — ובגלל היותם כאלה — זקוקים הם, במרוצת תקופת שירותם רבת-השנים, לתנאים אשר יאפשרו להם ליהנות מן הדברים שנהגים מהם האזרחים: להיות עם משפחותיהם לעתים מזומנות, לדור במחנה הצבאי בחדר נוח (ולא באוהל קרוע), להתלבש כיאות.

מחזורי מגויסים באים והולכים, ומטבע הדברים שתקופת שהותם הקצרה בצבא תהא רצופה עבודה ואימונים אינטנסיביים, הכרוכים בתנאי חיים חמורים פייכמה-דוכמה מתנאי חייו של אזרח רגיל. אולם המפקדים — שבזמנם ודאי עשו תקופה דומה בצבא — המטפלים ללא הרף במחזורי מגויסים חדשים, אינם יכולים „לעשות עצמם את כל הדברים

האם חייך יקרים לך?

בכלי-התחפרות, אך מעולם לא ראיתי כי ישתמשו בהם. מעולם לא ראיתי שהיחידה תכין לעצמה שוחות או תתארגן להגנה באיזו צורה שהיא לאחר שהקימה את המחנה בסביבתנו. אפשר אמנם לטעון כי במצב הנוכחי דבר זה מיותר ואך יקשה על החיילים, כי בתפקידים, שהצבא ממלא כרגע, מיותרת הטייתם של התחפרות והסוואה. אולם, כבר הכירו כי ישנם באימוני הצבאי דברים שצריכים „לחדור לדמו“ של החייל או לתת-הכרתו. מדוע ייגרע, איפוא, חלקן של התחפרות והסוואה? ה„פול-זחל-צפה-טוח-אש“ אינם בשום פנים חשובים יותר מהג'ל.

אני חושד כמובן בצה"ל שהשמיט את שני הפרקים הג'ל ממסגרת אימוניו, אך חוששני כי אין מקדישים להם את תשומת הלב המעשית הדרושה. ואני מדגיש מעשית. כשם שיש צורך, גם בשעת האימון המתקדם יותר, לשים לב לצורת הזחילה של הפרט, או לצורת נפילתו — כך יש גם לחזור ולשים לב בכל הזדמנות להסוואה ולהתחפרות. שגיאה היא

זה זמן רב שהגני חבר משק-ספר. לעתים קרובות חנו במשק יחידות צבא — הן משירות סדיר, הן יחידות מלואים. שמתילב שחסרה בהן תשומת-לב מתאימה לענין הסוואה. חשבתי כי אך רשלנות של המפקדים הישירים היא.

לפני ימים מספר חנתה במשק יחידת פרחי-קצינים, והפעם היה רכב היחידה מצויד ברשתות הסוואה. אולם רשתות אלו לא באו לכלל שימוש. להיפך: הרכב היה מרוכז, האהלים גטויים במקומות גלויים, מרור כזים ואינם מוסוים; אהל המטה במרכז. לידו בולטת אנטנת מכשיר-הקשר. בקיצור — אי-שימתילב למי צימם ההכרחי בשטח ההסוואה. כל זמן שהיו אלה יחידות רגילות ראיתי את הדבר בגדר רשלנות בלבד; אך כשהדברים אמורים בקורס קצינים — החשש הוא — שהרשלנות עלולה ליהפך לשיטה. אין צורך לפרש את התוצאות שהדבר עולל להביא בעת מלחמה.

זאת ועוד. אמנם יחידותינו כמעט תמיד מצוידות

בכנסים אלה יש לשים את הדגש על ניתוח תאונות דרכים שקרו באותה יחידה או בייחודות אחרות. יכר לים להשתמש גם בתאונות מדומות.

למרות דחיפות הענין אסור להתחיל בניתוח תאונות מבלי שבמסגרת הצבא יפרומסו חוקי תנועה וכלליה בשפה מובנת לכל חייל, ומבלי שיודרכו בעלי נסיון בנהיגה, מקרב הקצינים וב.ד.א. אשר ינהלו כנסים אלה.

לתועלת רבה יהיה חיובם של מפקדי היחידות לנהל סטטיסטיקה של תאונות (ואולי גם של תיקונים) בהשוואה למספר הקילומטרים — ולפרסם סטטיסטיקה זו בפקודות יום ובדו"חות ההתקדמות.

פרסום מתאים, שיעשה ליחידות ולנהגים מצטיינים ימריץ בודאי את החיילים ליתר-מסירות בשמירת הרכב ולזהירות בנהיגה. באם יבוצע עוד פעם "מבצע אבירי הדרכים" — רצוי לצרף לסגל המפקחים אנשי צבא. על מנת להבטיח שיושם לב גם לנהגים חיילים. לו היו שמים לב לנהיגה בשטחים בנויים או מוגבר

לים, למשל — היו קובעים, בודאי, שרק הנהגים הצבאיים נוהגים לפי המהירות המותרת; וזאת על-אף התמרמרותם של כל הנהגים האזרחיים, על שהנהג הצבאי מפריע להתקדמותם הרגילה ע"י נהיגתו האיי-טיית. אם בפעם הבאה יהיה מבצע כזה, לא רק מבצע נמוסין, אלא באמת בחירת הנהג הנוהג יפה ובזהירות, — ונהגי הצבא ישותפו בהתחרות באופן רשמי בהתאם לפקודות מתאימות — יהיה לנו הדבר לעזר רב במאמצינו לקדם את הבטחון בדרכים.

יש עוד לזכור, שגם אם תתקיים התחרות כזאת, אין הדבר צריך למנוע מבצעים דומים במסגרת הצבא, דוגמת מבצע מוצלח מאוד שנתקיים בפקוד הצפון, לפני זמן רב. מטעמים שאינם ידועים לי, לא חזרו על אותו מבצע בפקוד הצפון עצמו, וגם פיקודים אחרים לא הומצאו לביצוע מבצעים דומים.

בהתחשב במחיר הגבוה שאנו משלמים בדם וברכוש בגלל אי-הבטחון בדרכים, לא מיותר הוא להזכיר לעתים אין ספור, אפילו את הדברים המובנים מאליהם.

סרן ישראל ניר

האם נלמד מ"חרבת מחאז"?

בהגנה, הוא אמצעי הקו; וזה בשל יתרונותיו הרבים לגבי כל שאר האמצעים. ואילו הקשר האחר-טי הוא אמצעי משני למקרים של ניתוק הקשר הקו. יש להשתדל ככל האפשר לא להשתמש באמצעי האלחוט בשל מגבלותיו הרבות, שמהן נימנו לעיל.

2. "אם המשלט חפור כראוי וכולל בתוכו אמצעים נאותים להגנת הכבל-הטלפוני — מן הראוי להשאיר סוג-קשר זה..."

גם אם המשלט אינו חפור, ניתן, במאמץ מינימלי, לקבור את הכבל בעומק של 15—10 ס"מ. טיפול זה מגן עליו בפני רסיסים והדף אור. אין זה מבטיח מפגיעה ישירה — אך לשם-כך משמשת לולאה חיצונית, כל 50 מטר, המאפשרת תקון מהיר ביותר.

האמצעים לייצוב קו הם פשוטים ביותר ואינם מהווים בעיה. אציין כאן רק שתי מהשיטות הרבות של ייצוב הקו.

א. שיטת הלולאות.

הנחת קו נוסף בין שתי התחנות, היוצר לולאות

תוך קריאה של סכומי הקרבות על חרבת מחאז ("קרבות חרבת מחאז", "מערכות" ע"ב — ע"ג, עמ' 29) והלקח הטקטי מהם, נתקלתי בכמה עובדות העוללות להתענות את הקורא. מתוך חשש של הוצאת לקח לא נכון בעניני קשר, הנני מוצא לראוי להעיר את הדברים הבאים:

1. בסעיף הקשר מסכם המאמר: "מהלחימה על המשלט הוברר, שהקשר על המשלט עצמו חייב להיות אלחוט..."

מגבלות מספר בשימוש במכשיר-אלחוט הן: א. ההכרח לגלות את האנטנה, דבר הגורם למשיכת אש האויב, המתאמץ לפגוע באמצעי-הקשר * על מנת לערער את אפשרות השליטה; ב. בעיות אספקת הזרם; ג. פגיעה בסודיות ע"י העברת הידיעות בשפה גלויה בייחודות בגודל שהחזיקו בחרבת מחאז (יש לזכור שמה שמותר בהתקפה — כשהמצב משתנה לפני שהאויב מספיק לנצל את האינפורמציה הנופלת לידי — אסור בהגנה, בה השינויים במצב הם אינטיים, וניתנת, על כן, אפשרות לאויב לנצל ידיעות ביעילות.

נזכור. תמיד שאמצעי הקשר הראשון במעלה

* ובמטה היחידה, הסמוך בדרך-כלל לאמצעי-הקשר. --

תורת חכמים

ערש

הגידול

החשיבה

הפקוד

הפל' המסייעת

תבשלת

הפלוג'

ויש להבדיל היטב בין "קריאת הקרב" המתאפשרת ע"י מכשירים שהם בהאזנה בלבד, מבלי שתהיה כל הגבלה בכמותם — לבין "שליטה מרכזית" המחייבת העברה פקודות וקבלת אינפורמציה ברשת.

A diagram of a sine wave. The horizontal axis is labeled "מקד" (Makad) with a double-headed arrow indicating a distance of 50. The vertical axis is labeled "חבר" (Chaver) with a double-headed arrow indicating a distance of 25. The wave starts at the origin (0,0), goes up to a peak, crosses the axis, goes down to a trough, and crosses the axis again.

שיטת הלולאות

עם הקו הראשון. גם במקרה שינוק הקו במספר מקומות, יוכל עדיין הזרם לעבור דרכו. המרחק בין הלולאות 50 מטר בערך; ורדיוס הלולאות גם הוא 50 מטר.

ב. שיטת הסולם.

העברת 2 קוים בין שתי תחנות, וחיבורם בקוים מקבילים במרחקים של 50—30 מטר זה מזה.

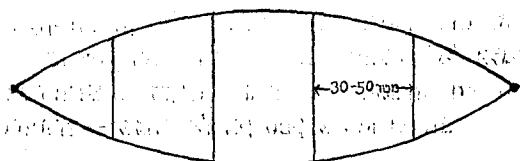
השימוש באחת משתי השיטות השונות תלוי למעשה בתנאי השטח, כמות הציד, כוח אדם וכו', דברים אלה בוצעו בקרבות מאוחרים יותר על המשלטים: חטה, קרטיה, קאוקבה; הקשר הקוי היה יעיל על אף ההפגזות.

חברי, שהיה קצין הקשר בקרבות על משלטי סג'רה, מסר לי, שהיה קשר קוי בלתי פוסק על אף ההפגזות הקשות — כאשר השתמשו בייצוב קוים בשיטות ה"ל".

הנכון הוא שאמצעי האלחוט מן ההכרח שיופעל בין כוח נייד היוצא להתקפת נגד, לבין המשלט; וזה לצרכי תאום וסיוע הדדי אשר רק אמצעי זה מסוגל לשרתם רצופות תוך תנועה.

3. מפתיעים ביותר הדברים „בסיום, ראוי לציין, כי בשלב האחרון של הקרב פעלה רשת-קשר אחת, שכללה את הפיקוד, החטיבה, הגדוד, הפלוגה, המשלט, קשריו, התותחנים והפלוגה המסייעת — כולם על אותו ערוץ. המפליא הוא שהרשת לא סורבלה כלל, ואילו הדבר איפשר שליטה מרכזית וקריאת-הקרב ע"י כל הגורמים”.

מסקנה זו היא יותר ממפליאה. היא כמעט שאינה אפשרית. מכל-מקום מסוכן יהיה להוציא לקח מדוגמה זו. איד זה יתכן שרשת אחת תשרת את

שיטת הסולם

על „שמות“ „פגישות“ ו„מראות“

מים או גדילים על נס החטיבה? במועדים המופיעים עים בלוח חובה תהיה על המפקדים להעלות את זכרון-היום, אם בציון, במפקד, ואם בקריאת נוסח שיטבעוהו לשם כך, קבוע ועומד לכל חלקי החטיבה, ואם מותאם מדי שנה. ודאי, כי אין עדיף מלהעלות במועד זה את כל אנשי הגדוד או הפלוגה הנושאים את שם אותה יחידה שביצעה את אותו המאורע למקום-המעשה, ולהפגישם שם עם הותיקים שהשתתפו במבצע ועם תושבי המקום, או הסביבה. הפגישה החגיגית בין אנשי-הצבא דהאינא ויוצאי-הגדוד ואנשי-המקום — אין ספק כי תוסיף הרבה מן „הבלתי-נשקלות“, החשובות כל כך, שיאמצו ויחזקו את הקשר של צה"ל ואנשיו לחלקי הארץ השונים ותתן תחושה בלתי-אמצעית ל„שלנר“. לדוגמה: קבלות-הפנים שהיתה נהריה עורכת מדי שנה ביום הסרת המצור מעליה לגדוד שהשתתף בשחרור הגליל המערבי, ושל ועד משקי-הדרום לאנשי הגדוד שפעל בסביבה, מוכיחים כי הדברים מתבקשים כמעט מאליהם.

ארכיון צה"ל שליד משרד-הבטחון ערך לפני כשנתיים תערוכה מפוארת ומאלפת מאד — „בהתנדב עם“. לעיני רבבות הצופים בה, עברו תולדות השמירה וההגנה, הגדודים העברים בשתי מלחמות-עולם, חיל-הנוטרים והפלמ"ח, ימי „חומה ומגדל“, ימי מאבק ומרי, וימי עמידה מול כנופיות הערבים ומלחמה בצבאות ערב. מדוע לא הוקמה עדין תערוכה כזו, או לפחות מערך-תצלומיה, בבסיס קליטת טירונים אשר על פניהם יועבר הטירון ביום הראשון או השני לבואו לצה"ל (ויוכל לבקדם בכל עת שירצה).

שתיים-שלוש השעות שיוקצו להבינו כי האילן הזקוף והאיתן של צה"ל אשר אליו הצטרף כיום הזה — שרשים רבים ועמוקים לו, שתולים על פלגי מסורת-ההגנה שופעת התנדבות, נאמנות, דבקות במטרה — שעות אלו אין ספק שישאו פירות.

ר/סרן נרי

ה„צעירות“ נושאת ברכה, ומתנופת אברותיה נושבים יומה, עצמה ורעננות, התלהבות ובטחון עצמי. מתפקידו של המחנך הטוב לטפח תכונות אלו, ולבקש אחרי כל הדרכים והאפשרויות לביסוסן, חיזוקן ועיצובן.

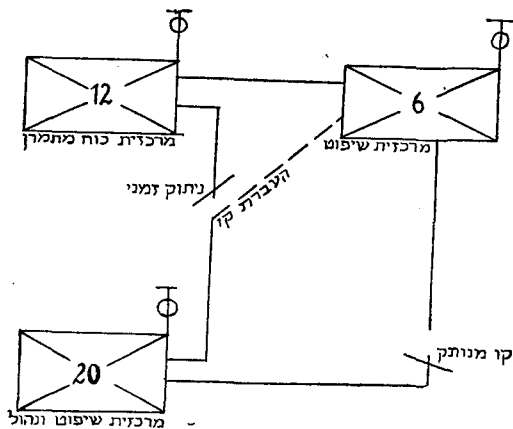
נסיגה של המסגרת הצבאית בעולם הוכיח כי מדים, אותות נסים וסמלים — מעוררים את גאות החייל על תפקידו ועל יחידתו. נסיון כל הצבאות — „השמרגיים“ ו„המהפכניים“ כאחד — גילה את ערכה הרב של המסורת, שאשיותיה בקרבות ויסודה במעשים-למופת של איש-צבא פלוני או פלמוני. חוששני, כי מרוב ענינים בעלמו מעיני הממונים על עיצוב רוחם של טירוני צה"ל — וטיפוח רוחם של אנשי המילואים מותיקיו — כמה הזדמנויות לעורר ב„צבא-הצעיר“ רגשי-גאווה על מסורתו הקצרה והמפוארת.

הנה, לדוגמה, שמות מחנות ובסיסים: „מחנה ישראל“, „מחנה אליהו“, „שדה דוב“ — הלא אין מקרה בזה שנקראו על שם מי שנקראו.

מה זכותם, ומה תולדותיהם ומה פעלם של האנשים ששמשם נקרא כיום על מחנותינו? כיצד ידע זאת הטירון, או המפקד הבא היום, או אשר יבוא מחר למחנה כזה? כלום לא מן הראוי הוא כי בשערי כל מחנה תקבע „יד“ ועליה, על גבי טבלה, יופיעו ברור לעין נכנס ויוצא תולדות האיש אשר המחנה נושא את שמו?

טרם עבר חצי מנין שנים למלחמת עצמאותנו, אך כבר היום, אם נעבור בשורות אנשי החטיבות (מפקדים ובר"א), מה מעטים מהם ידעו את תולדות החטיבה, הנסיגות שנתנסתה, הקרבות שלחמה והיכיבושים אשר כבשה. רק שתי חטיבות (הנגב וגולני). כבר העלו על ספר את תולדותיהן וחלקן במלחמת העצמאות. חטיבות אחרות עומדות בשלבים שונים של כינוס תולדותיהן לספר. אך בינתיים, עד שיופיעו הספרים הללו, מדוע לא יקבע בכל חטיבה לוח-תולדות החטיבה (בכמה צבאות מצוין הדבר בסר-

הערה ל..קו זמני

סגן/מ רם מוסטובסקי

למאמרו של ס/אלוף חבקין (חוב' ע"ד, עמ' 78) מצורף מרשם קשר קוי למרכזיות שיפוט וכוח מתמרן, עם דוגמה של העברת קו זמני, למקרה של ניתוק הקו העיקרי.

במרשם זה לא מצוין ניתוק הקו למרכזיות הכוח המתמרן לאחר חיבור הקו הזמני למרכזיות השיפוט. בצורה בה מובא המרשם, כל קריאה שתשלח ממרכזיות השיפוט והנהיגול, תקרא לשתי המרכזיות יחד. והוא הדין בקריאה ממרכזיות השיפוט למרכזיות הנהיגול והשיפוט שגם היא תקרא לכוח המתמרן. מכאן, שהכוח המתמרן יאלץ, גם אם לא ירצה, להאזין לשיחות השיפוט.

לדעתי צריך המרשם להיות כך :

תשובה להערה

בהודמנות זו מדובר על ההכרח בניתוק בין מרכזיות השיפוט ונהיגול ומרכזיות הכוח המתמרן, מן הראוי להעיר כי לרוב יעשה הניתוק ליד לוח החיבורים שבמרכזיות הכוח המתמרן ולא באמצע הדרך. וזאת עקב המיקום הפיזי הקרוב של שתי המרכזיות. הגיוני שהקו בין המרכזיות של השיפוט "לבין לוח החיבורים של מרכזיות הכוח המתמרן יסלל מראש. ומיד עם ניתוק הקו לשיפוט יחובר ללוח החיבורים, מבלי שיעבור כלל את מרכזיות הכוח המתמרן.

ד. ה.

מאמרי (חוב' ע"ד, עמ' 78) לא בא ללמד אופן ביצוע מערכות הקשר מבחינה טכנית. הוא דן באופן ניצול האמצעים לצרכים הטקטיים בלבד.

המרשם הטכטי במאמר מצביע על־כן על העברת הקו — מבלי להתייחס כלל לאופן הביצוע. מובן שהעברת הקו לא תעשה ע"י התחברות לקו במקביל, כי כל ענין ההעברה לא בא אלא כדי להבטיח את ניצולו תוך הדרישה ההכרחית ששיחות המועברות בין עורקי השיפוט לא תשמענה ע"י הכוח המתמרן.

על החטא ב..שער

ב. אני הייתי המפקד !

שמחתי מאוד לראות את תמונת השער הנ"ל אך נדהמתי לקרוא את ההסברה שנתתם לה: "מצעד הצדעה חגיגי בסיום קורס קצינים". כמפקד קורס מת"ס לשעבר הנני רואה כחובתי למחות, כי למעשה מראה התצלום את המצעד בסיום קורס מת"ס. אי לכך אבקשכם להכות על חטא" ולתקן את המעוות.

ר/סרן א. קורתי

א. האם השתתפתי בקורס קצינים ?

הופתעתי מאוד מהתמונה בשער "מערכות", חוברת ע"ד — בה אני מופיע — ומהכתובת: "על המעטפה: מצעד הצדעה חגיגי בסיום קורס קצינים". למעשה זהו קורס מת"ס, שאני השתתפתי בו.

ר/סמל משה עוזי

תשובת המערכת:

המערכת "מכה על־חטא". האם תוקן המעוות ?

שיקולים על תמרונים

המאמר, אשר קטעים ממנו ניתנים להלג, מהווה פתיחה לזיכרון המתנהל מעל דפי עיתון הקצינים השביצרי על שיטות והיקף התמרונים השנתיים. הנקודה העיקרית של כל הזיכרון, היא השאלה האם יש לערוך תמרונים שנתיים של הפורמציות הגדולות (מדיביזיה ומעלה בצבא השביצרי), או האם אפשר להפיק יותר תועלת מתמרון יחידות היסוד (חטיבות, חטיבות מוגברות וממונעות בצבא השביצרי).

מערכת העיתון השביצרי מדגישה כי אין לראות במאמר זה אלא תרומה אחת לזיכרון, שאפשר לחלוק על רבות מהנחותיה. כן יתכן שעיקר חשיבותו בכך שהוא מצביע על בעיות שטרם באו על פתרונן בצבא השביצרי ושאינן עוד להחמק מליבונן.

הפעלת הגייסות בתמרונים משמשת בראש וראשונה למטרת אימון המפקדים בדרג הגבוהה; ועל כן אך לעתים רחוקות תלויים ההצלחה או הכשלון באור פן ביצוע הפרטים הטקטיים. גם בדיון המסכם אין מקום אלא להערכה קצרה ביותר של פעולת יחידות המשנה. לרוב משלימים עם העובדה כי אין הגייסות מפקים סיפוק מן התמרונים — כהשלמה עם צרה שיש להצטער עליה אך אין לתקנה. איהפקת סיפוק מן התמרון ע"י הגייסות, נחשבת ל"מחיר" שיש לשלם בעבור התועלת שבו.

לבעיה זו בעיקר מוקדש מאמר זה: ננסה לנתח "מחיר" זה ולמצוא דרכים להקטין ככל האפשר. הדבר נחוץ במיוחד למפקד הפלוגה המצליח, החרד — בשעת התמרונים — למשמעת הקרב ולחדות מלוי החובה שפותחו ביחידתו בעמל ומסירות כה רבים.

האם חייבת חווית הגייסות בתמרונים גדולים להיות שלילית?

החוויות של החייל בתמרון גדול הן בעיקר: מסע עות ארוכים, נסיעות ממושכות, תפיסת מערך הגנתי או ביצוע התקפה מדיפעם — וצפיה לבאות במצב כוננות מוגברת. אם נוסף לחוויות אלו אין לחייל ולמפקד הנמוך מושג ברור על התמונה הכללית — כפי שיקרה לרוב אף במציאות המלחמה — יוצרים בהם כל אלה יחס פסיבי אל בעיות התמרון; יחס המשפיע באופן שלילי על משמעת הקרב.

אך במקביל לכך, אנו נתקלים גם בתופעה ההפוכה: בתמרון מתוכנן היטב יש וזוכה כל יחידה בינונית וקטנה לפעילות רבה ומגוונת; מתיחות המצב מגיעה לביטוי בצורת העבודה ומתעוררת רוח הקרב. אך הדבר מביא לעתים קרובות לתופעות של חוסר משמעת קרב — בצורה אחרת אך לא פחות חמורה: מתן פקודות שטחיות ע"י שלבי הפיקוד הנמוכים, הפעלת אמצעי לחימה "אסורים" ובראש

לפני שנים מספר התנהל בקרבנו ויכוח ער על ערך התמרונים בקנה מידה רחב. המתנגדים תבעו אז את אימונם של צוותות קרב קטנים והתנגדו לתמרונים בפורמציות גדולות; כי השימוש באלו במלוכד בעתיד נראה להם כבלתי מתקבל על הדעת. עם פרסום הנחות היסוד להגנתנו — לפיהן אין עוד פקפוק בצורך שבתמרונים במסגרת הרחבה — ניטל היסוד מאותו ויכוח.

התועלת בתמרוני של פורמציות גדולות

התמרונים הללו נחוצים כדי לתת למפקדים בכל הרמות הזדמנות להחליט לא החלטות טקטיות בלבד, אלא להתגבר אף על הקשיים הממשיים של ניהול הקרב. בתמרונים בקנה מידה רחב עומדים מפקדים ומטות בפני בעיות, שבכל צורת תסל"ג אי אפשר ליצור אותן באופן מציאותי. באימוני המפקדים ללא גייסות חסר קודם כל דבר אחד: ההתפתחויות הבלתי צפויות שהן פרי חוסר הידיעה המקצועית או החולשה האנושית של הפיקודים ואף של המפקדים עצמם. אם כן — אין לומר על התמרונים בפורמציות גדולות; על הנחה זו מבוססים השיקולים שלהלן.

מה ערכם של התמרונים בקנה מידה רחב לגבי החייל והמפקד הנמוך?

מנהלות התמרונים ומפקדי השלבים הגבוהים של הצופים התמרונים חשים בחשיבות התמרונים הללו ומעריכים אותם מפה ואילו החייל והמפקד הנמוך מתיחסים אליהם לרוב בשלילה גמורה. יחס זה, נובע מהראיה המוגבלת שרואה את הנוף ילד קטן הנמצא בשדה קוצים גבוהים — ואף על פירכן יש לבדוק בקפדנות את טענותיהם של המתיחסים כך. אין ספק, כי מנהלות התמרונים, והמפקדים הגבוהים, המועסקים בשלמות על ידי תפקידיהם, נוטים לעתים להתחשב פחות מדי ביחס הגייסות לתמרונים.

ביצור להקנות מושגים נכונים על האויב

הצביו בפועל?

ההתפתחות המהירה של אמצעי הלחימה החדשים מביאה להבדלים גדלים והולכים בין צבאות המעצמות הגדולות לבין אלה של המדינות הקטנות, המוגבלות באמצעיהן התעשייתיים והכספיים. ואף אותו אויב אשר אנו עלולים להלחם בו יהיה חימושו חדיש ויעיל משלנו; אולם אין לראות הש"ו ואה זו של חימוש כקביעת ערכים מוחלטים — כי את ערך הצבא קובעים גם גורמים אחרים הנוספים לאלה החומריים. אולם ידיעת נחיתותנו החמרית מחייבת אותנו להרגיל בכלי-עת את המפקד ואת החייל, לדמותו האמיתית של האויב האפשרי אם נתעלם מהצורך בתקניית מושגים אלה — הרי ההלם של מכת אש ארטילרית מרוכזת או של הפצצה כבדה מן האוויר, ההשפעה של ערפל מלאכותי, של התקפת שריונים או צנחנים — יבואו במפתיע על החייל והמפקד בזמן המלחמה. תוצאותיה של הפתעה זו עלולות להיות מכריעות בשעת טבילת-האש הראשונה של צבאנו. לכן — ובצדק — מצפים הגייסות כי בתמרונים יעמידו אותם במצבי לחימה כאלה שיודגמו בהם, לפחות במידה מסוימת, החוויות של מלחמה ממש.

בחוגים רחבים מציינים שההתמודדות עם צד הדומה לך בצידורו והפועל לפי שיטות הלחימה שלך — הריהי משגה מצער, מתעה ומטעה, המוסיף אף הוא ליצירת יחס של זלזול לתמרונים מצד הגייסות.

השפיטה

השפיטה היא נקודת תורפה נוספת של התמרונים. היא לא תוכל להיות יעילה אלא אם-תהיה מושתתת על ידיעה ברורה של השפעת אש כלי-הנשק השונים ומודרכת על-ידי גישה פסיכולוגית דקה. המגרעות הרגילות של השפיטה — המתגלות אף באותם תמרונים בהם פעלה לשביעת-רצון מנהלת התמרון — הן:

סתירות בין ההוראות של השופטים הכתולים והירוקים;

החלטות חד-צדדיות לטובת אחד הצדדים; חוסר אומץ לב להחלטות נגד מפקדים יותר גבוהים;

חוסר ידיעה מספקת של שופטים על הנעשה בצד השני.

מנהלת התמרון מסתפקת בכך שהשופט יהיה נוכח במקום הנכון ברגע הנכון ושקשריו איתו יפעלו.

וראשונה — אי-התחשבות באש האויב. מגרעות אלו גורמות לכך שדוקא קצינים צעירים טובים ואנשי ב.ה.א. בעלי מחשבה רצינית מזלזלים בתמרונים כאלה, אף כי מבכרים אותם על הסוג הקודם.

ההתחשבות באש האויב

זו אחת הבעיות החשובות ביותר, הקשיים למצוא פתרון המניח את הדעת בשטח זה אינם חדשים. הם קיימים מאז נהגים בתרגול קרב דר-צדדי. המיקון הרב והולך מגדיל את הקשיים (שהיו ידועים גם לפני כן), כי דוקא יחידות ממוכנות נזוטות, בעת תמרון, לזלזל בידועין ואף שלא בידועין, באש האויב, או לנצל לרעה וללא כל התחשבות את עצם תנופתו של הטור המשוויין. קורה שבגלל רעש המנועים אין כלל אפשרות לגייסות עצמם או לשופטים המחלטים אליהם להרגיש בסימון אש אויבת. לעתים קרובות אין גם לשופטים שהות להודיע לגוף ממוכן על אש אויב המונחת במקום מסוים. מכך נובעות סכנות חמורות ליעילות הקרבת של היחידות. מצד אחד מסגלים לעצמם הגייסות הממונעים והממוכנים זלזול באש האויב; ואילו מצד שני נוטה חיל-הרגלים לאבד את האמונה בערך פעולתו הוא ובנשקו. התוצאה היא במקרים רבים השימוש באמצעי לחימה אסורים בתמרון ובשיטות לחימה אבסורדיות. וכאן טמונה הסכנה ליצירת תמונה מזויפת של מציאות המלחמה בקרב הגייסות.

זלזול בגורם האש באימוני-שלום גורר אחריו בהכרח תוצאות גורליות בעת מלחמה. לאש חשיבות כה מכרעת במלחמה החדשה, שעד כמה שנפעל להמחשת השפעתה וליצירת יחס הכבוד הראוי לה — לא נוכל להפריז בפעולתנו.

קצב מחלף התמרונים

חוסר המציאותיות בהתפתחות הקרבת במשך התמרונים היא מגרעת אחרת, שיש לעמוד עליה. בעיקר קובלים על כך גורמי המודיעין, הסיור והקישור, הסוענים בצדק, שבגלל הקצב המהיר מדי של הפעולות בתמרון אין אפשרות לתת אימון רציני לאנשי המודיעין וליחידות הסיור; ואכן, לרוב נשאר הפיצוץ בענפים אלה שטחי במידה מרובה, לעתים קרובות מקצרים שלבים שונים של תרגיל על מנת להרויח זמן, או בגלל לקויים בשפיטה; עקב כך מסתלפת כל דמותם והיחידות והמפקדים כאחד מתרגלים למושגים, שאין בינם לבין מציאות-המלחמה אלא מעט מאד.

כדבעי — אך הגייסות חשים בפעולת השפיטה עצמה, המופיעה לעתים כגורם מעכב בלבד.

סיכומי התימרון

אפשר היה לרכך את תוצאת הגורמים הנזכרים — יחס הזלזול לתמרונים השורר בגייסות — אילו קוים דיון מסכם ומצבה בצורה נאותה עם סיומם. אמנם קיימות ההוראות לכך, אך למעשה נהוג לשחרר את היחידות מיד עם סיום התמרון*.

היות ואין אפשרות לקיים דיון מסכם ללא הכנה — יש להכין שירותים של מצבי הקרב השרנים — אין אפשרות למפקדי היחידות, הטרודים בבעיות המנהלתיות של השחרור, לטפל בכך. התוצאה: למרבית האנשים, או אפילו לכולם, לא יינתן סיכום כלל.

על קושי זה אפשר להתגבר אם מינהלת התמרון מספקת למפקדי היחידות ביום השחרור עצמו, או ביום לפניו, דו"ח מפורט על מהלך התמרון עם כל התרשימים הנחוצים.

בשנתיים האחרונות כבר בוצע הדבר במספר תמרונים ואכן, על ידי זה אפשר למפקדי היחידות או למפקדי מחלקות מתאימים, לערוך עם הגייסות סיכומים ממצים בעזרת תרשימי המצב המוגדלים.

הצעות לשיפורים

ההצעות שלהלן מתייחסות לא לתמרונים בהיקף גדול בלבד, אלא אף לתרגול הקרבי של יחידות ושל פורמציות בכלל.

נראה שאפשר להגדיל את יעילות האימון והתרגול, אם במקום התמרון הדרצדדי של פורמציות יבוא התמרון נגד מבימי-אויב. תפקיד האויב בתמרונים הוא להכריח את המפקדים להערכת-מצב, להחלטה ולמתן פקודות — על-סמך התפתחות הקרב; ואילו בתימרון דרצדדי מטיל כל צד את ההכרח הזה על הצד השני.

העובדה שמפקדי שני הצדדים יכולים להביא בחשבון את אופיו של היריב ואת שגיאותיו האפשריות משנה צביון מסוים של התחרות לתמרון. אך היות ואי-אפשר למדוד את יעילות האש המדומה — נשאר, למעשה, גם התחרות זו בלתי-מציאותית. השאיפה ל"נצחון" מסוגלת, אמנם, להגביר את המתח ואת התוקפנות בתמרונים, אך היא עלולה להביא גם לידי התנהגות שאינה קרבת ושאינה חברתית.

אם הצד שכנגד (בצורת קבוצות מבימי-אויב) פועל בכפיפות מוחלטת להוראות מינהלת התמרון, ניתנת לזו האפשרות ליצור במהירות מצבים מעניינים חדשים בהתאם להתפתחות הפעולות; להעניש על שגיאות של הפורמצייה המתמרנת ע"י מהלכי נגד מתאימים; למנוע התפתחות קרבות מגע — ובעיקר לשמור על קצב התפתחות המציאות בפעולות הקרבות. ע"י כך יזכו גם גורמי המודיעין והסיוע לאימון נאות; תינתן אפשרות לסימון מדויק ומידי של האש ושל תוצאותיה, וגם תתכן הקפדת יתר על הטכניקה הקרבית של הגייסות. ההפסד הנובע מן העובדה שצד אחד בלבד זוכה לתרגול בצורה זו של תמרון, יצא בשכר האימון המרוכז ואפשרות הבקורת המוגברת פ"כמה.

ברור שיש נימוקים גם נגד הפעלת יחידות מבימי-אויב במסגרת של תמרונים גדולים. ראשית, יכפיל הדבר את עול העבודה של מינהלת התמרון, היות ושוב אין אפשרות לתמרון שני צדדים בבת אחת. אין מענה לגימוק זה, ונראה שאין להמנע מחסרון זה. שנית, טוענים שההשפעה של יחידות מבימי-אויב, שהנן כה קטנות-יחסית ושל האש שהן מנחירות — לא תהיה מספקת לפורמצייה שלמה. טוענים כי בשיטה זו תתרחק עוד יותר דמות התמרון ממציאות המלחמה. אכן, יש לשאוף לשינוי קיצוני של כל שיטת השימוש במבימי-אויב בתמרונים. יש לדרוש:

הקצאת אמצעים רבים וטובים יותר להדגמת אש, שאון קרב וערפל מלאכותי, כדי לאפשר ליחידה קטנה-יחסית לביים את אשה של יחידה הגדולה ממנה פי כמה.

צידוד יחידות המבימים לפי דוגמת האויב האפשרי, והתאמת שיטות לחימתן לשיטותיו — הגם פרטים החשובים במיוחד גם לשם אימון גורמי המודיעין. לכך דרוש כג מפקד יחידות אלה יכיר מקרוב את המצב בצבאות השונים, וכי אנשי היחידות יאומנו לעבודתם באופן יסודי ויוכנו בהקפדה לכל פעולה ופעולה.

צבא ארה"ב פיתח חיל-מבימי-אויב מיוחד, הנקרא "חוקפן"*. אם כי הפתרון האמריקאי אינו יכול לבוא בחשבון בתנאינו — יש ויש בשיטותיהם מן המאלף וכמרכן יש בהן משום חידוש תכליתי לגבי דרכי-ההדרכתנו.

נוסף על אמצעי ביום האש הקיימים יש לדאוג לאספקת מכשירים להדגמת הבהק הלוע ונפץ היריה

* בהיות הצבא השביצרי צבא מילואים כולו. — המתרגם.

* "Aggressor" ראה, "מערכות", חוב' ס"א. — המע

של תותחים, למכשירים מוסעים כבדים ליצירת ערר פל מלאכותי ורמקולים חזקים להדגמת שאון הקרב והתקפת אויר. נוסף על התועלת שמכשירים אלה מביאים במסרם לגייסות תמונה נאמנה יותר של "תופעת האש" — הם מעמידים בפני גורמי הפיקוד גם את הבעיות המיוחדות לתופעות אלו. הרעש והערפל מקשים במיוחד על הפיקוד הנמוך את קיום הקשר. היות ולרשות צבא חדיש אמצעי תאורה יעילים ביותר — יהיה צורך לספק למביימי האויב גם זרקורים ניידים, בעזרתם יוכלו להרגיל את הגייסות לבעיות מיוחדות אלו של קרב הלילה.

היתרונות לגבי השפיטה

החלפת הצד המתמרן עצמאית, בקבוצות מביימי אויב, נושאת אתה יתרונות גדולים לפעולת השפיטה. היות וה"אויב" פועל לפי הוראות מינהלת התמרון הרי בצד המתמרן נשאר רק מפקד אחד חופשי בהחלטותיו ואפשרויות שונות לפתרון הטקטי הנכון פוחתות במידה ניכרת. מכך נובעת האפשרות למקם מראש את השופטים ואת מביימי האויב בשטח, לנתח את הפתרונות האפשריים, ולתרגל ולהכין לזאת את כל מנגנון המנהלה. הדבר חשוב במיוחד לשופטים ומאפשר להם לברר את כל בעיות שיתוף פעולתם עם המביימים בצורה כזו שבשעת התמרון יוכלו

למלא את תפקידם בצורה משכנעת וחד-משמעית. קיים אמנם החשש כי ינדעו למפקד היחידה המתמרנת פרטי פעולת האויב המתוכננת — אך חשש זה קיים רק במקום שחסרה בו המשמעת ואין מקפידים על הבטחון די הצורך.

חשיבות מיוחדת נודעת לקשר המשולש: מינהלת התמרון — שופטים — מביימים. רק במקום בו יובטח במידה מספקת — תהיה אפשרות לציין את האש בזמן, להחליט החלטות חותכות, להפעיל את יחידות המביימים במועד, ולהפסיק את פעולתם. לקשר זה דרושים מכשירי קשר ברשת מיוחדת.

קרוב לודאי, כי הרעיונות שהובאו לעיל, נשקלו כבר במקום המוסמך — ונפסלו שם. אך אין להתעלם מהעובדה שלעיתים קרובות אנו קשורים מדי למסורת שמרנית במתודיקה של הדרכה; וזאת על-אף היותנו צועדים יד ביד עם ההתפתחות הכללית במה שנוגע לחימוש ודרכי-הלחימה.

אילו הצלחנו, באיזה אופן שהוא, לעורר את התענינותם הרצינית של הגייסות ככלל בתמרונים הגדולים — היינו מתקנים ליקוי בולט באימוני הקרב שלנו. כי עבודה צבאית הנעשית כדי לצאת-ידי חובה בלבד — הריהי גרועה משגאות או חוסר ידיעה.

דע וחשוב

חידה ופתרונה

שדעת האחרים היתה שיש לערוך את הכלים בצורה שתתן אלומה פחות צפופה. הכל היה תלוי במידת הדיוק בה יכול הטיס הממוצע לכוון את הכלים הקבועים שלו בתנאי קרב, ובדבר זה אי אפשר היה להחליט בעת שלום.

למטוסי הקרב שחנו בצרפת היו מקלעים "מרר" כזים, בעוד אשר לאלה שבבריטניה היתה אלומה יותר מפוזרת. נעשה ברור שהאלומה המרוכזת נותנת את התוצאות הטובות יותר, ולכן הוחלט ל"רכז" את כלי הנשק בכל מטוסי פיקוד טיסות הקרב. היתה זו החלטה חשובה, ששיפרה באופן ניכר את "כוח הפגיעה" של מטוסי הקרב. ותהא זו הוכחה עד כמה חשוב, בתחילת כל מלחמה, ללמוד ולנתח כל קורטוב של נסיון קרבי.

(מתוך Military Review, מרס 1952, לפי The Aeroplane, ספטמבר 1951.)

לאחר פרוץ המלחמה היה לנו יתרון גדול אשר חשוב היה לנצל במלואו. ניתנה לנו הזדמנות לבחון את רעיונותינו ואת כלי-נשקנו בלחימה ממש כנגד האויב. חתרנו לקראת כל הזדמנות לזכות בנסיון קרבי, אך הגרמנים היו זהירים מאוד וקשה היה למצאם.

בהדרגה התרבו קרבות האויר. כולם עברו תהליך רישום ונבחנו בזהירות. עד מהרה הבחנו שה"הורי קנים" שלנו שחנו בצרפת זכו בתמידות, להפיל מספר אוירוני אויב רביותר, באופן יחסי לכל התקלות, מאשר אותם מטוסי-הקרב באנגליה. התישבנו מיד לחקור את הסיבות לדבר.

לפני המלחמה היה הבדל בהשקפות באשר לעריכת הטובה ביותר של 8 כלי היריה של מטוסי הקרב החדשים. כמה נקטו בדעה שעל כולם להיות מרוכזים לנקודה אחת במרחק 200 יארד לערך, בשעה

מיומנו של עוזר קצין־מטה בחזית רוסיה

כעוזר־הראשי של ראש־המבצעים היתה עלי החובה לעזור לו בכל תפקידיו ובמיוחד היה עלי לפקח על היחידות של הבריגדה בכל שלבי פעולת תיהן ולדאוג לקיום מגע אישי בין היחידות לבין מטה הבריגדה. כן הייתי אחראי לקיום המגע והדוק והמתמיד בין היחידות.

אתמול היינו, יחד עם ראש מטה של הקורפוס, בסיור ודנו על פעולותיה הבאות של הבריגדה. גם מפקדי הגדודים ויחידות־סיוע השתתפו בסיור זה. אחרי כן חזרנו למטה ועסקנו בהכנת פקודת־המבצע. היום, אחרי הצהרים, מסרתי את הפקודות למפקדי־הגדודים ודנו שנית על כל פרטי הפעולה. ב־19.00 חזרתי למטה. ההתקפה תתחיל מחר בשעה 07.00. אחרי שנחתי קצת, נסעתי למפקדת גדוד מס. 2, כשתפקידי לפקח על מהלך ההתקפה של הגדוד. (גדוד מס. 2 קיבל את התפקיד של התקפה חזיתית על עמדות האויב בכפר "ב"; ולאחר מכן — עד לכביש הראשי. הכיבוש של הכביש יאפשר את התקדמותנו בכיוון לעיר "ר").

0320. הגעתי למטה הגדוד והלכתי למוצב־הפיקוד של הפלוגה המוליכה בהתקפה. לפי תכניתנו, תוכל ההתקפה להתחיל בלי סיוע ארטילרי, כדי להשיג את ההפתעה המכסימלית (ניצול שעות השחר והאדים העולים מהנהר).

0645. ההתקפה התחילה. ההישגים הראשונים היו טובים. הקוים הראשונים של האויב נתפסו ומספר שבויים נלכדו. האויב, בעמדות ההגנה הראשיות שלו הרגיש בינתים בתנועתנו ופתח באש־תותחים ומרגמות־כבדות.

הארטילריה שלנו ענתה באש והשקפתי על הפגזות בעמדות היריב. אבל התקדמותנו לא נעצרה בשל האש של האויב. הייתי כל הזמן קשור (בטלפון) עם מפקדת הגדוד, ועל ידי המרכיזה שלו — עם מוצב־הפיקוד של הבריגדה ומסרתי ידיעות שוטפות על התפתחות הקרב.

0730. המוצב של פיקוד־הגדוד הועבר קדימה. הצטרפתי לפיקוד והמשגמרתית את מילוי תפקידי הנגל. בינתיים הצליחו יחידותינו להמשיך בהתקפה והגיעו עד לכנינים הראשונים של

אם אני נוטל היום רשות לעצמי להציג בפניכם מספר דפים מיומנו של קצין באחד המטות, ולבסוף — לסכם את נסיונותי, הריני עושה זאת משום שרוצה אני פעם אחת לנסות ולהסביר, על יסוד מקרים ומצבים שונים, שקרו בעת המלחמה האחרונה — מה שונים ומגוונים, ולעתים — אף בלתי־שגרתיים, היו עיסוקיו של עוזר־מטה בכל שלבי ההתפתחות של קרב.

וראשית כל — כמה מלים לתיאור התמונה הכללית. זירת הקרבות: החזית הרוסית בהרים הסלובקיים. התקופה: פברואר — מארס 1945.

האויב: רגימנט־רגלים מוגבר + גדוד טנקים + 2. "קבוצות־קרב" בעצמה של כגדוד־רגלים + יחידות־סיוע ארטילריות.

"אנחנו": 3 בריגדות מוגברות * + ארטילריה ויחידות מסייעות אחרות של הקורפוס — כולם מתוך צבא־מדינה כבושה בידי גרמנים, אשר הוקם מחדש בחזית הרוסית.

המצב: האויב מגן על עמדות־מפתח ומונע בהצד לזה את התקדמות יחידותינו. לפי פקודות של החזית החליט פיקוד הקורפוס לחדש את ההתקפה ולשים את דגש ההתקפה באגפו הימני, במטרה לעקור את מערכת עמדותיו של האויב מצירה — ולהכריחו לסגת.

חזג־האויב: רע; גשם, שלג; הקרקע — במקדמות הנמוכים מלאה בוץ, ובמקומות העליונים — מכוסה שלג־קפוא.

רוח־הגייסות: על אף האבידות הקשות שנגרמו לנו — טובה. ביחידות שונות שלנו ירד כוח־האדם עד ל־50% (כן שרר מחסור בקצינים ומש"קים). רוח גייסות האויב — טובה.

זה חדשים שאני עובד כקצין־מטה בבריגדה הראשונה. שימשתי פעוזר קצין־המבצעים ועלי להגיד שתוארתי לי את חיי "קצין־מטה" כחיים קלים יותר. כקצין של יחידה לוחמת התקנאתי, יתר עם אחרים, בחייהם הטובים, והנעימים של המטות; ועכשיו נוכחתי לדעת, שהיתה לנו תמונה בלתי־נכונה על אורח־חיינו ומעשיו של קצין־המטה.

* שמנחה כ"א: ג' גדודי רגלים, גדוד־סיור ממונע, גדוד ארטילרי מעורב, פלוגת־הנדסה וכו'.

הכפר. במקום זה רותקו על ידי אש האויב שניתכה מכל סוגי הנשק (מרגמות, מקלעים, וגם טנקים שהצטרפו לקרב. אחרי כן שמעתי שהאויב השתמש גם בתותחים נ.ט. כבונשק (גד-אדם). הפלוגות הלוחמות הודיעו על אבידות קשות.

עם עלות השמש נוכחתי, שהגדוד מס. 3 טרם הגיע אל הכפר — מגמתו. יחידותיו היו מרותקות, בשטחים שבין קוי המוצא של התקפתו לבין עמדות האויב, על ידי אש אר-טילריה ומרגמות-כבדות. (לפי פקודת הבריר גדה, התקייף גדוד מס. 3 את הכפר שנמצא בכיוון קדימה וימינה מאפגנו הימני). הודעתי זאת למטה הבריגדה.

0930. שלג סמיך התחיל לרדת והתצפית האופטית היתה לבלתי-אפשרית.

0945. קיבלתי ידיעה ממפקדת הבריגדה, שגדוד מס. 3 חדר לכפר — ופקודה לגדוד מס. 2 להמשיך מיד בהתקפה. הגדוד חידש את התקפתו, אבל ללא הצלחה. למטה הגדוד היה מגע מתמיד עם פלוגה "ב"; פלוגה "א" ופלוגה "ג" — שחקו.

1010. המצב היה בלתי-ברור. כדי לברר אותו הלכתי בעצמי קדימה, אל עמדות הפלוגות. קבעתי שם, שיחידותינו (של גדוד 2) נאחזו במספר בנינים ראשונים של הכפר — ונצמדו אליהם. התקדמות נוספת היתה בלתי אפשרית. האביר דות היו קשות. מפקדת פלוגה "א" הושמדה על ידי אש ארטילרית. פלוגה "ג" עמדה בלי תחנת-אלחוט.

לא היה קיים קשר בין היחידות של גדוד 2 לבין גדוד 3. כל היחידות הודיעו, שהאויב שלח תגבורות נוספות לקרב. חזרתי למפקדת הגדוד ומסרתי דו"ח לבריגדה.

1200. שמענו אש חזקה מכיוון גדוד 3. מזג האויר השתפר בינתיים, וראיתי שיחידות של גדוד 3 התחילו לסגת מהכפר. הודעתי על כך לבריגדה.

1220. מפקד הבריגדה ביקש לדבר אתי בטלפון. הוא הודיעני כי מפקד גדוד 3 נפצע קשה, ועוזרו של קצין המבצעים, שעמד לידו, נהרג. קיבלתי את הפקודה ללכת לגדוד 3, לעזור את היחידות בניסגותן, לכבוש את ההר ▲ 517 ולהכניס את המקום הזה להגנה לשאלתי, מה עושה גדוד 1 (הרורב) קיבלתי את התשובה.

שגדוד זה כבר משתתף בקרב נגד יחידות האויב, אשר התחילו בהתקפות נגד מחביון של העיר "מ". לפני שעזבתי את גדוד מס. 2 ביקשתי שילוו אלי 6 מאנשי מ.צ. מתוך כוונה להכריח בעזרת מ.צ. אפילו כאש את חיילי גדוד 3 לעמוד במקום. קיבלתי אותם ובערך בשעה 1300 באתי במגע עם גדוד 3. יחידותיו היו במצב של נסיגה בלתי-מאורגנת. איבדו את כל מפקדיהן. מפקד הגדוד נפצע. מפקדי הפלוגות — בחלקם נפצעו, בחלקם נהרגו. חיילי הגדוד נשארו ללא כל הנהגה.

הצלחתי לרכוז כ-50—60 חיילים של הגדוד (בבוקר יצא הגדוד להתקפה כשבו 350 חייל). אירגנתי אותם במסגרת 2 פלוגות ותפסתי את העמדות לפי הפקודות שקיבלתי ממפקד הבריגדה. במשך שעות הערב הגיעו עוד כ-30 חיילים ואת אלה אירגנתי לפלוגה רורבית. למזלי, חזרה גם תחנת האלחוט של הגדוד והצלחתי להקים קשר באמצעים עצמיים.

במשך הלילה שלחתי יחידות לפטרול, במטרה להסריד את האויב — ולהטעותו — בהסתירי על ידי כך את המצב הקשה שהיינו נתונים בו. אחד מהפטרולים שלנו הצליח להפתיע פטרול של האויב, ולגרום לו נזק קשה. על ידי הצלחה זו עלתה רוחן של יחידותי; כתוצאה מכך, יותר קל היה לי לנהוג בהן. אחרי-כך, כשהצלחתי גם לחדש את הקשר עם הגדוד השכן שלנו (גדוד 2) — היה באפשרותי למסור לבריגדה את הידיעה שאנחנו שולטים במצב. יומיים היינו בעמדותינו, והדפנו בהצלחה התקפות נגד של האויב. בנשק הנ.ט. שקיבלנו כתגבורת מהבריגדה, השמדנו 3 טנקים גרמניים. אחרי כן, כשמסרנו את עמדותינו לידי גדוד מס. 1, עברנו לרורב של הבריגדה; ואני חזרתי למפקדת הבריגדה.

מדוגמאות קצרות אלו אפשר ללמוד הרבה על טיב העבודה שקצין במטה-הבריגדה בחזית הרוסית צריך היה לעסוק בה.

1. מלבד העבודות הרגילות של המטה (שעלה פירורב הן זהות בערך בכל צבאות העולם), התפקוד הראשון של המטה הרוסי בגופו-הצבא הפועלים בקו-החזית, הוא לפקד עליהם ולשמור במשומת-הלב ובהתקפה על ביצוען של כל הפקודות. אף-פיקודות המתמקד, וזו העבודה הראשונה של כל קצין-מטה.

היחידה הלוחמת, ולו במהלך התפתחותו של קרב.
 4. בשל כך מוכרח קצין-מטה ללמוד, במשך עבודתו הרגילה, גם את כל הבעיות המתיצבות בפני מפקד יחידה (וזאת, בראש וראשונה, ע"י קשר מתמיד ישיר ואישי עם היחידות).
 5. מטה-הבריגדה משתמש לרוב, רק בקציני מטה ועוזרים בעל-נסיון עשיר בקרב.

2. עובדי המטה, הם האחראים אישית על הפיקוח כלפי מפקד הבריגדה (או הפורמציה האחרת).
 3. עובדי המטה, הם קצינים המבינים לא רק את תפקידם ועבודתם במטה אלא הנם גם מפקדים, בעלי כשרונות ונסיון הדרושים בשביל לנהוג ביחידות ולנהלן בקרב. בכל מקרה של צורך, עליהם לקבל על עצמם גם את תפקידו של המפקד על

רביסרן נ. לורר

לבעיות ההיסטוריוגרפיה הצבאית של מלחמת העצמאות

נעים*. לפחות חלק זה של עבודת ההיסטוריון, ככל שיעשהו סמוך יותר למאורע — יעשהו טוב יותר וערכו יגדל. גדולי ההיסטוריונים, אשר הדגש בעבודתם הוא על החלק הזה של תיאור העובדות וקשרי העובדות — יהא זה טקטוס, קסנופון, מחברם האלמוני של ספרי המכבים או יוספוס פלביוס (נקרא להם אם נרצה בכך, אנליסטים — „רושמי דברי הימים” — להבדיל מהיסטוריונים) — ערכם דוקא בכך, שהיו עדי ראיה למאורעות המתוארים בספריהם.

כלל ראשון יהא, איפוא: תאר את העובדות כל עוד הן „חמות” אולם מה לגבי הערכת העובדות, קביעת הקשר הסיבתי ביניהן והסקת לקח? גם כאן יש להתיחס לתביעת הפרספקטיבה בהסתייגות מסוימת. במקרה דידן: נכון הוא שמוקדם עדיין להעריך את מקומה של מלחמת העצמאות בשלשלת המאורעות המהווים את תולדות עם ישראל, את תולדות עמי ערב, ואת תולדות האימפריה הבריטית — ודבר זה נכון, בודאי, גם לגבי יתר ההיסטוריות בהן עלולה מלחמה זאת לשמש חוליה: תולדות התנועות הלאומיות ומלחמות השחרור, תולדות היחסים בין „מערב” ל„מזרח” וכיו"ב. אולם לכותב השורות האלו נראה שאת מקומם של המאורעות הבודדים, המבצעים והפעולות הארגוניות, משקיות וכיו"ב, במסגרת מלחמת העצמאות, את השפעתם זה על זה ומידת הכרעתם לגבי תוצאות המלחמה ניתן לקבוע כבר עכשיו. מבצע בן-עמי חרוט על פני הרי

ההיסטוריה היא הדבר האחרון המעסיק אותנו בזמן המבצע והדבר הראשון המעסיקנו בסיומו” — מאמר זה נתקיים בנו בחלקו הראשון, ואילו בחלקו השני לא נתקיים אלא במקרים מועטים בלבד. סיבות רבות לכך: מהן — אוביקטיביות. על אלו אין לבוא בטרוניה. אולם, לאי התעסקות בהיסטוריה מיד עם סיומו של מבצע, או אפילו עם סיומם של הקרבות — נמצאת גם אידיאולוגיה כביכול אידיאולוגיה זו מבוססת על הנחות מוטעות, והאוזוזים בה עלולים להביא לידי כך שלעולם לא יהיה בידינו לשחזר את מאורעות המלחמה, לתארם במהימנות ובשלמות, להעריך כם נכונה, ולהפיק מהם את הלקח הראוי.

אידיאולוגיה זו אומרת, שכדי לכתוב היסטוריה — יש צורך בפרספקטיבה מסוימת, הוי אומר: במרחק של זמן. כל מי שעדיין נתון בתוך קלחת המאורעות, בתוך זרמי התחושות והרגשות הנובעים מהם והמשפיעים עליהם — לא יתכן שתקום בו השלמה הפילוסופית הנחוצה להיסטוריון, החייב לעמוד „ממרחק”, ולהיות תלוש מהמאורעות; במלים אחרות: חייב למלא תפקיד מעין זה של שופט במשחק כדורגל, העומד מעל לדברים והמסוגל, על כן, לשפוט ללא משוא פנים.

הנחה זו מתעלמת מחלק אחד שהוא אולי החשוב בעבודת ההיסטוריון: והוא שחזור העובדות, השיקולים, ההחלטות והפעולות שבתקופה הנידונה: מה קרה? איך קרה? על ידי מי ולמה קרה? כל אלו הן שאלות שהתשובה עליהן חייבת לבוא כל עוד ההיסטוריה „חמה”, כל עוד הזכרון טרי ורענן ובלתי מושפע ממאורעות מאוחרים יותר, זמן הנטיה הטבעית לזכור את הנעים ולשכוח את שאיננו

(*) ולזאת יש להוסיף את הנטיה לראות את הדברים באורם של הנסיון והתיאוריה אשר נרכשו לאחר מעשה עם הזמן. — המע.

שהיה מצוי בארץ, כולל גיוס חיילי האירגונים הפורשים לשורות צה"ל — חייבים למצוא את מקומם. לא נאמר "דיינו" גם בזה, מלחמתנו לא היתה רק המשך של פעילות דיפלומטית באמצעים אחרים; דיפלורמטיה ולחימה שימשו בה בערוביה מבחינת הזמנים, ובר הרמוניה — מבחינת התוכן. לא תתואר, איפוא, היסטוריה של מלחמתנו שלא תיגע בהתפתחויות וביחסי הכוחות הפוליטיים, שקדמו וגרמו לה, וליווה על כל צעד ושעל, בכל שלב ושלב, דיונים במועצת הבטחון, צווי הפוגה שונים, התפתחות היחסים בין ארצות ערב לבין עצמן, מנגנון האו"ם בארץ, ועל כל אלה המאורע ההיסטורי המר כיו: הכרזת המדינה עם הפינוי הבריטי ב־15 במאי — הנם רק אחדים מהנושאים המהיכים ליבון לצורך הבהרת ההיסטוריה ה"צבאית" של המלחמה.

שלשלת זו של סיבה ומסובב — יתכן להמשיכה ולהרחיבה כמעט ללא גבול. מה בדבר המגביות בחו"ל? מה בדבר הגורמים ה"אזרחיים" בארץ? קואופרטיבים לתחבורה, מגידודי אדום, קופת-חולים, בתי תרופה — בין שייצרו נשק ותחמושת ובין שייצרו נעלים? מה בדבר בעיות האספקה של האוכלוסיה האזרחית במדינה הנצורה בכלל, ביישובים המנותקים בפרט? כאן הגענו אמנם לנושאים אחרים-טהורים לכאורה, אך בגורמים אזרחיים אלה טמונים המפתחות להבנת ההיסטוריה הצבאית.

ברור שההיסטוריון הצבאי חייב לתחום את תחומו באיוו שהיא נקודה בשלשלת זו; ואל ינסה לתפוס את המרובה, פן לא יתפוס דבר. אולם ידע נא שתחומתו הנה שרירותית בהכרח בין אם יצטמצם בתיאור הקרבות בלבד, בין אם יעסוק במבצעים או יספח בצבא, התפתחותו ומבצעים — תמיד ישאר סרח עודף ביריעה. המלאכה לא תהיה מושלמת אם לא יזכיר ולו בראשי פרקים בלבד את כל מה שנותר מעבר לבקעה שהתגדר בה.

* *

משקבע ההיסטוריון את תחומו מבחינת התוכן יבוא ויגיד לנו מבחינת הזמן, כאן הבעיה קלה יותר: אף כי אין ספק שמאורעות תרפ"א, תרפ"ט ותרצ"ו, פעולות ה"מרי" וכיו"ב היוו פרקי מבוא למלחמה זו שאנו עוסקים בה, הרי המלחמה עצמה התחילה בתאריך ברור ומוגדר: למחרת החלטת האו"ם על החלוקה בשלושים בנובמבר 1947, עם נפיל ראשוני הקרבנות אולם מתי והאם בכלל נסתיימה המלחמה?

אחת התופעות המוזרות, המבדילות את מלחמתנו ממלחמות אחרות היא זו, שאנו תגונו את ראשית המלחמה; ומעולם לא חגגנו את סיומה. ואמנם מבחינה מסוימת טרם תמה המלחמה: היפוכה של מלחמה הוא שלום, ושלום טרם בא עלינו. אולם מבחינה אחרת נגמרה המלחמה. וישאל השואל: מתי?

הגליל המערבי; החוגג את ל"ג בעומר במירון — את נצחון "הירם" הוא חוגג. נכון שיש מקום לחילוקי דעות ביחס להערכתם של מאורעות ולא תמיד הענין חלק וברור. אך האם יסולקו חילוקי דעות אלה בהמשך הזמן בגלל עצם חלוף הזמן בלבד? האם אין קיימים עד היום חילוקי דעות ביחס להערכת קרבות ופעולות בעבר? נכון שהם פוחתים והולכים, והזמן עושה את שלו; אולם סיבת תופעה זו היא לא דוקא בהתבהרות הענין; אלא בעיקר משום שבהמשך הזמן פוחתים המתעניינים. קיצורו של דבר: טוב נעשה אם נשאיר את הערכת המלחמה בכללותה לבאים אחרינו; ואילו בהערכת מקומם של המבצעים, השיקולים וההחלטות בתוך המלחמה — רשאים, ואולי חייבים, אנו לעסוק מעתה. בלשון ה"פרספקטיבה": מקום החומה בתוך הבנין כולו — יעריך העומד ממרחק ורואה את הבנין כולו; אולם המבקש לתאר את האבנים ולהעריך את מקומן בתוך החומה — אל יתרחק יתר על המידה פן לא יראה עוד את האבנים הבודדות.

* *

מלחמה חדישה — לא זו בלבד שהיא ענין רציני מדי כדי שניחוחו בידי הגנרלים בלבד; הגנרלים לא היו יכיר לים לשאת בה לבדם, לו גם רצו בכך. כל מלחמה חדישה הנה מלחמה "טוטלית". אין זאת אומרת שבכל השטחים היא מחייבת מאמץ מכסימלי, אך אין שטח שלא יהיה בו מאמץ מלחמתי כל-שהוא, שישפיע במה שהוא על מהלך המלחמה או ישפיע הימנה. הבא לכתוב היסטוריה צבאית של מלחמה מודרנית כל שהיא — חייב, איפוא, להבהיר לעצמו הבהר היטב במה יספח ובמה לא יעסוק. יתכן כמובן להסתפק בתיאור הקרבות — הוי אומר, ההתנגשויות בפועל בשדה הקרב בלבד. אולם כל תאור כזה יהיה בהכרח פגום ויכיל בתוכו גרעין של הערכה מסוימת העלולה להיות מוטעית. לכן עלינו להוסיף על הקרב את התמרון, הוי אומר: מערך הכוחות בכל שלב ושלב.

ולא די בכך. צבא זקוק לחימוש ולציוד; בלעדיהם לא יכון, לא ילחם, לא ינצח. תיאור מבצע ללא תאורם של אלה — לקוי; תיאור מלחמה בלעדיהם — על אחת כמה וכמה. במלחמתנו אנו: בלי הזכרת הנשק הצ"כי הראשון שהגיע ארצה, לא תובן פעולת "נחשון" שהייתה נקודת מפנה בכל המלחמה. מי שלא יזכיר את הדיודיקה ואת פעלה — לא יצא ידי חובת ההיסטוריון. כך הוספנו גורם חדש: החימוש.

ומכאן לכוח האדם. אלמלא הצלחנו בגיוסו, אימונו ואירגונו של כוח האדם לא היינו מגיעים למה שהגענו. גיוס המח"ל בחו"ל, הבאתו ארצה והטמעתו במסגרות צה"ל, העלאת ריכוזות חשובות ביותר של כוח אדם — המעפילים — שלא פסקה משך כל ימי המלחמה; ואחרון-אחרון: גיוס כוח האדם, כמאורגן וכבלתי מאורגן בהגנה,

הקרטות פסקו ב־7 בינואר 1949 — לאחר צו ההפוגה האחרון של מועצת הבטחון: 3 חודשים אח"כ, ב־10 במרץ 1949, החל מבצע "עוכדה". ב־3 באפריל אותה שנה נחתם הסכם שביתת הנשק עם הירדן; אולם השניונים הטרי-טוריאליים שנכללו בו — בוצעו רק לאחר מכן. ההסכם עם סוריה נחתם ב־20.7.49; החיילים הסוריים פינו את ראשי הגשר במסמרהירדן רק בתאריך מאוחר יותר. את אחד התאריכים הללו נצטרך לקבוע כתאריך. גמר המערכה. כתוב הסורים האלה נוטה לקבל את תאריך הסכם שביתת הנשק עם סוריה, דהיינו 20 ביולי 1949.

שם המלחמה איננו בעיה צבאית. אולם מאחר שטרם הוכרע בה, חייב גם ההיסטוריון הצבאי להגיד את דבריו. שמות רבים נפוצו כבר למלחמתנו. בפינו היא נקראת מלחמת-השחרור, מלחמת-העצמאות, או מלחמת הקוממיות. בפי הערבים: הצלת פלשתינ, מלחמת פלשתינ, מלחמת שחרור פלשתינ, הג'יהד — מלחמת הקודש בפלשתינ — ולאחר המעשה: שואת פלשתינ. הצד השלישי נוהג לקרוא לה בפשטות: המלחמה הערבית-ישראלית, או להיפך: בווהג שבועלם שהיסטוריוני הצרדים הלוחמים מסכימים ביניהם לאחר מעשה לפחות בנקודה זאת: מה שם ייקרא למלחמה שנלחמו עמיהם ביניהם, לזאת מוקדם עדיין לקוות אצלנו. אולם בייגנו לבין עצמנו כדאי שנסכים על שם בה תזכר המלחמה לדורות.

בעבור נא אחד אחד על רשימת השמות. נראה ש"מלחמת שחרור" — מענין היה לבדוק מי נקב בשם זה לראשונה — הוא השם המקובל ביותר. אולם מבט חטוף יראה לנו שאין זה השם ההולם. שחרור — פרושו פריקת עול של שלטון כובש. מלחמת היונים באימפריה העות'מאנית בראשית המאה ה-19 היתה מלחמת שחרור. אולם אנו השתחררנו מעולם של הבריטים — ונלחמנו בערבים. אחד העקרונות החשובים ביותר, שהונחו ביסוד פעולותינו מראשית המלחמה ועד תום הפינוי הבריטי, היה עקרון אי-ההסתבכות עם הבריטים. תולדות רבות היו לעקרון זה בכל מהלך המלחמה: לא התנגדו לחיפוש נשק ואף להחרמות נשק ע"י הבריטים, תוך ידיעה ברורה של התוצאות שהיו עלולות לנבוע — ואכן נבעו — מאי התנגדות זו. בשלב הראשון הסתפקנו בנגד הערבים, בפעולות עונשין ופעולות תגובה על מנת לא לתת אפתלא בידי הבריטים להצטרף למלחמה לצד האויב מתוך עקרון אי ההסתבכות. לא נקטנו עד אפריל 1948 אלא בטקטיקה של תגובה הבטחה או פשיטה, ולא כבשנו ערימות-לחזיק אפילו מקום אחד. אנ כבר היה ברור לנו ההכרח בפעולות-כיבוש מקומיות להשגת מגמותינו הכלליות. אולם רק לאחר שנתגלה אי רצונו וחוסר יכולתו של הצבא הבריטי לה תעצב בשיטה

על מ"ש בפעולות הצבאיות. פרט לנקודות החינוכיות לביצוע תכנית פינוי הוא — כבשנו את הכפר הערבי הראשון: הקאסטל. השתחררנו איפוא מבריטים והילחם לא נלחמנו כם בתקופה הנידונה.

"מלחמת קוממיות" — שם זה איננו מצוי בתולדות העמים. לא קיימת קטיגוריה היסטורית של מלחמות קוממיות; ואולי דוקא משום כך יפה הוא למלחמה זאת. שאכן אין דומה לה בתולדות המלחמות. אולי מצוין השם את האופיני ביותר במלחמה זו: ער-ישראל — כעם — קם למלחמה: כזאת לא היתה מימות בריכוכבא; עם-ישראל להם וליציה, לא בקרב בודד אלא במלחמה — כזאת לא אירע, כמדומה מימות החשמונאים.

אולם יפה היינו "מלחמת עצמאות". אמנם לא המלחמה בלבד הביאה את העצמאות, ולא העצמאות כשהיא לעצמה גרמה למלחמה. אולם הפרס עליו התנהלה המלחמה היתה עצמאות ישראל; ניצחנו — ונחקיימה בידינו.

ה"צד השלישי" יוסיף בודאי לקרוא למלחמה בשם המלחמה הערבית-ישראלית. אם נצטרך לתרגם מונח זה לעברית מוצע לתרגמו "מלחמת ערב-ישראל" על מנת לתת ביטוי לכיוון התוקפנות.

משפתרנו אחת ולחמיד בעיות אלו — הרינו מגיעים לבעיות הבעיות המתיצבת לפני ההיסטוריון, מדי יום ביומו:

בעית המקורות לכתביב ההיסטוריה.

בעיה זו קשה ומטובכת לגבי כל מלחמה מודרנית; שכן חלו שינויים באופן גיהול המלחמה, המקשים על תיאוריה.

פיצולו של הקרב — הוא השינוי הראשון ואולי המכריע. נפיליון עוד עמד וצפה מראש גבעה את הגעשה בשדה-הקרב כולו. לא היה כמעט דבר שחייל בשדה ראה, אשר נעלם מעיניו של המפקד בעמדת תצפיתו. די היה לו להיסטוריון, לעמוד ליד המצביא ולרשום, או לגבות, לאחר מעשה את עדויות המבצע ממספר מצומצם של עוזריו.

בימינו אנו אפילו מפקד מחלקה מתקשה לדעת את פרטי קורות-חייליו בעת הקרב; מפורטים הם בשטח ותופר שים מחסה והוא אינו רואה את כולם. אפילו מפקד מחלקה, ברצונו למסור ד"ה מהימן על פעולת מחלקתו במבצע זה או אחר, חייב לגבות עדויות מפי הכתופים לה, להשוותן ולסכמן; דק או היה תיאורו מהימן, ואם במחלקה כך — ביחידה גדולה יותר לא כל שכן. ככל שגדלה היחידה וגדלה השטח בו היא מתפעלת, כן ירבה מספר האנשים שאות עדויותיהם יש לקבל, וכן תכבד עובדת ההיסטוריון, והוסף לכך את מהירות הקרב, מינוע הגייסות, גודל

הטנת ועצמת האש גרמן. לכן שכיום מתפתח קרב במהיר רות גדולה יותר מאשר אי פעם בעבר. דבר זה מקשה על עליבה רצופה ורישום מסודר של התפתחות המאורעות. כאן באה לעזרתנו התפתחות אמצעי הקשר הקוי והאלי חוטי המאפשר העברה מהירה של ידיעות למרכז אחד. אם הקשר פעיל כהלכה, ניתן להגיה, שדי לו להיסטוריון למצות את הידיעות המתרכזות באותו מרכז. במלים אחד רות: "לחלוב" את המפקד ומטהו. אולם דא עקא שלא תמיד הקשר תקין. לא תמיד נכונות הידיעות המגיעות דרכו, ולא תמיד הן נרשמות מיד עם הגיען. יתר על כן: פעילותן של רמות נמוכות לא מגעת לידי ביטוי ברשת הקשר. המפקדה, הנתונה גם היא בתנאי שדה, לבה פנוי לדבר אחד בלבד: להשגת מגמת המבצע. כל שאינו מועיל להשגת מטרה זו — אינו אלא מזיק. וההיסטוריון בשאר איפוא תלוי ב"שירים" הנתורים לאחר המעשה: דוחות הנכתבים מתוך הזכרון, ולעתים קרובות, פקודות והוראות מקריות, שנכתבו בשעת מעשה ולצרכו, ועדויות בע"פ הנגזרות לעתים קרובות רק לאחר זמן.

זוהי התמונה לגבי כל מלחמה מודרנית. אצלנו גוספו על אלה בעיות אחרות: קודם כל הצד השלישי, הבריטי. עד גמר הפינוי היה תמיד לגדל עינינו זכר חיפושיו בעבר וחשש חיפושיו בעתיד — וידענו: כל הממעט בכתיבה הרי זה משובה. אף בזמן המלחמה יצאה הוראה, במקרה מסוים, להשמיד מסמכים מחשש חיפוש. מי שעובר כיום על תיקי התעודות בארכיון מוצא במקום אחד הוראה להש" מיד ומיד לאחריו הודעה: ההוראה בוצעה, ותו לא.

ועוד: צבאנו התארגן תוך כדי המלחמה. מסגרות הוקו מו ואנשים אומנו במשלטים ותוך כדי פעולות. בתנאים אלה לא יפלא שבמקרים רבים היינו חסרים את גוהלי הדיווח הנחוצים לצבא. רק לעתים נכתבו דוחות ביצוע ולא תמיד נשמרו דוחות אלה במקום הראוי להם להשמר. מתוך עיון במקורות הכתובים מהמלחמה מתקבלת, איפוא, תמונה שאינה מעודדת ביותר; והיא לא תתבהר בהרבה, גם אם נוסיף על מסמכים רשמיים אלה את הבלתי רשמיים.

בין אלה האחרונים יש למנות את עבודתם של הכתבים הצבאיים. אכן היתה לנו קבוצה מוכשרת ומסורה של כתיבים צבאיים. אך המצאותם או אי-המצאותם במקומות פעולה היתה מקרית למדי, כמעט, ככל אשר יעלה המור לג. אינני יודע, אם נכונה בדרך כלל ההגדרה של אותו קצין שאמר: "איזהו גיבור? חייל, שבמקרה חושש אליו לב, שעה שמילא את חובתו". אולם דומני שהגדרה זו

צודקת במידה רבה, כאשר לתאור המלחמה כפי שהיא משתקפת בעתונות שלנו.

כן נפגמת תועלתו של העיתונאי לעבודת ההיסטוריון ע"י פעולת הצנזור. יתכן מאד שאלמלא עשה הצנזור את המוטל עליו — לא היינו יכולים היום לשבת ולכתוב היסטוריה. אולם אין זה גורע מן האמת המרה, שתפקידו של הצנזור נוגד את תפקיד ההיסטוריון. ההיסטוריון חייב לדעת, הצנזור ממונה על "בל ידע".

נזכיר גם את היומנים, המכתבים, עתוני היחידות וכיו"ב. חומר עשיר, גלום בהם, עד כמה עשיר מקור זה, אשר אין ספק שעדיין רחוקים אנו ממצויה המלא. מעידים ספרי העובדות משל חללי המלחמה, אשר ראו אור עד עתה.

וממקורות שבכתב — ל"תורה שבע"פ", רובם של הפורעלים בזמן המלחמה, היים אתנו היום. אמנם עברו מספר שנים; אנשים התפזרו וזמורות נטשו; אולם מה ששכת האחד, יזכרו חברו — ועדיין גולל, ע"י עמל והתמדה, לגבות עדויות, לרשמן, להשוותן ולעבדן — ולהציל ע"י כך נתחים של העבר, מתהום הנשיה. ופה שעה אחת קודם — שכן קצב השכתה הולך וגדל עם הזמן.

רבות נעשה כבר בשטח זה.

יזכרו לטובה כל אלה אשר העלו את זכרונותיהם על הגיר, או רשמו זכרונות מפי אחרים: מפקדים כאלוף כרמל, טוראים כאורי אבנרי, עתונאים כשלמה טנאי ורבים אחרים. תזכר לטובה מערכת "מערכות", אשר בפרשות הקרב, המתפרסמות כמעט בכל חוברת וחוברת, בספרי החיטיבות המוצאים עלידה — היתה תחלוף והראתה את הדרך. אולם עדיין לא נחרשו אלא מספר תלמים בלבד בשדה וחלקת הבור עודנה גדולה.

* *

הכל מסכימים שראויה מלחמת העצמאות שתורשם במי לואה. אך משימה זו עלולה להכשל בבעיה של המקורות. אם לא ירוכזו כל המקורות הכתובים בארכיון צ.ה.ל. ויהיו מונחים ושפורים שם לשימוש החוקר; אם לא יעיד כל מי שיש בידו להעיד — לא תעשה המלאכה. דוקא בגלל מי עוט החומר הכתוב — חובה עלינו לרכז ולשמרו. כל פתק, כל מברק, כל מכתב — בין שהוא חשוב בעיני המחד זיק בו, ובין שאין חשיבותו גדולה בעיניו, מקומו בארכיון צ.ה.ל.

וכל אלה אשר שרתו בצ.ה.ל. במלחמה, צריכים לראות חובה לעצמם להעביר את החומר שברשותם לארכיון. על מנת שתוכל להכתב ההיסטוריה של מלחמת העצמאות.

הקנה ללא רתע 57 מ"מ

נתונים טכניים על ה"קנה ללא רתע" — אפשר היה לדעתם, ביטודם, כבר לפני שנים אחדות; אך הנסיון משלהי מלחמת העולם היו מועט מכדי הבהרת מלוא תכונותיו הטקטיות. רשימתו של קצין אמריקאי*, ממשיכה ומשלימה את ציון תכונות אלו אשר ניתן ב"מערכות", חובי ע"ב—ע"ג ב"פרקי לקח קוראיה" (עמ' 129). בהודמנות נוספת יתון תיאור מקביל של הקנה בן 75 המ"מ. — המערכות.

חוסר בקיאותם ורגילותם של מפקדי המחלקות בכלים.

איזה מין נשק הוא ה"57 מ"מ"? למה יצפה מפקד הפלוגה שעה שהוא מפעיל את כתת ה"57 מ"מ שלו? בקצרה — ל"57 מ"מ מעלות וחסרונות דלקמן:

1. מאחר שהקנה 57 מ"מ משקלו ארבעים וחמש ליטראות בלבד***, יכול איש אחד לשאתו עד אל קרהחזית ממש. ארבעים וחמש ליטראות — הרי זה

* נתפרסמה ב־ Combat Forces Journal מחודש מאי, 1952.

** "מחלקת הנשק" הפלוגתית המכילה כתת מרגמות בנות 60 מ"מ וכתת "קנים" בני 57 מ"מ — בעלות 3 כלים כל אחת. — המער.

*** קרוב ל־20.5 ק"ג.

תפקידו של הקנה ללא רתע בן 57 מ"מ — שהוא נשק מקרוב־בא לפלוגה הרובאית — עדיין לא הוגדר בבהירות. בקוראיה גילו בהדרגה, חיילי קרהחזית, את יכולתו וחולשותיו של ה"57 מ"מ" — ולמדו כיצד להפעילו באורח התכליתי ביותר.

במרוצת תקופת אימון ביפאן (עם הדיביזיה השביעית בטרם צאתה לקוראיה), היתה כתת ה"57 מ"מ" שבמחלקתי** מופעלת תדיר כשכלי אחד מסופח לכל מחלקה רובאית. נוהג זה — הרבתה ההלכה להמליץ עליו. עם זאת, בהתנגשות בו הראשונה עם האויב השתמשו בהם ככתתה — והסידור פעל להפליא. ואילו בפעולת הקרב השניה שלנו, סופחו הקנים למחלקות — אלא שאז כמעט ולא ירו, מחמת מגבלות השטח ומחמת

הקנה ללא רתע 57 מ"מ, נראה בתמונה זו, כשהוא מופעל עלידי צות של שלושה אנשים. שני אנשים יכולים להפעילו ללא קושי תבשעת הדחק — כשהתחמושת במצא — גם אחד.

מחיר מצער במאמצים-טבלות, תמורת כך שיימצא בתמידות ברשות הפלוגה כוח-מחצו של תותח בן 57 מ"מ. עם זאת, הריהו בכ"ז הכבד ביותר שבכלי-הציוד הנישאים ע"י אדם אחד בפלוגת-רגלים.

2. זהו נשק לירי-ישיר, בעל מסלול-תעופה שטוח-ביותר.

3. מחמת פרץ הגזים האחורי — אי-אפשר להס-תיר כלי-נשק ללא-רתע, משנורו מכלי כוח שנים או שלושה הפגזים הראשונים.

4. הטוח המכסימלי הוא 4340 יארד*. כשמשתמ-שים בטלסקופ תלת-כוח (Three-Power Telescope) — ניתן לירות עד 2,000 יארד תוך דיוק הראוי-לצינו. אין בפלוגת-הרגלים כלי-נשק אחר, היכול לשגר אש כה יעילה בטוח זה.

5. התחמושת הגה בעלת-נפת וכבדה. משקל התחמיש — 5.3 ליטרא (2.4 ק"ג). משלושת הסוגים שלה יש לפגזי-החנ"מ (HE) ולפגזי הפוספור-הלכן (WP) רדיוס-התפוצצות-זפגיעה בן 17 יארד, ואלו פגזי-החנ"מ-נגד-טנקי (HEAT) — יחדור דרך שריון בעובי של 3.5 אינץ'.

אלו הן תכונותיו החשובות ביותר של ה-57 מ"מ. מה הן אומרות לנו? תמרינותו (יכולת-התמ-רון) של הכלי מוגבלת בתחלת. הגם שמשקלו מאפ-שר לקחתו אל תוך קריהחזית, הרי כובדו עשוי להג-ביל תמורות את תנועות ה"תותחן". כשארבעים וחמש ליטראות מעיקות על כתפיו — אין הוא זריז כנושא רובה שמשקלו תשע ליטראות (4.08 ק"ג). אין לצפות ממנו, איפוא, לכך שלא יפגר, בכל תנאים שהם, אחרי הרובאי. והרי כל הכלים לירי-ישיר — מאחר שנחוצו להם קרריאה אל המטרה — הגם משועבדים לפני השטח. למען יוכל "תותחנו" של ה-57 מ"מ לראות את המטרה, עליו למצוא חלקת-קרקע גבוהה מאחורי הקו — או להציב את הכלי בקו-החזית ממש.

ככל הכלים ללא-רתע, עושה פרץ הגזים האחורי את ה-57 מ"מ פגיע במיוחד לאש אויב. עמדתו הגלויה, שאליה עליו להגיע כדי שיוכל לירות, גס-היא עושה אותו מטרה נוחה לצלפיו וריר באיו העירנים של האויב. לכן על ה-57 מ"מ לנוע לעתים תכופות. בשעת התנועה פגיע הצות, באם הנו סמוך לקו-החזית, או נמצא בתוכם — ואמנם, בדרך-כלל שם הוא.

המטרות הטובות ביותר ל-57 מ"מ הנן: אשג-

בייריה במצדים, כניסות של מערות, עמדות ותחפור-רות של כלי-נשק אבטומטיים, חלונות וכדומה. רדיוס-התפוצצות הניכר-למדי של פגזי החנ"מ והפוספור-הלכן עושה את הכלי לנשק רבי-ערך נגד בני-אדם; בעוד שיכולת-החדירה המועטת של הפגז החנ"מ-האנטי-טנקי מגבילה את השימוש הנגד-טנקי בו לרכב בעל שריון קל בלבד. מחמת נפח התחמור-שת ומשקלה, קשה האספקה-מחדש בתחמושת. לכן יש לבור מטרות תוך שיקול רב. הנקודה הרבי-עית שבתכונות ה-57 מ"מ אשר צוינו לעיל — ואולי היא הנוחה-ביותר לגביו שבכל הנקודות של-בתו — היא טנחו הארוך. טוח זה מאפשר להנחית אש יעילה מעמדות, החפשיות מאש הנשק-הקל של האויב ואף מאש מרגמותיו הקלות. והרי זה נשק בעל דיוק בלתי-רגיל, וניתן לכונו אל מטרות-נקודה עם מיטב הסיכויים לפגוע.

כיצד ניתן לנצל את יתרונותיו של ה-57 מ"מ ולהעמיד את חולשותיו על המינימום? לפני המפקד בשדה עומדות שתי אפשרויות עיק-ריות. יכול הוא לספח קנה-57 מ"מ אחד לכל אחת ממחלקות-הרובאים שלו — או שיש באפשרותו להפעיל את הכתה כולה, כיחידה אחת. באימונים הרבינו להדגיש את דרך הסיפוח עד שמפקדי פלוגות רבים קבעו בפק"ל שלהם — שעל כל-אחד מה-57 מ"מ להצטרף אבטומטית אל אותה מחלקה רובאית שנקבעה לו מראש, כל אימת שקרב ממשמש ובא. אולם סידור זה מונע במצבים רבים את המפקד מלהביא לידי שימוש את יכולתו המלאה של כלי-נשק זה. שיקול מחושב יותר של אפשרויות ה-57 מ"מ, מגלה יתרונות לרוב שעה שהוא מופעל בכתה. בהגיעו לכלל החלטה בענין זה, ישתף-עצמו מפקד הפלוגה — מדעת או שלא-מדעת — באותה פלוגתה הכרוכה בתפעול כל כלי-הנשק: — מה עדיף, של-י-טה ובקרה או יעילות-האש? כשהוא מסו-פח למחלקה רובאית, מקריב ה-57 מ"מ, מקצת מיעילותו — וזאת על מנת שהיא נתון מי-דית לרשות המ"מ. כשהוא מופעל בכתה — יותר קשה ליחידות-המשנה לנהל את אש הכלי למטרות הרצויות להם; אולם, מאידך גיסא, הוא עצמו חפשי לבור עמדות מהן יוכל לנצל את מיטב תכונות-הירי שבו.

סיפורו של ה-57 מ"מ למחלקה רובאית, נותן בידי מפקד המחלקה כלי-נשק רבי-עצמה שהוא יכול להפעילו ללא שהיות. המטרות הנן סמוכות יותר, ניתנות לזיהוי מהיר יותר — ולהנחתת אש עליהן בהקדם. ניתן אזי להציב חיש-מהר את ה"קנה"

חד, ואף לא נדירה, בשטחים החשופים וההרריים הללו של קוריאה) — לא יאלצו להחליף עמדות לעתים כה תכופות; ומשיחילפו עמדות — יקל עליהם הדבר, כיון שיהיו חפשיים מאש הנשק־הקל של האויב. דעוד זאת: בתפעולם ככתה, מנוהלים קני ה־57 מ"מ ע"י מפקד "מחלקת־הנשק", שהוא בר־סמכא לבור עמדות ידי ולכון את האש יותר מאשר מפקד המחלקה הרובאית הטרוד.

האספקה־מחדש בתחמושת רבת־הנפח נעשית קלה יותר, שכן נתיבי־האספקה חפשיים אף הם מאש הנשק־הקל של האויב, וכל־דרכי יכולים לגשת הרבה יותר קרוב לעמדות־האש. אולם, עם זאת — בעת שה"קנים" מופעלים בכתות — התיינה בקשות לאש על מטרות חיוניות חייבות אזי לעבור דרך כמה שלבי־ביניים בקו־קשר שלעיתים אינם פועלים כשרה. כן קיימת האפשרות שחלק מחזית הפלוגה יוס־תר ע"י גבעות־ביניים, שבינו לבין עמדת־האש של ה"קנים" — ובאופן זה תישלל ממנו כליל עזרתה של אש זו.

אם מחליט מפקד הפלוגה להפעיל את קני ה־57 מ"מ שלו בכיתה, אפשר לקיים את הקשר שלו עם הכתה דרך מכשיר־האלחוט שלה, או דרך זה של מפקד מחלקת־הנשק שלה, אל אותו מכשיר קשר שיתן למפקד הכתה של הקנים־ללא־רתע. אם המצב הוא סטאטי, ניתן להשתמש בטלפוני קול־כוח (Sound-Power)*, אם כי תנועות תכופות של הכתה תקשינה על קיום קשר קוי.

ליטננט רוברט ט. פאלון, חי"ר.

בעמדת־אש בכדי להדוף התקפת־נגד המאיימת לבוא. אלה הם שיקולים חיוניים, ובמצבים רבים הריהם מכריעים לעומת החסרונות של פגיעות ושל ההגב־לות על הפעילות, הנובעות מקירבת־יתר לקר־החזית. הסיפוח רצוי, שעה שהתצפית מוגבלת מחמת עלנה צפופה, או שעה שהשטח כה שטוח עד שרק מועטות מהעמדות שבו ניתן לכלי־זין זה לירות מהן מעל לראשי הרובאים. בתפעול זה, עם מחלקת־הרובאים, נודעת חשיבות רבה־ביותר למגע בין מפקד המחלקה למפקד חולית ה־57 מ"מ. לרוב ישאר מפקד החוליה עם מפקד המחלקה במשך הפעולה כולה, ויעזבו רק כשצוּנה לירות במטרה מסוימת. דבר זה גם ימנע את מפקד המחלקה — הטרוד בתפעול שלושת כתות־הרובאים, ה"בזוקה", מקלע־בינוני, ולעיתים קרובות גם מרגמה — מלשכות להפעיל את ה־57 מ"מ שלה, ואילו אם תשאר חולית ה־57 מ"מ מאחור, כדי לחפות מעמדה עדיפת־יתרונות על הת־קדמות, תהא השליטה קשה; מפקד המחלקה יאלץ להשתמש בזיקוקים, סימני רימוני־רובה, איתות־יד וכדומה.

תפעול בכתה, תחת שליטת הפלוגה, נותן לצוות ה־57 מ"מ אפשרות טובה יותר למצוא עמדה נאר־תה, ממנה יוכל כל־כלי לירות אל מטרות רחוקות. אם הם תופסים עמדה הנמצאת כ־800 עד 1500 יארד מאחורי קו־החזית (עריכת כוחות שאינה קשה במיר־

* טלפון שדה קל, בו קולו של המדבר יוצר זרם שכוון מספיק להעברת הקול למרחק הדרוש. פועל על טוחים צעריים־יחסית בלבד, ואינו נזקק למרכזיה. — ה מ ע ר.

רבים סברו, כי כלי־הנשק רבי־העוצמה של אורח־המלחמה שבימינו, גרשו מחשיבותו של החייל הרגלי, והפחיתו את חלקו במערכה. אך העובדות מעידות על היפוכו של דבר: כיום, חייב החייל הרגלי להיות שולט בכלי נשק מרובים; עליו להיות בקי יותר בענייני קרב, ובעל יחסה יותר מאשר בזמן מן הזמנים.

גנרל ג'ורג' דברס

בעולם החמוש

מטיל רקיטות

הרקטה, כנשק, איננה המצאה של מלחמה"ע ה-2, אבל אורח הפעולה במלחמה"ע ה-2 היה בגדול חידוש רב. ולא זו בלבד אלא שעבודת הפיתוח המרובה שהושקעה ברקיטות במהלך מלחמה"ע ה-2 ובשנים שלאחריה — יש בה כדי להעיד על כך שנועדה לכלים אלה חשיבות מרובה במלחמת העתיד.

הקושי וההוצאות אשר היו כרוכים בפיתוחו של הנשק הרקיטי החדש — כאילו הגבילוהו, בתחילה, לשימוש בצבאות הגדולים והעשירים בלבד. אולם, עם התבססותו באלה החלו נפתחים פתחים להנהגת החימוש הרקיטי (ולעתים — אף יצורו) גם באחדים מצבאות המדינות הבינוניות והקטנות. זאת — ביחוד בארצות בעלות רמה מסוימת של התפתחות טכנית וזרועותית לא מכבר הגיעו ידיעות על הופעת הנשק הרקיטי במערכותיו של הצבא השביצרי — והעידו על כך, שלתוך מעגל בעלי הנשק הרקיטי נכנס כבר גם עם בן 4 מליונים. סימן, כי תביעותיה של המלחמה בזמננו מדרבנות אף את הצבאות הקטנים יחסית לאין ולהצטייד בחימוש זה. כמובן מתחיל עתה חימוש זה לרשת — אמנם חלקית, ולא כדי „החלפה” — כמה מתפקידיהם של ארטילריה השדה, הארטילריה הנגד-טנקית, הארטילריה הנגד-מטוסיית והארטילריה רחוקת-הטווח; ולא „לרשת” בלבד, אלא אף להרחיב מאוד את האופקים וליצור אפשרויות חדשות.

להלן — לשון הרצאת הדברים ע"י כל"מבטאט המקצועי של ה„תותחנים השביצריים”.

לשימוש. כך החל, לערך לפני חמש שנים, ביהח"ר לכלי מכונות „אורליקון” לעבוד בפיתוחה של רקטת אבק-שריפה. תוך פרק זמן קצר הספיקו להשיג את הפיגור של השנים הקודמות — ורקטת אבק-שריפה פה של „אורליקון” בת 8 ס"מ, הנה בעלת הצלחה מובהקת באשר למבנה והתקנה. צורתה החיצונית הנה ראש מעודן, מאחוריו צינור גלילי המסתיים בזנב חרוט. על הזנב — ארבעה סנפירים מייצבים שבכל אחד מהם תור או שנים. בעיקרה מורכבת רקטה זו משני חלקים: הקליע (החלק הנקלע) והמנגנון המניע. זה האחרון מורכב מטבעת-הזמן (Time Ring ; Tribsazstück) של המנגנון המניע, צינור-תיכון ומטען אבק-שריפה. ההצתה היא חשמלית דרך המפלט (Jet ; Düse). המצת עצמו נמצא בקטע התיכון. מטען חומר ההדף, שנתנה לו צורה של צינור עבירות מבטית תהליך בעירה, בקצב שווה, במשך שניה אחת, עד האכלו — ויוצר כוח דחיפה בעל התמד. הגנים הנוצרים יוצאים במקירות של 2000 מטר לשניה, לערך, דרך המפלט בעל פתח אחד. ע"י כך מוקנית לרקטה דחיפה בעוצמת כמה מאות ק"ג/מטר. הצינור של המנגנון המניע חובר לעמוד בלחץ גדול מאוד כתוצאה מחום של 2000 מעלות צלסיוס.

המפלט בעל הפתח האחד — יתרונו בכוח-פעולה

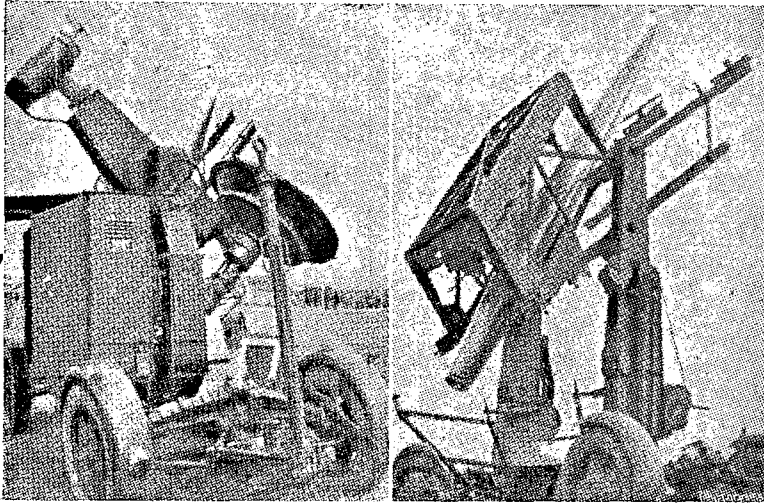
מעלותיה הראשיות של הרקיטה, לעומת פגז הארטילריה המסורתי, מתבטאות בראש וראשונה בהעדר הרתיעה בשעת היריה — ובאפשרות הנובעת מכך, להשתמש במתקני מיה פשוטים וקלים הניתנים לייצור מהיר. מעלות אלו פתחו פתח לאפשרויות תפעול רבגוני של הרקיטה: רקטות הנישאות ע"י מטוסים — מזה, ורקטות-המראה (שהן הרקטות הארטילריות והרקטות הנגד-מטוסיות) — מזה. הרקטות הנישאות במטוס מדויקות הרבה יותר, מפצצות האוויר משום שהמירות-התנועה של הרקטה מתנספת כאן על מהירותו של המטוס עצמו. הירי מכוון ממילא לפי כיוון טיסתו של המטוס אותו רגע, ללא צורך בכנות-חישוב מורכבות אשר לעולם אין דיוקן מוחלט. לעומת זאת מפיקות הרקיטות הארטילריות והנגד-מטוסיות את מהירותן רק מכוח ההינע, הנוצר ע"י בעירתו של מטען-הדלק שבתוכן. מכאן נקל להבין שהרקטות הארטילריות והנגד-מטוסיות מבלות מידת פיוור רבה יותר בפגיעותיהן מאלו נישאות-המטוס. דבר זה ניתן לתקנו חלקית, ע"י הנחת הרקיטה על פס מכוון או תלייתה מתחתיו, אשר עם היריה היא גולשת עליו משך זמן מה (כמובן זמן קצר עד למאד).

גם אנה בצבאה של שביצריה, עשינו מאמצים גדולים לפיתוח טיפוסי-רקטות שהיו מתאימים

רב יותר מזה של המפלטים בעלי פתחים־מס־פר — המצויים בעיקר ברקטות אמריקאיות. בצעונו המיוחד של מנגנון מניע זה — הוא עצום ; ואף אחת מן הרקטות הידועות בארצות חוץ, שהגיעו ליצור־בסידרות*, אינה מגיעה אליו.

הרקטה יכולה לשמש למטרות שונות, המותנות בחלק־הקליע, הגיתן להחלפה ע"י הברגה: כפגז

חנ"ם — עם מרעום מגע, או עם מרעום קורבה ; כפגז חלול־מטען — כנגד טנקים ; וכן כפגז אימונים. השפעתו של פגז החנ"ם הרקיטי מקבילה לזו של פגז הארטילריה בן 8—9 ס"מ. באם נורית הרקיטה ממטוס, משיגה היא מהירויות הגדולות מאלו של פגזי ארטילריה בעלי אותו קוטר — ועל כן גם עצמת פגיעה רבה יותר.

מימין — הרקטה, כשהיא מורכבת על מתקן היריה המורסע, משמאל — משגר הקרנים המכוונות, המהוות מרחוק את דרכה של הרקטה בטיסתה.

כפי שאפשר לראות מתיאור שביצירי זה, עומדים להפעיל את הרקטה החדשה בכמה תפקידים ארטילריים שונים. יש להניח, שפגז החנ"ם בעל מרעום־המגע נועד לפעולה ארטילרית נגד ביצורים וביננים, ובמידת־מה גם נגד כוח־אדם. הפגז בעל מרעום־הקורבה נועד כנראה לפעולה נגד מטוסים (הרקטה המתוארת לעיל, כבר הוכנסה, כנראה, ליצור־בסידרות. מה שאין כן בכלי חדש, המהווה תוספת לזה המתואר כאן ; ועליו ראה להלן. ואילו כושרו של הפגז חלול־המטען לפעולה נגד השריון (ונגד ביצורי שדה מסוימים) — ברור מאליה. התיאור המצוטט לעיל אינו מציין את המסגרת הארגונית בה מתוכנן צבא שביצירה לקיים את כוחו הארטילרי הנוסף. מכל מקום, ברור למדי, כי לפחות חלק ממתקני הרקטות ישתייכו ליחידות הארטילרית הנגד־מטוסי־ית.

20 ק"מ. שתי תכונות לרקטה, המשלימות זו את זו : היא מונהגת באמצעות קרני ראדאר עד אל המטרה — והותקנה בה תחבולת שבכוונה „מתקנת" אח"כ הרקטה בעצמה את סטיות סיסתה, בכיוון המטרה הרצויה, ואף נעה אוטומטית בעקבות תנועות־החמיקה של המטוס. אבטיפוס זה של הרקטה, המורכב על־גבי מתקן יריה מוסע, טרם נוסה ניסוי יריה בפועל בשביצירה בשל העדרו של מטוח־ניסוי אשר יספק את התנאים ההולמים קליע שכזה.

בשלהי 1951 הוצגה בשביצירה, במסגרת „כינוס הטיס", גם תצוגה מיוחדת ומאלפת של כלי החימוש החדשים ביותר אשר למטוסים ולגייסות הנגד־מטורסיים כאחד. באותה הזדמנות הוצגה לראשונה רקטה שביצרית מונחית, אשר פותחה ויוצרה ע"י בית־החרושת „אורליקון". רקטה זו נועדה, בראש וראשונה, לפעולה נגד מטוסים בגובה רב — עד כדי

* יצור־בסידרות, יצור בבית החרושת. לאחר סיום שלבי היצור הנסיוני. — המער.

נשק־אטומי וחיל הרגלים*

רעיון השימוש באטום למעשה־המלחמה אינו קופא על שמריו; החקירות, הניסויים והייצור נמשכים.

פרייהביכורים שנשא — פצצת־האטום הגדולה — נועד לשרת את האסטרטגיה בהפצצת מרכזי־ייצור ומרכזי־אוכלוסיה תעשייתיים. פצצת־האטום ה־10 היתה מעניינם של צבאות המעצמות הגדולות בלבד; וזאת כתוצאת תהליך הייצור הממושך והמסובך שלה וכדאיות הפעלתה למטרות גדולות מאוד בלבד. אפילו בעיות ההתגוננות הסבילה בפני נשק זה — ספק אם מן הראוי שמדינות קטנות תעיניה בהן.

ואילו היום מגיעות ידיעות על ניסויים, ואפילו על יצור, של פצצות אטום קטנות יותר — לשימוש ארטילרי, ולשימוש ברקטות ובקליעים־מונחים. סוגי נשק אלה, עשויים לשמש לתכליות אופרטיביות וטקטיות. התפתחות זו — שוב אין צבאות המדינות הקטנות פטורים מלשים לבם אליה. נשק זה עלול להיות מופעל בכל זירת־מלחמה; ומן הדין שאפשרויות הפעלתו תעוררנה תגובה לסיגול המחשבה הצבאית לשינויים העשויים לחול בזירת־המערכה.

בקטעים מהרצאתו של מזכיר המדינה לענייני חיל־הצבא של ארה"ב, הניתנים כאן, הריהו עומד על חלק מהשינויים האפשריים, שיביא. עמו התותח האטומי לזירת־המערכה; וזאת לפי תפיסתה של אחת המעצמות הנוגעות בדבר.

גבי הקרקע — בקצרה, כדי לספק ארטילריה אטור מית היכולה להרחיק פגוע מתותחניו האטומיים — אנו מפתחים קליעים־מונחים ורקטות שיכילו תאיר מטען אטומיים. זה מכבר אנו מאמנים יחידות להפ־עלת קליעים־מונחים ורקטות; ואנו מרחיבים את היקפה של תכנית־אימונים זו.

מרבית כל־הנשק האטומיים שנועדו לשימוש חיל־הצבא הינם כל־ינשק של העתיד. אולם בעוד אשר חיל־הצבא הוגה בעתיד, יש להכינו ללחימה בהווה... לוחמת "כפתורי־לחיצה" שתכחיד את האדם מעל פני־האדמה, קיימת רק בממלכת סיפורי־הבדים המדעיים. והריני מדגיש את המלים, "סיפורי־בדים".

מושג־כך המשכנו לשפר את כלי נשקן ולהגביר את עוצמת אישן של דיביזיות חיל־הצבא שלנו — הן הדיביזיות הלוחמות כיום בקוריאה. בהשוואה לחברתה, הדיביזיה מימי מלחמת העולם השניה, הוכ־פלה עוצמת־האש של דיביזיות החי"ר של היום פי אחד ומחצה. באותו יחס הגדלנו את עוצמת־האש של הדיביזיות המוטסות ודיביזיות השריון שלנו.

* *

אם כי עדיין מוקדם לחזות־מראש את התוצאות הסופיות של כל־הנשק האטומיים לגבי לוחמת־הקרקע, ניתן כבר עתה להבחין בכמה השפעות. ברור, שהאיום בשימוש בכלי נשק אטומיים בלוחמת הקרקע העתידה יצריך פיזור גדול הרבה יותר של הכוחות התוקפים והמגינים כאחד. ריכוזים גדולים של גייסות וחמרים, נוסח הפלישה לנורמנדיה, "יר מינר" לבטח התקפה אטומית. למעשה עלולה הטק־

כיום יש לנו פצצה אטומית טקטית שאפשר להש־תמש בה נגד כוחות־אויב בשדה.

נוסף לזאת כבר פיתחנו — ועודנו מפתחים — כל־ינשק אטומיים אחרים המיועדים לסייע לחיל. בידנו אב־טיפוס של תותח אטומי, והרינו מאמנים "תותחנים אטומיים" בשימוש. התותח האטומי, שפר תח זה עתה, מסוגל לתת למפקד שעל הקרקע כוח־אש עצום, שהיא כמונח על כף־ידו ושיהיה נתון לביקורתו הישירה...

שלא כנשק האטומי המשוגר־מן־האוויר, יכול התותח האטומי לפעול בכל תנאי מזג־האוויר, ביום ובלילה. במהותו הוא כלי ארטילרי — אך הינו בעל עצמה גדולה לאי־ערוך מזו של סוגי הארטילריה הידועים כיום. בהיותו נישא על פלטפורמה התלויה בין שני מרכבי־מנוע מלפנים ומאחור — יכול נשק אטומי רב־ניידות זה לנסוע במהירות של 35 מילין לשעה** בכבישים. היות ומשקלו כ־75 טונות, הוא מסוגל לעבור על פני גשרים שמהנדסי חיל־הצבא כבר מאומנים בהקמתם בעבור הציוד הדיביזיוני הכבד של היום. ביכולתו לנסוע בשדה־ללא־דרך, להיות מוכנס לאנית־נחיתה שתוכנה למבצעים אמ־פיביים. הוא יכול לירות במידת־דיוק שווה לזו של הארטילריה המקובלת; מבחנים הראו כי בירי לטור־חם ארוכים דיוקו רב משלהם.

* *

כדי להגיע בעזרת כל־ינשק של קליעים אטומיים למרחקים גדולים יותר למען פגוע במטרות שעל־

* מתוך הרצאה של פרנק פיס, מזכיר לענייני חיל־הצבא בארה"ב. לפי Combat Forces Journal, יוני 1952.
** קרוב ל־58 קמ"ש.

חולפות בתפוח רבה. פטרול תוקפני, חקירה מהירה ומושללת של שבויים, שימוש נבון בסוכנים — כל אלה יסייעו לזהות ולהעריך מטרות. אלה במועד שיאפשר להעסיק בכלי-נשק אטומיים.

הילכתנו זו הנה בהכרח גמישה ומשתנה עם הזמן. פעת התפתחויות טכניות וכלי-נשק חדשים. אולם אנחנו מפתחים הלכה זו ומפרסמים אותה בחוברות-הדור. כה בהתחשבונו בתמידות בשיקולי בטחון, כדי לעדכן את חילינו בהתפתחויות האטומיות, ולהרגילם בהכללת כללי-נשק אטומיים בשיקוליהם הטקטיים. כמד כן אין אנו מגבילים את אימונינו בכלי-נשק-אטומיים לחוברות-הדרכה. זה זמן מה שאנו שולחים קציני הילהצבא ומומחים אזרחיים לבית-הספר הצבאי המשותף לכל החילות (אשר בבסיס סאגנדיה, בנייד מקסיקו), שם לומדים הם את סגולותיהם ושימושם של כללי-נשק אטומיים. אנו מכניסים לתכנית הלימודים של כל בתי-הספר של חילהצבא קורסים בלוחמה אטומית — החל מקורסים בסיסיים וכלה במתקדמים ביותר. קורסים אלה כוללים פתרונות לבעיות קרב מעשיות הכרוכות בשימוש בכלי-נשק אטומיים. כוונתנו להתחיל בעתיד באימון אישי ויחידתי בלוחמה אטומית.

שילח במלחמה אטומית לכלול מאמצים לאלץ את האויב להתרכז כדי שיהיה מטרד, "משתלמת" לנשק אטומי. לעת-עתה — באם הנתונים האחרים שונים — שוללים כללי-נשק אטומיים להסביר-פנים יותר לאותו מגוון שהיתה לו ההודמנות לבנות, עמדות, הגנה חזקה ומפוזרות, ובעיקר מתחת לפניה-הקרקע.

פיזור מאונס של יחידות קרקעיות, כדי לא להוות מטרות נוחות לכלי-נשק אטומיים יעלה בעיות של שליטה וקשר, פיזורן של יחידות קרביות ויחידות אספקה כאחד, עושה אותן פגיעות יותר להתקפות גריליה של הפרטיזנים, האויבים, ארגון גייסות לקראת סוג לחימה זה שלול ללבוש צורה של יחידות קטנות, אך כבדות-חימוש, שתהיינה בחינת "חי הנושא את עצמו". כדי לעמוד בפני התקפות גריליה — כאלה שנתקלנו בהן בקוריאה — יהא על החיילים המכונים "הדרגה-עורפי" להיות מאומנים וחמושים במידה גדולה עוד יותר מאשר בעבר על מנת שיוכלו לגונן על עצמם. מציאותם של כללי-נשק אטומיים טקטיים תבטיח שכר רב לשרותי מודיעין קרביים זריזים. מטרות מתאימות רבות — כגון גייסות הנדסאים בשטח פתוח לקראת התקפה, צליחת נהר, או נחיתה מהים — הריהן, מטבע הדברים,

התגוננות אנטי אטומית. אנטי ביולוגית. אנטי כימית

— פיסיקאים, בקטריולוגיים וכימאים — וכן עובדי מעבדות מכל המגמות המקצועיות האמורות. לרשותה של כל כיתה כזאת — מעבדה-מוסעת; ולכל מחלקה — גם שלושה קרונות-טיהור ומקלחת, החבר הדרוש של עובדי-עור. בתחום תפקידן של מחלקות-אב"צ המשימות הבאות: — שירות הגילוי והפיקוח כלפי פעולות-אויב מן הסוגים הנ"ל; סילוק חמרים רדיו-אקטיביים מהאגשים ומעל כלי-ציוד; ביצוען של דיונים-קציות וטיהורים מחמרים-מרעילים מן הסוגים — ובממדים אשר לא ניתן לבצעם באמצעיהם של הגייסות עצמם.

שירות אב"צ קם כתוצאה של תיקונים ארגוניים במערכת אמצעי-ההתגוננות של הצבא השביצרי אשר נראו-עוה כהכרחיים בגלל התמורות המסמנות והולכות בדרכי-המלחמה בומבנו. בעיקרו של דבר, הריהו תופס את המקום שנודע קודם ל"שירות-הכימי", והקציני-הגון, וכו', בעצם כינונו יש משום עדות לממשותן של הסכנות החדשות — הנובעות מאמצעי-הלחימה האטומיים. הביאולוגיים, ועוד — הצפויים במסיבות מסוימות לגייסות שעה שהם מופעלים במלחמה בעלת אופי טכני חדש.

משהו "מאותיות-הזמן" יש לראות בארגון החדש שהונהג בצבא השביצרי להגנה על הגייסות בפני אמצעי-הלחימה המיוחדים (שבחלקם לפחות, הנם גם חדשים): האטומיים, הביאולוגיים והכימיים. שלושה סוגי-הלחימה, "מתנת-המאה" העשרים" אלה — כשהם נכתבים באותיות לטיניות (רומיות) — מתחילים באותיות "A", "B", ו" C". מכאן — שמו המקוצר של השירות החדש בצבא השביצרי: — "שירות אב"צ". שירות זה פועל תוך מגע מהדק בשירות-הרפואי של הצבא. מתפקידם של קציני-אב"צ המצורפים אל המטות הוא, בראש וראשונה, לגלות בהקדם ובבטחה כל הפעלה של אמצעי-לחימה כאלה ע"י האויב — ולארגן את מערכת האמצעים הטכניים של ההתגוננות-בהמון בפני אלה. הוקמו גם יחידות מיוחדות בפני עצמן של שירות אב"צ. כאלו הן "מחלקות אב"צ", וקיימות בכל אחת מ-17 היחידות-הרפואה אשר בגופי חיל-השדה; וכן המחלקות-לטיהור שב-8 היחידות הניידות המיוחדות. של שמונה מוסדות-הרפואה הצבאית, בכל אחת מ-17 "מחלקות-אב"צ הנ"ל — שלוש כיתות-מקצועיות: ובכ"א מאלו אנשי-מקצוע,

בעת ונוח הצביח

בין חיל לחיל

טנקים וח"ר - דרישה למהירות*

תפקוד הפיקוד

הגרמנים והאמריקאים כאחד טוענים, ובצדק, שאנו איטיים בפעולה. טעות בידי החושב זאת לקר אופי לאומי. הבריטי — כשהוא מאומן לחימה ממר געת ומחילה — אין שני לו. סיבת הסיבות לאיטיותנו היא העובדה שלא ניערנו מעלינו את השפעות מלחמת העולם הראשונה. ההבדלים בהשקפה ובשיטה בין אלה שפתחו במלחמת המדבר (מקום בו חוסר פעולה מהירה הוביל ללא-מעצור לשבי או לגרוע מזה), לבין אלה שהתאמנו שנים רבות באנגליה — בלסו ביותר שעה שהגענו לטוניסיה, איטליה ונור-מזריה. הנטייה (באימונים של עיתות שלום) לקיים ניתוח נרחב לאחר תמרונים, להדגיש את חשיבות התכנון הזהיר וראית-הנולד לפרטי-פרטיה, ולחא שכל אחד יכלל בתמונת-הדברים — הובילה לדיננים ממושכים וחודרים לפרטי-הפרטים ולתכנון קפדני אשר הם הגורמים לתפקוד האיטי כל-כך של המכונה הצבאית. השוה אותה עם שיטת הפיקוד של רומל ושיים-לב לתוצאות. ביקורת זו אינה מכוונת לחי"ר בלבד. עוצבות שריון רבות, בעיקר בריגדות טנקים של הצבא, לוקות באותה מידה של איטיות.

לוחמה ניידת

ראשון בגורמי האיטיות בשדה-הקרב הנו, איפוא, התפקוד ההססני של הפיקוד. הגורם השני הוא תפיסת תנו הכללית של לחמת-יבשה; ואף היא מורשת מלחמת העולם הראשונה. מורשת אשר לרוע-המזל מצאה לה חזיון בנסיון רב שנקנה במלחמה האחרונה בזירות לחימה כאיטליה והמזרח הרחוק. יתר-משקל הוסיף לה אופי המבצעים שעסק בהם הצבא מאז סיום המלחמה: בארץ ישראל, מאלאה וקוריאה. עקרון היסוד (שהיה נכון לפני אלפי שנים כשם שנכון הוא היום) הוא שמערכה הקופאת-על-שמהיה ואינה זמכיה, אם אינה היא מובילה אל הנסיבות ובהן נתון להפעיל כוחות ציידים. לדוגמה קרע-אל-עלמין כשלצמח לא היה מלחיץ עדי אשר

מאז סיום המלחמה, נעשה הרבה כדי לחא שמע-מדו הנכבד של החי"ר יקוים בעיתות שלום, שתקוים רמת אימון גבוהה יותר לחי"ר, ושיוולבו כל החילות לשם סיוע לחיל הרגלי. חיל-השריון, המלכותי, יותר מכל חיל אחר, צריך לקבל בברכה כל מאמץ העשוי להביא שופורים ברמת, אימוני-החי"ר, עם-זאת, קיים חשש (ששותפים לו, אנשי חי"ר ואנשי שריון רבים) שאימוני-החי"ר, כיום, נוטים להדגיש את אותם מב-צעים שהוכחו כקלים יחסית במלחמה האחרונה, ואילו באותם מבצעים שהיו הקשים ביותר, שדרשן רמת אימוני-חי"ר גבוהה ביותר, ואשר חופק מהם הריות הגדול ביותר (כיון שאבידותיהם, בחי"ר-אדם היו מעטות ביותר) — אותם אין מדגישים דוהצורך.

אופין של יחידות-חי"ר

אילו נשאלתי מהם הפרטים בהם ניכר השוני הגדול ביותר בין טיפוס אחד של חי"ר למשנהו — הייתי אומר: א. המהירות בה מסוגל הגוף לארגן מבצע ולהוציאו לפועל; וב. היומה אשר מגלים מפקדי-המשנה, ביחידות חי"ר-מוטס, וחי"ר-ממונע היתה הרמה גבוהה יותר מבדיביונות החי"ר הרגלי לות. הרמה בת-נפכי, דיביונות חי"ר עצמן היתה שונה עד-מאד: החל מאלו שהשתחו ברמתו לעוצה בות, ממונעות או מוטסות (או אף עלו עליהן), וכלה באלו שהיו איטיות, להכעיס, זאת ועוד: אם הייתי גשאל מה נחוץ ביותר לחי"ר כיום, — הייתי משיב: להעלות את כל החי"ר הבריטי לרמה שהישי גיה בשטחים אלה המעולות שביחידות. רמה זו יש לשער, היתה בשיאה בארמיה השמינית בסיום המערכה הצפון-אפריקאית.

המחבר, מאמר של לונדון קולוגל קרבר, ב-
Journal of the Royal United Service Institutions
למבוא ב- Military Review, פברואר 1952.
הוא עוצבת — פורמזיה דומה דומה מפורט הלט

היוזמה ולקימה רק אם מהירותה תעלה על זו של הצד האחר. זו חייבת להיות המגמה המתמדת לכל הנוגעים בדבר: לפתח מבצעים במהירות הגדולה ביותר שניתן להשיג מעבר למהירות רגלי האדם, ולמנעם מלשוב לקצב זה. דבר זה נכון לא רק משום שאדם מהלך ונע באיטיות, אלא גם משום שמהירות השליטה היא איטית מאוד במבצעי־רגלים. מהירות בשדה הקרב איננה תלויה אך ורק במהירות הקילר מטרים לשעה שטנקים או כלי־רכב אחרים מסוגלים להגיע עדיה. היא תלויה בעיקרה במהירות השגתן והפצתן של הידיעות, קבלת החלטות, הוצאת פקודות והעברתן; והחשוב מכל — בתרגומן למעשים.

ארגון־מחדש גורם לאיבוד זמן

אחת הסיבות העקריות להשהיה — אם לא הסיבה העיקרית — היא הארגון־מחדש בתוך היחידות וה־עוצבות, כדי לבצע פקודות שנתקבלו. תהליך ה־"זיווג" של חיילות שונים כדי לענות על דרישות המשימה — בעיקר כשאין הם מורגלים בלחימה בצותא — עלול להיות ממושך. תהליך זה כולל לא חלוקה לקבוצות טקטיות בלבד, אלא אף סידורי מנהלה וקשר. כשלון ב־"זיווג" יוביל לכשלון בביצוע המשימה. לכן כלי־כר חשוב וחיוני שהארגון הרגיל של עוצבה יתאים לסוגי משימות רבים ככל האפשר; וכאן מקבל היחס הנכון בין חי"ר ושריון חשיבות גדולה ביותר. בקרב המתוכנן־היטב (בעיקר כאשר יש לפנות שדות־מוקשים), מהות החי"ר בדרך־כלל, את זרוע הלחימה העיקרית; לרוב יהיה אזי יחס של אסקדרון טנקים לגדוד חי"ר (בהתחשב בשטח המוקצה לכוח), מתאים ומספיק. ואילו בקיצוניות השניה, במרדף — אם השטח פתוח וההתנגדות קלושה או שאינה מאור־גנת בכלל — אפשר להפעיל בריגדת שריון בסיוע גדוד חי"ר מוסע אחד בלבד. אחוז גדול יותר של חי"ר בנסיבות אלה, רק יגרום להאטת קצב המבצעים. אולם בשטחים שאינם פתוחים או במקומות שההתנג־דות אינה מבוססת — ידרש אחוז גבוה יותר של חי"ר לעומת טנקים — במיוחד עתה, כשעלינו לעמוד בפני צרת כלי־הנשק ממשפחת הבזוקה.

עוצבות תקינות היו יעילות

הנסיכון של צפון־מערב אירופה הוביל כמעט את כל עוצבות השריון לסגל לעצמן מבנה של בריגדה תקינה, המורכבת משני רגימנטים של שריון ושני גדודי חי"ר (ממונעים או שאינם־ממונעים). משך עת ארוכה היה זה המבנה התקין של דיביזיות השריון הגרמניות. הבריגדה חולקה לשתי קבוצות, שכל אחת כללה רגימנט שריון וגדוד חי"ר. בתוך כל אחת מה־

הוביל לנסיבות בהן יכולנו להפעיל את כוחותינו הניידים. היה זה המרדף שלאחר אל־עלמיין שהכריע את הכף במערכה באפריקה. אם עקרון זה יחקק וישמר בלבנו, ונראה בקרב המתוכנן כהלכה אמצעי ליצירתן המהירה והזולה של נסיבות ללחמה ניידת — נוכל לראות את ערכינו בפרספקטיבה הנכונה; אזי חשיבות אימונו, ארגונו וציודו של צבאנו לקראת לחמה ניידת, תוכח בעליל.

אימון

נוטים לחלק מבצעים לכאלה המתבצעים ע"י דיביזיות חי"ר ולכאלה המתבצעים ע"י דיביזיות שריון, ולדמות שקיימת חלוקה ברורה בין השניים. במבצעים המתבצעים ע"י דיביזיות חי"ר, כוללות הפעולות קרב מתוכנן־יהיה, בו חושבו מראש כל פרטי־הפרטים; בו מבוצע קרב פנים־אל־פנים, בקצב "חי"רי" כשהחי"ר מהווה את זרוע־הלחימה הראשה. הנתמכת ע"י טנקים (היחס: רגימנט שריון לבריגדת חי"ר). ואילו במבצעים המתבצעים ע"י דיביזיות שריון, כוללות הפעולות את המרדף, כשהטנקים מהווים את זרוע־הלחימה הראשה, הנתמכת ע"י חי"ר. העובדה שיתכנו מערכה ניידת או משך־זמן של לוחמה ניידת (שאינה מרדף ואינה נסיגה), נשכחת לעתים תדירות. היו הרבה מערכות כאלה בחזית הרוסית המערכה בצרפת ב־1940 היתה דוגמה נר־ספת לסוג לחימה זה. הדוגמה הטובה ביותר בנסיגנו היא, אולי, המערכה הממושכת סביב טוברוק ב־1942 (המערכה על גאזאלה).

התוצאה משכחה זו היא שהאימון נוטה להתרכז במערכה המתוכננת־היטב לדיביזיות חי"ר — וב־מרדף מתוכנן־היטב לדיביזיות שריון. הגם שהראשון כרוך בעבודת־מטה מסובכת ומפורטת מאד ובשילוב הדוק ביותר של כל החילות — הרי שניהם פשוטים ביסודם וקלי־ביצוע באופן יחסי, כיון שאינם ניתנים לביצוע ללא מידת־עדיפות ניכרת על האויב. המבחן האמיתי לאיכות במנהיגות ובאימון מצוי בכל סוגי המבצעים השונים ש בין השנים, אשר הם מהווים את השלב המכריע. שלבים אלה הם הנראים לי כמונחים באימון; וזאת בעיקר משום שהנם קשים עד מאוד לביצוע בתנאי מציאות אילור־שהם. עם זאת הזנחת האימון לסוג פעולה זה עלולה להיות הרת־אסון.

ארגון

לגישה זו השפעה ניכרת על ארגון, בעיקר בדי־ביזת שריון. הצלחה במבצעים אלה תלויה במידה רבה במהירות, כיון שצד אחד יוכל ליטול את

קבוצות „ווגו“ אסקדרוני שריון עם פלוגות חי"ר לקבוצות-משנה. כמעט כל מי שנתנסה בלחימה במסגרת עוצבה כזו (הן אנשי שריון הן אנשי חי"ר) — התייחס בהערכה ליעילותה בסוגים שונים של מבצעים. האפשרות להפעיל בתנאים כה שונים, את השלוב של ניידות, עוצמת-אש ונוחיות השליטה עם קו-אופי המכריעים שבחי"ר — ללא צורך באר-גון-מחדש — אפשרות זו היתה גורם מכריע בהחשת מבצעים והעלאת רמת שיתוף-הפעולה בין שריון וחי"ר לדרגה גבוהה מאוד. אמנם יחס כוחות זה לא התאים בעת מבצעי-הגנה ממושכים, או במקום שמכשולים גדולים (שדות-מוקשים מוגנים, נהרות או קרקע שאינן-עביר לסנקים), מנעו את התפעול המלא של טנקים. הגם שנוסבות אלה נודמו לעתים קרובות למדי, הרי משך קיומן היה קצר.

עוצבת העתיד

נראה לי, לכן, שההצלחה בשלבים המכריעים של לחמת-יבשה תלויה ביכולתנו להפעיל סוג עוצבה זה ביעילות. לא נוכל לעשות זאת אלא אם כן נתאמן לכך ונתארגן על בסיס זה. הוא דורש. רמת אימון גבוהה, בעיקר בחי"ר; מפקדי פלוגות ומחלקות בדרשים למהירות-מחשבה ופעולה גדולה בהרבה, ומידת יוזמה גבוהה יותר, מזו המושגת כתוצאה מאימון לקרב המתוכנן-היטב. הוא דורש משריון וחי"ר כאחד רמה גבוהה של משמעת-קשר ותרגולת-קרב.

דרוש שינוי בהשקפה

יש להצטער על-כך, שכיום מאורגנת דיביזיית השריון כשהטנקים כולם בבריגדה אחת, וכמעט כל החי"ר בשניה, אם גם יהיו מקרים נדירים (נדירים מאד באירופה) בהם תלחם הבריגדה המשוריינת כגוף אחד — הרי, מאידך גיסא, לעולם לא תלחם בריגדת החי"ר בלי רגימנט טנקים אחד לפחות. למרבית המבצעים בטוחני כי יש לארגן את הדיביזיה בשתי בריגדות זהות, אשר כל אחת מהן מורכבת משתי קבוצות של „רגימנט-שריון וגדוד-חי"ר“. אם זהו המבנה בו ילחמו — הרי זהו המבנה

בו עליהם להיות מאורגנים. אינני מתרשם מהעטנה שבריגדיר „משורין“ חייב לאמן, וברגיל גם לפקד ולנהל את השריון, ולעומתו, בריגדיר „חי"ר“ — את החי"ר. המפקד שיהא עליו להוביל חילות אחרים בקרב, ילמד להבינם ביסודיות אך ורק ע"י שיאמן אותם ויפקד עליהם. השיטה הנוכחית רק מחזקת את הסרבנות הלא-רצויה, בחי"ר ובשריון, לשרת זה תחת פיקודו של זה. כתוצאה מהשיטה הנוכחית — הרי לעתים קרובות מדי יש לשיטה זו (לצערנו) על מה להתבסס.

אולם, עם-זאת, נחוץ השינוי בהשקפה גם בדיי ביזיות חי"ר ובבריגדות שריון עצמאיות. קיימת נטייה לחשוב, שהדרך האחת להפעיל בריגדת שריון עצי-מאית בדיביזיית רגלים היא: לספח רגימנט שריון אחד לכל בריגדת חי"ר ולהסתפק בכך. בשלבי הפתיחה של התקפה מתוכננת-היטב, יהיה זה (לרוב) המענה הנכון. אולם ודאי לי שמטרתו של כל מפקד דיביזיית חי"ר צריכה להיות: הפעלת בריגדת השריון שלו כבריגדה, בתוספת גדוד חי"ר; ובאם אפשר — להסיע גדוד זה במשוריינים גושאי-גייסות. יתר-על-כן: המצב עלול להכתיב צורות הרכב אחרות. אם המפקדים לא ידעו צורות אלו, קיימת הסכנה שההתקפה המתוכננת-היטב לא תגיע לעולם אל מעבר לשלב של קרב פנים-אלי-פנים.

סיכום

תהליך העברת דיביזיית שריון „דרך“ דיביזיית חי"ר כדי להשיג „מבקע“, הנו ענין מסובך ולעתים קרובות — איטי. דבר זה עלול לגרום אבדן התנופה והיוזמה. דיביזיית החי"ר חייבת היא עצמה לפתוח ב„מבקע“, בעזרת שריונה שלה; ועליה להיות מוכנה, לאחר זאת, להמשיך במערכה ניידת. הצלחה במבצעים חיוניים אלה תלויה בהחלטה מהירה ובר-פעולה מהירה; ביכולת ליצור הזדמנויות, לתפוש ולנצל — ללא שהיות יתרות. דבר זה יתאפשר רק כאשר כל החילות — בעיקר שריון וחי"ר — יהיו מאומנים. מאורגנים ומצוידים לקראת מטרה זו. עתה — כאשר מגדילים בצבאנו את מספר העוצבות והיחידות — הזמן להתרכז בסוג אימונים זה.

עצמתו של צבא, גערכת על-פי שיעור המסה מוכפל בשיעור המהירות. מסע מהיר יש לו השפעה מוסרית מבורכת על הצבא והריהו מגדיל את אמצעי-הנצחון.

רשימות קצרות

יחידות רגלים קצוצות-מצבה

יחידה לרוב, שחיונו מסוים במלחמה יתגלה כבעל שתי פנים: פנים, שלעתים לא זו בלבד שהן פונות, אלא אף מנוגדות ממש במשמעותן ובמסקנות המסתעפות מהן — בין לחיוב בין לשלילה. חגמה מזהבית לך יכול לשמש ההבדל שבין הערכת חזיון. מסוים ע"י מצביא גרמני (שדבריו נתפרסמו בחוברת ע"ב-ע"ג של "מערכות"), לבין הערכתו של אותו חזיון עצמו ע"י מפקד שביצרי גבוה, המנסה לסכם לקח נסיונות מלחמה לגבי ציוריי תכונת-המגן של ארץ כארצו.

בתיבירו ב"גורמים ובעיות במלחמת-הרים חדישו" (חוברת ע"ב-ע"ג) מתנה, בין היתר, הגנרל פון זנגר-אונד-אטרלין — מפקד קורפוס גרמני במערכות-קאסינו — את הקשיים שצמחו, בשלב המאוחר-יותר של מלחמה, מהצטמקות כללית של העוצמה האינפנטרית (עקב דלדול מקורות כוח-האדם). הוא מציין במיוחד את ה"טכניציה" שפעלה, בכיוון של הצמדת הלוחם, אף זה שבחיל הרגלים, אל כלי-הנשק הכבדים: מכונות-היריה, המרגמות, תותחי הרגלים, מגורי-השריון, ואגרופי-השריון*, וכן כלי-זיון אחרים רבים. הוא מדגיש את העובדה שהקיצוץ בעצמתם של הרגלים המובהקים החסיר אנשים רבים מתפקידי לחימה ישירה בקו-החזית. אכן, חזות קשה לגבי מפקד רגלים אשר הוטלו עליו משימות מגן אחריות.

ולעומתו, באותה במה עצמה ("כתב-העת השביצרי הצבאי הכללי") שמעל דפיה התפרסמו מאמריו של פון-זנגר, הופיעה ב-1951 סקירתו של "קולונל-מפקד-הקורפוס" גונאר, בשם "נסיונות-המלחמה והגנת הארץ". בסקירה זו הוא עומד בעיקר על אותן בחינות של מלחמה החיוניות ביותר לגבי מדינות לא-גדולות. לאחר שהוא בודק כמה וכמה פרקי לקת טקטיים (כולל ענייני ביצור וחימוש) מתקופת מלחמה השנייה, הוא עובר לסוגית מבנה היחידות ועוצמתן. הוא מדגיש את החשיבות המכרעת של חיל-הרגלים בשטח הררי (כזה של שביצריה) — ומציין כי עוצמת-התוקן (זו של "על הניד") של הדיביזיות וגופי-הצבא השונים דומה ברוב הצבאות לזו המקובלת בשביצריה. הוא מעיר כי, ברור, שהמיון (מוטוריזציה) במדה שמגיעים אליו במקום זה או אחר, מאפשר קיומן ניכר בכוח-האדם" (נקודה, אשר לגביה-דוקא יתכן וימצא מי שיחלוק על מסקנות). אולם אל עיקר הענין המעסיקנו הפעם הוא מגיע בהמשך סקירתו; ולהלן דבריו:

פה-אחד — לא פחתה לעולם, קביעת עובדה זו משמשת הוכחה שהיה ביכולתם של הגרמנים להפיץ את כל כלי-הזין האבטומטיים והכבדים המוקצים לבטליון תקין, אף להבטיח בשבילם את האספקה והתחמושת ההכרחית. מכאן, שגורם הנשק-האישי הוקרב כלו לכלי-הזין האבטומטיים הכבדים; ואין ספק שנמצאה האפשרות לשמש ע"י מספר אנשים מצומצם בלבד — לעתים קרובות, ודאי, אף ע"י איש יחיד למקלע. בתנאים בלתי-נוחים אלה ערכו הגרמנים משך שנתיים קרובים על כל שעל אדמה, מחופי סיציליה עד לזרמו של הנהר פו.

יש לקבוע ולהדגיש, כי ככל שנדלדלו המצבות — ככל הצבאות — מעולם לא הגיעה אלינו ידיעה על הפחתת מספר היחידות, ובראש וראשונה יש לציין זאת לגבי הפלוגות. התמדת-קיומן של היחיד-

...לעומת זאת הרי בשדה המערכה יש ועוצמת-המצבה סוטה סתיה, נמרצת מעוצמת-התקן בגלל אבידות כבדות החוזרות ונישנות מבלי שתהא האפשרות למלא את הפרצות שנגרמו.

ענין מיוחד מעוררת סוגית משברי-המצבות בחיל-הצבא הגרמני מאז 1943. אותה תקופה מנו הדיביזיות הגרמניות, לרוב, מ-5000 ועד 8000 איש בלבד. משך מסע-המלחמה באיטליה היתה תנודת מצבת הבטליונים — בין 150 ל-300 איש לבטליון. והנה, כאן אפינית החופעה כי עצמת-האש של הבטליון — לפי עדויות בעלות-הברית, המציניות זאת

* מגורי-שריון, אגרופי-שריון — נשק ג. ט. לחיל-הרגלים — המעלה המקבילה ללויטננט-גנרל בצבא הבריטי או ל"ד"ר המקבילה ל"ד"ר בצבא הגרמני. לשעבר, ולגנרל-קולונל בצבא הסובייטי — המעלה

דו"ת — כתאריסוד של חיל-הצבא — נשמרה שמי-
רה מעולה ובאדיקות. במערכת סלרנו * ירדו המצ-
בות של כמה פלוגות אמריקאיות עד למטה מ-60
איש, מבלי שהפלוגות נתבטלו בתור שכאלה. יש
הפלוגות מנו לא יותר מעשרה אנשים בלבד,
ב"דיביות-ההדרכה" המשויינת הגרמנית הנודעת
(אשר מדיפעם כוננה מחדש) — בקרבות ליד טיא-
סור-סאל (במערכת נורמנדיה, בגזרת המזרח).
מסתבר שלבעית המצבות נודעת — פרט לצרכי
הכשרת הגייסות בימות השלום — חשיבות פחו-
תה מזו שלעתים קרובות מיחסים לה אצלנו, בשביר-
צריה. לקפיטנים הטוענים שאינם יכולים לפקד
פיקוד משביע-רצון על פלוגה המונה פחות מ-100
איש (טענה המתעוררת לרוב עקב העצמה-המקצנת
של היחידות בגיוס-ההדרכה שנתיים קצרים, הנהוגים
בצבא-המיליציה השביצרי) ניתן להשיב, על-יסוד
דוגמאות לאין-ספור, שבמלחמה מלאו מפקדי יחי-
דות רבים את משימותיהם באופן מזהיר אף במצבות
פחותות בהרבה. חלק מנסינות-המלחמה הוא כי אין
פלוגה נעלמת מ"סדר-המערכה" — אלא משהושמד
גרעינה כליל.

יש לציין שיחידות רבות ניצלו מאבדון הודות
לכך שהיתה מצויה בהן עתודת מפקדים,
מכל הדרגות, — אנשים, שבתוקף הכשרתם
ונסיונם במלחמה, היה ביכולתם ליטול על עצמם,
„כהרף-עין", את תפקידי הפיקוד בשדה-המערכה.
ליד לויאנו, שבסיציליה, איבדה פלוגה גרמנית תוך
קרב אחד, חמשה מפקדי פלוגה בזה-אחרי-זה. ירד
עים מקרים דומים נוספים לרוב יש בהם כדי להע-
מידנו על חשיבותה של הכשרת מספיק מספ-
דים עוד בזמני-שלום. כי הלא הפחת
במפקדים, בראשיתה של כל מלחמה, הנו רב מכפי
שמקובל להניח **.

אולם מה ניתן לבצע למעשה, בשדה
המערכה, במצבות כאלה, הקטנות עד לגיוחן? המח-
קרים בענין הכוחות שהופעלו במצבים שונים, מספ-
קים בענין זה תשובה מעודדת מאוד. ב-1940, למשל,
החזיקה מעמד הארמיה הצרפתית אורלי — שהת-
לישה עצמה במידה רבה לרגל הצורך בהגנה על

* עם העליה הראשונה של הגייסות האמריקאיים בחוף
איטליה היבשתית, כמספרן סלרנו שמדורים לגיאפול.
** בכמה ניתוחים של מצבי-קרב מצויינים אנטי-גרמנים
שעשה קולונל (עתה — בריג. גנ.) ס. א. ל. מרשל —
ניתן הסבר ממש מאד לסיבת החופשה הנודעת של יחידות
האבדות הגדול עד להפסידן. בין הקצינים מפקדי
מהלכות הרגלים — המער.

עמק הנהר איזר *, בצפי יתרון הכוח האיטלקי —
ברכס מוריאן, ב-9 בטליונים בלבד, למול 4 דיביות
זיות איטלקיות; ואילו ליד מנטון ** — ב-4 בטליונים
למול 3 דיביות. ליד חראפ עצרו 500 איש למשך
2 ימים תמימים את דיביות-הרגלים הממונעת ה-7
של הגרמנים. ליד סומיור נמנע מדיביות. השריון
הגרמנית ה-5 משך 36 שעות מלעבור על פני הנהר
לוארה — כשלמולה 2000 איש שלרשותם חימוש
של בטליון תקין אחד בלבד, ללא ארטילריה כלשהי.
מהקרבות על סיציליה ואיטליה ניתן להעלות מתוך
אלפי מקרים את הדוגמאות שלהלן: ליד סאך-
פראטלו, בסיציליה, נצטרכה דיביות של בעלות-
הברית לשבעה ימים כדי להדוף אחורנית, למרחק
8 ק"מ, כמה פלוגות גרמניות חלשות שמנו כ-50
איש כל אחת. על הנהר גאריליאנו (צפונית לנאפול)
עצר בטליון גרמני דיביות של בנות-הברית משך
15 יום. ליד סאנטה-מריה-אינפאנטה, לא יכול היה
קורפוס צבא בן שתי דיביות משך שלושה ימים
להשיג התקדמות כלשהי — בעוד שלמולו עמדו
2 בטליונים גרמניים (שמנו כ-500 איש) בלבד.
ב-1945 עלה בידי דיביות אחת *** שלחמה
באיזור „ריכסוואלד", שנתמכה ע"י כ-1000 כלים אר-
טילריים, להתקדם רק ביגיעה רבה ולאט, מול הת-
נגדותם של כ-500 איש שהיו חסרי נשק-כבד. על
הנהר סניו, בצפון מזרחה של איטליה, מוצאים אנו 19
בטליונים, בני 200 עד 250 איש כל-אחד, בגזרה של
50 ק"מ, ערוכים מול 7 דיביות של בעלי-הברית.
הדיביות שהוטלה עליה כאן משימת ההבקעה, שנת-
מכה לשם כך ע"י 1200 כלים ארטילריים (שירו 250
אלף פגזים) ו-1050 מטוסים — היו ממולה כ-1000
איש, שקימו התנגדות משך 6 ימים תמימים. והרי
כל אלו הן דוגמאות המאפשרות לעמוד על החשי-
בות הרבה של רוח הגייסות ושל רצון הגנה תקיף.

* בגבול מזרחי של סבוייה, ודפוניה, מול איטליה,
הנהר Isero הוא הנהר הראשי באותו חבל — ואין
להחליפו בנהר איזר (Yser) שבגבול דרום-מערב בלגיה
וצרפת אשר הוזכר כמה פעמים „במערכות" בתור מקום
קרבות במלחמת העולם הראשונה. — המער.

** הסמוכה לים התיכון. — המער.
*** לפי המסיבות המתוארות — היתה זאת דיביות
סקוטית או קנדית, בפרשת קרבות שהצטינו באופיים
הקשה והקמור, ובמסיבות טופוגרפיות (כולל הצפות שטחים
במים) מכבדות ביותר, בעוד התנגדות, האויב קיימה בער-
ק ע"י נושאי מקלעים, מרגמות, ונשק רגלי. — המער.

**** אי-כתיבם באלה, לפחות באחד מסטיות, אי-ספיק
שאפשר לחסוך מהמקובל ולהגיע ליחס העלים בנות, בין-
לוחמים בלבתי-לוחמים. — המער.

ממדף הספרים

„גוילי אש“

לעיני המעיין מתגלים רזי-נשמתם של אלה שמו-תם בלא-עת מעיד עליהם שלא נרתעו נוכח הסכנה. „גוילים“ אלה עולה שוב אמת ידועה: בנוער היש-ראלי מפעמת רוח גדולה, שאולי אינה חשופה לעין, אך שרשיה עמוקים וחסונים, ויונקים מן האש האצור רה באומה המתפתחת תוך כדי התגבשות.

ומכאן — ראייה חדה יותר של הטעם לנפילתם. הם נפלו בהגינם על עצם מהותם נגד אויב שהתנכל להאביד מהות זו. בהלחמם, אך שמרו אמונים לעצ-מם, ובהתפרצם אל הסכנה, אך היו שלמים עם רוחם.

יהא קובץ זה פתוח לפני המבקשים לדעת את מקור כוחנו במלחמה שהיתה, ולפני המבקשים לשקול את עתודות-כוחנו במאבק אפשרי בעתיד.

* גוילי אש — ילקוט כולל מבחר עזבונם הספרותי-האמנותי של הבנים שנפלו במלחמת הקוממיות לישראל. ילקוט וערך ראובן אבינועם (גרוסמן). בהוצאת ממשלת ישראל, משרד הבטחון — התשי״ב.

מגן בסתר

מכונס וערוך בידי זרובבל גלעד

בהשתתפות גליה ירדני. הוצאת הספרים של הסוכנות היהודית לארץ ישראל. ירושלים, תש״ט.

המאמץ הצבאי הסודי של הישוב במלחמת העולם השנייה נגול בחלקו ב„מגן בסתר“. הספר רב הכמות (627 עמ') מכיל פרטים, תעודות וחומר ספרותי שענינם שליחור יות של בני-הישוב, אשר בעת ביצוען הוטל עליהן „איפול“. ביניהן — הסיוע לצבא הבריטי בפלישה לסוריה, פרשת הכ״ג שיצאו בסירה, שיגור צנחנים לאירופה.

ספר ההתנדבות

כינס ותיכנן זאב שפר

עריכה ספרותית יצחק למדן. הוצאת מוסד ביאליק תש״ט. פרשת ההתנדבות הצבאית של יהודי ארץ-ישראל במל-חמת העולם השנייה נפרשת לפני הקורא — החל במאבק המדיני שקדם לגיוס העברי לצבא הבריטי וכלה בפגישתה של החטיבה היהודית הלוחמת עם שארית הפליטה באירופה. הספר העבה (976 עמ') אינו „מועט המחזיק את המר-בה“, ועל הקורא הושארה המלאכה לבור את העיקר.

נהוג למנות ארבעה גורמי-לחימה הקובעים גורלה של מלחמה: האדם, הנשק, השטח והתימרון. במל-חמת העצמאות שרתו שלושת האחרונים בעיקר את איבינו (שעצמו מאתנו בנשק, בעמדות-מוצא ובאפ-שרויות תמרון). ואילו הגורם הראשון, האדם, הוא שעמד לנו, והכריע את הכף באיכותו; אם כי מספרם של אנשי-האויב עלה על שלנו כמה מונים. מהו החומר ממנו קורצו חייליה של מלחמה זו?

מהותו של אדם משתקפת ביצירתו. משום-כך, טובות מכל דברי הספד, טובות מאנדרטות וזכרון — הן יצירות הלוחמים שנפלו, הנותנות ביטוי בלתי-אמצעי לאישיותם.

זוהי תעודתו של הקובץ „גוילי אש“. בסי-פור ושיר, בציור ופסל, במנגינה והגיג, במחקר מדעי ובאגדת אינטימית — הוא קורע אשנב לפני-מיתם של-בנים ובנות שנפלו במלחמת-השחרור.

תכנון פיסי בישראל

מאת אריה שרון

הוצאת המדפים הממשלתי.

„כל תכנון פיסי, הקובע את יעודם של שטחי-ארץ ומעצב את דמותם המרחבית, חייב להיות מושתת על גור-מים כלכליים, חברתיים ולאומיים בטחוניים“.

ממשפט זה, הפותח את הספר „תכנון פיסי בישראל“ בוקע המעוף המשמש קו אופי בולט ביותר במעשה התכנון הפיסי של הארץ. מבחינה אחת, הספר מרתק יותר מכל יצירה ספרותית-עלילתית, שכן מצוי בו אפוס ההוה והעתיד של עם וארץ, ההולכים ונבנים.

ויש בו גם עניינות וניתוח מעמיק הצור עדים שלובי זרוע עם המעוף ומבהירים לנו את המשימה הכבירה העומדת בפנינו, ואת צרה-השעה שכלנו חייבים למלא, למען נבוא אל עתיד טוב יותר.

ספר זה, מן הראוי, שכל אזרח — ועל אחת כמה וכמה איש צבא — יעיין בו.

מולדתנו — דפים לידיעת הארץ

מאת אפרים ארני

חוברת א' — הנגב; חוברת ב' — הדרום;

הוצאת ראובן מס, ירושלים.

חוסר חומר מעודכן בידיעת הארץ, אשר יכול את רישומיה של המהפכה הגדולה שחלה בארץ וביושביה מאז פרוץ מלחמת העצמאות, מוצא את תיקונו החלקי בחוברות „מולדתנו — דפים לידיעת הארץ“.

החוברות נושאות אופי עממי ובהיותן מנוקדות בחלקן,

הריהן מסייעות לקרב את העולה החדש לידיעת המולדת, ולרענן את ידיעותיו של הותיק.

הנביא מסך־ניקנדרו

מאת פנחס לפיד, הוצאת ראובן מס, ירושלים.

תאור פרשת חייו של „הנביא“ דונאטו מנדוציו, אשר השפיע על בני כפרו הנידח שבאיטליה שיקבלו עליהם את דת ישראל, ולבטיחם והרפתקאותיהם של בני קהילתו בכפר האיטלקי עד לעלייתם לארץ חזונם ולאדמת כיסוף־סיהם — לעלמא שבגליל העליון.

סתוכנה של החוברת הבאה

על ההגנה —

ס/אלוף י. בר

פורמצינות תותחנים במחנה
ה־8 הבריטי

אלוף /מ פ. עשת

על בעיות הקצונה —

אלוף/מ שדמי

בתחומה של הרכבה צבאית —

ס/אלוף י. אליאב

מחפצת שריון בצבא השביצרי

על מדינת הצלבנים —

חי עטרון

מערכות שער הגיא —

ראיס מתמודד אל־רוסאן

לצבא הגנה לישראל ברכתנו לשנה החדשה עוז ואיל

בית הרשת לסיגריות

נוד

קואופרטיב של חיילים
משוחררים וותיקי הגנה

הסיגריות

קונסול

וירג'יניה

כנסת

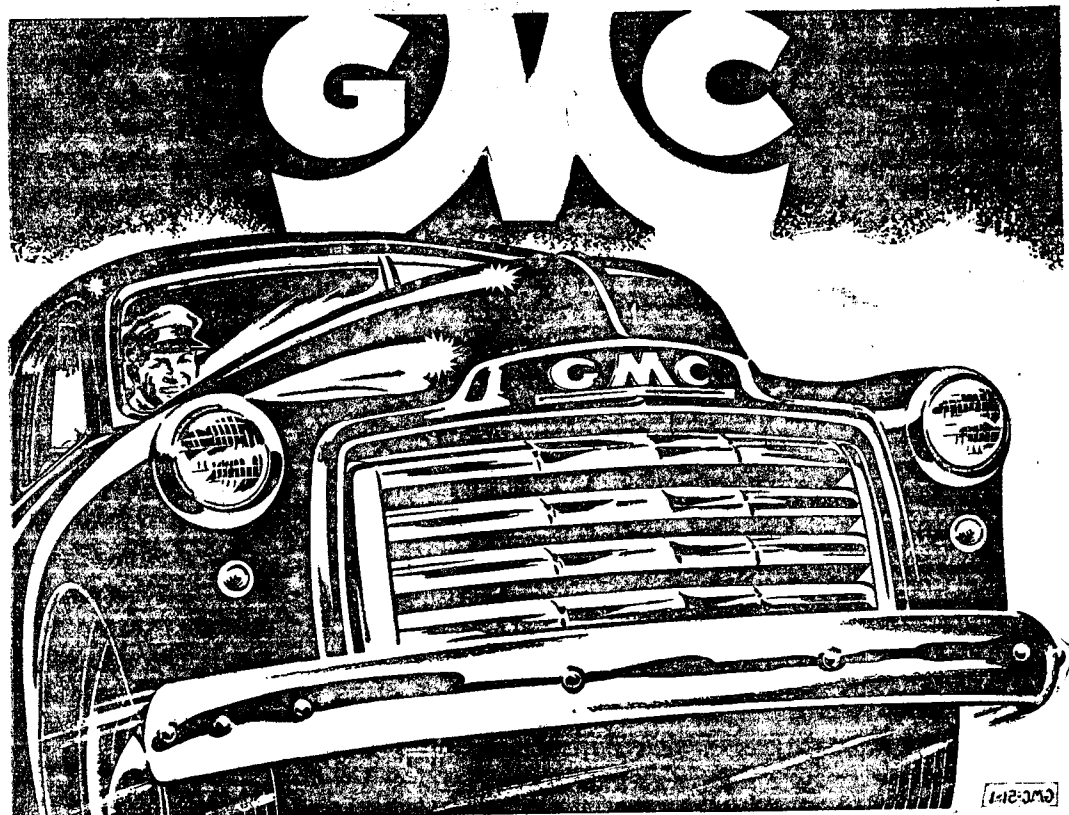
שרון

איש הצבא הסדיר והמילואים לידיעתך!!!

מכוניות משא - אוטובוסים

בנוזן מ"ר עד 30 טונה

דיוזלים מ"ר עד 2½ עד 35 טונה

סוכנים ומפיצים בישראל :

חברת «נוע» ב"עמ

משרד ראשי ומחסן מרכזי :

תל-אביב, רח' המסגה, בנין חברת «נוע» בע"מ, טל. 4031

טניף :

טל. 66221

דרך העצמאות 104,

חיפה,

למדינת ישראל
לצבא הגנה לישראל
שאו ברכה לשנה החדשה

ש. בליזובסקי
חברה לבנין בע"מ

ר מ ת ג ן

המשרד: רח' יהלום 40

מ ל פ ו ן 7 3 7 3

בתי יציקה

„וולקו“

בע"מ

חיפה

יוצקים ברזל ומתכות
אל-ברזליות בונים
מכונות, משאבות ומבני
ברזל זוקפים
קונסטרוקציות
ברזל, ארובות, וכו'

מפעלי מלט
פורטלנד אי

נשר

ב ע מ

חיפה ת.ד. 1696

טלפון: 4350, 4359

ל צ ב א
ה ג נ ה
לישראל

משחרר המולדת

שא ברכה
לשנה החדשה

צבי סבירסקי

חברה קבלנית לבוין
דפתינן רח' ארלחורוב 6

תשי"ג

שנה טובה

בנק
לאומי לישראל
בע"מ

שמיר

מירן את גולדברג

אימפורט - אקספורט

וקוסיסיון

לתוצרת חקלאית

תל-אביב • שוק החדש (עירוני)

מחסן מס. 13 • טלפון 5087

למדינת ישראל
לצבא הגנה לישראל
למוסדות ההסתדרות וצבא העובדים

שנת יצירה ובנין

„המשביר המרכזי בע"מ"

לצבא הגנה לישראל
ברכתנו לשנה החדשה
כצור איתן-תמיד מוכן!

בנק אלרן בע"מ
בנק פויכטוונגר בע"מ
יעקב יפת ושיתפי בע"מ
בנקאים

מזכירות הקיבוץ המאוחד

מברך

את צבא הגנה לישראל.
את חבריו בכל שרותי הצבא.
את ציבור הלוחמים.

בברכת שנת חרות

למדינת ישראל ולאזרחיה

שנת אור ובוה!

חברת החשמל לארץ ישדאל ב"עמ
הנהלה והעובדים

תשי"ג

אמפא בע"מ

דרך פתח-תקוה 16, טל. 3228, תל-אביב
המפיצים של המקררים החשמליים
פילקו תוצרת ביה"ר אמקור

שולחים מיטב ברכותיהם לקראת השנה החדשה
לממשלת ישראל, ללקוחות, לעובדים ולכל הציבור

תהא השנה הבאה עלינו שנת התפתחות
ובסוס כלכלי ושנת גשוג המדינה.

מאחלים
אמקור

שנה טובה
ומבורכת

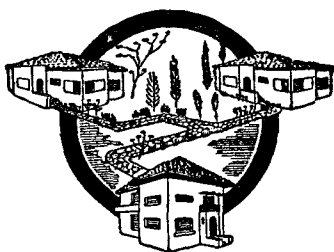
לממשלת ישראל, ללקוחותינו, לחבר העובדים ולכל הציבור בארץ

הברה לתעשיות מקררים חשמליים בע"מ
(מסודם של "הארגון" ר"אמפא")

ליד יד-אליהו
טלפון 68260

רחוב גבורי ישראל,

ת.ד. 2850
תל-אביב,

חברתנו בונה ומוכרת בירות, חנויות ומשרדים
בבתים משותפים ושכונים עממיים
פנה אלינו לקבלת עצה והדרכה

אחים גולדשטיץ
חברה לשכון ופתוח בע"מ

רמת-גן, רחוב ביאליק 45 טל. 7261

במשך עשרים ושמונה שנות קיומה הוציאה החברה לפועל
עבודות גדולות בשכון ובפתוח

לצבא הגנה לישראל

ברכתנו לשנה החדשה

בנק מרכזי קנדה-ישראל ב"עמ

ההנהלה ועובדי

למדינת ישראל

ולצבא הגנה לישראל על כל שלוחותיו

שבת יצירה ובטחון

"מכסר"

סולל בונה בע"מ

המרכז הקבלני של החסדרות הכללית של העובדים העברים בישראל

מוציא לפועל

עבודות בנין, סלילת כבישים ועבודות צבוריות אחרות

המשרד הראשי:

חיפה, רח' הנמל 65, בית סולל-בונה, ת.ד. 563, טלפון 4311-15

סניפים:

תל-אביב, רח' לילינבלום 39 ת.ד. 1267, טלפון 6031-38

ירושלים, רח' בן-יהודה 1 ת.ד. 1344, טלפון 2486

הבעלים המנהלים של המפעלים הבאים:

"כור" חברת חרשת ומלאכה בע"מ. החברה המתאמת את מפעלי החרשת של סולל בונה בע"מ. ■ בתי יציקה "וולקן" בע"מ, חיפה ■ חמ"ת — מפעלי מתכת — נחלת יצחק ■ מפעלי זכוכית ארצישראלים "פניציה" בע"מ, חיפה ■ חמרי בנין כלליים "חב"ן" בע"מ, נחלת יהודה ■ "חרסה" — מפעלי קרמיקה, חיפה ■ תעשיית אבן וסיד, חיפה ■ "אבן" בע"מ, תעשיית אבן ושיש מלאכותי ■ מפעלי מלט פורטלנד ארצי-ישראליים "נשר" בע"מ, (בעלות חלקית) ■ המגפר בע"מ, חיפה (בעלות חלקית) ■ "חרות" בע"מ, ספקים, קבלנים ויצרנים של חמרי אינסטלציה, ת"א, חיפה, ירושלים ■ סוכנויות "וולקן" — סוכנים להפצת מוצרי פירמות בריטיות ■ הרכבה וייצור חלקים של תוצרתן ■ עגן בע"מ, חיפה — בניה ותקון סירות, שרות סירות-מנוע בנמל חיפה.

החברה לשכון עממי בע"מ תל-אביב

חברת בוני חיפה בע"מ חיפה ■ קרקעות חיפה בע"מ חיפה

חברות שכון

בנק אגוד

לישראל בנ"מ

UNION BANK OF ISRAEL LTD.

נוסד ע"י

אגודה ארצישראלית בע"מ

והחברה הכלכלית לארץ-ישראל (ארה"ב)

ההון הנפרע 1.000.000 לירות

קשרים בינלאומיים

שרות אינדיבידואלי

תל אביב · ירושלים · חיפה

תשי"ג

"טריגוד"

חברה להנדסה ב"עמ

המשרד - רח' הרבבה 20
תל-אביב. טלפון 5098

הסוכנים בישראל של:

RENAULT "רנו"

מכוניות נוסעים ומשא מכל הסוגים
עם הוצעה קדמית

שחני סיכה

SUN OILS סאן

בעלי סגולות מיוחדות
לצרכי תעשיה, מנועי דיזל וכלי רכב

MANSFIELD מנספלד

מוניות

CHECKER צקר-קב

מכונות גרד

FRUEHALIF פר הוד

ברכתנו לשנה החדשה
לצבא הגנה לישראל

טא

זור

ובח

חברה

לתעשית

גפרורים

"נוד"

מפרק חיפה.
עסק זבולן

לצבא הגנה לישראל
ברכתנו לשנה החדשה

שנה בטחון ויצירה

א. ויסלפיש ב"עמ

למדינת ישראל
ולכוחות הבטחון

שנת ביסוס ושיגשוג

חברת „הספקה" בע"מ

תשי"ג

תעשיית אבן וסיד בע"מ

ח.י.פ.ה., תבת דאר 563, טלפון 4691

חסניפים:

תל-אביב, רח' מונטיפיורי 21, טל. 4528 ■ ירושלים, רח' בן-יהודה 1, טל. 2273

הספקת אבן בנין, חצץ, דבש וזיפוניקים

ה ס י ד ח כ י מ ש ו כ ח כ א ר י ן

למדינת ישראל

לממשלת ישראל

לצבא הגנה לישראל

למוסדות ההסתדרות ולצבור העובדים במדינה

שנת יצירה ובטחון

„כין-חקל“

לצבא הגנה לישראל

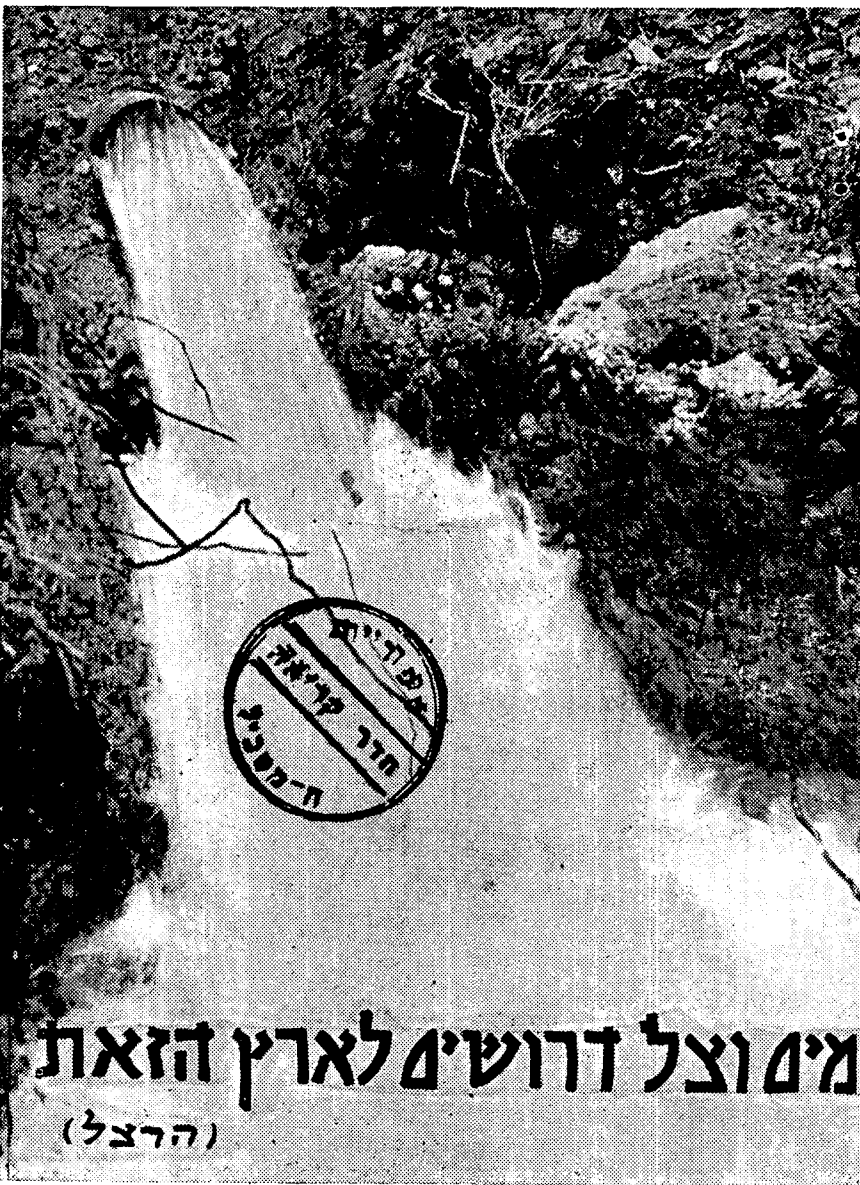
ברבתנו לשנה החדשה

רב כח ואיל

בית חרושת למקלטי רדיו

„כנור“

תל-אביב, רחוב כ"ג יורדי הסירה 3

מקורות

חברת מים בע"מ

חברת המים הלאומית בישראל

המשרד הראשי: אלנבי 111, ת"א

ת.ד. 2704 • טל. 76445-8